

**SANAL EVRENLERDE
KİŞİLİK HAKKI İHLALLERİ VE KORUNMASI**

**BAHÇEŞEHİR ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

ESRA SOYLU

**BİLİŞİM HUKUKU ANABİLİM DALINDA
YÜKSEK LİSANS DERECEİ İÇİN GEREKLİ ÇALIŞMALAR YERİNE
GETİRİLMİŞTİR**

EYLÜL 2023

ONAY SAYFASI

İNTİHAL

KISALTMALAR

AİHM	: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
AİHS	: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
AR	: Augmented Reality
B2B	: Business To Business
B2C	: Business To Costumer
Bkz.	: Bakınız
C.	: Cilt
C2C	: Customer To Costumer
CMK	: Ceza Muhamekesi Kanunu
FSEK	: Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu
HMK	: Hukuk Muhakemeleri Kanunu
http	: Hyper Text Transfer Protocol
IoT	: Internet of Things
IP	: Internet Protocol
İES	: İnternet Erişim Sağlayıcıları
İİS	: İnternet İçerik Sağlayıcıları
İSS	: İnternet Servis Sağlayıcıları
İYS	: İnternet Yer Sağlayıcıları
m.	: Madde
NFT	: Nitelikli Fikri Tapu
PC	: Personal Computer
TBK	: Türk Borçlar Kanunu
TCK	: Türk Ceza Kanunu

TCP	: Transmission Control Protokol
TKHK	: Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun
TMK	: Türk Medeni Kanunu
TTK	: Türk Ticaret Kanunu
URL	: Uniform Resource Locators
vb.	: Ve Benzeri
vd.	: Ve Diğerleri
VR	: Virtual Reality
Web	: World Wide Web
XR	: Extended Reality
Y.	: Yıl

ÖZET

SANAL EVRENLERDE KİŞİLİK HAKKI İHLALLERİ VE KORUNMASI

Soylu, Esra

..... Yüksek Lisans Programı

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Ahmet Naci ÜNAL

Eylül 2023, ... sayfa

İnternetin web 1.0 ile başlayan web 2.0, web 3.0, web 4.0 ile devam eden gelişim sürecinde kullanıcılar da pasif kullanıcıdan aktif kullanıcıya dönüşmüştür. Kullanıcının içeriklere erişebilme, kendi içeriklerini üretme ve bunu sahiplenme süreci ile ekonomik bir kazanca dönüştürerek aktifleştirdiği bu süreçte üç boyutlu sanal evrenlerin de gelişmesi ile deneyim bir adım ileri gitmiştir. Çağımızda eğitimden sağlığa, ekonomiden bilime, moda sektöründen e-ticarete hemen her sektörü etkileyen bu hızlı gelişim ve dönüşüm sürecinde iş yapış şekilleri, müşteri ihtiyaçları, kullanıcı deneyimleri farklılaşmıştır. Bu durum ile kişilik hakkı ve buna yönelik ihlallerin görünüşleri ve çözüm yöntemlerini gündeme getirmiştir. Çalışmamızda öncelikle kişinin tanımı ve kapsamından bahsedilecek, kişilik hakkının muhtevası açıklanacaktır. Daha sonra çalışmamızın asıl konusu olan sanal evrenlerde bir diğer deyişle metaverse’lerde kişilik hakkı ihlallerinin belirlenebilmesi için üç boyutlu sanal evrenlerin tanımı, gelişim ve özellikleri, bileşenleri ve kişilik hakkı ihlallerinin bu platformlardaki görünüşleri ve sonuçlarından bahsedilecektir. Son bölümde ise kişilik hakkı ihlallerinden sorumluluğun kapsamı, sınırları ve sanal evrenlere özgü görünüm biçimleri ve hukuksal korunma yolları açıklanacaktır.

Anahtar Kelimeler: İnternet, Sanal Evren, Avatar, Kişilik, Kişilik Hakkı, İhlal, Metaverse

ABSTRACT

PERSONAL RIGHT VIOLATIONS AND PROTECTION IN VIRTUAL WORLDS

Soylu, Esra

Master's Program in

Supervisor:

Septmeber 2023, ... pages

The development process of the internet, which began with web 1.0 and continued with web 2.0, web 3.0, and web 4.0, has also transformed users from passive consumers into active participants. In this process, where users have become active by accessing content, creating their own content, and monetizing it, the development of three-dimensional virtual worlds has taken the experience one step further. In our era, this rapid development and transformation have affected almost every sector, from education to health, from economics to science, from the fashion industry to e-commerce, leading to changes in business practices, customer needs, and user experiences. This situation has brought attention to the manifestations of the right to personality and its solutions. In our study, first, we will discuss the definition and scope of the individual, and explain the content of the right to personality. Then, to identify violations of the right to personality in virtual worlds, or in other words, metaverses, we will discuss the definition, development, and characteristics of three-dimensional virtual worlds, their components, and the manifestations and consequences of violations of the right to personality on these platforms. In the final section, we will explain the scope, limits of responsibility for violations of the right to personality, specific forms of appearance in virtual worlds, and legal protection mechanisms.

Keywords: Internet, Virtual World, Avatar, Personality, Personal Rights, Violation, Metaverse

TEŞEKKÜR

Bu tez çalışması sürecinde planlanma, araştırma, yazım, sunum çalışmamın her aşamasında bilgi, tecrübe ve yönlendirmeleri ile yanımda olan değerli danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Ahmet Naci Ünal'a şükranlarımı sunarım.

Tez çalışması yaptığım ana bilim dalı ve tez konusu da dahil olmak üzere hayatımın her aşamasında ilham kaynağı olan, beni her zaman yüreklendiren destekçim, ağabeyim Burak Soylu'ya teşekkürü bir borç bilirim.

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	ii
ÖZET	iv
ABSTRACT	5
TEŞEKKÜR	6
İÇİNDEKİLER	7
I. Kişilik Hakkının Kapsamı	13
A. Kişi Kavramı ve Türleri	13
a. Gerçek Kişi	13
b. Tüzel Kişi	14
B. Kişiliğin Tanımı	14
C. Kişiliğin Başlaması Ve Sona Ermesi	15
D. Kişilik Hakkının Tanımı	16
E. Kişilik Hakkının Öznesi	20
a. Gerçek Kişilerin Kişilik Hakkı	20
i. Doğum Öncesi Dönemde Kişilik Hakkı	20
ii. Ölüm Sonrası Dönemde Kişilik Hakkı	21
b. Tüzel Kişilerin Kişilik Hakkı	22
F. Niteliği İtibariyle Kişilik Hakkı	24
a. Kişilik Hakkının Mutlak Hak Olması	24
b. Kişilik Hakkının Şahıs Varlığı Hakkı Olması	25
c. Kişilik Hakkının Kişiye Sıkı Sıkıya Bağlı Haklardan Olması	25
d. Kişilik Hakkının Ölümle Sonlanması ve Mirasçılara Geçmemesi	27
e. Kişilik Hakkının Zamanaşımına Uğramaması ve Hak Düşümüne Tabi Olmaması	27
II. Kişilik Haklarının Muhtevası	28
A. Hukukumuzda Kişilik Hakkına İlişkin Hükümler ve Görüşler	28
B. Kişisel Değerlerin Kapsamı	31
a. Maddi Kişisel Değerler	32
b. Manevi Kişisel Değerler	34
i. Özgürlük Hakkı	35
ii. Şeref ve Haysiyet Hakkı	35
iii. Kişinin İsmi Üzerinde Bulunan Hakkı	37
iv. Kişinin Resim ve Ses Üzerinde Bulunan Hakkı	38
v. Kişinin Hayat Alanı	40

1. Kişinin Kamuya Açık Hayat Alanı	41
2. Kişinin Özel Hayat Alanı	42
3. Kişinin Gizli Alanı	44
III. Sanal Evrenler ve Türleri.....	47
A. Genel.....	47
a. İnternet, IP, WEB Ağları ve Nesnelerin İnterneti	49
b. İnternetin Aktörleri	54
B. Sanal Evrenler.....	56
a. Genel	56
b. Sanal Evrenlerin Tanımı	56
c. Sanal Evrenlerin Özellikleri	58
d. Sanal Evrenlerin Gelişimi	61
e. Sanal Evrenlerin Katmanları	62
C. Sanal Evrenlerin Bileşenleri	62
a. Blokzincir	63
b. Dijital Avatarlar	64
c. Üç Boyutlu Sanal Alanlar	65
d. Kripto Varlıklar.....	65
IV. Sanal Evrenlerde Kişilik Hakkı Kavramı ve İhlalleri	67
A. Genel.....	67
B. Sanal Evrenlerde Kişi Kavramı	67
C. Sanal Evren İşleticisinin Kişilik Hakkı İhlalleri	70
a. Kullanıcı ile Sanal Evren Hizmet Sağlayıcı İlişkisi	70
b. Sanal Evren Kullanım Şartları	71
c. Gizlilik ve Veri Kullanım Şartları	73
d. Güvenlik Şartları	74
D. Sanal Evren Kullanıcıları veya Üçüncü Kişilerin Kişilik Hakkı İhlalleri	75
a. Sanal Evrende Yapılan Faaliyetler Nedeniyle İhlaller	75
b. Güvenlik Zafiyetleri ve Bilişim Suçları Nedeniyle İhlaller	78
E. Sanal Evrenlerde Kişisel Veri İhlalleri	81
F. Kişilik Hakkı İhlallerinde Hukuka Uygunluk Sebepleri	86
V. Sanal Evrenlerde Kişilik Hakkı İhlalinde Sorumluluk	90
A. Genel.....	90
B. Kişilik Haklarına Saldırı Nedeniyle Ortaya Çıkan Sorumluluk	91
C. İnternet Servis Sağlayıcıların Sorumluluğu.....	92

a. Genel	92
b. Erişim Sağlayıcıların Sorumluluğu	93
c. Yer Sağlayıcının Sorumluluğu	94
d. İçerik Sağlayıcının Sorumluluğu	94
e. İnternet Servis Sağlayıcıların Fikri Mülkiyet Hakları Kapsamında Sorumluluğu	95
f. Toplu Kullanım Sağlayıcıların Sorumluluğu.....	96
g. Erişim Sağlayıcıları Birliği	97
D. Aracıların Sorumluluğu	97
a. Sanal Evren İşletenin Sorumluluğu.....	97
b. Arama Motorunun Sorumluluğu.....	97
c. Alan Adı Tahsis Kuruluşunun Sorumluluğu	98
E. Sözleşmesel Sorumluluk	98
F. Haksız Fiil Sorumluluğu	103
G. Sanal Evrenlerde Sorumluluk.....	107
VI. Sanal Evrenlerde Kişilik Hak İhlallerinde Hukuksal Korunma Yolları ...	110
A. Özel Hukuk Hükümlerine Göre Korunma Yolları	110
a. Genel	110
b. Koruyucu Davalar	110
i. Saldırının Tehlikesine Karşı nleme Davası.....	111
ii. Saldırının Sonlandırılması/ Durdurma Davası.....	113
iii. Hukuka Aykırılığın Tespiti Davası.....	114
c. Cevap ve Düzeltme Hakkı.....	115
d. Tazminat Davaları.....	116
i. Maddi Tazminat Davasına İlişkin Hususlar	117
ii. Manevi Tazminat Davasına İlişkin Hususlar	118
iii. Vekâletsiz İş Görme Davası.....	119
e. 5651 Sayılı Kanun Hükümlerine Göre Korunma.....	120
B. Sanal Evrenlerde Kişilik Hakkının Korunmasında Usul Kuralları.....	121
a. Davanın Tarafları	121
b. Görevli Mahkeme	124
c. Yetkili Mahkeme.....	124
SONUÇ	126
KAYNAKÇA.....	130

Giriş

Teknoloji alanındaki gelişmeler ve bilhassa sanal medya platformlarından dolayı bireylerin, sahip bulundukları özel hayatlarına karşı hukuka aykırı müdahaleler eskisine oranla daha kolay ve daha yıkıcı hale gelmiştir. Bu gelişmelerle bireylerin yaşam hakları, mülkiyet hakları gibi temel haklarının yanı sıra özel haklarının korunmasını sağlayacak hakların da bulunması, tanınması ve korunması daha da önemli hale gelmiştir. Bu koruma zorunluluğu nedeniyle çağdaş hukuk sistemlerinde kişilik hakkı kavramına yer verilmektedir¹.

Kişilik haklarının üzerinde uzlaşmış bir tanımının bulunmamasının yanı sıra bireyin kişiliğini teşkil eden bütün değerleri üzerinde yer alan hakkı şeklinde ifade edilebilir. Kişilerin sahip oldukları isminin lekelenmemesini isteme, şerefının, onurunun, namusunun üzerinde yer alan hakları bu çerçevede değerlendirebilmek mümkündür. Söz gelimi, bireylerin fotoğrafları üzerindeki kişilik haklarından dolayı kişinin rızası bulunmadan kimsenin fotoğraf çekmesine yahut paylaşmasına olanak bulunmamaktadır.

Bireylerin kişilik haklarının ihlalden bahsedilebilmesi için ilk olarak gerçekleştirilen fiilin hukukla çatışma halinde bulunması gerekmektedir. Gerçekten, bireyin hukukun öngördüğü yollarla başka bir kişinin özel hayatıyla alakalı delilleri ele geçirmesi ve bunların mahkemede ibrazı durumunda hukuka aykırılık ortaya çıkmayacaktır. Bunun gibi bir yasa emri yahut yetkili merciinin emri ifa edildiğinde ortada bir hukuka aykırılık bulunmayacaktır. Bu çerçevede hâkim tarafından suç şüphesiyle bir kimsenin izlenmesini emretmesi neticesinde bu kimsenin izlenmesinde hukuka uygunluk bulunduğu söylenebilecektir.

Kişilik haklarının ihlalinin ortaya çıkabilmesi için eylemin, bireylerin kendi gizli yahut ortak sahalarında bulunmasını arzu ettiği alanlara ilişkin olması gerekmektedir. Dolayısıyla bir bilginin kimsenin bilmesinin istenmediği veya yalnızca paylaşılan kişiyle aralarında kalmasının istendiği durumlarda kişilik hakkı ihlali ortaya çıkabilecektir. Söz gelimi hastanın tedavisinin sonrasında doktoru tarafından, hastanın onayının alınmaksızın, kişiye ait bilgileri de içeren tedaviye ilişkin süreçlerin ifşası

¹ AKİPEK, Jale G./ AKINTÜRK, Turgut/ KARAMAN, Derya Ateş. “*Türk Medeni Hukuku Başlangıç Hükümleri / Kişiler Hukuku*” (1.Cilt) (Yeni Medeni Kanun’a Uyarlanmış), 17. Baskı, Beta Basım Yayın Dağıtım A.Ş., İstanbul, 2021, s. 234.

halinde kişilik hakkının ihlali söz konusu olmaktadır. Diğer bir deyişle, bu durumda doktor tarafından hastanın özel hayatına ait gizliliklerin ihlaline yol açan bir eylem bulunduğundan, yalnızca kendisiyle paylaşılan bilgilerin başka kimselere paylaşılması konusunda hastanın rızasına başvurulmamıştır. Bunun yanı sıra eşiyile boşanma sürecinde aldatıldığını düşünen eşin öteki eşi dedektif marifetiyle izlemesi halinde izlenen eşin kişilik hakkı ihlal edilmiş olacaktır².

Bilgi teknolojisi alanlarında görülen gelişmelerin sonucunda günümüz dünyasında giderek her alanda hızlı bir dijital dönüşüm yaşanmakta ve sanal ortamlar yaşamlarımızın çoğunu etkisi altında bulundurmaktadır. Yenilikçi teknolojilerdeki gelişmeler hayatın her alanında değişiklikler yaratmaktadır. İnternetin 1990'lı yıllar itibariyle önemli oranda popüler hale gelmesiyle birlikte web teknolojileri alanında önemli gelişmeler görülmüştür. Bundan böyle web teknolojilerinin kullanımı artık bilgiye erişimle sınırlı kalmayacak şekilde evrim geçirmiştir. Bu teknolojilerin geliştirilmesiyle birlikte ilk kez web 1.0 ile kullanıcılar bir yerden başkasına verilerini internet ağı vasıtasıyla gönderebilmişlerdir. Dolayısıyla internet ağı üzerinden veri aktarımı mümkün kılınmıştır. Web 2.0 teknolojisinin sunulmasıyla interneti kullanan bireyler müşterek ve karşılıklı paylaşabildikleri bir sistemle tanışmışlardır. Web 2.0 teknolojileri aracılığıyla başkalarıyla bilgi paylaşımına, işbirliğine ve paylaşım katkıda bulunmak da mümkün hale gelmiştir.

2010 yılından itibaren internetin daha akıllı hale geldiği web 3.0 teknolojisiyle merkezi bulunmayan internet düşüncesiyle tanışılmıştır. Bu teknolojinin sayesinde içeriklerin kontrolü yazılımlara devredilmiştir. Dolayısıyla yapay zekalı web olarak da adlandırılan bu yazılımların yardımıyla sistemin daha fazla kişisel hale geldiği sanal ortamlar ortaya çıkmıştır³. Bu kapsamda internet üzerinde gezinen tüm kullanıcıların dahil olduğu bir sanal dünya tabiri ile karşı karşıya kalınmıştır. Son zamanlarda üç boyutlu teknolojilerin gelişmesiyle etkileşimli web 3.0'ın evrimine sanal gerçeklik ortamları da eklenmiştir. Bu sanal ortamlar bireylere iş, eğitim ve sosyalleşme imkanları sunmaktadır. Bahse konu sanal ortamlardan bir tanesi de sanal evrenlerdir. Sanal evrenlerin, gerçekte yaşadığımız fiziksel dünyanın üç boyutlu olarak

² OĞUZ, Habip: “*İnternet Ortamında Kişilik Haklarının İhlali ve Korunması*”. Gazi Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Özel Hukuk Anabilim Dalı. Medeni Hukuk Bilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi. 2010, s. 22.

³ SÖYLER, Yasin: “*Kamu Hukuku Açısından Devletin İnterneti Düzenleme Yetkisi*”. Ankara, Savaş Yayınları., 2014, s. 172.

modellenerek sanal gerçeklik ile taklidini yapan, kişilerin avatarlar yardımıyla temsil edildiği çok kullanıcıların ve etkileşimlerin bulunduğu ortamlar olarak ifade edilebilmesi mümkündür⁴. Fiziksel evrenlerin dijital ikizleri olarak hayatımıza giren sanal evrenlerde gerçek kişiler de kendilerini şekilsel olarak istedikleri cinsiyette, istedikleri biçimde gösterebilmektedir. Bu durumda karşımıza fiziksel evrende yapılabilen alışveriş, eğitim, sosyalleşme, eğlence, aktivite, gezi, gibi birçok şeyin üç boyutlu olarak yapılabildiği sanal bir dünya ve tüm bunları gerçek kişiden bağımsız olarak yapabilecek bir noktaya gelmesi öngörülen dijital kimlikler, dijital kişiler çıkmaktadır. Fiziksel evrende yapılabilen hemen her şeyin üç boyutlu olarak yapılabilmesi globalleşen dünyada bir fırsat olmasının yanında; fiziksel evrende karşımıza çıkan hemen her yasal hak ihlalinin anonim olarak yapılabilmesini sağlaması açısından da bir risktir. Bu anlamda sanal evrenler gerek teknolojik gerekse hukuki olarak inşa edilirken hukuk ve teknoloji de dahil olmak üzere dünyada kurgulanan tüm düzenin merkezinde yer alan “kişi” nin öncelenmesi gerekmektedir.

Tezin ilk ve ikinci bölümünde genel olarak kişilik hakkının muhtevası ve kapsamı, kişi kavramı, kişilik hakkının niteliği, öznesi, başlangıcı ve sonlanması, kişisel değerlerin kapsamı farklı görüşlere yer verilerek açıklanacaktır.

Tezin üçüncü ve dördüncü bölümünde internetin başlangıcı, aktörleri ile sanal evrenlere kadar olan tüm gelişim sürecinden, sanal evrenlerin katmanları ve bileşenlerinden bahsedilerek sanal evrende kişi kavramı açıklanacak ve sanal evrendeki kişi kavramı ile bu evrenlerin bu özellikleri ve bileşenleri kapsamında kişilik hakkı ihlallerinin sanal evrenlerde karşımıza çıkma biçimleri açıklanacaktır.

Tezin beşinci ve altıncı bölümünde sanal evrenlerde yaşanacak kişilik hakkı ihlallerinde sorumluluğun çerçevesi çizilecek, sorumlu aktörler ve sanal evrenlere özgü sorumluluğun kapsamı açıklanacak, buna bağlı olarak hukuksal korunma yollarına yer verilecektir. Sonuç bölümünde ise anlatılanlar özetlenerek, sanal evrenlerin gelişmesine paralel olarak kişi ve kişilik hakkının değişen teknoloji ile korunmasının daha etkin yapılabilmesi için temel ilkelerden oluşan genel bir çerçeve çizilecektir.

⁴ TOKEL, Saniye ve CEVİZCİ, Esra: “*Three-Dimensional Virtual Worlds: Research Trends and Future Directions*”. Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi. 2014, s. 2.

I. Kişilik Hakkının Kapsamı

A. Kişi Kavramı ve Türleri

Hukuk düzeninde kişilerin aralarındaki ilişkilere düzenleme getirilmekte ve onların borç ve haklarına ilişkin sınırlar çizilen kurallar belirlenmektedir. Bu tanımın da gösterdiği şekilde kişiler hukuksal düzende zorunlu bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Kişinin yalnızca medeni hukukta bir karşılığı bulunmamaktadır. Diğer bir deyişle hukukun diğer dallarında da en önemli unsur olarak kendisini göstermektedir. Anayasa hukuku, medeni hukuk, ceza hukuku, iş hukuku ve öteki çoğu hukukun dalının merkezinde kişinin bulunduğunu söylemek mümkündür. Bu durumun nedeni ise kişinin korunmaya gereksinim duymasıdır. Hukuksal düzenin varlığının sürdürülebilmesi kişinin de kendi varlığını devam ettirmesiyle ilişkilidir⁵.

Kişi, hukuk biliminin var oluş nedeni olarak kabul edilen, borç ve haklar edinebilen varlıklar şeklinde tanımlanmaktadır⁶. Bu tanımın karşılığı medeni hukuktaki hak ehliyetidir. Zira Türk Medeni Kanunu⁷ (TMK.) hukuki düzen içerisinde borç ve haklar edinilebilmesi bakımından bireylerin eşit bulunduğunu belirtmektedir⁸.

a. Gerçek Kişi

Gerçek kişilerle kastedilen insan olmaktadır. Tarihi sürecinde ele alındığında insanların kiminin kişi olarak kabul edilmediği dönemler görülmektedir. Roma Hukuku'na bakıldığında yaşayanlar hür ve köle olarak birbirinden ayrılmıştır. Bu dönemde kölelerin kişi sayılmadıklarında hak ve fiil ehliyetlerinin bulunmadığı belirtilmiştir. Dolayısıyla köleler eşya olarak kabul edilmekteydiler⁹. Günümüzün hukuk sistemlerinin tamamına yakınında insanların hepsi kişi sayılmaktadır. TMK.' da insanların her birinin hak ehliyeti bulunduğu ifade edilmektedir. Buna göre kanunda insan kelimesi yer almakta ve canlıların arasında insanın hukuksal olarak kişi sayılacağına altı çizilmektedir.

⁵ AKİPEK/ AKINTÜRK/ ATEŞ KARAMAN, s. 229.

⁶ AYAN, Mehmet/AYAN, Nurşen: “*Kişiler Hukuku*”, Konya 2007, s. 3. HELVACI, Serap: “*Gerçek Kişiler*”, İstanbul 2006, s. 1; AKİPEK/ AKINTÜRK/ ATEŞ KARAMAN, 229; HATEMİ, Hüseyin: “*Kişiler Hukuku Dersleri*”, İstanbul 1992, s. 21; ZEVKLİLER, Aydın/ACABEY, M. Beşir/GÖKYAYLA, M. Emre: “*Medeni Hukuk*”, B. 6, Ankara 2000, s. 187.; ÖZTAN, Bilge: “*Medeni Hukukun Temel Kavramları*”, B. 27, Ankara 2008, s. 221.

⁷ 8/12/2001 tarih ve 24607 sayılı. R.G. ile yayınlanmıştır.

⁸ TMK. m. 8/2.

⁹ KARADENİZ ÇELEBİCAN, Özcan: “*Roma Hukuku*”, B.7, Ankara 2000, s. 129.

b. Tüzel Kişi

Kimi toplumsal gereksinimlerin karşılanabilmesi bakımından bireylerin yaşam süreleri ve iktisadi olanakları sınırlı bulunmakta ve bu gereksinimlerin karşılanabilmesi mümkün görülmemektedir. Yasa yapıcı bu ve benzeri sebeplerle bireylerin yetersizlikleri karşısında onların yanı sıra bazı varlıkların hukuksal olarak kişi vasfına bürünmesini mümkün kılmıştır¹⁰. Bu kapsamda bu varlıklar hukuksal düzende kişiliklerine kavuşmuş ve belli amaçlarla hareket eden kişi yahut mal toplulukları “tüzel kişi” tabiriyle isimlendirilmişlerdir¹¹. Bu hususta üzerinde durulması gerekli nokta, kişiliğin sadece hukuksal düzende bahsedilmiş olduğudur. Zira, kişi yahut mal topluluklarının hangi ölçüde güçlendikleri ve toplumsal düzende kabul görmüş olduklarına bakılmaksızın hukuki alanda bulunabilmeleri hukuk tarafından bunların kabulü gerekmektedir. Dolayısıyla bu kabul sonrasında bu topluluklara tüzel kişilik tanınmakla bunların hukuk alanında var olabilecekleri söylenebilir¹².

TMK.’nın 48. maddesi uyarınca tüzel kişilerin doğaları gereği insana mahsus niteliklerle irtibatlı bulunanların haricindeki tüm borç ve haklara ehil oldukları kabul edilmektedir.

B. Kişiliğin Tanımı

Kişiliğin yalnızca hukuk bilimi kapsamında bir anlamının bulunmasının ötesinde sosyal bilimlerde neredeyse tüm alanlarda önemi bulunmaktadır. Filozof, teolog, sosyolog ve hukukçular tarafından bu kavramın tanımlanması için çaba sarf edilmiştir¹³. Bu kapsamda çok değişik kıstaslarla bu tanımlamalar yapılmıştır. Fakat kişiliğin tanımlanması bakımından temel alınan kıstas, tanımlamanın yapılmaya çalışıldığı dönemdeki kültür ve dünya görüşüne yer verilmesidir. Çünkü kişilik kavramlarının zaman ve yer bakımından devamlı olarak değişmesi nedeniyle, muhtevası, önem ve toplumsal olarak öteki değerlerin arasında bulunduğu yerinin de zamanın geçmesiyle farklılaştığı görülmüştür¹⁴.

¹⁰ ÖZTAN, Temel Kavramlar, 222; HELVACI, Gerçek Kişiler, s. 2.

¹¹ DURAL, Mustafa/ÖĞÜZ, Tufan: “Türk Özel Hukuku” – “Kişiler Hukuku”, C. 2, B. 8, İstanbul 2006, s. 8.

¹² AKÜNAL, Teoman: “Türk Medeni Hukukunda Tüzel Kişiler”, B. 2, İstanbul 1995, s. 3.

¹³ GÜRKAN, Ülker: “Kişilik Kavramının Evrimi”, Prof. Dr. Hâmede Topçuoğlu’na Armağan. Ankara 1995, s. 41.

¹⁴ ÖZTAN, Temel Kavramlar, s. 274.

Kişilik, kişi kavramının da içerisinde bulunduğu bir tabirdir. Kişiyi ve onun edindiği bütün hakları kapsamaktadır¹⁵. Kişiden bahsedilince hakların ve borçların edinilebilmesi kabiliyeti zihinde çağrışmaktadır. Buna karşın kişilikle kişisel değerlerin hepsi ifade edilmektedir¹⁶. Diğer bir deyişle, kişi denildiğinde sade ve objektif olgulardan bahsedilebilmekte, fakat kişilikle, kişilerin doğmalarıyla kazandıkları biyolojik özelliklerinin yanı sıra onların kendi ve çevresinde bulunanlara bakışları, kendilerini ifade edişleri, fikri yapılarını da içeren çok fazla özelliği kastedilmektedir. Diğer taraftan kişiliğin bahse konu taşıdığı anlamlarının hukukla irtibatlarını sağlamanın kolay olmadığı düşünülebilse de kişiliği ilgilendiren ve hukuksal olarak korunan olgular ihlal edildiklerinde bunlar hukuksal uyumsuzluklar olarak kendisini göstermektedir. Doktrinde bunun yanı sıra kişiliğin dar ve geniş anlamı olmak üzere iki biçimde tanımlandığı görülmektedir¹⁷. Kişilik dar anlamıyla kişiden bahsetmek amacıyla kullanılmaktadır¹⁸. Geniş anlamıyla, kişilerin maddi ve manevi varlıkları ile şahsi durumları kavramın içine dahil edilmektedir¹⁹.

Kişiliğin tanımlanmasına yönelik tartışmaların, uygulamadan daha çok teorisi bakımından ele alındığı görülmektedir. Zira kişi ile kişiliğin birbirlerinden ayrılmalari mümkün olmayan parçalar olduğu kabul edilmektedir²⁰. Birbirinden değişik terimlerin kullanılması ve tanımlarının bulunmasına karşın kişi ve kişilik, hukuksal alanda beraber doğmakta ve aynı şekilde beraber yok olmaktadır.

C. Kişiliğin Başlaması Ve Sona Ermesi

TMK. kapsamında gerçek kişiliğin başlaması ve sona ermesi ile tüzel kişiliğin başlaması ve sona ermesi farklı şekillerde belirlenmiştir. Buna göre gerçek kişi bağlamında kişiliğin, çocuğun tam ve sağ doğmasıyla başladığı kabul edilmektedir²¹. Kişilik, çocuk ana rahminden tam ve sağ şekilde ayrıldığında başlayacaktır. Ölü doğmuş çocuğun kişiliğinin bulunmadığı kabul edilmektedir. Diğer taraftan kişiliğin

¹⁵ KAPLAN, İbrahim: “*Kişilik Haklarının Kitle Haberleşme Araçları* (Basın, Radyo ve Televizyon) Karşısında Korunması”. Adalet Dergisi, y. 70-1979, S. 1-2, s. 201.

¹⁶ ZEVLİLİLER/ACABEY/GÖKYAYLA, s. 397.

¹⁷ ÖZEL, Sibel: Uluslararası Alanda Medya ve İnternette Kişilik Hakkının Korunması, Ankara 2004, s. 25; TÜFEK, Ömer Faruk: Basın Yoluyla Kişilik Haklarının İhlali ve Bu İhlallere Karşı Özel Hukuk, Ceza Hukuku ve İ.H.A.S. Koruması, B. 2, Ankara 2007, s. 9.; AKİPEK/ AKINTÜRK/ ATEŞ KARAMAN, s. 233.

¹⁸ TÜFEK, 9.

¹⁹ AKİPEK/ AKINTÜRK/ ATEŞ KARAMAN, s. 233.

²⁰ GÜVEN, Kudret: Kişilik Hakları ve Ötenazi, B.1, Ankara 2000, s. 79.

²¹ TMK. m. 28/1.

kazanılabilmesi çocuğun göbek kordonunun kesilmesine bağlı değildir. Bunun yanı sıra yaşama kabiliyeti kişiliği kazandırmada bir etkiye sahip bulunmamaktadır. Çünkü çocuğun anlık nefes alıp daha sonrasında ölmesi halinde kişiliğini kazandığından bahsedilebilmektedir. Gerçek kişi bağlamında kişiliğin insanın ölümüyle sona erdiği kabul edilmektedir. Ölümün de haricinde, kişinin ölümü konusunda kuşkuyla yer vermeyecek ölçüde inanılması yahut uzun sürelerdir kişiden haberdar olunamaması halinde kanundaki koşulların bulunması kaydıyla kişi hakkında ölüm karinesi gerçekleştirilmekte veyahut mahkemece gaipliğine hükmedilebilmektedir. Ölüm karinesinin gerçekleşmesi ve mahkemeden kişinin gaipliği konusunda karar alınmasının ölümle hukuksal olarak sonuçları aynı olmaktadır.

Tüzel kişi bağlamında kişiliğin kazanımında ise üç sistem öngörülmektedir²². Bu sistemler “izin”, “serbest kuruluş” ve “tescil” sistemleridir. Halka açık anonim ortaklıklar izin sistemiyle kişilik kazanmaktadır. Dernekler serbest kuruluş sistemiyle kazanırken, vakıfların tescil sistemiyle kişiliklerini kazandıkları görülmektedir. Tüzel kişilerin, kanun, kuruluş belgeleri uyarınca bulunması gereken organları haiz olduklarında fiil ehliyetlerini kazandıkları kabul edilmektedir²³. Tüzel kişilik ise esas itibarıyla üç şekilde sona ermektedir. Bunlar şu şekilde sıralanabilir:

- Kanunla belirlenen durumların ortaya çıkmasıyla kendiliğinden sona erebilmektedir. Bu infisah olarak da adlandırılmaktadır.
- Yetkili organlarının karar alması halinde sona erebilmektedir. Bu fesih olarak da belirtilmektedir.
- Mahkemece verilecek bir kararla sona erdirilebilmektedir²⁴.

D. Kişilik Hakkının Tanımı

Kişilik, yukarıda da belirtildiği şekilde kişileri öteki canlılar arasında farklı kılan elle tutulan yahut tutulamayan özelliklerinin yanı sıra sosyal yönünün bütünü tanımlamaktadır²⁵. Kişilik hakkının, kişilerin sahip olduğu bütün bu hususiyetlerinin üstünde yer alan hakları olduğu belirtilebilir. Bu hak, ulus düzeyindeki ve kişilik hakkı ile alakalı değerleri konu edinen uluslararası alandaki düzenlemelerin de konusu

²² AKÜNAL, 20.

²³ TMK. m. 49.

²⁴ AKÜNAL, s. 20.

²⁵ GÜRKAN, s.42.

olmaktadır. Bu kapsamda bu hakkın, üst kavram niteliği bulunmakta ve bütün öteki unsurlarını da içeren insanın onuruyla alakalı olduğu ifade edilmektedir²⁶. Kişinin kendisinden ve faaliyetlerinden ayrılan konularla alakalı hakların, bunların manevi değerleri kapsamı durumunda dahi bu haklardan sayılmayacakları belirtilmektedir²⁷.

Kişilik hakkının muhtevasında, kişilerin hayatı, beden bütünlükleri ve sağlıkları, özel yaşamları, onur ve haysiyetleri, itibarları, sesleri gibi şahsi değerleri bulunmaktadır. Kişiliğin değişik yönlerinin bulunması ve dinamik yapısı onun muhtevasını da çeşitlendirmektedir. Böylece kişilik hakkı da dinamik yapısına kavuşmaktadır. Kişilik hakkının muhtevasında çok sayıdaki çeşitli değerlerin bulunması ve bu değerlerin her birinin değişik biçimlerde ihlallerinin gerçekleşebilir olması sebebiyle, esas itibarıyla içerikleri ve sınırlarının belirli olduğu bir tanımlamanın yapılabilmesine olanak bulunmamaktadır²⁸. Bunun yanı sıra kişilik hakkı konusunda net bir tanım yapıldığında kişiliğin özü itibarıyla net sınırların içerisine sokulması anlamı taşıyacağından buna olanak bulunmamaktadır²⁹. Öte taraftan, kişilik hakkı sınırlandırıldığında, hukuki olarak, bilhassa teknolojiye ileriye yakalayamaması ve hakla ilintili korumanın yeterince sağlanamaması riski ortaya çıkacaktır. Bu sebeplerle, hak konusunda belirli bir tanımlamanın yapılmamasında fayda bulunmakta ve kişilik hakkı konusunda ele alınan kanuni düzenlemelerin ayrıntılı yapılmaması öğretide savunulmaktadır. Dolayısıyla kişilik hakkının genel yapısına ilişkin bir belirlemenin yapılması yolu benimsenmiştir³⁰.

Hukukumuzda kişilik hakkının tanımına kanunda yer verilmemiş, şahsi değerlerden hangilerinin bu hakkında çerçevesinde ele alındığı belirtilmemiş ve hakka

²⁶ UZELTÜRK, Sultan: “1982 Anayasası ve İnsan hakları Avrupa Sözleşmesine Göre Özel Hayatın Gizliliği Hakkı”, İstanbul, Beta Basım Yayın Dağıtım A.Ş., 2004, s.10.

²⁷ SİMONİUS, August: “Şahsiyet Hakları”, Çev.: Fikret Arık, Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, C.10, S.1, Ankara, 1955, s.187. Yazar bu konuya ilişkin olarak fikri mülkiyet haklarından bahsetmektedir.

²⁸ W. SİEBERT: “Şahsiyet Hakları ile ilgili Meseleler”, Çev.: Bilge Öztan, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.XXVI, Sayı 1-2, Yıl 1969, s.252; SİMONİUS, s.188.

²⁹ İMAMOĞLU, S. Hülya: “Çocuğun Kişiliğinin Anaya Babaya Kaşı Korunması”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 54, Sayı 2, Yıl 2005, s.185.

³⁰ SİEBERT, s. 226.

ilişkin net sınırlar öngörülmemiştir. Kişilik hakkı konusunda öğreti³¹ ve Yargıtay³²'ın farklı tanımlamaları bulunmakta ve bunların anlamları itibarıyla önemli farklılıklar teşkil etmediği görülmektedir. Kişilik hakkının tanımlanması sırasında muhtevastaki şahsi değerlerin teker teker sayılması yahut bu değerlerin genel hükümlerle ifadesine ilişkin hangi metotların kullanıldığıyla alakalı olarak tanımının değiştiğini söylemek mümkündür³³.

Kişilik hakkının, bireylerin kendisini savunmasına yarayan haklardan olması özelliği bulunmaktadır. Dolayısıyla bu hak, kişileri başka kimseler tarafından gerçekleştirilen ihlallere karşı koruma amacını gütmektedir³⁴. TMK. kapsamında kişilik hakkına ilişkin genel bir düzenlemeye yer verilmiştir. Yasa yapıcı farklı şahsi değerlerin korunmasına yönelik olarak kişilik hakkının genel düzenlemelerle ele

³¹ VELİDEDEOĞLU, Hıfzı Veldet: Türk Medeni Hukuku: Şahsın Hukuku, Cilt I, Cüz 2, 6. Bası. İstanbul, Nurgök Matbaası, 1960, s.100; OĞUZMAN, M. Kemal/ SELİÇİ, Özer/ OKTAY-ÖZDEMİR, Saibe: Kişiler Hukuku. 16. Bası, İstanbul, Filiz Kitabevi, 2016, s.164; ATEŞ, Derya: "İrade Özerkliği Kapsamında MK m.23/II Hükmü ve Karar Özgürlüğü", Ankara Barosu Dergisi, Sayı 2007/2, Yıl 65, s.136; ÖZTAN, Bilge. Şahsın Hukuku: Hakiki Şahıslar, 7. Bası, Ankara, Turhan Kitabevi, 1997, s.111; DURAL/ÖĞÜZ, s. 100.

³² Yargıtay. H.G.K. E2011/4-687, K2012/26 ve 01.02.2012 tarihli kararında özetle "Bir şahsın kişiliğine bağlı, fiziki, manevi ve fikri varlığı üzerinde kişi olma sıfatıyla sahip bulunduğu kişisel değerler üzerindeki mutlak hakka kişilik hakkı denir. Kişilik kavramı en geniş anlamda kişiyi ve onun kişilik haklarını kapsamaktadır. Kişilik hakkı çeşitli kişisel değerlerden oluşan bir bütünlük arz eder. Kişilik hakkı bir şahsın kişiliğini oluşturan maddi ve manevi değerleri kapsar. Kişinin özel yaşamı, beden bütünlüğü, şeref, haysiyeti, onuru, saygınlığı, sağlığı, özel yaşamının gizliliği, resmi adı, eseri, sözü, ekonomik hareket serbestliği ve özgür olma hakkı bu değerlerdendir", şeklinde hüküm kurmuştur. www.lexpara.com, Erişim Zamanı, 10.01.2022.

³³ Yargıtay. H.G.K., E2017/2647 K2021/1161 ve 05.10.2021 tarihli kararında özetle "Kişilik hakları, bir bütün olarak kişinin maddi ve manevi varlığıyla ilişkili ve bu varlığın geliştirilmesini hedefleyen haklar ve özgürlükler olarak tanımlanır. Bu haklar; kişiliğe bağlı, dokunulamaz, devredilemez ve vazgeçilemez haklardır. Kişilik haklarının mutlak bir hak oluşu, hak sahibine, bu hakka ve hakkın içerdiği değerlere herkesin saygı göstermesini isteme, kişisel değerlerin korunmasını herkesten isteme, yasaların, kamu düzeninin ve genel ahlak ile adabın çizdiği sınırlar içerisinde dilediği gibi kullanma hakkı verir. Kişilik hakkı kavramı; kişiyi var eden, kişiliğini serbestçe geliştirmesini sağlayan, diğer kişilerden farklılığını temin eden bütün değerler üzerindeki haktır. Yaşam, vücut bütünlüğü, özgürlükler, şeref ve haysiyet, özel yaşam, isim, resim gibi kişisel varlıklar üzerindeki haklar kişilik hakkını ifade eder. Bu varlıklara yönelik saldırılar ise kişilik hakkının ihlali sonucunu doğururlar. Kişilik haklarının korunmasına ilişkin temel düzenleme TMK'nın 23, 24 ve 25. maddelerinde yer almakta; Türk Borçlar Kanunu'nun 58. maddesi ile bu düzenlemeler tamamlanmaktadır. Ancak bu genel korumanın dışında bazı kişisel değerleri koruyan özel hükümler de bulunmakta olup, TMK'nın 174/2. maddesi bu hükümlerden biridir. TMK'nın "Maddi ve manevi tazminat" başlıklı 174. maddesinde "Mevcut veya beklenen menfaatleri boşanma yüzünden zedelenen kusursuz veya daha az kusurlu taraf, kusurlu taraftan uygun bir maddi tazminat isteyebilir. Boşanmaya sebep olan olaylar yüzünden kişilik hakkı saldırıya uğrayan taraf, kusurlu olan diğer taraftan manevi tazminat olarak uygun miktarda bir para ödenmesini isteyebilir." hükmü düzenleme altına alınmıştır. Görülüyor ki hâkim, boşanmaya sebep olan olaylarda kusursuz veya az kusurlu bulunan eş yararına tazminat ödenmesine karar vermek yetkisine sahiptir." www.lexpara.com, Erişim Zamanı, 10.01.2022.

³⁴ ÖZEL, s.27; OĞUZMAN, SELİÇİ, OKTAY-ÖZDEMİR, s.161.

alınması yolunu benimsemiştir³⁵. Fakat kişilik hakkına ilişkin bu genel düzenlemeler kimi şahsi değerlere yönelik olarak düzenlemeler yapılmasına mani olmamaktadır. Hukukumuzda kişilik hakkına ilişkin bir çerçeve TMK.’nın 23 ve 24. maddeleri kapsamında çizilmektedir. Ad üzerinde yer alan haklar TMK. m. 26 ile hususi şekilde ele alınmıştır. Benzer olarak Türk Borçlar Kanunu³⁶’nın (TBK.) 56. maddesi, Türk Ticaret Kanunu³⁷’nin (TTK.) 56 ve 58. maddeleri kişilik hakkına ilişkin özel düzenlemeleri içermektedir. Bu düzenlemeler, TMK. m. 26 gibi kişiliği koruma bakımından direkt bir amaç içermese de dolaylı şekilde bu korumayı sağlamaktadırlar³⁸. Öte taraftan, kimi şahsi değerler, kişilik hakkının görünümünü teşkil etmektedirler. Bunların hususi şekilde düzenlenmeleri, öteki şahsi değerler karşısında üst konuma getirmemektedir. Çünkü bu hususi kuralların içerikleri esas itibariyle genel kuralın muhtevasında yer almaktadır. Tüm şahsi değerlerin hak bakımından farklı konuları teşkil edip etmediği yahut kişilikle alakalı değerlerin bütününe ilişkin tek bir kişilik hakkı bulunup bulunmadığı yönünde teoride tartışmalar bulunmaktadır. Bu konudaki yaygın kanaat kişilik hakkının tek bir hak olduğunun belirtilmesidir³⁹. Bu haklar, kişilik konusunda birbirinden farklı görünümlere sahip olan şahsi değerlere yönelik ve bütünü kendisinin içerisinde bulunduran tek bir hak olarak kabul edilmelidir. Hususi şekilde ele alınan bu haklar, genel kişilik hakkının yansımalarından birisidir. Dolayısıyla bunların yalnız başlarına bir hak olduklarından bahsedilemeyecektir⁴⁰. Bu kapsamda kişisel değerlerden birisinin ihlal edilmesi, genel kişilik hakkına yönelik bir ihlal olarak kabul edilecektir.

³⁵ Öğretide genel anlamıyla kişiliğin korunmasına yönelik düzenlemeyle korunmakta olan değer “genel kişilik hakkı” olarak ifade edilmektedir. Diğer taraftan kişilik hakkının değişik yansımalarının “özel kişilik hakkı” yahut “münferit kişilik hakkı” şeklinde adlandırıldığı görülmektedir. Bu yaklaşımların korumakta olan hukuksal değer somutlaştırılmasına yardım ederken hakkın kapsamında yer alan bütün şahsi değerlerin aynı şekilde korunması sağlanmaktadır. OĞUZMAN/ SELİÇİ/ OKTAYÖZDEMİR, s.164; DURAL/ ÖĞÜZ, s.100-101.

³⁶ 4/2/2011 tarih. ve 27836 sayılı. R.G. ile yayınlanmıştır.

³⁷ 14/2/2011 tarih. ve 27846 sayılı. R.G. ile yayınlanmıştır.

³⁸ ÖZTAN, Şahsın Hukuku, s.114; ÖZEL, s.27.

³⁹ HELVACI, S.72; AKİPEK/ AKINTÜRK/ ATEŞ KARAMAN, s.342.

⁴⁰ DURAL/ ÖĞÜZ, s.101; ARPACI, Abdülkadir: Kişiler Hukuku: Gerçek Kişiler, 2. Bası, İstanbul, Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş., 2000, s.103; ZEVLİLİLER/ ACABEY/GÖKYAYLA, s.444; OĞUZMAN/ SELİÇİ/ OKTAY-ÖZDEMİR, s.164; ÖZTAN, Şahsın Hukuku, s.115; TANDOĞAN, Haluk: “Şahsiyetin Akit Dışı İhlallere Karşı Korunmasının İşleyiş Tarzı ve Basın Yoluyla Olan İhlallere Karşı Korunması” (1963- 1964 Öğretim Yılı Açılış Dersi), Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 20, Sayı 1-4, Yıl 1963, s.12-14; ÖZSUNAY, Ergun: Gerçek Kişilerin Hukuki Durumu, 4. Bası, İstanbul, Fakülteler Matbaası, 1979, s.97; Birden çok kişilik hakkının bulunduğunu öne süren yazarlar için bkz. ZEVLİLİLER/ ACABEY/ GÖKYAYLA, s.442; AKİPEK/ AKINTÜRK/ ATEŞ KARAMAN, s.345.

E. Kişilik Hakkının Öznesi

Hukuk düzeninde kişi sayılan varlıkların gerçek yahut tüzel kişiler olduğundan bahsedilmiştir. Söz konusu bu kişilerin kişilik hakkı sahibi olduklarını söylemek mümkündür. Kişilik hakkı kişilerin varlığıyla irtibatlıdır. Fakat kimi durumlarda bu genel kuralın istisnaları bulunmaktadır. Bu kapsamda kişinin varlık kazanmasının öncesinde ve sonrasındaki dönem bakımından kişilik hakkı bulunup bulunmadığının üzerinde durulması gerekmektedir.

a. Gerçek Kişilerin Kişilik Hakkı

Aralarında herhangi bir ayrıma gidilmeksizin, tüm insanların ayrı ayrı kişi sayılması ve eşit hak ehliyetlerinin bulunduğu kabul edilmektedir. Diğer bir deyişle, her insanın kişilik hakkı bulunmaktadır⁴¹. Kişilik hakkı kişilerin varlığıyla irtibatlı hakkıdır. Bu hak gerçek kişilerde doğumdan itibaren, kazandırıcı işlem gerekmeksizin kazanılmaktadır. Gerçek kişilerin ölmelerine kadar geçen sürede vazgeçilemeyen ve onların ayrılmaz nitelikteki kişilik hakları bulunmaktadır⁴².

i. Doğum Öncesi Dönemde Kişilik Hakkı

TMK.'nın 28/1. maddesinde kişiliğin çocuğun sağ şekilde tamamen doğması anında başladığı ifade edilmektedir. Kişiliğin sağ ve tam olarak doğum ile başlaması karşısında çocuğun, sağ doğması kaydıyla ana rahmine düşmüş olduğu an itibarıyla hak ehliyetini haiz olacaktır⁴³. Bu kapsamda, ana rahmine düşmesi anından itibaren hak ehliyeti bulunan ceninin kişilik hakkını kazanmasının sağ olarak doğumu koşuluna bağlanması nedeniyle, hak ehliyetini geciktirici şarta bağlı olarak kazandığını söylemek mümkündür⁴⁴. Geciktirici şartın, dolayısıyla sağ ve tam doğum gerçekleşmesiyle, hak ehliyetinin, çocuk ana rahmine düşmesi anına kadar etkisi bulunacaktır. Diğer bir deyişle, kişiliğin ve kişilik hakkının bu tarihe kadar götürülebilmesine imkân bulunmaktadır. Bu durum hukukumuzda davacı olabilme

⁴¹ ARPACI, s.2; OĞUZMAN, M. Kemal/ BARLAS, Nami: Medeni Hukuk: Giriş, Kaynaklar, Temel Kavramlar, 22. Bası, İstanbul, Vedat Kitapçılık Basım Yayım Dağıtım Ltd. Şti., 2016, s.53;

⁴² KILIÇOĞLU, Ahmet: Şeref, Haysiyet ve Özel Yaşama Basın Yoluyla Saldırlardan Hukuksal Sorumluluk, 3. Bası, Ankara, Turhan Kitabevi, 2010 s.7; Helvacı, Serap: "Türk İsviçre Hukuklarında Kişilik Hakkını Koruyucu Davalar: MK m.24/a fıkra I/ İMK m.28.a fıkra I", İstanbul, Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş., 2001, s. 42.

⁴³ TMK. m. 28/2

⁴⁴ OĞUZMAN/SELİÇİ/ OKTAY-ÖZDEMİR, s.17

sıfatının tespiti konusunda yani davayı esastan inceleyebilme yahut reddine karar verebilme konusunda belirleyici olacaktır⁴⁵.

Çocuğun geciktirici koşula bağlanan hak ehliyetini haiz olmasından dolayı koşulun gerçekleşmemesi durumunda hakların yasal temsilcisinin aracılığıyla kullanılabilmesine imkan bulunmamaktadır⁴⁶. Doğumdan önceki dönem içerisinde çocuk, annenin parçası kabul edilmektedir. Bu dönemde gerçekleşen saldırıların annenin kişilik haklarına aykırılık oluşturduğu oranda önlenebileceği ifade edilmektedir. Çocuğun doğmasının ardından halihazırda cenin olduğu dönemde kişilik haklarına ihlallerden dolayı dava açma hakkı bulunmaktadır⁴⁷.

ii. Ölüm Sonrası Dönemde Kişilik Hakkı

Ölüm gerçek kişiliklerde kişiliği sona erdirmektedir. Kişilerin varlığıyla irtibatlı bulunan kişilik hakkı ölüm ile sonlanmaktadır. Bu hakkın mirasçılara geçmesine imkân bulunmamaktadır. Ölen kimsenin kişilik hakkına ilişkin olarak ölümün öncesinde yahut sonrasında gerçekleşen saldırılara yönelik mirasçılar tarafından dava açılabilmesine imkân yoktur⁴⁸. Bu tür saldırılar, yakınlık derecelerinden dolayı ortaya çıkan hissi bağlar nedeniyle, ölenin arkada bıraktıklarının kişilik haklarına saldırı niteliğinde değerlendirilebileceği oranda, bu kimseler açısından dava nedeni teşkil etmektedirler. Diğer taraftan, ölenin hayattayken açmış olduğu davanın mirasçılarınca sürdürülebilmesi⁴⁹ mümkündür⁵⁰.

Kişilik hakkı mirasçılara geçmeyecektir ancak istisnai kimi değerler ölümün ardından varlıklarını sürdürecektir ve ölen kimsenin yakınlarınca koruyucu davalar

⁴⁵ AKİPEK/ AKINTÜRK/ ATEŞ KARAMAN, s.242; OĞUZMAN/ SELİÇİ/ OKTAY-ÖZDEMİR, s.12.

⁴⁶ HELVACI, s.28; OĞUZMAN/ SELİÇİ/ OKTAY-ÖZDEMİR, s.18.

⁴⁷ OĞUZMAN/ SELİÇİ/ OKTAY-ÖZDEMİR, s.17; AKİPEK/ AKINTÜRK/ ATEŞ KARAMAN, s.245.

⁴⁸ OĞUZMAN/ SELİÇİ/ OKTAY-ÖZDEMİR, s.25.

⁴⁹ Yargıtay. H.G.K., E2017/1827 K2021/625 27.5.2021 tarihli kararında özetle “te yandan 02.01.2012 olan dava tarihi, direnmeye ilişkin gerekçeli karar başlığında 03.07.2015 olarak yazılmış ise de bu husus mahkemece her zaman düzeltilmesi mümkün maddi hata niteliğinde olduğundan bozma sebebi yapılmamıştır. Yargılama sırasında vefat etmesi nedeniyle kişiliği sona eren davacı ...’un karar başlığında davacı olarak gösterilmesi ve hakkında hüküm kurulması da doğru değildir.” şeklinde hüküm kurmuştur.

⁵⁰ BULUT, Harun: Kişilik Hakları ve Kişilik Haklarına Saldırıdan Kaynaklanan Hukuk Davaları, İstanbul, Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş., 2006, s.9; OĞUZMAN/ SELİÇİ/ OKTAY-ÖZDEMİR, s.25.

vasıtasıyla hakkın sınırlarını aşmadığı⁵¹ sürece korunabileceği öne sürülmektedir⁵². Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu (FSEK.) m. 19, 85 ve 86. maddeleri ölen kimsenin yakınlarının kişiliğin saldırılar karşısında korunmasına hakkı bulunduğunu belirtmektedir. Bunun yanı sıra bu kimselere tazminat talep haklarını da sunmaktadır. Diğer taraftan öğretideki yaygın kanaate göre kişiliğe yönelik paraya çevrilebilen değerler mirasçılara geçebilir ve ihlalleri durumunda mirasçılarca tazminata yönelik istemde bulunulabilmektedir⁵³. Kişilik hakkının ölüm ile sonlanmasından dolayı, ceset aleyhindeki muamelelerle ölen kimsenin kişilik haklarına aykırılıkların öne sürülebilmesine olanak bulunmamaktadır. Bunun yanı sıra yakınlarınca ölen kimseye sevgi ve saygı duygularından dolayı ölenin cesedi bu kimselerin kişilik haklarına dahildir⁵⁴. Ayrıca kamu düzeninden dolayı ceset aleyhindeki saldırıların⁵⁵ hukuksal düzende engellenebildiği kabul edilmektedir⁵⁶.

b. Tüzel Kişilerin Kişilik Hakkı

TMK.'nın 48. maddesi uyarınca tüzel kişilerin doğaları gereği insana mahsus niteliklerle irtibatlı bulunanların haricindeki⁵⁷ tüm borç ve haklara ehil oldukları kabul edilmektedir. Böylelikle, bu kişiliklerin, insanın doğasından dolayı sahip olunan kişisel değerlerin dışında kalan kişilik hakkı bulunmaktadır. Bu kapsamda bu kişiliklerin şeref, onur, ad, fikri ve ekonomik bütünlük benzeri kişilik hakkı kapsamında bulunan çok fazla şahsi değerleri bulunmaktadır⁵⁸. Bu hususta gerçek

⁵¹ Yargıtay. H.G.K., E2017/1449 K2021/670 ve 3.6.2021 tarihli kararında özetle “Şikâyeti haklı gösterecek bazı emare ve olguların zayıf ve dolaylı da olsa varlığı yeterlidir. Bu olgu veya emareye dayanılarak, başkalarının da böyle bir olay karşısında, davalı gibi hareket etmesinin uygun görüleceği, diğer bir anlatımla orta düzeydeki kişinin somut olaydaki gibi davranacağı kabul ediliyor ise bu çerçevenin içinde kalan şikâyet hakkının yerinde kullanıldığı, aksi hâlde şikâyetin hak arama özgürlüğü sınırları aşılarak kullanıldığı ve şikâyet edilenin kişilik değerlerine saldırı oluşturduğu sonucuna varılmalıdır. Eldeki davada ise davacı aleyhine zayıf ve dolaylı da olsa davalıların şikâyetini haklı kılan bir sebep bulunmamaktadır. Şikâyet hakkı hak arama özgürlüğü sınırları aşılarak kullanılmış olup, şikâyet edilenin kişilik değerlerine saldırı oluşturduğu kabul edilmelidir.” şeklinde hükme varmıştır. www.lexpara.com, Erişim Zamanı, 09.01.2022

⁵² AKİPEK/ AKINTÜRK/ ATEŞ KARAMAN, s.347; OĞUZMAN/ SELİÇİ/ OKTAY-ÖZDEMİR, s.25.

⁵³ BULUT, s.9; OĞUZMAN/ SELİÇİ/ OKTAY-ÖZDEMİR, s. 25.

⁵⁴ SEROZAN, Rona: “Kişilik Hakkının Korunmasıyla İlgili Bazı Düşünceler”, İÜ Mukayeseli Hukuk Araştırmaları Dergisi, 14. Sayıdan Ayrı Bası, İstanbul, Sulhi Garan Matbaası, 1978, s.109; KILIÇOĞLU, s.433; ÖZTAN, s.24- 25

⁵⁵ TCK m.130.

⁵⁶ ARPACI, s.127; OĞUZMAN/ SELİÇİ/ OKTAY-ÖZDEMİR, s.26

⁵⁷ OĞUZMAN/ SELİÇİ/ OKTAY-ÖZDEMİR, s.279.

⁵⁸ Yargıtay. 2. H.D., E2021/3176, K2021/5031 ve 16.6.2021 tarihli kararında özetle “Adın değiştirilmesi, ancak haklı sebeplere dayanılarak hâkimden istenebilir. Adın değiştirildiği nüfus siciline kayıt ve ilân olunur. Ad değişmekle kişisel durum değişmez. Adın değiştirilmesinden zarar gören kimse,

kişiler kadar tüzel kişiler de gerek hukuksal muamelelerle gerçekleştirilen ihlaller karşısında gerekse öteki saldırılar karşısında korunmaktadırlar⁵⁹.

Tüzel kişilerin kişilik haklarının korunması, bunların faaliyetlerinin gerektiği şekilde yürütülebilmesinin sağlanmasıyla ilgili olup toplumsal gereksinimlere yanıt veren bu kişiliklerin varlıklarını sürdürebilmeleri ve işlerlik sağlanabilmesi amaçlarına hizmet etmektedir⁶⁰. Bilhassa bu kişiliklerin manevi tazminat isteminde bulunabilmelerinden dolayı bazı itirazların ileri sürülmesine karşın bunların kişilik haklarının manevi açıdan korunmasını savunan yazarlar da bulunmaktadır. Bu kişiliklerin şöhret, belirsizlikten dolayı karar planlamasına gidilememesi, ortaklığın yönetiminde ortaya çıkan kesintiler ve idarecilerin yaşamış olduğu kaygılar ve tedirginliklerin de göz önünde bulundurulduğu kimi davalar bakımından AİHM bu kişilikler lehine manevi tazminatın hükmedilebileceği yönünde içtihat geliştirmiştir⁶¹.

Tüzel kişiler kurulmaları anından başlayarak hiçbir kazandırıcı işlemin yapılmasına ihtiyaç bulunmaksızın hak ehliyetlerini ve kişilik haklarını doğrudan kazanmaktadırlar. Bu durum bunların kişiliklerinin sonlanmasına kadar kopmaz bir

bunu öğrendiği günden başlayarak bir yıl içinde değiştirme kararının kaldırılmasını dava edebilir (TMK m. 27). Soyadı, bireyin yaşamıyla özdeşleşen ve kişiliğinin ayrılmaz bir unsuru hâline gelen, birey olarak kimliğin belirlenmesinde en önemli unsurlardan biri ve vazgeçilmez, devredilmez, kişiye sıkı surette bağlı bir kişilik hakkıdır.” şeklinde hükme varmıştır. www.lexpara.com, Erişim Zamanı, 10.01.2022

⁵⁹ ARPACI, s.148; OĞUZMAN/ SELİÇİ/ OKTAY-ÖZDEMİR, s.283.

⁶⁰ GÖNEN, Doruk: Tüzel Kişilerde Kişilik Hakkı ve Korunması, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, 2011, s. 45.

⁶¹ ARSLAN ÖNCÜ, Gülay: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinde Özel Yaşamın Korunması Hakkı, İstanbul, Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş., 2015, s.29.

parçası niteliğinde devam etmektedir⁶². Diğer bir deyişle kişilik hakkının tüzel kişiliğin sona ermesine kadar sürdüğü kabul edilmektedir⁶³.

Tüzel kişilik kanunla gösterilen nedenlerle doğrudan yahut kendisini feshetmekle veya mahkemece verilecek kararlar sona ermektedir. Tüzel kişiliğin sona ermesiyle kişilik hakkının da sona erdiği kabul edilmektedir⁶⁴. Tüzel kişiliğin sonlanmasının ardından ortaya çıkacak ihlallere karşı, bundan böyle tüzel kişiliğe yönelik ihlallere nazaran ortakların yahut ortaklıkların kişilik haklarının ihlali söz konusu olabilecektir.

F. Niteliği İtibariyle Kişilik Hakkı

Kişisel değerlerin tümünü içerisinde ihtiva eden ve tek bir hak olduğu ifade edilebilecek kişilik hakkının niteliğinin bütün kişisel değerler bakımından geçerliliği bulunmaktadır⁶⁵.

a. Kişilik Hakkının Mutlak Hak Olması

Kişilik hakkı mutlak haklardanır. Bu nedenle herkese karşı öne sürülebilmektedir. Bu kapsamda herkes tarafından bu hakka saygı gösterilmesi gerekmektedir. Hakka sahip olan kimse üçüncü şahıslarda hukuki olarak korunmakta

⁶² Yargıtay. 19. C.D., E2020/2253 K2021/1702 ve 17.02.2021 tarihli kararında özetle “<https://eksisozluk.com/e-hamal-com--4654333> URL uzantılı internet sitesinde yayımlanan paylaşım içeriği nedeniyle kişilik haklarına saldırıda bulunulduğunu iddia eden ilgilisi ... vekili tarafından yapılan erişimin engellenmesi talebinin reddine dair... erişimin engellenmesi talep edilen www.eksisozluk.com internet sitesi üzerinde "e-hamal" konu başlığı altında yapılan birden çok tanım ve yorumda; adı geçen alışveriş sitesinin faaliyet ve uygulamalarından bahsedildiği, "...piyasa fiyatının 3 katına kadar sebze meyve satan tuhaf isimli internet sitesi...", "...kredi kartı kullanmadan önce ssl sertifikası kontrol edilmeli...", "...hayvan gibi pahalı site...", "...fake ssl kullanarak dolandırıcılık yapan internet sitesi..." gibi pek çok yorum ve şikayet niteliğindeki ifadelerin yer aldığı, başvuran şirket vekilinin; özellikle de dolandırıcılık ithamı ile müvekkili şirketin sahip olduğu internet alışveriş sitesi aleyhine karalama kampanyası yapıldığı izlenimi uyandığını, URL adresinde yer alan ve kişilik haklarını ihlal eden paylaşımlar nedeniyle bu adrese erişimin engellenmesini talep ettiği, ancak talebinin "paylaşımların ağır eleştirisi olarak kabul edilmesi gerektiğinden bahisle" reddedildiği ve itirazının da kabul görmediği anlaşılmıştır. Başvuran şirketin alışveriş sitesi aleyhine kullanılan ifadelerde; ilk bakışta kötü niyetle yapılmış bir karalama kampanyasından ziyade, etki ve sonuçları bakımından adı geçen alışveriş sitesinin kullandığı ödeme yöntemini ve sitenin faaliyetlerini, fiyatların yüksekliğini eleştiren cümlelerin bulunduğu, doğrudan başvuran şirketin ve onun yetkililerinin kişilik haklarını hedef alan paylaşımlar içermediği, bu haliyle adı geçen URL adresine, "tüzel kişinin kişilik haklarının ihlali" gerekçesiyle erişimin engellenmesinin ağır, ölçüsüz ve hukuka aykırı olacağı, Somut uyumsuzlukta internet üzerinden yapılan yayının, kişilik haklarını ihlal etmekten ziyade ifade özgürlüğü kapsamında kaldığı ve erişimin engellenmesi şartlarının oluşmadığı anlaşılmakla kanun yararına bozma isteminin reddine..." www.lexpara.com, Erişim Zamanı, 10.01.2022.

⁶³ HELVACI, s.42; KILIÇOĞLU, s.7.

⁶⁴ OĞUZMAN/ SELİÇİ/ OKTAY ÖZDEMİR, s.297; GÖNEN, s.34; DURAL/ ÖĞÜZ, s. 241.

⁶⁵ GÖNEN, s. 40.

olan bu hakkını tanınmasını isteyebilmektedir. Hak sahibinin ayrıca bu hakkına ilişkin gerçekleştirilen saldırıları önleyebilmesi mümkündür⁶⁶.

Kişilik hakkının mutlak hak olmasına yönelik bazı tartışmaların bulunduğu söylenebilir⁶⁷. Zira kişilik hakkının mutlaklığı bu hakkın muhtevasının sınırsızlığını akla getirmektedir. Bu nedenle mutlak hak kavramından daha ziyade yasaklayıcı hak tabiriyle ifade edilmesinin tercih edilmesi gerektiği belirtilmiştir⁶⁸. Fakat neticede kişilik hakkının mutlaklığı benimsenmekte bu konuya ilişkin teoride yer alan tartışmalar pratikte çok fazla öneme sahip olmamaktadır⁶⁹.

b. Kişilik Hakkının Şahıs Varlığı Hakkı Olması

Kişiliğin var olma, malvarlığının sahip olma yönünde bir anlamı bulunmaktadır⁷⁰. Kişinin varlığıyla irtibatlı olarak yaşamı, beden bütünlüğü, şerefi, haysiyeti, özel yaşamı ve benzeri değerlerinin kişilik hakkına ilişkin korunan alanda bulunduğu ifade edilmektedir. Bu değerlerin parayla ölçülemeyen değerlerden olduğunu söylemek mümkündür. Bunlar şahıs varlığı hakları şeklinde değerlendirilmektedirler. Kişilik haklarının şahıs varlığı hakları arasında olmalarına rağmen, kimi durumlarda malvarlığına ilişkin etkileri bulunabilmektedir. Söz gelimi kişilik iktisadi bir zararla sonuçlanan saldırıya uğrarsa şartları oluşmuşsa manevi tazminatın talep edilebilmesi mümkün olmaktadır. Kişilik haklarına aykırılık durumunda parasal sonuçların ortaya çıkabilmesi bunların şahıs varlığı hakları arasında olmasına mani teşkil etmemektedir⁷¹.

c. Kişilik Hakkının Kişiyi Sıkı Sıkıya Bağlı Haklardan Olması

Kişilik hakları kişinin varlığıyla bağlantılı ve onda mevcut olan bir haktır. Bunun yanı sıra ayrılmaz biçimde kişiyle bağlantılıdır. Kişiyle sıkı irtibatının neticesinde bu hak yalnızca hakkın sahibi olan kimsenin hakimiyetindedir. Ayrıca sadece sahibince kullanılabilir. Bu özelliği bu hakların tekelliliği yahut inhisariliği şeklinde tanımlanmasına neden olmaktadır. Bu hakkın başkası tarafından

⁶⁶ ARPACI, s.106; KILIÇOĞLU, s.8; ÖZSUNAY, s.150; ÖZTAN, Şahsın Hukuku, s.117; SEROZAN, s.93; OĞUZMAN/ SELİÇİ/ OKTAY ÖZDEMİR, s.162; VELİDEDEOĞLU, s.107.

⁶⁷ KILIÇOĞLU, s.8.

⁶⁸ ZEVLİLİLER/ ACABEY/ GÖKYAYLA, s. 442

⁶⁹ SEROZAN, s.94.

⁷⁰ HELVACI, s. 42.

⁷¹ ARPACI, s.106; ÖZSUNAY, s.150; ÖZTAN, Şahsın Hukuku, s.116; TANDOĞAN, s.9; HELVACI, s.47; KILIÇOĞLU, s. 8.

sahiplenilmesine olanak bulunmamaktadır. Bu özelliğinden dolayı bu haklar malvarlığı haklarıyla ayrılmaktadır⁷². Belirtilen özellikleri itibarıyla bu hakların devredilebilmeleri ve bu haklardan feragat edilebilmesi de mümkün olmamaktadır. Başka kimselere devri yapılamayan bu hakların, icra takibinin konusu olmaları, borcun sonucunda haczedilmeleri yahut rehin olarak verilmeleri veyahut icra masasının konusu olabilmesine de imkân bulunmamaktadır. Diğer taraftan bu hakların ihlalinin dolayı görülecek tazminat davasının sonucunda ortaya çıkacak alacağın icra takibinin konusu olabilmesi, haczedilebilmesi, iflas masasına girebilmesi mümkündür⁷³. Benzer olarak, kişilik hakkı nedeniyle oluşacak karşı tarafın kabul ettiği yahut davanın konusuna giren taleplerin devredilebilmeleri veyahut feragatlerine de olanak bulunmaktadır⁷⁴.

Kişilik hakkının kapsamında kalan kimi değerlerin üçüncü şahıslarca kullanılması konusunda izin verilebilmektedir. Fakat bunun bu şekilde olması kişilik haklarının devredilemez niteliğini değiştirmemektedir⁷⁵. Devredilen, yalnızca hakla ilgili kullanımlar olup hakkın özüne ilişkin olmamaktadır. Dolayısıyla hakkın özünün halen hakkın sahibinde olduğunun belirtilmesi gerekmektedir. Kullanım hakkına yönelik devrin geçerliliğinin bulunabilmesi için devir işleminin hukuk yahut ahlaka aykırılığının bulunmaması gerekmektedir.

Kişilik hakkının kişiyle sıkı irtibatı nedeniyle TMK.'nın 16. maddesine göre ayırt etme gücü bulunan kısıtlı ve küçüklerin, kanuni temsilcilerinden rıza almaksızın kişilik haklarını kullanabilmeleri mümkündür. Bu grupta yer alan kişilerce, kişilik haklarına saldırı durumunda koruyucu davalarla tazminat davalarının yalnız başına açılabilmesine olanak bulunmaktadır. Tam ehliyetsizlerin haklarının korunması bazı istisna durumlarında kanuni temsilcilerince gerçekleştirilebilmektedir. Bu açıdan, kişilik hakkının korunmasının kişiyle sıkı bağıllığının bu kişiler açısından zayıfladığı kabul edilmektedir⁷⁶.

⁷² ÖZTAN, Şahsın Hukuku, s.116; HELVACI, s.47; OĞUZMAN/ SELİÇİ/ OKTAY-ÖZDEMİR, s.163; SEROZAN, s.94

⁷³ ÖZSUNAY, s.150; ÖZTAN, Şahsın Hukuku, s.117; HELVACI, s.48.

⁷⁴ HELVACI, s.47; ÖZTAN, Şahsın Hukuku, s.117; KILIÇOĞLU, s.7; ZEVLİLİLER, ACABEY, GÖKYAYLA, s.446.

⁷⁵ ARPACI, s.106; ÖZSUNAY, s.150; OĞUZMAN/ SELİÇİ/ OKTAY-ÖZDEMİR, s.163.

⁷⁶ SEROZAN, s.94.

d. Kişilik Hakkının Ölümle Sonlanması ve Mirasçılara Geçmemesi

Kişilik hakları kişilerin varlığıyla irtibatlı ve onunla ayrılmaz haklardır. Kişinin varlığı sona erince kişilik hakkı da sona ermektedir. Bu nedenle bu hakların ölen kimsenin mirasçılara intikal ettirilmesi mümkün olmamaktadır. Ölen kişinin cesedi eşya sayılmadığı gibi kişiliğinin uzantısı olarak da sayılmamaktadır. Diğer bir deyişle hakkın sahibi olan kişinin ölümünün ardından ortaya çıkacak saldırılar nedeniyle yakınlarınca kendi kişilik hakkından dolayı hukuksal koruma sağlanmaktadır⁷⁷.

Kişilik hakkının ölüm ile sona ermesinin yanı sıra Kıta Avrupası hukuk sisteminde ticari kişilik hakkının ölen kimsenin mirasçılara geçtiği görülmektedir. Zira bu hak kişilik hakkının maddi yönünü teşkil etmektedir⁷⁸.

e. Kişilik Hakkının Zamanaşımına Uğramaması ve Hak Düşümüne Tabi Olmaması

Kişilik hakkının zamanaşımına uğraması mümkün görülmemektedir. Dolayısıyla bunlara yönelik hak düşümü ortaya çıkmamaktadır. Fakat kişilik hakkına saldırı durumunda açılacak tazminat davası nedeniyle ortaya çıkacak hakkın zamanaşımına uğraması mümkündür⁷⁹.

⁷⁷ ÖZTAN, Şahsın Hukuku, s.116; TANDOĞAN, s.8; OĞUZMAN, SELİÇİ, OKTAY, s.164; KILIÇOĞLU, s.7; HELVACI, s.49.

⁷⁸ ESENYEL HANAZ, Fatma: “Kişilik Haklarının İhlalinde Sorumluluk ve Uygulanacak Hukuk”, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Hukuk Anabilim Dalı Doktora Tezi, 2018, s. 46.

⁷⁹ HELVACI, s.48; SEROZAN, s.94; OĞUZMAN/ SELİÇİ/ OKTAY, s.164.

II. Kişilik Haklarının Muhtevası

A. Hukukumuzda Kişilik Hakkına İlişkin Hükümler ve Görüşler

Kişilik haklarının muhtevası yahut konusunu, hakkın kapsamında değerlendirilebilmesine imkân bulunan, kişiliğin birbirinden değişik yansımalarını teşkil eden şahsi değerler oluşturmaktadır. Bu ifade kişilik hakkının içeriği hakkında bir tanım ortaya koymaktadır. Velidedeoğlu'na göre yerinde bir şekilde ve gerçekten önemli bir tehlikenin varlığını belirterek kişiliğin ve buna ilişkin hakların çerçevesinin aşırılığa kaçarak genişletildiğinde her türlü değerın kişiliğin içerisinde değerlendirilebilmesi mümkün olacak ve bu hakla temasta bulunmayacak hakkın kalmayacağı görülecektir. Buna göre özel hukukun tümünü genel prensipleriyle birkaç madde halinde “*kişiliğin korunması*” kavramının altında yapılacak düzenlemelerle ele almak olanaklı hale gelecektir. Bu şekilde kanunların ayrıntılı olarak hazırlandığı kapsamlı düzenlemelere gidilmesine gerek kalmayacaktır. Ancak bu tür genel esaslar ile toplumsal düzen, hak ve adalet konusunda çok fazla sonuç almak mümkün olmayacaktır⁸⁰.

Hukukumuzda kişilik haklarına ilişkin düzenlemeler ve koruyucu hükümler ele alındığında bu hususta genel niteliğe sahip hükümlere gidildiği görülmektedir. Ayrıca, yasa yapıcı tarafından bu hakkın tanımına gidilmediği ve birkaç düzenlemenin haricinde bu hakkın konusuna giren şahsi değerlerin ayrı ayrı sayılmak suretiyle belirlenmediği görülmektedir.

Hukuk, ortaya çıkan yeni durumlar karşısında yasaları yeni durumlara göre ele almakta yahut hâlihazırdaki düzenlemeleri yorum metotlarıyla yorumlayıp kapsamına almaktadır. Kişilik haklarına ilişkin çerçeve hükümler belirlenmiş, bu hakkın genel ve soyut olarak düzenlenmesi yoluna gidilmiştir. Böylece bu hakkın içeriğinde kabul edilecek şahsi değerlerin döneminin şartları içerisinde ele alınarak uygulayıcılar tarafından tespitlerini mümkün kılınarak kişiliğe yönelik etkin bir koruma sağlanabilecektir. Bu düzenlemelerle esnekliğin temin edilerek meydana gelen gereksinimler karşısında yeni kişilik hakkı değerlerinin kabulüne olanak sağlanmaktadır. Bunun yanı sıra birbirinden farklı ihlal şekilleri karşısında koruma sağlanması da olanaklı olmaktadır⁸¹.

⁸⁰ VELİDEDEOĞLU, s.104.

⁸¹ ÖZSUNAY, s.98.

Kişilik hakkının genel niteliklerinin çerçevesi yasal düzenlemelerle ele alınıp, kişisel değerlerin nelerden ibaret olduğu uygulayıcılara ve öğretiye bırakılmıştır⁸². Hakimin önündeki olayda, kişilik hakkına ilişkin belirlenen genel düzenlemeler dikkate alınarak, ilk olarak ihlale konu menfaate bakarak kişilik hakkının konusu olan değerlerin hangisine girdiğini belirlemesi gerekecektir. Daha sonraki aşamada, kişilik hakkına giren bir nitelikte kişisel değer belirlenmesi halinde, bu değer saldırıya uğrayıp uğramadığı tespit edilecektir. Ayrıca olayda hukuka uygunluk nedenlerinin bulunup bulunmadığı araştırılıp bir karara varılacaktır⁸³.

Hâkim tarafından olay değerlendirilirken ilkin yazılı hukuk kurallarına daha sonrasında, TMK. ve TBK. ile öteki özel hukuk mevzuatına bakılacaktır. Anayasa başta olmak üzere kamu hukuku mevzuatından da faydalanılacaktır⁸⁴. Gerek kişilik hakkına ilişkin tespitte gerekse belirlenen hakka yönelik saldırı olup olmadığının tespitinde hâkim tarafından takdir yetkisi kullanılabilecektir. Bu konuda hukuksal vakanın ve neticesinin tespitinde hakimin takdir yetkisi bulunmaktadır⁸⁵. Zira yazılı hukukta herhangi bir dayanağın bulunmadığı durumlarda, örf ve adet hukuku dikkate alınacak, yine de bir dayanağa rastlanmadığı durumda, korunması gerekli kişisel değer olup olmadığı hususunda, TMK.'nın 1. maddesine göre doğrudan hukuk yaratmakla hüküm kurulacaktır⁸⁶.

Velidedeoğlu'na göre kişilerin bedeni, manevi ve düşünsel varlıklarının tamlığı üzerinde sahip olduğu hakları olarak tanımlanan kişilik hakkı⁸⁷, onların kişiliğini teşkil eden unsurların tamamına yönelik hukukta korunmakta olan menfaatleridir. Buna göre ifade edildiği üzere kişilerin isim, onur, haysiyet, beden bütünlüğü, sağlık ve bunların yanı sıra ekonomik, düşünsel faaliyetler, iktisadi varlıkları hakkındaki haklar da topluca kişilik hakkının kapsamında bulunmaktadır. Bu nedenle bu tür haklar da

⁸² KILIÇOĞLU, s.4; OĞUZMAN/ SELİÇİ/ OKTAY-ÖZDEMİR, s.164-165; TANDOĞAN, s.14.

⁸³ Yargıtay tarafından da vurgulandığı üzere kişilerin kişisel değerlerine ilişkin olarak üzerlerinde sahip olmuş oldukları mutlak ve tekeli hak olması nedeniyle kişilik hakkının anlaşılabilmesi için bahse konu kişisel değerlerin de muhteviyatına da hâkim olmak gerekmektedir. Bkz. Yargıtay. 13. HD., T26.05.2016, E2015/4104, K2016/13597 karar sayılı karar; Yargıtay. H.G.K., T27.06.2012, E2012/4-179, K2012/412 karar sayılı kararı için bkz. ÖZKAN, Oğulcan, Kişisel Verilerin Korunması, Ankara, Yetkin Yayınları, 2020, s.25-32.

⁸⁴ ARPACI, s.107; ÖZTAN, Şahsın Hukuku, s.115.

⁸⁵ TANDOĞAN, s.15; İMRE, Zahir: Medeni Hukuka Giriş, 3. Bası, İstanbul, Fakülteler Matbaası, 1980, s.195.

⁸⁶ ARPACI, s.107; ÖZTAN, Şahsın Hukuku, s.118; TANDOĞAN, s.16.

⁸⁷ VELİDEDEOĞLU, s.107.

kişilik hakkı çerçevesinde korunmaktadır⁸⁸. Serozan’a göre, kişilik hakları, kişilerin kişiliğini teşkil eden, onu insan yapan maddi ve manevi bütün değerler, özel anlamıyla, yaşamı, vücut bütünlüğü, sağlık, onur, saygınlık, özel yaşamının gizliliği, sözü, resmi, adı, eseri, özgürlüğü ve ekonomik hareket serbestliğine yönelik hakkıdır⁸⁹. Öztan’ a göre de bu haklar kişilerin sadece kişi olmaları nedeniyle sahip oldukları hak ve fiil ehliyetlerinin yanı sıra onların yaşam, sağlık, vücut bütünlüğü, onur, haysiyet, itibar, sır, isim ve öteki değerlerine ilişkin haklarının bütününe karşılık gelmektedir⁹⁰.

Yukarıdaki tanımlarına bakıldığında, kişiliğin muhtevasında ortaya konulan farklı görüşler dikkate alındığında kişilik haklarının, onların maddi ve manevi bütünlük ve varlıkları, sır, gizli alanları ve iktisadi varlıklarında sahip bulundukları mutlak hakları olduğu söylenebilecektir.

Doğal hukuktan etkilenen bir görüşe göre Roma hukuku döneminden itibaren kişilik hakkının muhtevası bakımından kişilerin maddi ve manevi varlığının korunmasına hizmet eden bir konsept ihtiyacı hissedilmemiştir. Kaynak İsviçre Medeni Kanunu gibi kişilik hakkına yönelik düzenlemeler içeren medeni kanunlar kabul edildikten sonra, 1850’li yıllardan itibaren, bu hakların sınırları ve kapsamında öğretide değişik görüşlerin olduğu görülmüştür. Almanya’ dan bazı hukukçular bu hakların muhtevasını geniş tutmuşlardır. Alman hukukçusu Kohler’e göre kişinin şahsiyeti üzerinde sahip olduğu hakkı her hukuk düzeninin hareket başlangıcını teşkil etmelidir. Çünkü tüm hakların bir hak sahibinin bulunması gerekmektedir. Hakkın sahibi olan kişi, kişilik sahibi bir varlığının bulunması nedeniyle, hukuksal bir korumaya sahip bulunmalıdır. Kohler bu değerlendirmesiyle bu hakların yalnızca medeni hukuk alanında bahse konu olmayacağını, kamu hukuku ile usûl hukuku alanlarında da bu hakkın bahse konu olabileceğini ifade etmiştir. Buna karşın Velidedeoğlu tarafından da vurgulandığı gibi kişilik haklarının sınırları ve kapsamı hukuk alanında böylesine genişçe ele alınırsa kişiliğin içerisinde değerlendirilemeyecek bir hakkın tahayyül edilebilmesine olanak bulunmayacaktır.

⁸⁸ Akıntürk, Turgut/ Akipek, Jale/ Ateş Karaman, Derya, Medeni Hukuk, İstanbul, Beta Yayıncılık, 2022, s.342-343.

⁸⁹ SEROZAN, Rona, “Kişilik Hakkının Korunmasıyla İlgili Bazı Düşünceler”, İstanbul Üniversitesi Mukayeseli Hukuk Araştırmaları Dergisi, C.11, S.14, 1977, s.93.

⁹⁰ ÖZTAN, Bilge/ GÜRPINAR, Damla, Medeni Hukukun Temel Kavramları, Ankara, Yetkin Yayınları, 2022, s.287-288.

Dolayısıyla özel hukukun tümü birtakım ilke ve maddeyle kişiliğin himayesi düzenlemeleri kapsamında hukuksal bir düzene indirgenmiş olabilecektir⁹¹.

Sonuç olarak, kişilik haklarının hukuki mahiyet ve konusu aşağıda sıralandığı şekilde ifade edilebilecektir;

- Kişilik haklarının genelliği; parayla ölçülebilecek bir değere sahip bulunmaması sonucunda kişilere sadece kişi olmalarından dolayı bu hakların tanınması ve bundan dolayı bu hakların özel bir kazanma nedenine gereksinim bulunmaması,
- Kişilik haklarının mutlak haklardan oluşması ve bundan dolayı herkese karşı öne sürülebilmesi,
- Kişilik haklarının kişilere sıkı surette bağlı haklardan olması ve bundan dolayı mirasla başkalarına geçirilememesi,
- Kişilik haklarının devredilemezliği, haczolunamazlığı, iflas masasına dahil edilemezliğiyle bu haklardan vazgeçilememesi⁹².

Öğretide bazı tartışmalar bulunsa dahi hukukumuzda ve kaynak İsviçre hukukunda genel bir kişilik hakkı bulunduğundan söz edilememektedir. Yalnızca bir kişilik hakkının bulunması nedeniyle kişiliğin himayesi yönüyle genel mahiyet arz eden bir kişilik hakkı bulunmaktadır⁹³.

B. Kişisel Değerlerin Kapsamı

Kişilik hakkının kapsamındaki değerlere bakıldığında bazı sınıflandırmaların yapıldığı ve kişisel değerlerin tespit edilen kategorilerden birisinde sayıldığı görülmektedir. Kişilik hakkı teşkil eden değerleri farklı ayrımlar altında incelemek, yalnızca bu hakkı kullanma konusunda kolaylık sağlamaktadır⁹⁴. Çünkü kişilik hakkının tek olduğu kabul edilmektedir. Hakkın konusuna giren değerlerden herhangi

⁹¹ VELİDEDEOĞLU, s.101-104.

⁹² OĞUZMAN, Mustafa Kemal/ Seliçi, ÖZER/ OKTAY ÖZDEMİR, Saibe, Kişiler Hukuku, İstanbul, Filiz Kitabevi, 2022, s.179-181; ÖZSUNAY, Ergun, Medeni Hukuka Giriş, İstanbul, Güryay Matbaacılık, 1986, s.252; YILMAZ, Süleyman/ YILDIRIM, Abdülkerim, Medeni Hukuk I, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2022, s.106.

⁹³ AKINTÜRK/ AKİPEK/ ATEŞ KARAMAN, s.345-348; OĞUZMAN/ SELİÇİ/ OKTAY ÖZDEMİR, s.179; ÖZTAN/ GÜRPINAR, 2022, s.289-293.

⁹⁴ ÖZSUNAY, s. 97.

birisi yahut bazılarını ihlale uğraması sonucunda kişilik hakkı da ihlal edilmiş olacaktır.

Kişisel değerlerin farklı kriterlerle sınıflandırılabilmesine olanak bulunsa da⁹⁵ öğretide yoğun şekilde bu değerlerin korunma konusu esas alınmakla bunların sınıflandırılması gerektiği savunulmaktadır. Bu sınıflandırma bakımından kişisel değerler üç gruba ayrılmaktadır. Bunlar maddi, manevi ve sosyal kişisel değerlerdir⁹⁶. Sosyal değerler bireyin meslek yahut ticari kişisel değerleridir. Bu değerlerin kişilerin toplumdaki yeriyle alakalı olmasının yanı sıra iktisadi sonuçları da bulunmaktadır. Bu sebeple ayrı bir grupta sayılmaktadırlar⁹⁷. Ekonomik sonuçlarının yanı sıra bu haklardan pazarlanabilirliğe sahip bulunanlar ticari kişisel değerlerdir. Bunlar ticari kişilik hakları olarak isimlendirilmektedirler. Bu hak insan onurunun esas alındığı yüksek kişilik hakkıyla uyuşmasa dahi değiştirilebilir nitelikteki kişisel değerlerin varlığı ve bu hakların ticari amaçlarla kullanılmaları hukukta karşılığının bulunmasını gerektirmektedir⁹⁸. Bu hak, ticari amaçla kullanım biçimi bakımından öteki manevi kişisel değerlerden farklıdır. Ancak, hakkın dayanağı aynıdır. Kıta Avrupası hukuk sisteminde aynı hukuksal koruma altında bulunmaktadır.

Çalışma kapsamında, kişisel değerler maddi ve manevi değerler şeklinde iki kısımda incelenmiştir. Sosyal kişisel değerler, manevi niteliklerinin ağır bastığı oranda manevi kişisel değerlerden sayılmaktadır. Ekonomik değerlerin ise ayırıcı özellikleri belirlendiği, ekonomik sonuçlarının ağır bastığı oranda ticari kişilik hakları çerçevesinde ele alınabilmeleri mümkündür.

a. Maddi Kişisel Değerler

Maddi kişisel değerler arasında kişilerin yaşam, vücut ve ruhi bütünlükleri, hareket etme özgürlüklerine yönelik değerler bulunmaktadır. Kişilere tıbbi müdahalede bulunulması, cinsel hayatı yahut üreme işlevine yönelik müdahalede bulunulması, ölümünün ardından cesedinin üzerinde tasarrufların saptanması hakkı maddi kişisel değerlere girmektedir⁹⁹.

⁹⁵ HELVACI, s. 45.

⁹⁶ HELVACI, s.45.

⁹⁷ UZELTÜRK, s.9.

⁹⁸ SEROZAN, Rona: “Kişiye Sıkı Biçimde Bağlı Manevi Hakların Mirasçıya Geçebilirliği”. Prof. Dr. Özer Seliçi’ye Armağan, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2006, s.559.

⁹⁹ ÖZEL, s.19; UZELTÜRK, s.9.

Hukukumuzdaki gibi AİHS¹⁰⁰ ve benzeri insan haklarına ilişkin belgelerde yaşam hakkının kişilerin en temel hakkı olarak düzenlendiği görülmektedir. Kişilik hakkını teşkil eden değerlerin genel itibariyle derecelendirilmesine olanak bulunmamaktadır. Ancak, kişisel değerlerin tümünün yaşam ile anlamı bulunacağından, yaşam hakkı en üst değer olarak kabul edilmektedir¹⁰¹. Bu hak, kişilerin fiziki ve ruhi bütünlüklerinin korunabilmesi, devam ettirilebilmesi ve varlıklarının değişik etkiler altında bozulmasının engellenmesi hakkı olmaktadır¹⁰².

Kişilerin ne olursa olsun kendisinin yahut başka bir kimsenin yaşamlarına ilişkin tasarruf hakkı bulunmamaktadır. Kişinin rızasının bulunmasına rağmen başka bir kimsenin de onun yaşamına ilişkin tasarrufta bulunabilmesi mümkün değildir¹⁰³. Yaşama hakkı Anayasa'nın haricinde ceza kanununda yer alan düzenlemelerle aktif şekilde korunmaktadır¹⁰⁴. Kişinin kendi yaşamına ilişkin tasarrufta bulunamamasının yanında sağlık yahut vücut bütünlüğüne yönelik de tasarruf hakkı bulunmamaktadır. Anayasa'nın 17/2. maddesine göre tıbbi gereklilikler ve yasada öngörülen durumların haricinde kişilerin beden bütünlüklerine dokunulamayacaktır. Buna ek olarak kişinin rızasının alınmaksızın bilimsel ve tıbbi deneylerin konusu yapılamayacaktır.

AİHS kapsamında işkence yasaklanarak kişilerin vücut bütünlüğünün devlet karşısında korunduğu görülmektedir¹⁰⁵. Örneğin TCK. 'da yaralama, cinsel saldırı, toplumun sağlığına yönelik suçlarla kişilik hakkı koruma altındadır. TMK. 'da ölüm ve bedensel zararlar olması durumunda sorumluluk hallerine ilişkin düzenlemeler bulunmaktadır.

Kişilerin ruhsal sağlıkları ve ruhi bütünlükleri de vücut bütünlüğünün içerisinde bulunmaktadır. Kişinin manevi acı çektirilmesi, psikolojik baskıya maruz bırakılması ve benzer hareketler ruhi bütünlüğü hedef alan saldırılardandır¹⁰⁶. Örneğin işyeri kapsamında tatbik edilen mobbing¹⁰⁷ bu konuyla bağlantılıdır. Dolayısıyla

¹⁰⁰ AİHS. m. 2.

¹⁰¹ Yaşam Hakkı Anayasa m. 17 ile güvenceye alınmıştır. Buna göre herkes yaşama, maddi ve manevi varlığını geliştirme hakkına sahiptir.

¹⁰² ÖZSUNAY, s. 99.

¹⁰³ ARPACI, s.110; ÖZSUNAY, s.99.

¹⁰⁴ TCK. 'nın 81. maddesi.

¹⁰⁵ AİHS. m. 3.

¹⁰⁶ ÖZSUNAY, s.114.

¹⁰⁷ Mobbing, sosyolojik bir terim olarak, aile, akran grubu, okul, işyeri, mahalle, topluluk veya çevrimiçi gibi herhangi bir bağlamda bir bireyin bir grup tarafından zorbalığı anlamına gelir. İş arkadaşları, astlar veya üstler tarafından söylenti, ima, yıldırma, aşağılama, itibarsızlaştırma ve tecrit yoluyla birini

kişilerin psikolojik tacize uğraması sonucu ruhi bütünlüğü bozulabilmektedir. Bu da kişilik hakkına saldırı niteliği taşımaktadır. Günümüzde teknolojinin etkisiyle yayınlanan sosyal platformlar ve sanal evrenler ile şekillenen toplumsal yapıda, kişilerin ruhi sağlıklarına ilişkin önemli tehditler bulunmaktadır.

Kişilerin maddi kişisel değerlerini ilgilendiren saldırıları ve müdahaleleri gerçekleştirenlere, hukuka aykırılığın giderilmedikçe hukuksal ve ceza yaptırımları tatbik edilmektedir. Tıbbın gerekli kıldığı müdahalelere¹⁰⁸, üreme işlevine yönelik müdahalelere¹⁰⁹ ilişkin hususi yasal düzenlemelerde hukuka aykırılık hallerinin kalkmasına ilişkin tanımlar bulunmaktadır¹¹⁰.

Tüzel kişilerin, yalnızca gerçek kişileri ilgilendiren ve onların doğasına yönelik olan maddi kişisel değerleri edinemedikleri kabul edilmektedir.

b. Manevi Kişisel Değerler

Kişilerin manevi kişisel değerlerinin arasında ad, resim, ses, haysiyet, itibar ve özgürlükler ve benzeri değerler yer almaktadır. Tadadi olarak ifade edilen bu değerlere ilişkin çok fazla ihlaller bulunmaktadır. Bunların haricinde manevi kişisel değerlerin çerçevesinde incelenebilecek birbirinden değişik kişisel değerler ifade edilebilir. Somut ihtilaflar göz önünde bulundurulduğunda, genellikle kişisel değerlerden birisinin ihlal edilmesi ötekinin de ihlaliyle sonuçlanabilmektedir. Bunun yanı sıra kimi durumlarda birden çok kişisel değer ihlale uğrayan bir kişisel değer unsurlarını teşkil edebilmektedir. Diğer bir deyişle, kişilik hakkı ihlale uğradığında, kişisel değerlerin net sınırlarla belirlenmesi yahut kişisel değerlerden hangisinin saldırıya uğradığını tespiti çalışmanın ötesinde bu değerleri bütün görüp kişisel hakkın ihlalinin gerçekleşip gerçekleşmediğini belirlemek faydalı olacaktır.

işyerinden çıkarmak için "toplanma" gibi işyerinde fiziksel ve duygusal istismar olarak ortaya çıktığında, kötü niyetli, cinsel olmayan, ırksal olmayan, genel taciz olarak da anılır. Ayrıca bkz. BAYKAL, Cem: "Eski Bir Suç, Yeni Bir Tanım; Mobbing" Türk Kütüphaneciliği 28, 4 (2014), 629-634.

¹⁰⁸ HELVACI, s.52; ARPACI, s.113 vd.; OĞUZMAN/ SELİÇİ/ OKTAY-ÖZDEMİR, s.169; ÖZSUNAY, s.100; ÖZTAN, Şahsın Hukuku, s.121

¹⁰⁹ HELVACI, s.56; ARPACI, s.121 vd.; OĞUZMAN/ SELİÇİ/ OKTAY- ÖZDEMİR, s.173; ÖZSUNAY, s.106; ÖZTAN, Şahsın Hukuku, s.126.

¹¹⁰ ÖZEL, s. 30.

i. Özgürlük Hakkı

Özgürlüğün, bireylerin hukuksal sınırlarda kalması kaydıyla arzu ettiği etkinlikleri gerçekleştirebilme, istenildiği şekilde davranabilme serbestisi şeklinde belirtilebilmesi mümkündür¹¹¹. Kişinin özgürlüğü, ona insan olmasından dolayı tanınmış bulunan ve onunla ayrılmaz bir parça teşkil eden değerlerine atfedilmektedir. Anayasanın “Temel Hak ve Özgürlükler” başlığının altında farklı sayıda özgürlüklerden bahsedilmektedir. Bu nedenle bu özgürlüklerin hukuki anlamda koruma altında bulundurulduklarını söylemek mümkündür. Örneğin Anayasanın 20. maddesi kişinin özel hayatın gizliliğine, 22. maddesi haberleşmeye ve 24. maddesi din ve vicdan hürriyetine ilişkin olarak kişinin temel haklarına ilişkin konuları ihtiva etmektedir.

Anayasa m. 12’ de herkesin kişiliğiyle irtibatlı olarak dokunulamayan, devredilemeyen, vazgeçilemeyen temel özgürlüklere ve haklara sahip olduğu belirtilmektedir. Hukuksal düzenin sınırlarında bireyin yaşamını özgür olarak devam ettirmesi, dilediği inancı benimseyebilmesi, düşüncelerinde serbest olması, yerleşim yerini özgürce belirleyebilmesi, seyahatlerinde bireysel özgürlüğü çerçevesinde hareket edebilmesi biçiminde olmaktadır. Kişilerin hukuksal düzen içerisinde kalması halinde de bunlara sınırlamaların getirilebilmesi mümkündür. Fakat bu sınırlamaların kesintisiz ve özgürlükleri kullanamaz duruma getirmesine neden olmaması gerekmektedir¹¹².

TMK. m. 23/2.’ de kimsenin özgürlüklerinden vazgeçemeyeceği yahut onların hukuk veyahut ahlaki değerleri ihlal edecek ölçüde sınırlandırılmayacağı düzenlemesine yer verilmiştir. Belirtilen bu hükme göre özgürlüklerin bireyin kendisi tarafından dahi vazgeçilemeyecek temel kişilik değerlerinden olduğu görülmektedir.

ii. Şeref ve Haysiyet Hakkı

Kişilik hakkının çerçevesinde yer alan şeref ve haysiyet bireye toplumun vermiş olduğu manevi değerlerin bütününe kapsamaktadır¹¹³. Kişinin toplumda sahip

¹¹¹ AKİPEK/ AKINTÜRK/ ATEŞ KARAMAN, s. 346; EREN, Fikret: “Borçlar Hukuku Genel Hükümler”, Ankara 2012, s. 802.

¹¹² ZEVLİLİLER, Aydın/ACABEY, M. Beşir/GÖKYAYLA, M. Emre: “Zevkliler Medeni Hukuk”, B. 6, Ankara, 2000, s. 455.

¹¹³ KILIÇOĞLU, s. 61; OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR, s. 133; ÖZSUNAY, s. 84; AKİPEK/ AKINTÜRK/ ATEŞ KARAMAN, s. 385; ARPACI, s. 30; DURAL/ÖĞÜZ, s. 118; EREN, Genel Hükümler, s. 803; EREN, Fikret: “Basında Hukuki Sorumluluk- Türk Basınının Sorunları

bulunduğu saygınlığının bir kısmını doğduğunda bir kısmını da daha sonra kazandığını söylemek mümkündür. Bu nedenle, şeref ve haysiyetin iki unsuru bulunmaktadır. Bunlardan ilki ahlaki yönden şeref ve haysiyet, diğeri toplum bakımından şeref ve haysiyet şeklinde belirtilebilir¹¹⁴. Ahlaki yönden bakıldığında bu değerle, bireyin insan olarak doğmasıyla edindiği şerefi anlaşılmaktadır. Kişi, insan olarak doğmasından dolayı edindiği değerlerini toplumdaki konumunun ne olduğuna bakılmaksızın bırakmak istemeyecektir. Söz gelimi hırsızlık yapan bir kişiye onuru ile bağdaşmayan bir biçimde seslenilemeyecek yahut ona yapmış olduğu fiilini vurgular şekilde atıfta bulunulamayacaktır. Zira, bahse konu seslenme yahut benzer muameleler bu kişinin insan olmasında dolayı edindiği değerlerini ihlal anlamını taşımaktadır.

Toplumsal yönden bakıldığında şeref ve haysiyet, kişilerin hayatlarını sürdürürken edinmiş oldukları değerlerini belirtmektedir. Bunlar kişinin kendi davranışlarının sonucunda kazanmış olduğu değerlerdir. Bunlar bireyin davranışlarıyla ve becerileriyle irtibatlı olan değerler olup herkesin bunlara sahip olduğuna ilişkin karinenin varlığına inanılmaktadır¹¹⁵. TMK.’ da gerek ahlak gerek toplumsal bakımından şeref ve haysiyet korunmaktadır. Bu değer toplumun kişiye vermiş olduğu objektif değer yargısıdır. Bu nedenle şeref ve haysiyeti tayinde bireyin sübjektif değer yargılarının hukuki anlamda bir önemi bulunmamaktadır¹¹⁶. Bu nedenle kişinin kendine önem atfederek toplumda aşağılayıcılığı bulunmayan ithamın aşağılayıcılığının bulunduğu yahut bulunmadığına ilişkin bir değerlendirme önem arz etmemektedir¹¹⁷.

Kişinin şeref ve haysiyetinin ihlalinin dolaylı maddi yahut manevi zararların ortaya çıkabilmesi mümkündür. Şeref ve haysiyetin korunmasına dair düzenlemeler yalnızca gerçek kişilerle ilgili bulunmamaktadır. Bu değer ihlalinin tüzel kişiler bakımından da geçerli olduğunu söylemek mümkündür. Tüzel kişiler duygulara sahip olmadıklarından bunların incinemeyeceği kabul edilmekte ancak kişiliğin itibarının zedelenebileceği yahut hukukun dışında bir yolla maddi zarara uğratılabileceği ifade

Sempozyumu 26- 27 Mayıs 1986, Ankara 1986, s. 38; İŞGÜZAR, Hasan: “3444 Sayılı Kanun’la Değiştirilen Borçlar Kanunu’nun 49. Maddesine Göre Kişilik Hakkı İhlali Nedeniyle Manevi Tazminat Davasının Şartları”, ABD y. 1990/6, Ankara 1990 s. 859.

¹¹⁴ ÖZTAN, Şahsın Hukuku, s. 128; ÇİFTÇİ, Ahmet: “Kişilik Hakkının Basın Yoluyla İhlalinden Doğan Sorumluluk ve Özellikle Manevi Tazminat Davası”, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 1987, s. 25.

¹¹⁵ Çiftçi, s. 24.

¹¹⁶ KILIÇOĞLU, s. 62; OĞUZ, s. 19; ZEVLİLİLER/ACABEY/GÖKYAYLA, s. 458.

¹¹⁷ DURAL/ÖĞÜZ, s. 119.

edilmektedir¹¹⁸. Söz gelimi sanal evrende tüzel kişinin şeref ve haysiyetinin ihlal edilmesi nedeniyle müşteri kayıplarının yaşanması halinde maddi zarar meydana gelebilecektir.

Şeref ve haysiyet kişiye göre değişebilecek bir kavram olmasından dolayı bulunulan ortam ve zaman bakımından farklılıklar gösterebilmektedir. Bu değere yönelik gerçekleştirilmekte olan bir saldırının bulunup bulunmadığının tespitinde müdahale edilen yerde yahut zamanda toplumda egemen bulunan ahlaksal değerlere de bakılması gerekmektedir¹¹⁹. Şeref ve haysiyete yönelik müdahalede bireyin bu değerine müdahale olup olmadığının tespiti bakımından sıradan bir vatandaşın temel alınması gerekecektir¹²⁰. Müdahalenin sıradan bir vatandaş bakımından objektif standartlarda şeref ve haysiyetinde azalmaya neden olması halinde bu değere tecavüzden bahsedilebilecektir.

iii. Kişinin İsmi Üzerinde Bulunan Hakkı

Kişinin ismini, onu toplumda bulunan öteki bireylerden ayrılmasını sağlayan, onun belli bir ailenin mensubu bulunduğunu gösteren, toplumda yaşam sürmekten mütevellit münasebetlerinde ona atfedilebilen bir işaret olarak belirtilebilmesi mümkündür. Kişiler, toplumdaki münasebetlerinde kendilerinin öteki kimselerden ayırt edilebilmesini sağlayan tanıtım vasıtasına gereksinim duymaktadırlar. Bu gereksinimi karşılayacak aracın da kişinin ismi olduğu söylenebilir¹²¹. İsmi kişileri başka kişilerden ayırmaya yaradığı kadar onun bir aileyle irtibatını sağlama vazifesi de bulunmaktadır. İsim, kişilikle bağlantılı niteliklerden birisidir. Fakat bu niteliklerden herhangi biri kişilerin toplumla münasebetlerinde ismi kadar sürekli bir role sahip bulunmamaktadır. Bu nedenle, TMK. m. 26 ve 27’de isim üzerinde kişinin sahip bulunduğu hakkına hususi bir atıfta bulunulmaktadır. Dolayısıyla isim üzerinde bulunan hak kişilik haklarından birisidir¹²².

Kişinin ismi ona sıkı sıkıya bağlı haklarından birisidir. Bu nedenle bu hakkın miras yolu ile intikali, devredilebilmesi ve vazgeçilebilmesi mümkün olmamaktadır.

¹¹⁸ DURAL/ÖĞÜZ, s. 119; ÖZSUNAY, s. 85; ZEVKLİLER/ACABEY/GÖKYAYLA, s. 409.

¹¹⁹ ÖZSUNAY, s. 85; ZEVKLİLER/ACABEY/GÖKYAYLA, s. 409.

¹²⁰ KILIÇOĞLU, s. 63.

¹²¹ AKİPEK/ AKINTÜRK/ ATEŞ KARAMAN, s. 418.

¹²² DURAL/ÖĞÜZ, s. 155; EREN, Genel Hükümler, s.803; ÖZTAN, Şahsın Hukuku, s. 163.

Mutlak hakkın bir konusu olması nedeniyle de isim hakkının ihlali dolayısıyla herkese öne sürülebilmesine olanak bulunmaktadır.

Tüzel kişiler de öteki tüzel kişilerden kendilerini ayırmaya yarayan bir isme sahiptirler. Bu kişiliklerin isim ve bunların korunması konusunda çok fazla düzenleme bulunmaktadır. Bahse konu düzenlemelere ek olarak TMK. nın 24, 25 ve 26. maddeleriyle de bunların yapısıyla uyumlu olmaları kaydıyla korunmaları mümkün olabilmektedir¹²³.

İsim üzerinde bulunan hak korunmakla bireyin yalnız ve yeri değiştirilemez özelliğinden dolayı onun öteki kimselerden ayrılmasını sağlayan bütün işaretlerin de korunacağı ifade edilebilir. Kişiye gerçekte ait olan ismine ek olarak toplumda onun diğerlerinden ayrılmasını sağlayan unvanı, müstear adı ve benzeri değerlerin de kişilik hakkına ilişkin korumadan yararlanabileceği kabul edilmektedir¹²⁴. Ayrıca telgraf ve elektronik posta adresleri bahse konu korumanın kapsamında değerlendirilebilir¹²⁵.

iv. Kişinin Resim ve Ses Üzerinde Bulunan Hakkı

Kişinin resmi onun özelliklerine atfedilebilen simgedir. Diğer bir deyişle, resmin kişilik hakkının çerçevesinde korunmakta olan manevi şahsi değerlerden olduğunu söylemek mümkündür¹²⁶. Kimsenin hukukun dışına çıkarak başka bir kimsenin resmini çekebilmesi, basabilmesi, çoğaltabilmesi yoluyla yayımlayarak dağıtabilmesine olanak bulunmamaktadır¹²⁷.

Kişilik hakkına ilişkin koruma kapsamında bulunan kişinin resmi, kağıda, tuvale yahut başka nesneler üzerinde çizilmiş bulunan veyahut fotoğraf baskısıyla basılmakta olan görüntüler olarak karşımıza çıkmaktadır¹²⁸. Dolayısıyla kişinin resmi, insanın dış dünyasına yansımakta olan ve onun öteki kimselerden ayrılmasına yarayan görünümü olmaktadır. Bu hususta korunması gerekli olan resim üzerinde belirginleşen

¹²³ TAŞKIN Alim: “Tüzel Kişilerde Kişilik Haklarının Korunması”, AÜHFD, 1991- 1992, c. 42, s. 1-4.

¹²⁴ ÖZSUNAY, s. 86; ÖZTAN, Şahsın Hukuku, s. 168; DURAL/ÖĞÜZ, s. 163; ÖZEL, s. 31.

¹²⁵ SIRABAŞI, Volkan: “İnternet ve Radyo – Televizyon Aracılığıyla Kişilik Haklarına Tecavüz (İnternet Hukuku)”, B.2, Ankara 2007, s. 33.

¹²⁶ EREN, Genel Hükümler, s. 803; İŞGÜZAR, s. 863.

¹²⁷ OĞUZ, s. 20; OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY- ÖZDEMİR, s. 135; AKİPEK/ AKINTÜRK/ ATEŞ KARAMAN, s. 391.

¹²⁸ ZEVLİLİLER/ACABEY/GÖKYAYLA, s. 412.

objeler olmamakta, bu objelerin üzerindeki kişiye ait belirginleşmiş bulunan dış görüntüsü olmaktadır.

Karikatürler resimlerin geniş olarak yorumlanan bir biçimdir. Bu haliyle kişilerin dış görünümünün yansımasını oluşturmaktadır. Karikatürlerin abartılı bir üslubu olmasından dolayı mizahi ve güldürü niteliğine sahip işlevlerinin bulunduğunu söylemek mümkündür. Bu nedenle karikatürün, bireyin öne çıkan kimi niteliklerinde abartıya kaçarak mizahi etkilerde bulunan resim olduğu belirtilmektedir¹²⁹.

Resmin, kişiyi dışarıya yansıtan özelliği ve onun ötekilerden ayrılmasını sağlayan görünümü olmasından dolayı buna saygının gösterilmesini talep etme yetkisi bulunmaktadır¹³⁰. Kişi bu yetkisiyle, resmin üzerindeki tüm tasarrufların yasaklanması konusunda olanaklara sahiptir. Ancak, kişinin rızasıyla resmin üzerinde bulunan haklarından vazgeçebilmesi mümkündür¹³¹. Sözelimi, kişi sanal evrenlerde kendisine ait bir resmi kullanarak avatar tasarımı yapabilecek ya da doğrudan kendi resmini içerik olarak paylaşabilecektir. Fakat paylaşmış yahut kaydetmiş olduğu bu resmin farklı platformlarda kullanılmasının önüne geçebilecektir. Dolayısıyla rızasının olması halinde ise bu resmin aynı sanal evrende bulunan farklı içeriklerde kullanılabilmesi de mümkün olmaktadır. Bunun yanı sıra bireyin resminin kullanılması konusunda rızası bulursa dahi bu resmin bozulup farklılaştırılarak farklı avatlarda kullanılması halinin kişilik hakkının ihlali olarak değerlendirilebileceği söylenebilir.

Kişinin sesi de onun özelliklerini dışarıya yansıtan sembollerdendir. Ses de kişilik hakkının kapsamında değerlendirilmekte ve bu kapsamdaki korumalardan faydalanmaktadır. Hiç kimsenin başka bir kişinin sesini izin almaksızın kaydedebilmesi, yayınlayabilmesi yahut teşhirini yapabilmesi ve kullanabilmesi mümkün olmamaktadır. Bu nedenle örneğin, kişinin sanal evrende bir kimsenin rızasına başvurmadan onun sesini kullanarak kaydetmesi ve avatârının sesi olarak

¹²⁹ ÇİÇEK, Emre: “Televizyon Yoluyla Kişilik Hakkının İhlali”, RTÜK Uzmanlık Tezi, Ankara 2011, s. 21.

¹³⁰ AKİPEK/ AKINTÜRK/ ATEŞ KARAMAN, S.391; OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY- ÖZDEMİR, S. 135; ÖZSUNAY, S. 145; ZEVLİLER/ACABEY/GÖKYAYLA, s. 413

¹³¹ OĞUZMAN, M. Kemal: “İsviçre ve Türkiye’ de Medeni Kanun ve Borçlar Kanunu’nda Şahsiyetin Hukuka Aykırı Tecavüzlere Karşı Korunması ve Özellikle Manevi Tazminat Davası Bakımından Yapılan Değişiklikler”, Prof. Dr. Haluk Tandoğan’ın Hatırasına Armağan, Ankara 1990 s. 11.

kullanması ya da doğrudan içerik olarak kişinin sesinin paylaşması halinde sesin sahibinin kişilik hakkına tecavüzde bulunabilmesi mümkündür.

Resmin ve sesin üzerinde bulunan hakların korunması yalnızca TMK.'nın 24 ve 25. maddeleriyle korunmamaktadır. Bu maddelere ek olarak TBK.'nın 58. ve 5846 sayılı “*Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu*”¹³²’nin 84¹³³ ve 86¹³⁴. maddeleri ile hususi bakımdan korunmaktadır.

v. Kişinin Hayat Alanı

İnsanın toplumsal hayatın bir parçası olması nedeniyle toplumdaki varlığını sürdürürken diğer bireylerle iletişimde bulunması zorunludur. Kişilerin ailesi içerisindeki ilişkilerinden toplumdaki öteki bireylere ve devletle olan ilişkilerine kadar birbiriyle farklılıklar gösteren bir münasebeti bulunmaktadır. Kapsam ve muhteviyatı ile hususiyetlerinde farklılıklar bulunan bu münasebetlerin tümü kişinin hayat alanını teşkil etmektedir¹³⁵. Bu alan kişinin manevi şahsi değerleri arasında sayılmaktadır. Ayrıca bu alanın kişiliğin yansıması olduğu kabul edilmektedir. Bu nedenle kişiler yaşamlarındaki olayların başka kimselerce görülmesi, duyulması ve bilinmesi konusunda çekinceli davranabilmektedir. Dolayısıyla kişinin hayat alanı konusunda başka kişilerin müdahalesinin genel itibarıyla hukuka aykırılık oluşturacağı ifade edilebilir.

İçinde yaşadığımız dönemde teknolojide ortaya çıkan ilerlemeyle beraber kişinin özel hayatına yönelik bilgilere başkalarınca ulaşılabilmesi tehlikesine daha

¹³² 13/12/1951 tarih. ve 7981 sayılı. R.G. ile yayınlanmıştır.

¹³³ FSEK’ in 84. maddesinde “Bir işareti, resim veya sesi, bunları nakle yarıyan bir alet üzerine tespit eden veya ticari maksatlarla haklı olarak çoğaltan yahut yayan kimse, aynı işaretin, resmin veya sesin 3’üncü bir kişi tarafından aynı vasıttan faydalanılmak suretiyle çoğaltılmasını veya yayılmasını men edebilir. Tevacüz eden tacir olmasa bile birinci fıkra hükmüne aykırı hareket edenler hakkında haksız rekabete mütaallik hükümleri uygulanır. Eser mahiyetinde olmayan her nevi fotoğraflar, benzer usullerle tesbit edilen resimler ve sinema mahsulleri hakkında da bu madde hükmü uygulanır.” denilmektedir.

¹³⁴ FSEK’ in 86. maddesinde “Eser mahiyetinde olmasalar bile, resim ve portreler tasvir edilenin, tasvir edilen ölmüşse 19 uncu maddenin birinci fıkrasında sayılanların muvafakati olmadan tasvir edilenin ölümünden 10 yıl geçmedikçe, teşhir veya diğer suretlerle umuma arz edilemez. Birinci fıkradaki muvafakatin alınması: 1. Memleketin siyasi ve içtimai hayatında rol oynayan kimselerin resimleri; 2. Tasvir edilen kimselerin iştirak ettiği geçit resmi veya resmi tören yahut genel toplantıları gösteren resimler; 3. Günlük hadiselerle mütaallik resimler radyo ve film haberleri; için şart değildir. (Değişik üçüncü fıkra: 23/1/2008-5728/145 m.) Birinci fıkra hükmüne aykırı hareket edenler hakkında Borçlar Kanunu’nun 49 uncu maddesi ile koşulları varsa, Türk Ceza Kanunu’nun 134, 139 ve 140 ıncı maddeleri hükümleri uygulanır. (Değişik dördüncü fıkra: 23/1/2008-5728/145 m.) Birinci ve ikinci fıkra hükümlerine göre yayımın caiz olduğu hâllerde de Türk Medenî Kanununun 24’üncü maddesi hükmü saklıdır.” denilmektedir.

¹³⁵ TANDOĞAN, s. 1.

fazla rastlanmaktadır. Bu durum kişilerin zayıf ve korumasız kalmasına yol açabilmekte ve hayatlarının her alanında kişilik haklarına saldırıyla yüzleşmek durumunda kalabilmesine neden olabilmektedir¹³⁶. Kişinin kendine mahsus hayat alanını müdahalesiz bir biçimde bu alanı kullanmak istemesi normal bir olgu olarak karşılanmaktadır. Zira bu alanda istediği şekilde yaşama ve kişiliğini geliştirme imkanı bulunmaktadır.¹³⁷ Bu nedenle, kişinin herkesin bu alana saygılı olmasını talep etme hakkı ve yetkisi mevcuttur.

Kişilerin böylesine bir hususi alana sahip olması ve onlara bu hakkın tanınma ve korunma gereği nedeniyle birbirinden farklı normlara yer verilmiştir. Bu normlar uluslararası ve iç hukukta önemli bir alanı teşkil etmektedir. Anayasa m. 20’de özel hayata yönelik gizlilik ve korumadan bahsedilmektedir. Bu maddeyle kişilerin özel hayat ve aile hayatlarının güvence altında olduğu belirtilmektedir¹³⁸. Bu maddelere ek olarak Anayasa m. 21’de kişinin konut dokunulmazlığından, m. 22’de haberleşme özgürlüğünden bahsedilerek temel hakları ilgilendiren anayasal ilkelere yer verilmiştir¹³⁹.

Yasal düzenlemeler dikkate alındığında kişinin hayat alanına özgü pozitif tanımlamada bulunduğu görülmektedir. Kişinin hayat alanı öğretide genel itibariyle üç bölüm halinde incelemeye tabi tutulmuştur¹⁴⁰. Bunlar kamuya açık, özel ve gizli kalması gereken alanı içermektedir.

1. Kişinin Kamuya Açık Hayat Alanı

Bireyin kamuya açık alanı, gerek toplumda ortaya çıktığından gerekse de kişinin kendisi tarafından bir dereceye kadar aleniyeti bulunduğundan herkesin bilebileceği alanı oluşturmaktadır. Diğer bir deyişle başkaları tarafından bilinmesinin rahatsızlık vermediği konu ve olaylar ve kişinin yaşam çevresinden oluşan bölüm bu alanda yer almaktadır¹⁴¹. Söz gelimi kişinin topluma açık bulunan spor karşılaşmasına,

¹³⁶ TANDOĞAN, s. 1.

¹³⁷ DURAL/ÖĞÜZ, s. 125; KILIÇOĞLU, s. 81; SERDAR, İlknur: “Radyo ve Televizyon Yoluyla Kişilik Hakkının İhlali ve Kişiliğin Korunması”, Ankara 1999, s. 37; SIRABAŞI, s. 35.

¹³⁸ Bkz. Anayasa m. 20.

¹³⁹ Bkz. Anayasa m. 20.

¹⁴⁰ ZEVLİLİLER/ACABAĞY/GÖKYAYLA, s. 465; ARPACI, s. 141; AYDIN, s. 109; DURAL/ÖĞÜZ, s. 125; KILIÇOĞLU, s. 81; SERDAR, s.

38; SIRABAŞI, s. 36.

¹⁴¹ İŞGÜZAR, s. 861; ÖZTAN, Şahsın Hukuku, s. 134; DURAL/ÖĞÜZ, s. 125; KILIÇOĞLU, s. 83; SERDAR, s. 38; SIRABAŞI, s. 36; ÖZSUNAY, s. 91; AYDIN, Sevil: “Radyo- Televizyon Yoluyla Kişilik Haklarının İhlali ve Hukuksal Korunma”, Ankara, 1998, s. 110.

sinemaya yahut tiyatroya gittiğinde, toplantıya, konferansa, törenlere katıldığında bu alana ilişkin bahse konu yaşamsal etkinliklerde bulunduğu söylenebilecektir. Bu alandaki kişinin faaliyetleri, kimsenin görmemesi halinde dahi bu alanın çerçevesinde değerlendirilebilecektir¹⁴². Bu alanda ortaya çıkan konu ve olayların şahsi değerler kapsamında olan kişilik hakkı korumalarında yararlanabilmesine olanak bulunmamaktadır. Bu alan içerisinde meydana gelen olayların toplumda yer alan öteki kişilerce erişilebilmesinde kolaylıklar bulunduğundan, bu alan başkalarından gizli tutulamayacaktır¹⁴³. Kamuya açık alan dahilindeki bir olgunun ifşası halinde, kamusal bir yarar bulunup bulunmadığı irdelenmeyecektir. Bu nedenle kamuya açık alanlarda ortaya çıkan olaylar başka kimselere anlatıldığında kişilik hakkının ihlali söz konusu olmayacaktır¹⁴⁴. Söz gelimi sanal evrende öğrenilen kamuya açık bilgilerin anlatılmasında bu durum söz konusudur. Fakat bireylerin kamuya açık tüm müdahalelerin meşru olduğunu söylemek de mümkün görülmemektedir. Bu alana yönelik ve gerçeği yansıtmayan bilgilerin yayılması yahut kişinin küçük düşürülmesi gayesiyle ve kötü niyetle bu alana mahsus bilgilerin başka kimselere aktarılması kişilik hakkına tecavüz niteliğine kavuşacaktır¹⁴⁵. Söz gelimi sanal evrende kamuya açık, herkesin erişimine açık alandaki bilgilerin bu maksatla yayılması bu kapsama girmektedir.

2. Kişinin Özel Hayat Alanı

Bireyin özel alanı, onun sır alanında yahut kamuya açık alanda olmayan, belirli kişilerce bilinmesinin istendiği olaylardan oluşmaktadır¹⁴⁶. Bu alanda ortaya çıkan olaylar kişi ve sayısal olarak belirli kişiler bakımından açıklanabilen olaylardır. Bunların bilenlerin sayısının yaşam faaliyeti bakımından değişebileceği söylenebilir¹⁴⁷. Bu alandaki bilgiler kişinin ailesi, akrabası yahut arkadaşları ve benzeri kişinin kendisine yakın olan kişilerce bilinebilmektedir. Bu alana girmeye yakınlıktan, beraber oturmadan, aynı işyerinde çalışma ve birbirinden farklı sebeplerden dolayı

¹⁴² KILIÇOĞLU, s. 83

¹⁴³ ZEVLİLER/ACABEY/GÖKYAYLA, s. 467.

¹⁴⁴ EREN, Genel Hükümler, s. 803; KILIÇOĞLU, s. 83; ÖZEL, s. 31; ÖZEK Çetin: “Basın Özgürlüğünden Bilgilenme Hakkına”, İstanbul 1999, s. 245; ÖZSUNAY, s. 91.

¹⁴⁵ ZEVLİLER/ACABEY/GÖKYAYLA, s. 468.

¹⁴⁶ EREN, Genel Hükümler, s. 803; İŞGÜZAR, s. 860; KILIÇOĞLU, s. 83; ÖZEL, s. 31; ÖZEK, s. 245; Öztan, Şahsın Hukuku, s. 134; SERDAR, s. 39; SIRABAŞI, s. 32; ŞEN, Ersan: “Özel Hayatın Gizliliği ve Korunması”, İstanbul 1996, s. 232; AYDIN, s. 111; DURAL/ÖĞÜZ, s. 126.

¹⁴⁷ KILIÇOĞLU, s. 84

kişilerin hakkı bulunabilmektedir. Söz gelimi bir kimsenin hastalığı onun ailesince bilinebilirken işyerinin ekonomisinin kötü olduğu sadece çalışanlarınca bilinebilmektedir. Dolayısıyla belli kişi yahut olaylar ile alakalı görüşlerin belli kişilere özel olarak hazırlanan toplantı sırasında aktarılması kişinin özel yaşam alanını ilgilendiren gizler olmaktadır¹⁴⁸.

Kişilerin özel alandaki olaylara ilişkin bilgilerinin belirli kişiler tarafından bilinebilmesi karşısında başka kimseler bakımından bu bilgiler gizli kalmaya devam edecektir. Bireyin sır alanını ilgilendirmesi karşısında başkaca sebeplerle başka kimseler tarafından haberdar olunan kimi olayların özel yaşam alanında sayılması gerekmektedir. Söz gelimi kişi tarafından işlenilen bir suç başkalarınınca öğrenildiğinde yahut hastalığının ilerlediğinde başta yalnızca ailesinin bilmesine karşın daha sonra başkalarınınca öğrenilmesi hallerinde bu durum söz konusudur.

Kişilerin özel alanının tespiti sırasında bu kimsenin politik yahut toplum yaşamında önemli bir role sahip olup olmadığına bakılmaktadır¹⁴⁹. Toplumda söz sahibi olan kimselerin özel alanlarının kamuya açık niteliği bulunmaktadır. Söz gelimi ünlü kimselerin düğününe ilişkin görüntülerinin alınmasında onun özel yaşamının gizliliğine aykırılık bulunmamaktadır. Diğer taraftan sıradan bir kimsenin düğün görüntülerinin alınmasında bu kişinin rızası bulunmazsa kişilik haklarına tecavüzde bulunulduğundan bahsedilebilecektir.

Kişilerin özel alanları kişilik hakkına yönelik korumalardan yararlanmaktadır. Bu alandaki olaylar başka kimselere açıklandığında kişilik hakkını ihlal söz konusu olmaktadır. Fakat bu hallerde somut olayın özelliklerinin dikkate alınması gerekmektedir. Kişilerin özel alanlarında ortaya çıkan olayların paylaşıldığı kimselerin edinmiş oldukları bilgilerin başka kimselere açıklanması kişilik hakkını ihlal sayılmamaktadır. Gerçekten, kişinin bu olayları paylaşırken, bu kimselerin de bunları başka kimselere aktarabileceğinin düşünüldüğü varsayılmaktadır¹⁵⁰. Bu alandaki bilgiler başka kimselere aktarılan yahut açıklanmasına kadar bunların öğrenilmesine yarayan hukuka aykırılık teşkil eden araçların da ihlal niteliği bulunmaktadır¹⁵¹.

¹⁴⁸ ZEVLİLİLER/ACABEY/GÖKYAYLA, s. 467.

¹⁴⁹ OĞUZ, s. 22; ŞEN, Ersan, Devlet ve Kitle İletişim Araçları Karşısında Özel Hayatın Gizliliği ve Korunması, İstanbul 1996, s. 237.

¹⁵⁰ AYDIN, s. 111; KILIÇOĞLU, s. 92; SIRABAŞI, s. 38.

¹⁵¹ HELVACI, Gerçek, s.86

Kişinin telefon görüşmelerinin öğrenilmesinde, eşyalarının karıştırılmasında, elektronik postasının açılmasında bu durum geçerlidir. Aynı şekilde, söz gelimi sanal evrende kişinin kendisine ait olan, başka bir kimsenin erişimine açık olmayan ya da kimlik doğrulama, özel davet gibi yöntemler kullanılarak erişimin mümkün olabildiği içeriğe gizlice girilerek onun başkalarıyla özel konuşmalarının dinlenmesinde yahut fotoğraflarının, görüntülerinin alınmasında hukuka aykırılık söz konusu olacaktır.

3. Kişinin Gizli Alanı

Kişinin gizli alanı, kişilerin başka kimselerden gizlemiş oldukları yahut yalnızca güvene dayalı ilişkilerinin bulunduğu kişilere söyledikleri, bunların haricindeki kimselerle bilinmesinin istenmediği olaylardan teşekkül eden alandır.¹⁵² Kişiler kimi olayların başkalarınca bilinmesini istemeden hayatını sürdürmeyi istemektedir. Bilhassa kişinin tanınmışlık derecesinin ne olduğuna bakılmaksızın duygularına yahut cinsel kimliğine yönelik bilgilerinin başkalarınca kesin bir şekilde uzak kalınmasının arzu edildiği alan kişinin gizli alanıdır. Kişinin hayatında meydana gelen durum, anı, olay yahut ilişkilerin bilinmesinin istenmemesi onun tabii haklarındanır¹⁵³.

Bireyin yalnız kalma hakkı bulunmaktadır. Bu hak ona özel bir alandan kalma ve bu alanın korunması hakkını gerektirmektedir¹⁵⁴. Kişilerin bahse konu ortamlarda yaratıcılıklarını ortaya çıkarıp, serbestçe düşünerek, kişiliğini geliştirebilmesi mümkün olacaktır. Kişinin hayat alanıyla alakalı olarak somut olayın özelliklerinin göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Zira her durumun özellikleri bakımından değerlendirme yapılması halinde kişinin, yer ve zaman bakımından farklılıklarının ortaya çıkabilmesi mümkündür.

Kişinin gizli alanı, özel hayatının bir parçasını teşkil etmektedir. Bu nedenle bu alanın kişilik haklarının korunması çerçevesinde yer aldığı belirtilebilir. Bireyin bu alanının, kendinden başkasının bilmemesinin gerektiği bir alan olduğu her zaman söylenemeyebilecektir. Bu alana dahil olan bir olayın güven ilişkisine göre

¹⁵² ÖZEK, s. 245; ÖZSUNAY, s. 91; ÖZTAN, Şahsın Hukuku, s. 134; SIRABAŞI, s. 38; ŞEN, Gizlilik, s. 231; AYDIN, s. 111; DURAL/ÖĞÜZ, s. 126; EREN, Genel Hükümler, s. 803; HELVACI, Gerçek, s. 84; KILIÇOĞLU, s. 84; ÖZEL, s. 32.

¹⁵³ EREN, Genel Hükümler, s. 803; ZEVLİLİLER/ACABEY/GÖKYAYLA, s. 465.

¹⁵⁴ KILIÇOĞLU, s. 85; ÖZEL, s. 32; ÖZSUNAY, s. 91.

başkalarıyla paylaşılması bu olayı gizli alanın kapsamının dışına çıkarmayacaktır¹⁵⁵. Bu paylaşımın özel alanla gizli alanın sınırını da ortaya koyacağı söylenebilir. Kişinin özel alanı bir kimsenin kendine yakın gördüğü kimselerle paylaşmış olduğu alan olmaktadır. Kişinin gizli alanı ise, bu kimsenin bilhassa güven duyduğu az sayıdaki kimseyle paylaşımda bulunduğu alanı olmaktadır. Kişinin özel alanında olan olayları paylaşmış olduğu kimselerin bu olayları başka kimselerle paylaşılabilir olduğu tahmin edilebilir. Gizli alanda olan olayların ise paylaşıldığında bunların başka kimselere açıklanmayacağı konusunda kuşku bulunmamaktadır¹⁵⁶.

Kişinin kendisine yakın bulduğu bir arkadaşıyla dertleşmesi rahatlatma maksatlı olarak bu alanındaki olayların paylaşılması mümkündür. Bu hallerde gizli alandaki bilginin gizli kalmaya devam etmesi gerektiği söylenebilecektir. Yalnızca, bahse konu bilgilerin öğrenilmesi halinde bunları öğrenen kimsenin de bu gizli alana girdiği kabul edilmektedir. Diğer taraftan bu bilgilere vakıf olan kimse bunları başkalarına açıklamaması gerekecektir. Yoksa kişilik haklarına tecavüz söz konusu olabilecektir.

Kişinin gizli alanına dahil bir olayın hukuki olarak korunması gerekli sır oluşturup oluşturmadığından bahsedilebilmesi iki koşulun bir arada gerçekleşmesine bağlıdır. Bunlar objektif ve sübjektif koşullar olarak adlandırılmaktadır¹⁵⁷. Kişinin gizli alanındaki olaydan bahsedilebilmesi için bu olayın herkesçe bilinebilecek ve izlenebilecek mahiyette bulunmaması gerekmektedir. Bu objektif koşul olarak öngörülmektedir. Bu nedenle, kişiye ait düşünceler, inanç, mektup, telefonla yapmış olduğu görüşmeler kişinin objektif olarak gizli alanına girecektir¹⁵⁸. Herkesin bilemeyeceği koşulundan anlaşılması gerekli olan, bireyin kendisinin yahut güven duyacağı kişilerin haricindeki kişiler olmaktadır¹⁵⁹.

Gizli alana mahsus olaydan bahsedilebilmesi için sübjektif koşulun da gerçekleşmesi gerekmektedir. Buna göre kişinin bahse konu olayın gizli tutulma yönünde bir iradeye sahip bulunması gerekmektedir. Kişide bulunan bu gizli tutma iradesinin bu kimsenin beyanları yahut bu yöndeki hareketlerinden çıkarılabilmesi

¹⁵⁵ KILIÇOĞLU, s. 88.

¹⁵⁶ KILIÇOĞLU, s. 89.

¹⁵⁷ KILIÇOĞLU, s. 85.

¹⁵⁸ Bkz. Yargıtay. 4. H.D. T12.10.2000, E2000/5220, K2000/8659 sayılı kararı, www.lexpara.com, Erişim Zamanı, 10.01.2022.

¹⁵⁹ SERDAR, s. 42; SIRABAŞI, s. 39; KILIÇOĞLU, s. 86.

mümkündür. Söz gelimi, gizli alanda kalması gerekli olayların paylaşıldığı kimselere bunun başkalarıyla paylaşılması gerektiği açık bir şekilde ifade edilebilir. Bu bilginin kasada yahut bir çekmece benzeri gizli bir yer içerisinde saklanabilmesi mümkündür. Bireyin sır saklama yönündeki iradesinin hayat tecrübesinden zımni olarak çıkarılabilesine de olanak bulunmaktadır¹⁶⁰. Söz gelimi ünlü bir fenomenin evliliği yahut aile münasebetlerine ilişkin olaylarının gizliliğinin sağlanmasını onun hayat tecrübeleriyle herkes tarafından bilinmesinde bu durum geçerli olabilecektir.

Kimi hallerde bireylerin sır saklama yükümlülüklerinin aralarında akdettikleri sözleşmelerle kararlaştırılabilmesi mümkündür. Örneğin vekalet sözleşmesi kapsamında vekil olan tarafın müvekkiline dair sırlarının saklanması bu sözleşme nedeniyle ortaya çıkan sadakat borcundan kaynaklanmaktadır. Kimi durumlarda da bu yükümlülük kanundan kaynaklanmaktadır. Örneğin, doktorun hastasına ilişkin olan ve avukatların müvekkillerine ilişkin sırlarının saklanması zorunluluk bulunmaktadır. Aynı şekilde eşlerin evliliklerine mahsus sırlarının sadakat yükümlülükleri çerçevesinde saklanması gerekmektedir. TCK. m. 137'ye göre kişinin mesleği ve sanatından dolayı öğrenmiş olduğu sırların başka kimselere yayılması durumunda cezalandırılması yoluna gidilecektir. 213 sayılı “*Vergi Usul Kanunu*¹⁶¹” m. 362' ye göre vergi sırrının saklanmasıyla mükellef olan memurların sırların saklanması konusunda yükümlülükleri bulunmaktadır.

Bireyin özel ve gizli alanını ilgilendiren müdahaleleri genel itibariyle hukuku ihlal eden tecavüzler oluşturmaktadır. Bahse konu müdahalelerde hukuka aykırılığın ortadan kalkması bakımından üç istisna bulunmaktadır. Bu durumlardan ilki, bu alana ilişkin sırların kişinin rızası dahilinde paylaşılmasıdır. İkincisi, üstün bir kamu yararının yahut özel yararın bulunduğu hallerde açıklanmasıdır. Üçüncüsü ise kanundan kaynaklanan yetkiyle bu bilgilerin açıklanması halidir.

¹⁶⁰ KILIÇOĞLU, s. 88; ÖZEL, s. 32.

¹⁶¹ 10.03.1961 tarih ve 10703 – 10705 sayılı R.G. ile yayınlanmıştır.

III. Sanal Evrenler ve Türleri

A. Genel

21. yüzyıl yazılım ve donanımda teknolojinin getirdiği imkanlar ile uzun yıllar alan değişim ve dönüşümleri hızlandırmıştır. Kullanıcılar tarafından hızlı tüketilen teknolojiler, üreticileri hep bir sonraki adımı kurgulamaya ve geliştirmeye yönlendirmiştir. Baş döndürücü bir hızda yaşanan bu dönüşümde bilgisayarlar başta olmak üzere internet erişimine açık akıllı cihazlar şahsi tüm verilere erişebilmekte, bunları oldukça hızlı bir şekilde işleyebilmektedir¹⁶². Böylelikle bilgi teknolojilerinin de hayatımızda önemli bir yer edindiğini söylemek mümkündür¹⁶³.

İnternet erişimine haiz cihazların içinde bulunduğumuz dönemde kişilere sunduğu kolaylıklarının arasında aşağıda belirtilenlerin sayılabilmesi mümkündür;

- Ana kayıt merkezlerindeki devasa belleklere sahip cihazlarda önemli düzeyde saklanan bilgilere kişilerin evlerindeki PC¹⁶⁴ ler ve diğer şahsi cihazlarıyla ulaşılabilmesi.
- Şahsi telefonlarla yahut televizyonlarla kişisel cihazlara bağlanılarak ağdaki verilerin tümüne girilebilmesi, bu verilerin tümünün paylaşılabilme olanağı sunulması, böylelikle bilgiyi rahatlıkla edinme kolaylığını sağlaması¹⁶⁵.
- Kişilerin fiziki olarak uzak coğrafyalarda bulunmalarına karşın telekonferans görüşmelerinin mümkün olması.
- Elektronik postalarla uluslararası, anlık ve önemli düzeyde hızlı mesajlaşmaların gerçekleştirilebilmesi.

¹⁶² ŞEREFOĞLU HENKOĞLU, H., “Unutulma Hakkı: Dijitalleşme Sürecinde Bilgiye Erişim Özgürlüğünü Tehdit Eder mi? Bilgi Sistemleri ve Bilişim Yönetimi: Beklentiler ve Yeni Yaklaşımlar “, s.191-208. https://www.researchgate.net/profile/Halise_Serefoglu/publication/323558045_Unutulma_Hakki_Dijitallesme_Surecinde_Bilgiye_Erisim_Ozgurlugunu_Tehdit_Eder_mi/links/5a9d713e0f7e9be37969dac7/Unutulma-Hakki-Dijitallesme-Suerecinde-Bilgiye-Erisim-Oezguerlueguenue-TehditEder-mi.pdf, Erişim Zamanı, 11.01.2022, s. 193; YAVUZ, C: “İnternetteki Arama Sonuçlarından Kişisel Verilerin Kaldırılması: Unutulma Hakkı”, Ankara: Seçkin Yayınevi, 2016, s. 17; LAÇİN, İ., “Unutulma Hakkı”, (Doç. Dr. Melike Batur Yamaner’in Anısına Armağan, C.1) Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2014, C. 11, S. 1, s. 392;

¹⁶³ SIRABAŞI, s. 54.

¹⁶⁴ Bu kısaltma İngilizce dilindeki “Personal Computer” dan gelmektedir. Kişisel bilgisayar anlamında kullanılmaktadır. <https://www.wattpad.com/497776977-pc-bilgisayar-nedir-pc-nedir>, Erişim Zamanı, 25.01.2022.

¹⁶⁵ KUTLU, Ö./ KAHRAMAN, S.: “Türkiye’de Kişisel Verilerin Korunması Politikasının Analizi”, Siyaset Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi, 2017, C.5, S.4, s. 46.

- Ülkeler arası internete erişim sağlayabilecek cihazlar vasıtasıyla başta alışverişlerin, satışların, pazarlamaları, ürünlerin tanıtımlarının, para transferlerinin, ödemelerinin olmak üzere tüm şahsi işlemlerin yapılabilmesi¹⁶⁶.

İnternetin kişilerin hayatlarına girmesiyle birlikte kişiler birbirleriyle geniş çaplı olarak iletişime geçebilmekte ve müşterek bilgi havuzu ve iletişim altyapısına sahip olabilmektedir¹⁶⁷. Belirtilen bu bilgi havuzu ve iletişim ağı bir tür “*ortak hafıza*¹⁶⁸”, “*bilgi otobanı*¹⁶⁹” teşkil etmektedir. İnternetin Türkçe dilindeki karşılığı “ağların ağı”, “ağlar arası ağ” şeklinde tercüme edilmektedir¹⁷⁰. İnternetin yaşamlarımızın tüm alanlarına dahil olması başta bilgisayarlar olmak üzere internet erişimi sağlayabilen teknolojinin akıllı cihazlarıyla birlikte günümüzde dijital bir dünyanın ortaya çıktığını söylemek mümkündür¹⁷¹.

Soğuk savaş döneminin ABD’ sinin Rusya devletine yönelik 1950’li yıllarda askeri amaca haiz bir projesinin ürünü olarak internetin ortaya çıktığı belirtilmektedir¹⁷². İlk kez bu tarihte görülmesinin ardından geliştirilmiş ve içinde bulunduğumuz dönemdeki son halini almıştır. Günümüzde internet, bilgiye ulaşılabilmesi, kaydedilebilmesi, sunulabilmesi, paylaşılabilmesini de içeren bir kapasiteye ulaşmış ve bunun ötesinin de tasarlandığı bir noktaya gelmiştir. Bu haliyle kişilere sağlamış olduğu hızlar ve kolaylıkları dikkate alındığında, kamunun ve özel kesimin vazgeçilemeyen bir parçası durumundadır¹⁷³.

Teknolojinin olanakları ve internetin birlikte gelişim göstermesi ile içinde bulunduğumuz dönemde kişiler şahsi verilerine ulaşabilmekte, onlara erişip kayıt altına alabilmekte ve bu verilerin işlenmesini rahatlıkla yapabilmektedir¹⁷⁴. Bu verilerin her birinin kişilerin özel yaşamıyla irtibatlı olabileceği kadar, iktisadi,

¹⁶⁶ İÇEL, K./ÜNVER, Y., “Kitle İletişim Hukuku: Basın Radyo Televizyon Sinema Video İnternet”, Yeniden İncelenmiş Dokuzuncu Bası, Beta Yayınları, İstanbul, 2012, s.6; OĞUZ, s.35; SIRABAŞI, s.53-55; GÜNAYDIN, B.: “İnternet Yayıncılığı ve İfade Özgürlüğü”, Ankara 2010, Adalet Yayınevi, s.17-19.

¹⁶⁷ FIRAT, M. S.: “Hukuk Devleti Açısından İnternette İnsan Hakkı ve Kişilik Haklarına Saldırı Sorunu”, Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi, 2015, C.5, S.2, s. 106.

¹⁶⁸ YAVUZ, s. 20.

¹⁶⁹ YAVUZ, s. 20.

¹⁷⁰ GÜNAYDIN, s. 24

¹⁷¹ ŞEREFOĞLU HENKOĞLU, s.197.

¹⁷² SIRABAŞI, s. 51-54; GÜNAYDIN, s.24; KAYA, s. 63-65.

¹⁷³ SIRABAŞI, s. 58.

¹⁷⁴ KUTLU/KAHRAMAN, s. 46; FIRAT, s. 109.

mesleksel, bilimsel, kültürel ve ticaret yaşamıyla da bağlantısı olabilmektedir¹⁷⁵. Kişinin kimliğini teşkil eden, onu öteki kişiler karşısında ayırt edilebilir yapan, onu karakterize eden bu verilerin, onun kişilik hakkıyla alakası bulunan şahsi verileri içermektedir¹⁷⁶. İnternet erişimine açık cihazları birbirleriyle irtibatlandıran ağlarla bilgi paylaşımlarının günümüzde oldukça kolay bir hale geldiği görülmektedir¹⁷⁷. Bu ağlarda yer alan veriler, genel olarak şahsi niteliğe sahip olmakta ve kişilere ait olan dijital depolamalarla bu bilgilerin kaydedilmeleri sağlanmaktadır¹⁷⁸. Özel yahut kamu platformlarında kişilerin verilerinin depolanması, paylaşımı ve aranması durumunda bulunmaları günümüz itibariyle oldukça kolaylaşmıştır¹⁷⁹. Bu verilerin kullanılıp kullanılmaması yahut hangi şekil ve biçimlerde, hangi sürelerde kullanılacağına ilişkin tercihte bulunma ve bunu belirleyebilme hakkının da kişinin kendisine ait olması gerektiğini söylemek mümkündür¹⁸⁰.

a. İnternet, IP, WEB Ağları ve Nesnelerin İnterneti

İnternet, uluslararası düzeyde elektronik cihazların aralarında oluşturdukları ağların tümünü ifade etmektedir. İnternet erişimine haiz cihazların aralarında kurulu bulunan ve önemli düzeyde haberleşmeye yönelik ağlarla döşeli başta grafiksel, görsel ve metinler gelmek üzere çeşitli unsurlardan oluşan dosyaların bulunduğu bilgisayarlar ve diğer akıllı cihazlarda yüklü programlarla veriler ağlar arasında iletilmektedir. İnternet erişimine açık akıllı cihazların arasında kurulu bulunan ağlar dünyanın neredeyse her yerinde kullanımda bulunmakta ve devamlı olarak genişlemektedir¹⁸¹. Günümüzün teknolojisiyle bilgi ve sosyalleşme gereksinimini karşılayabilen kaynaklardan en büyüğü ve kişiselleştirilmiş aracı internettir¹⁸². Bu haliyle bir kitle iletişim aracı vazifesi görmektedir.

¹⁷⁵ FIRAT, s. 110.

¹⁷⁶ GÜLENER, S.:” Dijital Hafızadan Silinmeyi İstemek: Temel Bir İnsan Hakkı Olarak Unutulma Hakkı”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, 2012, S. 102, s. 224-225; AKGÜL, A., “Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararlarında Kişisel Verilerin Korunması Hakkı”, Terazi Hukuk Dergisi, 2014, C.9, S.92, s. 72-73.

¹⁷⁷ KAYA, M.B: “Teknik ve Hukuki Boyutuyla İnternete Erişimin Engellenmesi”, İstanbul 2010, On İki Levha Yayınları, s. 6.

¹⁷⁸ YAVUZ, s. 20; LAÇİN, s. 392.

¹⁷⁹ YAVUZ, s. 18; SIRABAŞI, s.58; AKGÜL, A.: “Kişisel Verilerin Korunmasında Yeni Bir Hak: “Unutulma Hakkı” ve AB Adalet Divanı’nın “Google Kararı”, TBB Dergisi, S.116, 2016, s. 35-40.

¹⁸⁰ AKGÜL, Kişisel Veriler, s.12.

¹⁸¹ KAYA, M., Elektronik Ortamda (Elektronik Haberleşme -İnternet – Sosyal Medya) Kişilik Hakkının Korunması, Ankara: Seçkin Yayınevi., 2015, s.62; SIRABAŞI, s. 133.

¹⁸² AKGÜL, Kişisel Veriler, s. 39.

İnternetin bağlantı halinde bulunduğu oldukça fazla ağlar bulunmakta ve bu ağlarda milyonları bulan internet erişimine açık cihazlar bağlantılı durumda bulunmaktadır. Bu cihazları karşılıklı olarak bağlantıya geçebilmesi ve aralarında uyum sağlanabilmesi bakımından bir protokol teşkil edilmiştir. Bu protokoller “İletim Kontrol Protokolü” (IP) ya da “Transmission Control Protokol” (TCP) olarak adlandırılmaktadır. İnternetin dünya çapında bir ağ sağlamasından dolayı cihazları tümü bu protokolü kullanmaktadır. TCP/IP, internet erişimine açık cihazlar arasında bulunan veri iletişimine yönelik esas kuralları belirlemektedir¹⁸³. Cihazlarda TCP/IP vasıtasıyla karşılıklı müşterek dil oluşturulmakta ve iletişimin sağlanmasıyla müşterek bilgi alışverişi sağlanmaktadır¹⁸⁴.

IP adreslerinin, internet erişim sağlayan cihazların kimlik numarası görevini üstlendiği söylenebilir. İnternet üzerinde ağa bağlanmayı isteyen kişi tarafından, internetin kullanımı konusunda sözleşme imzalandığı zaman, servis sağlayıcısıncı IP numarası tanımlanmaktadır. Tanımlanan bu IP numarası, kişilerin internette sahip olduğu kimliğine, aboneliğinin tespitine, yerinin ve adres bilgilerinin bulunduğu tüm abone bilgilerine ulaşılmasında kolaylıklar sağlamaktadır¹⁸⁵.

“World Wide Web” (web) internet ortamında dünya çapında birbirini saran ağları tanımlamaktadır. Web yoluyla internette bulunan resimlere, yazıya, sese, verilere erişim sağlanmaktadır¹⁸⁶. “Hyper Text Transfer Protokol” (http) adı verilen protokolün çerçevesinde “web”, dünyada bir arada bulunan web sayfalarında yer alan belgeleri içeren sunucu görevi görmektedir¹⁸⁷. İnternetin kullanılabilmesi için bir internet adresinin edinilmesi gerekmektedir. Bu adres abonelik ve mesaj alışverişinin yapılmasına aracılık etmektedir. İnternet adresi kişilerin kendilerine özel ad ve kullandıkları cihaz markası, cins, ad ve yerlerini belirten yapıdan oluşmaktadır. Böylelikle kurum ve kişilerin web sayfaları oluşturulmaktadır. Bu sayfaların

¹⁸³ NAİR, G. /BALTA, E.: “Bilgi İletişim Teknolojileri Kullanımında Sınırları Aşan Bir Sosyal Sorun Alanı Olarak Unutulma Hakkı”, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, C.41, S.2, 2017, s. 115.

¹⁸⁴ OĞUZ, s. 26.

¹⁸⁵ ÖZDİLEK, A. O., İnternet ve Hukuk, İstanbul 2002, Papatya Yayıncılık, s. 16-17; KAYA, Elektronik Ortam, s.68-69; AKGÜL, Kişisel Veriler, s. 38-39.

¹⁸⁶ OĞUZ, s. 30.

¹⁸⁷ GEZDER, Ü.: İçerik Sağlayıcının ve Yer Sağlayıcının Hukuki Sorumluluğu ve Sorumluluk Muafiyeti, Beta Yayınevi, , İstanbul 2017, s. 33.

aracılığıyla kurum ve kişiler, sürekli olarak, tüm hususlarda sanal ortamda herkesçe ulaşılabilir biçimde ses, yazı, hareket ve animasyonlar yayımlayabilmektedir¹⁸⁸.

Web sayfalarında gezinebilmek için kullanıcı olan kişilerin kendi internete bağlanmak istediği cihazında arayüze sahip bulunmaları gerekmektedir. Bu arayüz programlarına “web tarayıcısı” denilmektedir. Günümüzde oldukça yaygınlıkla kullanılmakta olan web tarayıcıların örnek olarak “*internet explorer*” ve “*yandex arama motoru*” verilebilir¹⁸⁹. Web sunucularınca “*hyperlink*” adı verilen bağlantı kullanılmaktadır. Kullanıcılar bunun öteki web sayfasına yönlendirilmekte ve orada bulunan verilere erişimi böylece sağlamaktadır¹⁹⁰. Kitle iletişimine yönelik oldukça önemi bulunan web sayfalarında yer alan yayımlar yazı, ses, görüntü ve resimden oluşan yayınlardan oluşabilmektedir¹⁹¹.

İnternet 1990’lar itibariyle önemli ölçüde kullanılmaya başlanmış ve web teknolojileri bakımından gelişmeleri de beraberinde getirmiştir. Günümüzde teknolojinin geldiği noktada bütün dünyayla web 1.0, web 2.0, web 3.0, web 4.0 ile bütün dünyayla bilgi alışverişinde bulunulabilmektedir. Web 1.0 çıktığı dönem itibariyle kişiler, ilk kez bir noktadan ötekine ağ yoluyla verilerin aktarımlarının sağlandığını görmüştür. Ancak, bu teknoloji kişilere sadece okuma imkanı sağlayarak tek yönü bulunan iletişim sağlamıştır. 2000’li yıllardan sonra web 2.0’ ın geliştirilmesiyle internet kişileri olan kullanıcılar için paylaşım ve müşterek alan ortaya çıkarılmıştır. Bu teknolojiyle kullanıcı ön plana çıkmış ve sanal alemde bir düzenleme yapılarak kişilerin internette tek başına kalmamaları sağlanmıştır. Bu teknolojinin gelişimiyle kişiler bloglar ve sosyal medyayı etkin olarak kullanmaya başlamıştır. Ancak bu, internet ortamında her türlü bilginin paylaşılması ve dezenformasyonun artmasıyla sonuçlanmıştır¹⁹².

Yukarıda sayılan web teknolojileri sosyal paylaşımların yapıldığı sitelerden bireylerin sosyalleşmesini sağlayan sosyal ağlara, bloglardan web tabanına sahip ansiklopedilere kadar birçok unsuru birlikte getirmiştir¹⁹³. İnternet üzerinde önemli

¹⁸⁸ OĞUZ, s. 31.

¹⁸⁹ SIRABAŞI, s. 62.

¹⁹⁰ OĞUZ, s. 31.

¹⁹¹ İÇEL/ÜNVER, s. 7.

¹⁹² ERSÖZ, Betül: “Yeni Nesil Web Paradigması: Web 4.0”, Bilgisayar Bilimleri ve Teknolojileri Dergisi– 2020, 1(2), s. 58.

¹⁹³ KAYA, Elektronik Ortam, s. 133; KAYA, M., “Sosyal Medya ve Sosyal Medyada Üçüncü Kişilerin Kişilik Haklarının İhlali”, TBB Dergisi, C.28, S.119, 2015, s. 279.

oranda bulunan karmaşık verilerin dağınık durumu, verilerin bolluğu karşısında kişilerin ortamda kaybolması ve kullanıcıların aramış olduklarının bir arada olacak şekilde bulunamaması sonucunu doğurmaktadır¹⁹⁴.

Tüm hızlı değişim ve dönüşümlerde olduğu gibi internetin gelişmesi ve yaygınlaşması da bazı riskleri ve sorunları beraberinde getirmiştir. Kişinin sahip olduğu hafızası unutma üzerine kuruludur. İnternette ise insanın tersine herhangi bir şeyin kaybolmaması üzerine kurulu bir sistem bulunmaktadır. İnternette gerçek olan hatırlamaktır. İnternette seçim yapılmaksızın tüm bilgiler, geçmişte kaydedilen her şey tüm içerikler saklanmaktadır. İnternet vasıtasıyla bilgi, aranma nedeniyle irtibatlı olmaksızın, tüm haliyle ve şekliyle kişilerin önünde var olması bu konudaki önem arz eden sorunlardan birisidir¹⁹⁵.

İnternetteki bilgi kirliliğinin önlenmesi bakımından web 3.0' ın gelişimi önemli bir rol oynamıştır. Bu teknolojiyle internetin daha da akıllandığı yolunda tanımlamalar yapılmıştır. Böylelikle teknolojiye açıklık ve kişiselleştirme benzeri kavramlar fazlaca ilgi görmeye başlamıştır. Bu kapsamda internette yer alan veriler anlamlı bir bütün oluşturacak şekilde bir araya getirilmekte ve sınıflandırmaya da tabi olabilmektedir¹⁹⁶. Bu teknolojiye bilgi edinme, işlenmesinde kişiler ve makinelerin beraber etkileşimde bulunarak anlam kazandırma, sınıflandırmada karşılıklı aktif şekilde yer alacaklardır. Buna göre internetteki şahsi tüm bilgiler, arama yapan kimseyle irtibatlı bulunmasa da o şahısla ilgisi bulunan bilgi olmaktadır. Bu nedenle internet erişimine açık cihazlar vasıtasıyla süzülerek sınıflandırmaya tabi tutulmakta ve aramayı yapan şahsın önüne dökülebilmektedir¹⁹⁷. Web 3.0 teknolojisinde aramalar metin biçim temeli değil anlam ilişki temelli yapılabilmektedir. Söz gelimi veri öznesi psikolojisinin durumu konusunda yapmış olduğu arama sonucunda toplum, kültür, meslek, finans, fiziksel verilerin de dahil olduğu tüm şahsi verilerin birleşimiyle karşı karşıya kalabilmektedir. Bu haliyle aranılanın ötesinde karmaşık verilerin bir araya bütünsel olarak getirildiği anlamlı veriler bütünü sunulmaktadır¹⁹⁸.

¹⁹⁴ YAVUZ, s. 32.

¹⁹⁵ SÖZÜER, E.: "Unutulma Hakkı: İnsan Hakları Perspektifinden Bir İnceleme", 1. Baskı, İstanbul: On İki Levha Yayınları. 2017, s. 16.

¹⁹⁶ KAYA, Elektronik Ortam, s. 133; YAVUZ, s. 33.

¹⁹⁷ KAYA, Elektronik Ortam, s. 133.

¹⁹⁸ YAVUZ, s. 33.

Teknolojinin gelişimi ve internetin kullanımıyla bağlantılı olarak geliştirilen “*nesnelerin interneti*” (Internet Of Things/ IoT) kavramıyla günümüzde çok sık olarak karşılaşılmaktadır. IoT, teknoloji aygıtlarının birbirleriyle yahut öteki internetle bağlantılı başkaca ayıtlarla bilgi alışverişlerini kapsamaktadır. Bu çerçevede farklı nesneler internetin aracılığıyla uyumlaştırılmaktadır¹⁹⁹. Günümüzde teknolojik gelişmelerin sürekli olarak değişmesi ve dinamik yapısından dolayı IoT konusunda bir standardizasyonun sağlanamadığını söylemek mümkündür. Zira, 2020 yılından itibaren web 4.0 teknolojisinin geliştirilmesiyle birlikte önemli hızlara ulaşan bilgi akışı sağlanmış ve fiziki disklerin ötesinde maddeden uzak sanal networklerin üzerinde teknolojinin geldiği nokta önemli boyutlara ulaşmıştır²⁰⁰. IoT ile birlikte kişilerin özel alanları ve yaşamlarının gizli yanları da bu kavrama dahil olmuştur²⁰¹. Algılayıcı özelliği bulunan nesneler bundan böyle internetle birbirleriyle bağlanarak haberleşme sağlayabilmektedir. Bu nedenle kişinin hayat standartları artmış ve akıllı cihazların kullanılmasıyla zamandan, yerden ve mekandan tasarruflar edinilmiştir. Nesneler internetle uyumsallaştırıldığında kişilerin evi, ofisi, sağlığı, güvenliği, alışverişi, üretime yönelik faaliyetleri, dinlenme olanakların da dahil olduğu tüm alanlarında davranış kalıpları yeni biçimlerine kavuşturulmuştur²⁰². Bahse konu gelişmeler kimi hukuksal sorunları da yanı sıra getirmiştir. Kişilerin gizli kalmasını istedikleri hassas verilerine bu yolla erişilebilmekte, gereksinimi bulunsun yahut bulunmasın önemli ölçüde verinin toplanabilmesi mümkün olmakta, bunların kayıtları yapılabilmekte, bunların yanı sıra bu verilerin mali getirisi olarak kişilerin IoT dahilinde bulunmasa da verilerin elde edilip kötüye kullanılabilmesi mümkün olmaktadır. Bu sistemin içerisinde bilginin birbirinden ayırt edilememesinden dolayı güvenliğe, gizliliğe ve mahremiyete ilişkin zayıf yönlerin ortaya çıkabildiği görülmektedir²⁰³. Bu cihazların üç boyutlu sanal evrenlere giyilebilir teknolojiler olarak entegre edilebilir olması konunun önemini bir adım daha ileri taşımıştır.

¹⁹⁹ MEMİŞ, L. “Akıllı Teknolojiler, Akıllı Kentler ve Belediye Örgütlenmesinde Dönüşüm”, Yasama Dergisi, 2017, C.12, S.36, s.67-68; AKGÜL, Kişisel Veriler, s.42.

²⁰⁰ ERSÖZ, s. 60.

²⁰¹ YAVUZ, s.15-16.

²⁰² NAİR/BALTA, s.116.

²⁰³ BOZKURT YÜKSEL, A. E., “Nesnelerin İnternetinin Hukuki Yönünden İncelenmesi”, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2015, Basım Yılı Nisan 2016, C.17, S. 2, s. 115-124.

b. İnternetin Aktörleri

Ülkemizde internete ilişkin düzenlemelerden en önemlisi ve ilki 5651 sayılı “İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun²⁰⁴” (İnternet Ortamındaki Suçlarla Mücadeleye İlişkin Kanun) olmuştur. İnternetin aktörleri ve görevlerine ilişkin tanımlamalar kanunda yer almaktadır. İnternet aktörlerinin görevleri internetin fonksiyonlarının ifa edilmesine yardımcı olmaktadır. Bunlardan bazılarını “servis sağlayıcıları²⁰⁵” (İSS), “erişim sağlayıcıları²⁰⁶” (İES), “yer sağlayıcıları” (İYS ya da host), “içerik sağlayıcıları” (İİS) “Telekomünikasyon İdareleri” ve “Usenet İşleteni” olarak saymak mümkündür²⁰⁷.

İSS’ ler internette gezinmek isteyen kimseyle internetin arasındaki köprü vazifesi gören kuruluşlardır²⁰⁸. Bu kuruluşlar kullanıcı olan kişilerin internete girebilmelerini sağlayan, altyapısal zemini yaratan, bu konuda işletici olan ve devamını sağlayan kuruluşlardan oluşmaktadır. Bunlar internet sisteminde bulunan en önemli aktörlerdendir. Bunun yanı sıra bu kuruluşlar yer ve içerikler de sunabilmektedirler. Bu kapsamda sanal ortamda bulunmaları vazgeçilemez aktörlerdendir²⁰⁹. İnternette geçişleri temin eden araçlar İSS’lerdir²¹⁰. Bu kuruluşlar bahse konu hizmetleri sağlarken ülkelerin telekomünikasyon idarelerinde veri hatları kiralamaktadırlar. İSS’ler abonelik sözleşmeler kapsamında, almış oldukları bu hatları internetten faydalanmak isteyen kişilere, belirli şart ve ücret mukabilinde kullandırmaktadırlar. Ayrıca servis sağlayıcıları başkalarının hazırlanan içerikleri, sunucularında depolayarak internet ortamına aktarmaktadırlar. Böylelikle bunların internet ortamında erişilebilir olmasına olanak sağlamaktadırlar²¹¹.

İnternet haberleşme kanallarının aracılığıyla iletişime olanak sunmaktadır. Bu kanallar devlet bünyesinde yahut Telekomünikasyon İdaresi’nin yönetimi ve mülkü

²⁰⁴ 23/5/2007 tarih. ve 26530 sayılı. R.G. ile yayınlanmıştır.

²⁰⁵ “İSS” ler genel olarak ücret mukabilinde İnternet erişimini mümkün kılan şirketlerdir.

²⁰⁶ Birbirinden değişik abonelik çeşitleriyle kişilerin internete bulundukları yerlerden erişmelerini temin eden araçlardır. Ülkemizde ISP firmalarına örnek olarak Vodafone, Turkcell, TTNET gibi firmalar verilebilir.

²⁰⁷ SIRABAŞI, s. 118; GÜNAYDIN, s. 28.

²⁰⁸ ÖZDİLEK, s. 93; GÜNAYDIN, s. 29.

²⁰⁹ OĞUZ, s. 186.

²¹⁰ SIRABAŞI, s. 142.

²¹¹ ÖZDİLEK, s. 93.

altında bulunmaktadır²¹². İSS'ler Telekomünikasyon İdaresi ile anlaşmaya vararak internete ilişkin gerekli iletişim altyapısını kullanabilmektedir. Bu idarelerin sorumluluğu haberleşmenin altyapısının sağlanmasıdır²¹³. İES'ler iletişime geçmeksizin ve başkalarının olan bilgilerinin kendi sunucularına aktarmaksızın, internet kullanım sağlayıcıları ile abonelik gerçekleştiren kullanıcılara internet erişimini sağlamaktadır. İES'ler gerçek ve tüzel kişilerden oluşmaktadır²¹⁴. İSS ile İES'lerin birbirleriyle karıştırılması karşısında verilmekte olan hizmetin yalnızca erişim hizmeti olması halinde yahut başkalarının bilgilerinin sunucu içerisinde bulundurulmaksızın yalnızca hizmetin sağlanması durumunda İES'lerden söz edilebilecektir. İES'ler 5651 sayılı Kanun'da yer alan 2/1-e ve 6. madde²¹⁵ kapsamında açık bir şekilde düzenlenmiştir²¹⁶.

İİS'ler internet üzerinde erişilebilecek yayınların içeriklerini oluşturan, bilgiyi üreten, meydana getiren gerçek veya tüzel kişilerden oluşan içerik sağlayıcılardır²¹⁷. 5651 sayılı Kanun'un 2/1.f. fıkrasında tanımlanmıştır²¹⁸. Kanuna göre içerik sağlayıcısı olarak görev yapabilmek için verinin üretilip değiştirilebilmesi gereken iki eylemin yapılması gerekmektedir. Ancak bunların yalnızca bir İİS tarafından yapılabileceği kadar farklı İİS'lerce de gerçekleştirilebilmesi mümkündür²¹⁹. İİS'ler ortaya çıkardığı, üretmiş olduğu, farklı kıldığı tüm içerikler nedeniyle hukuksal ve cezai anlamda sorumluluklara haizdirler²²⁰.

İYS'ler 5651 sayılı Kanun' un 2/1.m. fıkrasında ifade edilmiştir. Buna göre İYS'ler hizmetlerin ve içeriklerin bulunduğu sistemleri temin eden yahut işleten gerçek yahut tüzel kişilerdir. Bunlar “*hosting*” hizmeti şeklinde de isimlendirilmektedir. Host, internet ortamında bulunan dijital saklama ünitesidir²²¹. İnternet sayfalarına yönelik hazırlanan başta yazıdan, resimden, sestten meydana gelen dosyalar internet ortamında depolandığı bir sürücü mevcuttur. Bu sürücünün üzerinde

²¹² SIRABAŞI, s.118.

²¹³ OĞUZ, s. 47.

²¹⁴ GÜNAYDIN, s.29.

²¹⁵ SIRABAŞI, s. 143.

²¹⁶ OĞUZ, s. 49-50; DURAK, Y., “İnternet yoluyla Kişilik Haklarına Saldırı ve Hukuki Korunma”, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2014, C.22, S.1, s. 106.

²¹⁷ SIRABAŞI, s.119.

²¹⁸ OĞUZ, s.52; GÜNAYDIN, s. 30.

²¹⁹ KAYA, Elektronik Ortam, s. 234.

²²⁰ KAYA, Erişimin Engellenmesi, s.127.

²²¹ ÖZDİLEK, s. 177; SIRABAŞI, s.118.

bu depolama faaliyetini genel olarak İSS'ler yerine getirmektedir. Bu noktada İYS'ler sanal ortam içerisinde web sayfalarının muhafazasından sorumludur²²². Usenet işleteni ise haber grubu yapısıdır. Bu grubun amaçları doğrultusunda yahut içeriklerde herhangi bir suça ilişkin unsur bulunup bulunmadığını süzgeçten geçirerek, gruptaki mesajların dağıtımlarını üstlenmektedir²²³.

B. Sanal Evrenler

a. Genel

Çağımızda teknolojiye gelişmelerle birlikte 3G, 4G, 5G ile hızlanan veri akışı, belirsizleşen coğrafi sınırlar kullanıcı deneyimi ve alışkanlıklarında değişime neden olmuştur. Geliştiriciler, kullanıcı deneyimini bir adım daha ileri taşıyarak sadece web aracılığı ile erişilen değil, AR, VR, XR ve giyilebilir teknolojiler ile bizzatıhi deneyimin yaşandığı, hissedildiği, kullanıcının deneyimin bir parçası olduğu üç boyutlu ortamların geliştirilmesi süreci başlatmıştır. Üç boyutlu ortamlar olarak tasarlanan sanal evrenlerde kullanıcılar gerek birbirleri ile gerekse de ortamda etkileşimde bulunmaktadır. Dolayısıyla kullanıcıların birbirinden değişik işlemleri yapmaları bu sistemde mümkün olmaktadır²²⁴.

b. Sanal Evrenlerin Tanımı

“*Sanal*” kavramıyla çevrimiçinde olabilecek olan her şeyin anlaşılması gerektiği belirtilebilir²²⁵. Deleuze (2006) “sanal” olanın gerçekle karşıt ancak gerçeklik ile karşıt olmayı kavramsallaştırdığını ifade etmektedir. Dolayısıyla yazara göre “*sanal*” gerçektir yahut gerçek olarak algılanmaktadır²²⁶. Diğer bir deyişle “sanal” gerçektir ancak elle tutulur, gözle görülemez olan yani somut olmayandır²²⁷. Sanal evrenler kullanıcıların gerçek olarak bulundukları bir ortam olmamasına karşın ortamda bulundukları hissini duydukları ve etkileşim içerisinde bulunabilme fırsatları

²²² OĞUZ, s. 54.

²²³ SIRABAŞI, s. 120.

²²⁴ KÜÇÜK AVCI, Şirin: “Üç Boyutlu Sanal Ortamlar ve Artırılmış Gerçeklik Uygulamalarının Öğrenme Başarısı Üzerindeki Etkisi: Bir Meta-Analiz Çalışması”, Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Eğitim Programları ve Öğretim Bilim Dalı, Doktora Tezi, 2018, s.7

²²⁵ SCHROEDER, R.: “Defining Virtual Worlds and Virtual Environments. Journal of Virtual Worlds Research, Sayı 1. <https://journals.tdl.org/jvwr/article/view/294>, Yıl, 2008, Erişim Zamanı, 11.01.2022.

²²⁶ DELEUZE, G.” “The Actual and the Virtual, G. Deleuze içinde, Dialogues II” (s. 149-152). Bloomsbury Publishing PLC, Yıl, 2006, s. 26.

²²⁷ DEMİRBAĞ, İrem: “Üç boyutlu sanal dünyalar”, Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi (AUAd),6(4), 97-112., 2020, s. 97.

buldukları bilgisayarlar ve elektronik akıllı cihazların sunmuş olduğu gösterim olarak ifade edilmektedir²²⁸. Başka bir ifadeyle sanal evren, üç boyutlu deneyim ile kullanıcıları için ortamda bulunma duygusunu yoğun bir şekilde vermekte, ortamda gerçeğe benzer bir deneyim fırsatını sağlamaktadır²²⁹. İçinde sanal evrenlerin/dünyaların/ortamların bulunduğu terimler “çok kullanıcıli sanal ortam”, “3 boyutlu sanal dünya”, “3 boyutlu sanal ortam”, “sanal evren”, “metaverse” olarak belirtilebilir²³⁰.

Sanal evren, devamlı ve eş zamanlı çok fazla kullanıcı tarafından karşılıklı iletişime geçilebilen ve gerçek olmayan nesnelerle etkileşimde bulunulabildiğı bir üç boyutlu ortamdır²³¹. Bu ortamda kişiler yani kullanıcılar grafiklerle gösterilen “*avatar*” adıyla adlandırılmaktadır. Kullanıcıların kendilerini yansıtan avatarlar vasıtasıyla öteki avatarlarla etkileşimde bulunabildikleri bu ortamda başkaca objelerin yaratılabilmesi de mümkün olmaktadır²³². Sanal evren ayrıca, kitle halinde birden fazla kullanıcıyla çevrimiçinde rol yapım oyunlarının kurgulanabilmesine olanak sağlamaktadır. Böylece kullanıcılar belli roller üstlenmek amacıyla gerçek üstü olan karakterler yaratmaktadır. Bu karakterler başka oyuncuların karakterleriyle etkileşime geçebilmektedirler²³³.

Sanal evren, kişinin kendisinin şahsi olarak gerçekte sahip olduğu yaşam tecrübelerinin haricinde farklı bir dünyanın keşfi olarak görülebilir. Kişinin kendisine ait görünümü bu ortamda avatarlarla ifade edilmektedir. Bu şekilde ortaya konulan bir ortamla kişinin gerçekte yaşadığı fiziki coğrafyasının ötesinde bulunan öteki kullanıcılarla sosyal bağlantılara geçtiğini söylemek mümkündür. Dolayısıyla bu sosyal bağlantıların teknik bakımdan olanaklı olduğu söylenebilecektir²³⁴. Kişiler sanal evrenlerde alışverişe çıkabilmekte, çalışabilmekte, uzak coğrafyalarda bulunan mekanları gezebilmekte, sosyalleşebilmekte, eğitim alabilmektedir. Diğer bir deyişle

²²⁸ SCHROEDER, R.: “Possible Worlds: The Social Dynamic Of Virtual Reality Technologies. Boulder: Westview Press”, 1996, s. 25.

²²⁹ KÜÇÜK AVCI, s. 7.

²³⁰ DEMİRBAĞ, s. 98.

²³¹ BELL, M. W.: “Virtual Worlds Research: Past, Present & Future”. Journal of Virtual Worlds Research, 1(1), 1-5. ISSN: 1941-8477, 2008, s. 25.

²³² KÜÇÜK AVCI, s. 9.

²³³ RAUSCH, A.: “Magic & Memories: The Complete History Of Dungeons And Dragons, 2004, <http://pc.gamespy.com/articles/538/538262p1.html>, Erişim Zamanı, 11.01.2022.

²³⁴ FETSCHERIN, M. /LATTEMANN, C. “User Acceptance Of Virtual Worlds”. Journal of Electronic Commerce Research, 9(3), 2008, 231–242.

bireyler, kendilerine dijital olarak sağlanmış olan birbirinden farklı olanakların bulunduğu gerçek dünyadakiyle benzer niteliklere sahip bir yapı bu sanal evrenleri ifade etmektedir²³⁵. Yaşadığımız dönemde eğitimden sağlığa, uzay bilimlerinden askeriye, fen bilimlerinden sosyal bilimlere, ekonomiden hukukun tüm alanlarına kadar çok değişik dallara yönelik hazırlanan sanal evren platformlarıyla karşılaşmak olanaklıdır. Sanal evrenlerde sanatçılar olağanüstü nesnelerini tasarlayabilmekte, mimarlar mimari tasarımlarını geliştirebilmekte, araştırmacılar çalışmalarını sürdürebilmektedir. Buna benzer birbirinden farklı ortamlar, araçlar ve sosyal deneyimler gerçekte çok benzer olarak ortaya çıkabilmektedir²³⁶.

c. Sanal Evrenlerin Özellikleri

Sanal evrende gerçeğin bir simülasyonunun dijital ortamda oluşturulmasıyla kullanıcının bir görünümü olan avatar, kullanıcılar tarafından etkileşime geçmeye yarayan etkileşime sahip chat olanağını da sağlamaktadır²³⁷. Sanal evrende kullanıcıların adeta gerçek dünyalarında yaşıyor hissini duydukları şekilde davranabilme yeteneklerini kullanabilmeleri olanaklı olmuştur²³⁸. Sanal evrenler kullanıcıların internet erişimini sağladıkları cihazlar vasıtasıyla etkileşime geçmesi ve gösterim gerçekliğinin bulunması şeklinde kendine özgü özelliklere sahiptir²³⁹. Kişiler sanal evrenlerde eş-zamanlı sanal içerikleri elde edebilmekte, dijital yapılar ile etkileşimde bulunabilmekte, avatarlarla kendi görünümünü yaratabilmekte, kendilerinden başka kişilerle iletişime geçebilmekte, içinde gerçekten bulundukları dünyadakiyle aynı düzeyde sorunlarla karşılaşarak deneyimler kazanmaktadırlar²⁴⁰. Öğretideki kimi yazarlar sanal evrenlerin özellikleri olarak paylaşıma yönelik ortamın sunulduğu, grafiklere dayalı kullanıcı arayüzünü ifade eden avatarlar vasıtasıyla etkileşimin sağlanabildiği, iletişimin ve sosyalleşmenin mümkün kılındığı ortamlar

²³⁵ YILDIRIM, S.: “Sanal Dünya ve Web Temelli Öğrenme Ortamlarının Öğrencilerin Akademik Başarıları, Motivasyonları ve Sosyal Bulunuşlukları Açısından Karşılaştırılması”. Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, 2012, s. 45.

²³⁶ ÇOBAN, M. /GÖKTAŞ, Y. “Üç Boyutlu Sanal Dünyalarda Öğretim Materyalleri Geliştiren Tasarımcıların Karşılaştıkları Sorunlar”. Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 9 (2), 2013, s. 63.

²³⁷ DICKEY, M.D.: “Teaching in 3D: Pedagogical Affordances and Constraints of 3D Virtual Worlds for Synchronous Distance Learning. Distance Education, 24(1), 2003, s. 105-121.

²³⁸ HEW, K.F. / CHEUNG, W.S.: “Use of Three-Dimensional (3-D) Immersive Virtual Worlds In K-12 and Higher Education Settings: A Review of The Research. British Journal of Educational Technology, 41(1), 2010, s. 33-55.

²³⁹ DALGARNO, B. / LEE, M.J.: “What Are The Learning Affordances Of 3-D Virtual Environments? British Journal of Educational Technology”, 41(1), 2010, s. 10-32.

²⁴⁰ KÜÇÜKAVCI, s. 12

olduğunu belirtilmektedir²⁴¹. Sanal evrenlere ilişkin yapılan bir çalışmada literatür kapsamında bulunan çalışmaların incelenerek genel özellikleri ortaya konulmuştur. Bu özellikler şu şekilde sıralanabilir;

- Geniş kitlelerin içeriklere ulaşabilmesine aracı olmaktadır.
- Ortam görsel olarak ve gerçeğe çok yakın duruma gelebilmektedir.
- Kullanıcının etkileşimine yönelik birbirinden değişik hislerine hitapta bulunabilmektedir.
- Zenginleştirilmiş görseller ve duyuşal deneyimler yaşatmaktadır.
- Kullanıcıların gerçekten ortamda bulundukları hissini oluşturmaktadır.
- Üç boyutlu sanal karakterleri sunmaktadır.
- Ortamın oluşturulması/düzenlenebilmesi olanağı sunmaktadır.
- Kişinin kendine ait kimliğini tanımlayabilme, rol yapma olanağı sunmaktadır.
- Kişilere sosyalleşme ortamı sunmaktadır.
- Kişilerin kendi aralarında topluluk oluşturma fırsatı sunmaktadır.
- Kişinin etrafında bulunan fiziksel sınırlarının ortadan kalkmasına neden olmaktadır.
- Zamandan ve mekandan sıyrılabilme olanağı sunmaktadır.
- Bakış açısına dayanan nesnelerin hayal edilebildiği bir ortam sağlamaktadır.
- Senkron yahut asenkron iletişime olanak sağlamaktadır.
- Benzetim ortamını yaratmaktadır.
- Etkinliklerde aktif olarak bulunabilme olanağı sunmaktadır.
- Tehlike arz eden görevlerin gerçekten var gibi sergilenmesi olanağını sunmaktadır²⁴².

Sanal evrenler olarak da ifade edilen metaverse'ün özellikleri web 2.0 ve web 3.0 yaklaşımı platform özellikleri, kullanıcı etkileşimi ve ticari ana başlıklarında Tablo 1'de karşılaştırmalı olarak görülebilmektedir.

²⁴¹REİSOĞLU, İ. "3B Sanal Öğrenme Ortamlarında Öğretimsel, Sosyal ve Bilişsel Buradalık". Doktora Tezi. Atatürk Üniversitesi, Erzurum, 2014, s. 46; GÜNAY, F.: "Fen Bilgisi Bölümü Öğretmen Adaylarının 3B Sanal Ortamlardaki Etkileşim Düzeyleri, Uzamsal Yetenekleri ve Başarıları Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Atatürk Üniversitesi, Erzurum, s. 2015, s. 28.

²⁴²KÜÇÜK AVCI, s. 13

Tablo 1
Sanal Evrenlerin Özellikleri

		Web 2.0	Web 3.0
	Sanal Evrenler	Second Life Roblox Fortnite World of Warcraft	Decentraland The Sandbox Somnium Space GoArt Metaverse Cryptovoxels
Platform Özellikleri	Organizasyon yapısı	Yönetim: Merkezi Karar alma: Hissedarın değer kazanmasına bağlı	Yönetim: Merkezi olmayan özerk kuruluşlar Karar alma: Kullanıcıların fikir birliğine dayalı
	Veri depolama	Merkezi	Merkeziyetsiz
	Platform formatı	Bilgisayar/Konsol Sanal Gerçeklik/Artırılmış Gerçeklik Donanımı Mobil Uygulama	Bilgisayar/Konsol Sanal Gerçeklik/Artırılmış Gerçeklik Donanımı Mobil Uygulama
	Ödeme altyapısı	Geleneksel ödeme kanalları (kredi kartı, banka kartı vd)	Kripto cüzdanlar
Kullanıcı Etkileşimi	Dijital varlık sahipliği	İlgili platform içerisinde kiralama	NFT aracılığı ile sahiplik
	Dijital varlıkların taşınabilirliği	İlgili platform içinde kilitli	Taşınabilir
	İçerik yaratıcılar	Oyun stüdyoları ve/veya geliştiriciler	Oyun stüdyoları ve/veya geliştiriciler Topluluk
	Aktiviteler	Sosyalleşme Çoklu oyunculu oyunlar Oyun akışı Rekabetçi oyunlar	Sosyalleşme Çoklu oyunculu oyunlar Oyun akışı Rekabetçi oyunlar Oyna-kazan oyunlar Deneyimler
	Kimlik	İlgili platform içi avatar	Özerk ve birlikte çalışabilir kimlik Anonim adrese bağlı kimlik
Ticari	Ödemeler	İlgili platform içi para birimi	Kripto para birimleri ve tokenler
	İçerik gelirleri	Platform veya uygulama mağazasından oyun satın alma geliri	Geliştiriciler ve içerik yaratıcılar için doğrudan satış gelirleri Oyuncular ve kullanıcılar için oyundan veya platform yönetimine katılarak elde edilen gelir NFT üreticileri için ikincil işlemlerde telif gelirleri

Kaynak: MORGAN, J. P. s. 4.²⁴³

²⁴³ MORGAN, J. P. Opportunities in the metaverse How businesses can explore the metaverse and navigate the hype vs. reality. 2022. s. 4.

d. Sanal Evrenlerin Gelişimi

Kullanıcıların dijital yerliler olarak yaşayabilecekleri ve sanal ortamda alternatif bir yaşam deneyimleyebilecekleri yeni nesil internet olarak kabul edilen metaverse olarak da ifade edilen sanal evrenlerde fiziksel evrenin paralelinde bir sanal evren; fiziksel evren ile kesişen bir sanal evren; fiziksel evreni de kapsayan bir sanal evren olmak üzere üç aşamalı bir gelişim süreci öngörülmektedir²⁴⁴.

İlk aşamada kullanıcıya fiziksel evrenden bağımsız olarak fütüristik alanları ve fiziksel evrenlerin dijital ikizi olarak tasarlanan sanal evrenleri deneyimleme imkanı sunulmaktadır. Bu aşamada web 2.0 ve web 3.0 tabanlı çözümler birbirinden bağımsız ilerlemekte, aralarında geçişkenlik söz konusu olmamakta ve kullanıcının sanal evrende yaptığı aktivitelerin, etkinliklerin, deneyimlerin fiziksel evrenlerde bir çıktısı bulunmamaktadır.

Web 2.0'dan web 3.0'a hem kullanıcı geçişkenliğinin hem de yazılımlar arası geçişin başladığı ikinci aşamada metaverse altyapısının ve erişilebilirliğin yazılım ve donanım olarak gelişmesi ile fiziksel evrenler ve sanal evrenlerin kesişimi söz konusu olmaktadır. Web 2.0 altyapıları ile web 3.0 altyapılarının entegre olmaya başladığı bu aşamada kullanıcı tarafından kişiselleştirilmiş avatarlar ile sanal alanlarda yapılan faaliyetlerin fiziksel evrende karşılığı ve çıktısı bulunmaktadır.

Uçtan uca metaverse'ün, gerçeküstücülüğün devreye girdiği üçüncü aşamada olgunlaştığı ifade edilmektedir²⁴⁵. Avatarların ve içinde yaşadığı sanal alanların kalıcı, sürdürülebilir ve kendi yaşam döngüsüne sahip olduğu bu aşamada sanal evrenlerin farazi sınırları fiziksel evrenlerin sınırlarını aşmaktadır. Bir başka deyişle fiziksel evrenler ile sanal evrenler arasında kesintisiz bir entegrasyon ve ortak yaşam söz konusu olmaktadır. Kullanıcılar artık dijital yerliler olarak yaşamlarını sürdürmektedir.

²⁴⁴HUYNH-THE Thien at all., *Blockchain for the metaverse: A Review*, Future Generation Computer Systems, 2023, s. 1.

²⁴⁵ HUYNH-THE Thien at all., s. 1.

e. Sanal Evrenlerin Katmanları

Sanal evrenler olarak da ifade edilen metaverse, etkinleştiriciler, altyapı ve donanım, platformlar, içerik ve deneyim olmak üzere dört ana katmanda incelenmektedir²⁴⁶;

1. Etkinleştiriciler
 - demeler ve para kazanma
 - Kimlik
 - Güvenlik, gizlilik ve yönetim
2. Altyapı ve donanım
 - Altyapı
 - Cihazlar, işletim sistemi ve aksesuarlar
3. Platformlar
 - Yaratıcılar/ 3 boyutlu geliştirme platformları
 - Erişim ve keşif
4. İçerik ve deneyim
 - Üç boyutlu sanal alanlar
 - Uygulamalar
 - İçerik

Dört ana başlıkta düzenlenen on ayrı katman metaverse deneyiminin temeli olmakla birlikte bu katmanların beraber nasıl çalışabildiği ve geliştirme bariyerlerinin neler olacağı konusu metaverse'n geleceğini belirleyecektir²⁴⁷. Bu durum metaverse'n yazılım ve donanım altyapısının yanında hukuki standartlarının belirlenmesinde de önem arz etmektedir.

C. Sanal Evrenlerin Bileşenleri

Kullanıcıdan akıllı telefon, tablet, bilgisayar, VR/AR gözlük gibi farklı cihazlar aracılığı ile elde edilen gerçek zamanlı ve geçmiş duyusal veriler, jest ve mimikler, modeller yapay zekanın karar alma süreçlerinden geçerek içeride kategorize edilmiş büyük veriyi oluşturur. Bu veri sanal modeller ile avatarın yaşam döngüsünü oluşturan

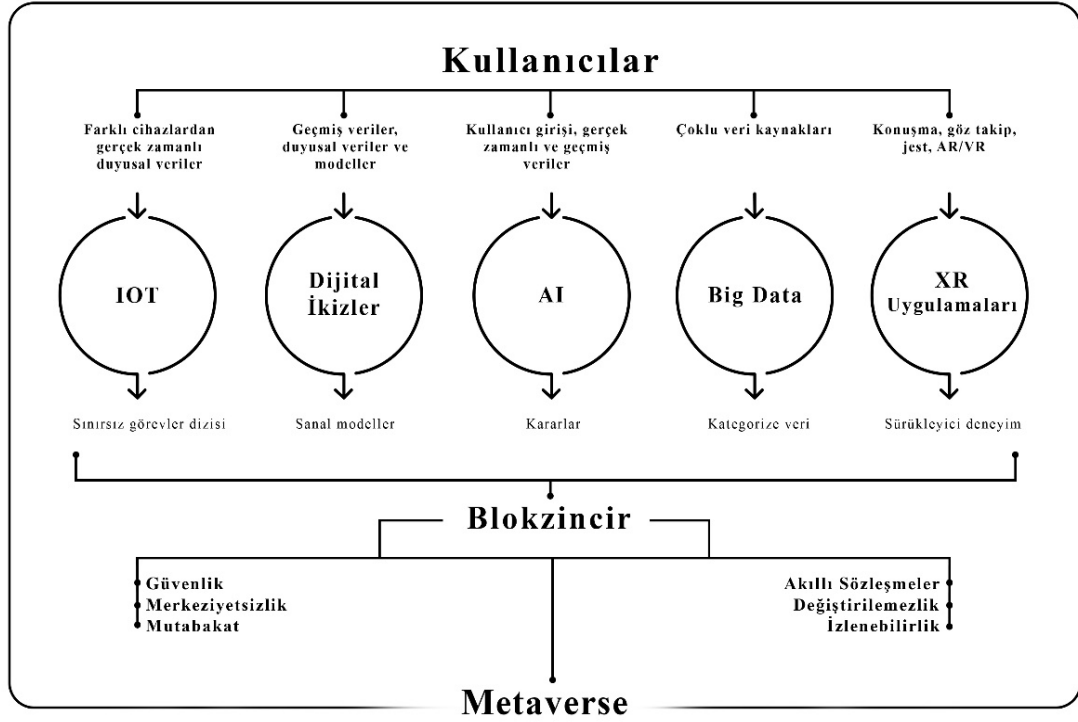
²⁴⁶ McKinsey Company, What is blockchain?, s. 8, <https://www.mckinsey.com>, Erişim Zamanı, 13.04.2023.

²⁴⁷ McKinsey&Company, s. 5.

dijital ikizler ile şekillenir ve XR uygulamaları ile kullanıcıya sürükleyici bir deneyim sunar.

Tablo 2

Sanal Evrenlerin Bileşenleri

Kaynak: HUYNH-THE Thien at all., s. 410.

Tablo 2’de görülen tüm bu bileşenler blokzincirin değiştirilemezlik, izlenebilirlik, güvenlik, merkeziyetsizlik özelliklerini kullanan akıllı sözleşmeleri ile metaverse’ün altyapısını oluşturmaktadır.

a. Blokzincir

Blokzincir, içerisinde bulunan veriyi güvenli bir şekilde sağlayan, her işlemin merkeziyetsizleştirme ile anonim kalmasını sağlayarak mahremiyeti de gözetmesine imkan sağlayan bir veri tabanıdır²⁴⁸. İlk başlangıç bloğu 3 Ocak 2009 tarihinde Bitcoin kazılması olduğu kabul edilen blokzincirde işlemler, kodlar veya başka materyaller sürekli bir zincirler birbiriyle bağlanan veri bloklarından oluşmaktadır²⁴⁹. İnternet altyapısının pek çok noktası için önem taşıyan blokzincirin yüksek erişilebilirlik oranı

²⁴⁸ ÖZKUL Fatma, Kripto Varlıklar Muhasebesi Blokzincir Teknolojisi İle Muhasebe Dünyasında Paradigma Değişimine Doğru, Hümanist, 2022, 1. Baskı, s. 34.

²⁴⁹ BUTERİN Vitalik, Ethereum’un İnşası Hisse İspatı, İstanbul: Ether Kitap, 2022, 1. Baskı, s. 345.

ile veri saklama, kontrolü kişilerden bağımsız bir yönetim algoritması, yüksek çalışma süresi garantisi, yüksek güvenilirlikle birbiri ile konuşabilen uygulamalar yürütme gibi faydaları bulunmaktadır²⁵⁰.

Blokzincir teknolojisi, metaverse ekonomisinin güvenli ve sorunsuz çalışmasına olanak sağladığından metaverse'ün ruhu olarak nitelendirilmekte olup merkeziyetsiz bir açık kaynak ekosistemine sahip metaverse'te sanal nesnelerin gerçek para birimi ile değiştirilmesine, sanal varlıklar alınıp satılarak dijital ticaret yapılmasına, kullanıcıların uygulamalar tasarlamasına imkan sağlamaktadır²⁵¹.

Kullanıcıya mümkün olan en iyi deneyimi sağlamak için çok büyük oranlarda veri toplayan metaverse'te blokzincirin kimlik doğrulama, erişim kontrolü ve mutabakat mekanizmaları ile veri gizliliği ve güvenliği sağlanmaktadır. Diğer yandan blokzincirde işlemlerin izlerinin değiştirilememesi nedeniyle bireyler ya da şirketlerin işlemleri doğrulama imkanı metaverse'te veri kalitesini artırmaktadır. Blokzincirin gelişmiş kodlama sistemi metaverse'ün bağlı olduğu AR, VR cihazlar, giyilebilir teknolojiler ile veri paylaşımının güvenli olmasını sağlamaktadır. Blokzincirin birlikte çalışılabilirlik özelliği ile farklı metaverse'ler arasındaki verilerin birlikte çalışması ve veri alışveriş mümkün olmaktadır. Blokzincirin sağladığı değişmezlik ile metaverse'teki veriler doğru ve tutarlı bir şekilde korunarak veri bütünlüğü sağlanmaktadır²⁵².

b. Dijital Avatarlar

Dijital avatarlar, kullanıcıların kendilerini insan, cisim, hayvan, eşya, fütüristik canlı gibi istediği şekilde ve modelde karakterize edebildiği insan kullanıcının sanal evrenlerdeki dijital temsilidir²⁵³. Sanal evrenlerin dijital yerlileri olarak avatarlar, sanal evrendeki yaşam döngüsü, hareketleri, alışkanlıkları, metaverse'ün gelişmesine paralel olarak sonuçlarının gerçek hayata da etkisi olan eylemleri ile metaverse'ün merkezinde yer almaktadır. Kullanıcılar metaverse'teki avatarlarını kullanarak

²⁵⁰ BUTERİN Vitalik, s. 73.

²⁵¹ HUYNH-THE Thien at all., s. 406.

²⁵² HUYNH-THE Thien at all., s. 406.

²⁵³ WANG Yuntao at all, s. 5

etkinliklere katılabilir, diğer avatarlar ile etkileşime geçebilir, yeni alanlar keşfedebilirler.

c. Üç Boyutlu Sanal Alanlar

Üç boyutlu sanal alanlar metaverse'ün yapıtaşlarından biri olan kullanıcıların avatarları ile alternatif ikincil yaşam deneyimi için etkileşimde bulunabilecekleri, keşfedebilecekleri dijital deneyim alanlarıdır²⁵⁴. Kullanıcılara üç boyutlu sanal alanlarda finans, moda, gibi farklı sektörlerden sanal ürün ve hizmetlerin yanında eğitim, oyun, eğlence, çevrimiçi konser, sanal sosyal buluşma, dijital şehirler gibi deneyimler de sunulabilmektedir. Kullanıcıların üç boyutlu sanal evrenlere erişimi sanal gerçeklik gözlükleri, artırılmış gerçeklik teknolojisi kullanılan mobil cihazlar, bilgisayarlar ile mümkün olabilmektedir. Nesnelerin, yapıların ve ortamların üç boyutlu modellenmesi ile oluşturulan bu alanlar doğrudan sanal evren işleten tarafından oluşturabileceği gibi içerik sahibi kullanıcılar tarafından da oluşturulabilir. Üç boyutlu sanal alanlarda fiziksel dünyadaki gerçek ortamların ve gerçek nesnelerin modellenmesinin yanında fütüristik ortamlar ve nesnelerin de modellenmesi de mümkündür. Avatarlar bu alanlarda sadece izleyici olarak pasif deneyimin yanında görevleri yerine getirme, etkileşim kurma, etkinliklere katılma gibi aktivitelerle aktif deneyim de yaşayabilmektedir.

d. Kripto Varlıklar

Kripto varlıklar, kendi blokzincirine sahip olan kripto paralar ve başka blokzincirleri kullanan tokenlerden oluşmaktadır²⁵⁵. Kripto para, arkasında devlet gibi merkezi bir otoritenin bulunmaması ile merkeziyetsiz, tüm işlemlerin blokzincir veri tabanında kayıtlı olması ile izi sürülebilir şifreli para birimidir²⁵⁶. Metaverse'te kripto paralar blokzincir altyapısının kullanılması ile sanal nesneleri gerçek dünyanın para birimi ile edinilebilir hale getirmektedir²⁵⁷. Metaverse'te kripto para ile kullanıcılar e-ticaret işlemlerini, dijital ürünlerin ticaretini, konserlere, eğitimlere katılabilmek gibi

²⁵⁴ WANG Yuntao at all, s. 5

²⁵⁵ ÖZKUL Fatma, s. 52

²⁵⁶ ÖZKUL Fatma, s. 53

²⁵⁷ HUYNH-THE Thien, s. 406

birçok ürün veya hizmeti hızlı, kolay ve kıyasen daha ucuz şekilde yapabilmektedir²⁵⁸. Her metaverse’te farklı kripto paralar kullanılabilir. Her metaverse’te farklı kripto paralar kullanılabilir.

Kripto varlıklar kapsamında blokzincirler üzerinde inşa edilen bir dijital token olarak Nitelikli Fikri Tapu’ların (NFT) da benzersiz kimlikleri ve mülkiyet hakkı ispatı defterler üzerinden doğrulanmaktadır²⁵⁹. Metaverse’te sanal varlıkların sahipliğini belirten NFT’lerin en önemli özelliği onu kimlik temsili için uygun kılan bölünmezlik ve benzersizliktir²⁶⁰. NFT’ler münhasıran içinde bulunulan metaverse’ün kurgusu, oyunlaştırması, avatar seviyelendirmesi için özel üretilmiş olabileceği gibi herhangi bir metaverse ile bağlantısı olmadan üreticiler tarafından doğrudan pazar yerlerinde satışa sunulma şeklinde de üretilmektedir. Bu doğrultuda tamamen fütüristik olabileceği gibi fiziksel dünyadaki varlıkların tokenizasyonunda da kullanılabilir.

²⁵⁸ HUYNH-THE Thien, s. 406

²⁵⁹ McKinsey&Company, s. 5.

²⁶⁰ HUYNH-THE Thien at all, s. 410.

IV. Sanal Evrenlerde Kişilik Hakkı Kavramı ve İhlalleri

A. Genel

İnternetin web 1.0, web 2.0, web 3.0 olarak gelişim sürecinde sağladığı olanaklarla web 1.0'da sadece platformun sağladığı içeriğe erişme imkanına sahip olarak pasif kullanıcı olan bireyler, web 2.0 çağı ile platformun içeriklerine erişebilmenin yanında kendileri de içerik üretme imkanına kavuşarak aktif kullanıcı durumuna geçmişlerdir. Web 3.0 çağının başlaması ile bu durum bir adım daha ileri giderek kullanıcılara platformun sağladığı içeriğe erişebilme, içerik üretebilme ve sahiplenme kavramları gündeme gelmiştir. İnternetin bu gelişim süreci ile her alanda olduğu gibi kişilik hakkı ihlalleri de farklı görünümler arz etmeye başlamıştır. Sanal evrenlerin de araçlarından biri olduğu Web 3.0'ın verileri dağıtık sunucularda bulunan blokzincirde saklıyor olması, merkeziyetsiz bir yapıda olması, sanal evrenlere kişilerin kendilerine benzer ya da tamamen fütürist bir avatar görüntüsü ile katılabilmek imkanına sahip olması, blokzincirde kişilerin ad, soyad olarak değil blokzincir numarası ile kayıtlı olması gibi unsurlar kişilik hakkı ihlallerinin farklı görünümünü karşımıza çıkarmaktadır. Fiziksel dünyada, web 1.0 ve web 2.0'da halihazırda var olan tehditler ve tehlikeler sanal evrenlerde de ihlale sebep olurken sanal evrenlerin yapısından kaynaklı, metaverse temelli, münhasıran bu alana özgü fiiller de ihlallere sebep olabilmektedir. Bu bağlamda sanal evrenlerde kişilik hakları sanal evren işleticisi tarafından ihlal edilebildiği gibi sanal evrenlerin kullanıcıları ya da sanal evrenin kullanıcısı olmayan üçüncü kişiler tarafından da ihlal edilebilmektedir.

B. Sanal Evrenlerde Kişi Kavramı

Günümüzde hukuksal açıdan bakıldığında iki çeşit kişiden bahsedilmektedir. Bunlar yukarıda da açıklandığı üzere gerçek ve tüzel kişilerdir²⁶¹. Fiziksel evrenlerin paralelinde sanal evrenlerin bulunduğu metaverse'ün birinci aşamasında²⁶² gerçek ve tüzel kişi kavramları doğması muhtemel ihtilafların çözümü ile hak ve sorumlulukların tespiti için yeterli iken fiziksel evrenler ile sanal evrenlerin kesişimin başladığı ikinci aşama ve sanal evrenlerin sınırlarının fiziksel evrenlerin sınırlarını aşacağı öngörülen üçüncü aşamada “kişi” kavramını yeniden ele almak gerekmektedir. Sanal evrenlerin gelişimine paralel olarak yapay zekanın da yatayda ve dikeyde büyümesi ile hemen

²⁶¹ Bkz. Bölüm I. A.

²⁶² Bkz Bölüm II. B. d.

her sektörde kullanımının yaygınlaşması da kişi kavramında yeni ihtiyaç ve çözümlerin tartışılmasındaki ihtiyacı artırmıştır. Bu noktada karşımıza dijital yada elektronik kişi çıkmaktadır.

Web 2.0 platformlarının yaygınlaşmaya başlaması ile tartışılmaya başlanan, yapay zekanın gelişmesi ile devam eden ve web 3.0 platformlarının doğuşu ile avatarlar bağlamında tartışılmaya devam eden dijital kişi veya elektronik kişi kavramı, sanal veya dijital bir ortamda var olan ve bu ortamda belirli özelliklere ve yeteneklere sahip olan bir varlığı ifade eder. Bu dijital kişilikler, sanal evrenlerde kullanıcıları temsil eden ve görünüm, cinsiyet ve yetenekler açısından özelleştirilebilen avatarlar aracılığıyla temsil edilebilirler²⁶³. Sanal evrenlerde kullanıcılar eğlence, etkileşim, eğitim, sosyalleşme, alışveriş gibi sanal evrende sunulan ve üç boyutlu ürün ve hizmetleri avatarları aracılığı ile deneyimleyebilirler. Yapay zeka ve sanal ortamlardaki ilerlemeler ile dijital kişilikler, insanlar ve makinelerle çeşitli ve karmaşık şekillerde etkileşim kurabilirler. Metaverse avatarları, sanal ortamlardaki bireyleri temsil etmeleri nedeniyle dijital veya elektronik kişiler kavramı çerçevesinde değerlendirilebilir.

Avatarlar, dijital kimlikler olarak hizmet eder ve diğer avatarlar ve sanal dünya ile etkileşime girebilir. Dijital kimlik, bağlama bağlı olarak "dijital varlık" veya basitçe "kimlik" ile değiştirilebilir ve dijital ortamlarda bir bireyin veya varlığın varlığını ifade eder²⁶⁴. Dijital kimlik her zaman bir hesapla ilişkilendirilmez, ancak hesap dijital kimliğe bir örnektir²⁶⁵. Dijital kimliğin amacı, bir kullanıcının bir kaynak içindeki varlığını temsil etmektir²⁶⁶ ve çevrimiçi olarak mevcuttur²⁶⁷.

2017 yılında yayımlanan “Avrupa Parlamentosu Hukuk İşleri Komisyonu Robotik Tavsiye Raporu” elektronik veya dijital kişiliklerin hukuki ve düzenleyici

²⁶³ Marija Slavkovik, Clemens Stachl, Caroline Pitman, and Jonathan Askonas. (2021). Digital Voodoo Dolls. In Proceedings of the 2021 AAAI/ACM Conference on AI, Ethics, and Society (AIES '21). Association for Computing Machinery, New York, USA, <https://doi.org/10.1145/3461702.3462626>, s. 969, Erişim Zamanı, 30.07.2023.

²⁶⁴ What Does "Being Digital" Actually Mean?. www.infoq.com/articles/meaning-being-digital/, Erişim Zamanı, 25.07.2023.

²⁶⁵ Digital Identity. www.beyondtrust.com/resources/glossary/digital-identity, Erişim Zamanı, 25.07.2023.

²⁶⁶ Digital Identity. www.beyondtrust.com/resources/glossary/digital-identity, Erişim Zamanı, 25.07.2023.

²⁶⁷ Digital Identity. www.beyondtrust.com/resources/glossary/digital-identity, Erişim Zamanı, 25.07.2023.

sonuçlarını ele alan öneriler sunmaktadır. Rapor kapsamında dijital yahut elektronik kişiliğe göre yapay zekalar bakımından hususi bir hukuksal statünün oluşturularak yapılacak düzenlemelerin bu kapsamda ele alınmasının gerekli olduğu belirtilmiştir²⁶⁸. Rapordaki ana önerilerden biri yapay zekalar ve elektronik kişilikler için özel bir hukuki statünün oluşturulmasıdır. Rapor, dijital kişilerin benzersiz özelliklerini ve yeteneklerini tanıyan ve sanal ortamda hak ve sorumluluklarına ilişkin yönergeler sağlayan bir düzenleyici çerçevenin gerekliliğini vurgulamaktadır. Ayrıca, rapor, bu teknolojileri denetleyecek ve düzenleyecek bir robotik ve yapay zeka ajansının oluşturulmasını önermektedir²⁶⁹. Bu ajans, robotik ve yapay zekanın sorumlu geliştirme ve kullanımı için politikalar, standartlar ve yönergelerin oluşturulması ve uygulanması konusunda kritik bir rol oynayacaktır. Amaç, bu teknolojilerin etik prensiplerle uyumlu bir şekilde geliştirilip kullanılmasını sağlamak ve bireylerin ve toplumun haklarını ve çıkarlarını korumaktır. Ayrıca rapor, robotik ve yapay zeka düzenlemelerinde sert ve yumuşak hukuk kombinasyonunun önemini vurgulayarak bu teknolojilerin karmaşıklığı ve hızlı gelişimi göz önüne alındığında, yeni gelişmelere uyum sağlayabilen ve ortaya çıkan zorlukları ele alan esnek bir düzenleyici model önermektedir²⁷⁰.

Gerçek kişilerin doğumlarıyla yasal ehliyet kazanmasına karşılık, dijital kişiler yapay zekalar ve elektronik kişilikler için özel bir yasal statü oluşturularak yasal kişilik kazanırlar. Hukuk düzenimizde tam ve sağ doğum ile başlayan gerçek kişinin, tescil, izin ve serbest kuruluş ile başlayan tüzel kişinin yanında sanal evrenlerde dijital yada elektronik kişi;

- Sanal evrenlerde dijital temsil olarak avatarın oluşturulması,
- Blokzincirde oluşturulan kimlik numarasının sanal temsil olarak oluşturulan avatar ve platformun özelliğine göre (VR, AR, MR gibi) teknolojiler ile eşleştirilmesi,

²⁶⁸ https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2017-0051_EN.html, Erişim Zamanı, 22.03.2022.

²⁶⁹ Almeida, P., Santos, C., Farias, J. (2020). Artificial Intelligence Regulation: a Meta-framework For Formulation And Governance. <https://doi.org/10.24251/hicss.2020.647>, s. 5258, Erişim Zamanı, 30.08.2023.

²⁷⁰ Almeida, P., Santos, C., Farias, J., s. 5258.

- Avatarın fiziksel ve sanal evren arasında kesintisiz geçiş içerisinde dijital yeterliliklere sahip olması unsurlarının birarada olması halinde dijital kişi olarak kabul edilebilir.

Diğer bir deyişle fiziksel ve sanal evrenler arasında kesintisiz bir entegrasyon içerisinde oluşturulan; dijital varlık sahipliği, AI kullanımı gibi dijital yeterliliklere sahip; blokzincirde oluşturulmuş kimlik numarasının sanal temsil olan avatar ve platformun özelliğine göre VR, MR, AR teknolojileri ile eşleştirilmiş bir kimliğin olması unsurlarının birarada olması halinde bu kimlik sanal evrende dijital yada elektronik kişi olarak kabul edilebilir. Bahse konu unsurlardan herhangi birinin sonlanması ile dijital kimliğin sona erdiğinden söz edebiliriz. Örneğin blokzincirde oluşturulan kimlik numarasının tanımlı avatardan silinmesi halinde dijital kimliğin sona erdiğinden bahsedilebilir. Bu durumda dijital yada elektronik kişiden değil halihazırda olduğu dijital hesaptan söz edilebilir.

C. Sanal Evren İşleticisinin Kişilik Hakkı İhlalleri

a. Kullanıcı ile Sanal Evren Hizmet Sağlayıcı İlişkisi

Sanal evren kullanıcıları ile sanal evren işletenin hak ve sorumluluklarının tespiti ve muhtemel uyuşmazlıkların çözüümü için aralarındaki hukuksal ilişkinin belirlenmesi gerekmektedir. Sanal evren işleten, platformun kullanım koşullarını oluşturmakta, internet sitesinde yayınlamakta ve platformun kullanıcılarından da platform kapsamındaki hizmetlere erişim sağlayabilmesi için bunlara uymasını beklemektedir. Kullanıcılar bu platformlara kayıt olma, avatar oluşturma, dijital kimlik oluşturma aşamalarını tamamlayarak dahil olurken bu platformun belirlenmiş olan kurallarını da kabul etmiş sayılmaktadır. Bu kuralların sanal evren platformlarına erişimin sağlanması ve kullanımın başlaması ile kullanıcı tarafından kabul edilmiş sayılacağı hususu da kullanım kuralları arasında düzenlenmekte ve kullanıcı ilk olarak bu kuralları okumaya ve kabul etmeye yönlendirilmekte, kabul edildikten sonra hizmetten faydalanmaya başlamaktadırlar. Bahsi geçen kullanım kuralları esası itibari ile sanal evren kullanıcısı ile sanal evren işleten arasında sanal evrene erişme, kullanma ve yararlanma konusunda kullanım koşulları, gizlilik politikası, güvenlik

politikası, içerik politikası, fikri mülkiyet gibi konularda hak ve yükümlülükleri belirleyen sözleşme niteliğini taşımaktadır²⁷¹.

Sanal evren kullanımı hizmet sözleşmeleri genel olarak platformun kullanım şartlarının kabulü, kullanım koşullarının değiştirilmesi, uygunluk, hesap erişimi ve güvenliği, sorumluluk reddi, kriptografik sistemlerin riski, kripto varlıkların kullanımı, ödeme koşulları, içerik sahipliği, platformun güvenliği, üçüncü parti yazılımlar, vergiler, araçların kullanımı, web 3 sağlayıcı platformdaki riskler, giyilebilir ürünlerin düzenlenmesi, kripto varlık pazar yeri işlemleri ve ücretleri, çocuk kullanıcılar, tazminat, sorumluluk reddi, sorumluluk sınırlandırılması, izleme- denetleme- kaldırma hakları, mülkiyet hakları, açık kaynak lisansları, site bağlantıları, koşulları değiştirme, tazminat, fesih ve askıya alma, telif hakkı ihlal prosedürü, uyuşmazlıkların çözümü gibi unsurları düzenlemektedir.

b. Sanal Evren Kullanım Şartları

Web 3'ün blokzincir tabanlı altyapısı üzerine inşa edilen ve blokzincirin dağıtık veri tabanı yapısı gereği merkeziyetsiz yapıda olan sanal evrenlerin kullanım şartları, topluluğun tamamı için belirlenen şartlar olup kullanıcıların gerek kendisine ait içerikleri gerek sanal evren işleten tarafından oluşturulan içerikleri gerekse üçüncü taraf sağlayıcıların oluşturdukları içerikleri kullanırken, NFT, kripto para, arazi, token gibi kripto varlıkları edinirken, harcarken ve saklarken uyması gereken kurallardır. Kullanım şartları, topluluk kuralları, kullanım standartları, kullanım kuralları gibi başlıklar ile yayınlanan bu kurallar kullanıcıların hak ve sorumluluklarını belirlerken sanal evren işletenin de denetim konusundaki yetki ve sorumluluklarının sınırını çizmektedir²⁷². Bu kuralların bir kısmı yasaya aykırı içeriklerin üretilmesi; kripto cüzdanların farklı hesaplara tanımlanarak yanıltıcı olarak kullanılması; kripto varlıkların yasalara aykırı olarak kullanılması; fikri mülkiyet hakkını ihlal edici iş ve işlemlerin tatbik edilmesi; telif hakkını ihlal edici davranışlarda bulunulması; nefret odaklı, ırkçı, karalayıcı, tehdit ve taciz edici, pornografik davranışlarda bulunulması; telif hakları, ticari marka hakları, ticari sır hakları, patent hakları, veri tabanı hakları ve diğer fikri mülkiyet haklarını ihlal edici davranışlarda bulunulması; yasa dışı

²⁷¹ Bu şartlar Decentraland, Second Life, Sandbox, GoArt Metaverse gibi sık kullanılan sanal evren platformlarından faydalanılarak tespit edilmiştir.

²⁷² Bu şartlar Decentraland, Second Life, Sandbox, GoArt Metaverse gibi sık kullanılan sanal evren platformlarından faydalanılarak tespit edilmiştir.

faaliyetleri teşvik edilmesi, savunulması ve desteklenmesi; başkalarının kişilik haklarının, mahremiyet haklarının ihlal edilmesi; kullanıcın kimliği hakkında başkalarını yanıltıcı materyal veya içerik üretilmesi; herhangi bir birey yada gruba karşı kışkırtıcı, tahrik edici materyal ve içerik üretilmesi gibi davranışların yasaklanarak platformun tüm kullanıcılar için güvenli kullanımını sağlamayı amaçlamaktadır. Diğer yandan verilen hizmetin kullanımına ilişkin olarak diğer kullanıcıların bilgisayarlarına virüs, solucan, truva atı gibi yöntemlerle izinsiz girilmesi, zarar vermek, müdahale etmek için materyal ve içerik iletilmesi; diğer kullanıcıların kripto cüzdanlarına müdahale edici davranışlarda bulunulması; diğer kullanıcılara karşı maddi menfaat temin etmek için dolandırıcılık faaliyetlerinde bulunulması; diğer kullanıcılara istenmeyen veya yetkisiz reklam, e-mail materyaller iletilmesi; hizmetlerin sürekliliğini engelleyecek eylemlerin yapılması; güvenlik ve kimlik doğrulama yöntemlerine saldırıda bulunulması; hizmetlerin altyapısına orantısız yük yerleştirilmesi gibi davranışları da kullanım şartları ile yasaklanan davranışlardır.

Sanal evrenlerde belirlenen kurallara aykırı davranıldığıının sanal evren işleten tarafından tespiti halinde sanal evren işleten tarafından uygulanacak yaptırımlar da genel olarak kullanıcı sözleşmesinde belirlenmektedir. Buna göre kurallara aykırı davranılması halinde sanal evren işleten ihlale konu içeriği bloke edebilir, hesabı askıya alabilir, sözleşmeyi feshedebilir, hesaba erişimi engelleyebilir, ileride doğması muhtemel ihlaller için önlem alabilir.

Kullanıcıların diğer kullanıcılara karşı kullanım kurallarını ihlal etmesi, kötüye kullanması, yasaya aykırılık iddiası ile bu durumdan zarar gören ya da rahatsızlık duyan kullanıcıların başvurabilmesi için iç bildirim prosedürleri bulunmaktadır. Buna göre ihlal iddiasında bulunan kişi tarafından bildirim prosedüründe bulunan yönergeleri takip ederek form doldurma, istenen kanıtlayıcı belgeleri yükleme, raporlama gibi aşamaların takibi ile sanal evren işletenin ihlal iddiası hakkında bilgi edinmesi sağlanmakta; sanal evren işleten tarafından yapılan değerlendirme sonucunda yine hesabı askıya alma, içeriği bloke etme, hesabı tamamen kapatma yaptırımları uygulanabilmektedir.

Web 3.0 araçları kullanılarak sanal evren platformlarında yapılan işlemlerin blokzincirde kayıtlı olması nedeniyle ihlal iddialarının ispatı web 2.0 platformlarına nazaran daha kolay olsa da bu gibi başvurular her zaman istenen sonuçları

veremeyebileceğinden dolayı sanal evren işletenden sonuç alınamaması halinde yargı yoluna başvurmak gerekecektir. Her ne kadar sanal evren platformlarının kullanım sözleşmeleri genel hukuk kuralları çerçevesinde mevzuatlarda bulunan hukuka aykırılık ve suç unsurları kapsamında hazırlanıyor olsa da yargı yoluna gidilmesi durumunda ihlal iddiasında bulunan tarafın iddiasının dayanağını ve ispatını kullanım kuralları çerçevesinde değil ilgili mevzuattaki yasal dayanaklara göre yapması gerekmektedir.

c. Gizlilik ve Veri Kullanım Şartları

Sanal evrenlerin kullanım sözleşmelerinin bir bölümü olan gizlilik ve veri kullanım şartları, kullanıcıların bu platforma kaydolurken bu bölümü de kabul etmiş sayılması nedeniyle sanal veren platformu ile kullanıcı arasındaki sözleşmesel bir ilişki kapsamındadır²⁷³. Sanal evren platformları tarafından kişilerin bilgileri ve verileri gizlilik politikalarında belirlenen şartlara göre toplanmaktadır. Bu verilerin bir kısmı - kişinin avatarını oluştururken yüklediği fotoğrafı, saç rengi, göz rengi, yüz tipi, saç modeli gibi detaylı yüz taraması, elektronik posta adresi, yaşı, cinsiyeti, konumu, uyruğu, eğitim bilgileri vd - sanal evrenlere kayıt olurken kişilerin kendisi tarafından sanal evreni kullanmaya başlamak için kaydedilmektedir. Bir kısmı ise yine kişinin kendisi tarafından avatarının etkileşimleri, sanal evrende iletişimde bulunduğu diğer avatarlar, kripto varlık alışveriş tercihleri, fiziksel alışveriş tercihleri, avatarının vakit geçirdiği alanlar, sosyalleşme alanları gibi sanal evrenin kullanımı sırasında sağlanmaktadır. Bunların yanında kullanıcının kaydolduğu andan itibaren kullanıcının avatarının içeride yaptığı tüm etkileşimleri ve bunların yer, saat, tarih, konum bilgisi; kripto cüzdan bilgileri, kripto varlık bilgileri, erişim sağlanan cihazın türü, erişim süreleri, ağ bilgileri, kullanılan blokzincirin ağ bilgisi gibi bilgilerin tamamına sanal evren platformu tarafından erişilebilmektedir. Kullanım sözleşmelerinde kullanıcının kaydolurken verdiği bilgilerin bazılarının diğer kullanıcılar tarafından bilinmemesi gibi opsiyonel seçenekler sunulabilmektedir. Kullanıcılar tarafından bu seçeneğin tercih edilmesi durumunda diğer kullanıcılar her ne kadar bu bilgilere erişemiyor olsa da sanal evren platformu bu bilgilerin tamamını kendi sunucularında barındırmaktadır.

²⁷³ Bu şartlar Decentraland, Second Life, Sandbox, GoArt Metaverse gibi sık kullanılan sanal evren platformlarından faydalanılarak tespit edilmiştir.

Sanal evrenlerin blokzincir tabanlı olması ve blokzincirin dağıtık veri tabanı yapısı gereği iş ağında yer alan paylaşımların, bilgilerin, iş ve işlemlerin izi silinemez ve değiştirilemez olması, merkezi bir sisteme sahip olmaması, şeffaf bir biçimde izinin takip edilebilir olması sanal evrenlerde verilerin toplanmasını, saklanmasını ve kullanımını da farklılaştırmaktadır. Zira blokzincirde kullanıcılar işlemleri ad, soyad gibi kişisel bilgileri ile değil blokzincir kimlik numaraları ile yapmaktadır. Kişilerin sanal evrenlere kayıt yaparken vermiş olduğu kişisel verileri ile blokzincirdeki kimlik numarasının eşleşmesi halinde yaptığı tüm işlemleri izi silinemez bir şekilde takip edilebilir halde olabilmektedir. Sanal evren işleten tüm bu verileri kendi sunucularında saklamakta olup kullanıcının deneyimini artırmak, deneyimi kişiselleştirmek gibi kapsamı ve sınırları açık ve net olmayan ifadelerle bu verileri kullanılabileceğini belirtmektedir. Bunun yanında verilerin araçlarla, hizmet sağlayıcılarla paylaşılabilmesi ve gizlilik politikasının revize edilebileceği, kullanıcının ileride yapılması muhtemel revizeler de dahil olmak üzere tüm şartları en baştan kabul ettiği belirtilmektedir.

d. Güvenlik Şartları

Sanal evren platformlarında kullanıcıların dijital kimliklerinin, kullanıcı hesaplarının, kripto varlıklarının, kripto cüzdan bilgilerinin çalınması, ele geçirilmesi riskleri olup bu durumlarda platformların güvenlik önlemleri konuları gündeme gelmektedir. Sanal evren platformlarının kullanım sözleşmelerinde platformda gerekli güvenlik önlemlerinin alındığı belirtilmekle birlikte platformda güvenlik sorunu yaşanmayacağı taahhütlerinde bulunulmamaktadır. Kullanım sözleşmelerinin güvenlik şartlarında hesabın güvenliği ve kripto varlıkların güvenliği düzenlenmektedir²⁷⁴. Kişinin avatarını da kapsayan hesabın güvenliğinden tamamen kullanıcı sorumlu tutulmaktadır. Kullanıcı benzersiz bir şifre seçilmesi, şifrenin yüksek güvenlik önlemleri olarak muhafaza edilmesi ve kimseyle paylaşılması, virüs veya zararlı bileşenlerin donanımına yüklenmemesi, sistemin altyapısını yavaşlatacak ya da aksatacak müdahalelerde bulunulmaması, diğer kullanıcıların bilgilerinin izinsiz şekilde toplanmaması gibi konularda uyarılmakta ve kullanıcının bu şartlara uygun davranacağını taahhüt ettiği kabul edilmektedir.

²⁷⁴ Bu şartlar Decentraland, Second Life, Sandbox, GoArt Metaverse gibi sık kullanılan sanal evren platformlarından faydalanılarak tespit edilmiştir.

Kripto varlıkların ve cüzdanların güvenliği konusunda ise kullanıcı kripto varlıkların güvenlik riskleri, donanım, yazılım, internet bağlantısı hatası riskleri, kötü amaçlı yazılım girişi riskleri, hesaba yetkisiz erişim riskleri konularında uyarılmakta ve kullanıcının tüm riskleri bildiği ve buna uygun şekilde davranacağını taahhüt edildiği kabul edilmektedir. Bu risklerden doğması muhtemel zararlardan sanal evren işletenin sorumlu olmayacağı kullanıcı tarafından kabul edilmiş sayılmaktadır. Bu noktada kullanıcılar eşsiz ve benzersiz parolalar belirlemek, donanımlarına kötücül yazılımların bulaşmamasını sağlamak, kripto cüzdanlarının girişlerini çok faktörlü doğrulama yollarını kullanarak sağlamak, hesaba izinsiz ve yetkisiz erişim denemeleri, güvenlik ihlal uyarıları gibi durumların yaşanması halinde ilgili platforma bildirim yapmak gibi kişisel önlemler alabilmektedir.

Sanal evren platformları, kullanım sözleşmelerinde güvenlik ihlali durumlarında hiçbir sorumlulukları olmadığını kullanıcı tarafından kabul edilmiş sayılacağını düzenlenmiş olsa da sanal evren platform işleticisinin yetersiz güvenlik önlemleri nedeni ile kişilerin hesap bilgilerinin, kripto cüzdan bilgilerinin, kripto varlıkların ele geçirilmesi gibi durumlarda kullanım sözleşmelerinde yetkili mahkemelerde dava yoluna gidilebilmektedir.

D. Sanal Evren Kullanıcıları veya Üçüncü Kişilerin Kişilik Hakkı İhlalleri

Sanal evrenlerde kişilik hakkı ihlaline sebebiyet verecek eylem ve işlemler bizzat sanal evrenlerin kullanıcıları tarafından diğer sanal evren kullanıcılarına ve sanal evrenin kullanıcısı olmayan üçüncü kişilere karşı yapılabildiği gibi güvenlik tedbirlerini aşarak yetkisiz erişimle sisteme erişen kişiler tarafından yine sanal evren kullanıcılarına ve sanal evrenin kullanıcısı olmayan üçüncü kişilere karşı da yapılabilmektedir. Sanal evren kullanıcılarının ya da sanal evrenin kullanıcısı olmayan üçüncü kişilerin kişilik hakkı ihlaline sebebiyet veren eylemleri sanal evrende yapılan faaliyetlerden kaynaklı olabileceği gibi güvenlik zafiyetleri ve bilişim suçlarından kaynaklı da olabilmektedir.

a. Sanal Evrende Yapılan Faaliyetler Nedeniyle İhlaller

Web 3.0 platformları blokzincir tabanlı olup merkezi olmayan bir yapıda kişilerin özgürce içerik ürettiği ve tükettiği alanlar olarak karşımıza çıkıyor olsa da bu özgürlüğün hukuk sistemindeki sınırlamalarından birisi de başkalarının hak ve hürriyetleridir. Web 3.0 platformlarından biri olan sanal evrenlerin kullanım

sözleşmelerinde kişi hak ve hürriyetlerini koruyucu birtakım düzenlemeler, sınırlamalar ve kurallar getirilmekte olsa da üretilen içerikle diğer kullanıcıların ya da sanal evrenin kullanıcısı olmayan üçüncü kişilerin isim, resim, ticari sırları, mesleki itibarı, şeref ve haysiyeti, özel hayatı, kişisel verileri gibi kişilik hakkının kapsamında olan değerlerine yönelik ihlaller gerçekleştirilebilmektedir. Bu ihlaller sanal evrenlerde platform tarafından üretilen ve kayıt aşamalarını tamamlayıp avatar oluşturarak sanal evrene dahil olan kullanıcılara sunulan içeriklerin yanında kullanıcıların kendileri için NFT olarak satın aldığı alanlarda oluşturduğu içeriklerde de meydana gelebilmektedir.

Sanal evren platformları tarafından üretilerek ücretli, ücretsiz, herkese açık, özel kimlik doğrulama şartlı, özel davetiye şartı gibi çeşitli yöntemlerle kullanıcıların erişimine sunulan eğitim alanı, sosyalleşme alanı, konser, parti etkinlikleri, kültür sanat sergi alanları, oyun alanları gibi içeriklerde kullanıcıların içeriğe müdahale imkanı bulunmamaktadır. Kullanıcılar avatarları ile bu alanlara belirlenen kurallar çerçevesinde giriş yapıp kendisine sunulan içeriği kullanabilmektedir. Kullanıcıların avatarlarının bu içeriklerden faydalanırken diğer avatarlar ile olan etkileşimi, içeriği tüketme esnasında yapabileceği davranışlar ve hareket kabiliyetleri platform tarafından kısıtlanabilmektedir.

Sanal evrende kullanıcının blokzincirde kayıtlı bir alanı satın alarak kendisine ait içerik oluşturabilme imkanı da bulunmaktadır. Bu içeriği oluştururken kullanıcının uyması gereken kurallar kullanım sözleşmesine bağlı olarak içerik politikası şeklinde düzenlenmektedir²⁷⁵. İçerik politikalarında terörizm, müstehcenlik, kumar gibi yasa dışı içerikler; fikri mülkiyet hakkını ihlal eden içerikler; din, ırk, etnik köken unsurları üzerinden aşağılayıcı ve tahrik edici içerikler; kişilerin mahremiyet hakkını ihlal edici içerikler yasaklanmış ve kullanıcının kendi alanında dahi olsa içinde bulunan sanal evrende içerik üreten kullanıcının belirtilen kurallara uygun davranacağı, aksi durumda yaptırımları kabul ettiğine ilişkin taahhüdü olduğu kabul edilmektedir. Bunun yanında platformun diğer kullanıcılar tarafından üretilen içeriğin doğruluğu, kalitesi, yasallığı konularında ön inceleme, denetleme, onaylama gibi bir sorumluluğu

²⁷⁵ Bu şartlar Decentraland, Second Life, Sandbox, GoArt Metaverse gibi sık kullanılan sanal evren platformlarından faydalanılarak tespit edilmiştir.

olmadığı ve bu içeriklerden sorumlu olmadığı, diğer kullanıcıların bu içerikleri tüketirken tüm riskin kendilerine ait olduğu da belirtilmektedir.

Sanal evren platformlarında bu ihlaller kullanıcı tarafından kendine ait alanda oluşturulan içeriğin hakaret, tehdit, iftira içeren unsurlar taşıması; bir başkasının isminin ya da resminin diğer kullanıcılar tarafından da görülebileceği şekilde kullanılarak avatar oluşturulması; oluşturulan avatar ile kişinin haysiyetini, onurunu, ticari ve mesleki itibarına zarar vereceği işlemler yapılması; bir başkasının özel hayatına ilişkin bilgilerin kullanıcı tarafından oluşturulan içeriklerin bulunduğu yerlerde gösterilmesi, açıklanması; bir başka kullanıcının avatarının sanal evrende katıldığı etkinliklerin, yaptığı faaliyetlerin izni ve bilgisi dışında ifşa edilmesi; diğer kullanıcılara karşı cinsel taciz içerikli, müstehcenlik içeren bildirimler, iletiler gönderilmesi; din, dil, ırk, etnik köken üzerinden ayrımcılık, nefret söylemi içeren içerikler üretilmesi gibi durumlarda kişilik hakkı zarar görecektir.

Sanal evrenlerin gerçek kişiler kadar tüzel kişiliği bulunan şirket, kurum ve kuruluşlardan oluşan kullanıcıları da bulunmaktadır. Tüzel kişiler sanal evrenlerde avatlara şirket, kurum, kuruluşlarında ürettikleri ürün ve hizmetleri sanal evrenlerin sağladığı üç boyutlu deneyim imkanı ile sunma ve gerek fiziksel gerekse dijital olarak satın alma imkanı sağlamaktadır. Tüzel kişilerin kişilik hakkına yönelik ihlaller tüzel kişilerin sanal evrenlerdeki alanlarında tüzel kişilerin ürün veya hizmetlerini rakiplerinin öne çıkarılması amacıyla kötülenmesi, gerçeğe aykırı iddialar ile ticari itibarının sarsılması gibi şekillerde ortaya çıkabilmektedir. Bu ihlaller tüzel kişinin kendisine ait alanda olabileceği gibi kullanıcıların kendi alanlarında da ortaya çıkabilmektedir. Tüzel kişilerin kişilik hakkı ihlalleri kişilik hakkı hükümleri çerçevesinde korunabileceği gibi haksız rekabet olması halinde haksız rekabet hükümleri çerçevesinde de korunabilmektedir.

Sanal evren platformunda gerek kullanıcı gerekse platformun kendisi tarafından oluşturulan ve kullanıcıya sunulan içeriklerde kişilik hakkı ihlali iddiası olması halinde platforma bildirim prosedürleri bulunmaktadır. Kişilik hakkı ihlal iddiası sanal evren işletene gerekli başvuru formları ve ispat edici belgelerin yüklenmesi ile bildirilmekte ve platform tarafından bildirimde bulunulan içeriğin platformun içerik politikasına uygunluğu incelenmektedir. Neticesinde içerik politikası ihlalinin tespiti halinde içeriğin engellenmesi, hesabın askıya alınması, hesabın engellenmesi gibi iç yaptırımların yanında sanal evren işleten tarafından yargı

yoluna başvurulabilmektedir. İçeriğin platformdan engellenmesinin yanında kişilik hakkı ihlal edilen kişi tarafından yargı yoluna başvurulabilmektedir.

b. Güvenlik Zafiyetleri ve Bilişim Suçları Nedeniyle İhlaller

Sanal evren platformları kullanım sözleşmelerinde, güvenlik politikalarında kullanıcılarının bilgilerinin ve verilerinin güvenliğini sağlayabilmek için en üst düzeyde çaba gösterildiği ifade ediliyor olsa da gerek güvenlik zafiyetleri kullanılarak gerekse bilişim suçları vasıtasıyla da kişilik hakkı ihlalleri ortaya çıkabilmektedir.

Sanal evrenlerin internet üzerinde sahip oldukları ad ve adres olarak ifade edilen “*domain*” yani “*alan adı*”nın üçüncü şahıslarca kötü niyetli olarak kullanılması kişilik hakkının ihlali meydana gelebilmektedir²⁷⁶. Sanal evrenlerin URL adreslerinin sahtelerinin oluşturularak kişilerin hesap bilgilerinin, şifrelerinin, kullanıcı bilgilerinin ele geçirilmesi kolaylıkla mümkün olabilmektedir.

Sanal evrenlerde kişilerin isim ve resimleri kullanılarak sahte kullanıcı hesapları, sahte avatarlar oluşturulup kişilerin rızası dışında kişisel verilerin kullanılması sureti ile kişisel verileri ele geçirme veya yayma suçu işlendiği gibi kişilik hakları da ihlal edilmektedir.

Kişisel verilerin ve güvenlik ihlallerine sebep olan bir diğer araç ise kişiye yararlı programların içerisinde gizlenmiş halde yahut bağımsız dosya olmasına karşın farklı dosya görünümü verilerek gizlenen, yazılımın kendisini gizleyip sistem içerisinde yerleşmesinin ardından kullanıcı tarafından çalıştırılması üzerine sistemde önemli zararlara yol açan, kişisel verilerin ve bilgilerin ele geçirilmesini sebep olan “*truva atı yazılımı*”, “*bukalemun*” gibi yazılımlardır²⁷⁷. Çoğu bilgisayar kullanıcının edinmeyi isteyebileceği faydalı yazılımlarında sistemdeki dosyalara fazla yer kaplamayan bu yazılımlar eklenmekte ve sonrasında sisteme zarar verilmeye de başlanmaktadır²⁷⁸. Bukalemun, öteki iyi yazılımlardan farklı olarak bazı hilelere yahut aldatmalara başvurmaktadırlar. Yazılım, sisteme girilen şifrelerin çözülebilmesi için iletilerin taklitlerini gerçekleştirecek şekilde önemli düzeyde zeka içerecek şekilde programlanmaktadır²⁷⁹. Bukalemun, sistemde bulunan tüm kullanıcılara ait adları ve

²⁷⁶ OĞUZ, s.67.

²⁷⁷ OĞUZ, s. 111; DÜLGER, s.74.

²⁷⁸ ERGÜN, M.V.: “Murat Volkan Dülger, Bilişim Suçları”, Ankara: Seçkin, 2004, s.38; AKARSLAN, Hüseyin: “Bilişim Suçları”, Ankara: Seçkin, 2012, s.17.

²⁷⁹ AKARSLAN, s.95.

şifreleri kendisine ait gizli dosyasında kaydetmektedir. Bunun ardından sistemin bakımın yapılabilmesi amacıyla geçici süreliğine kapatılacağı konusunda mesaj göndermektedir²⁸⁰. Bunu yaptığı esnada bu yazılımı kullanan kimse, bahse konu gizli dosyaya ulaşmakta ve kullanıcılara ait ad ve şifreleri edinmektedir²⁸¹. Bundan böyle kişilik hakkı ihlaline neden olabilecek tüm işlemler yazılımın sahibi tarafından gerçekleştirilebilmektedir²⁸².

Başka bir yazılım türü de “ağ solucanları”dır. Bunlar sanal ortamlarda dolaşarak kendilerini programlardan birisinden ötekine kopyalamaktadırlar. Bunların yazılım tarafından kendiliğinden yapılmasından dolayı sistemin belleğinde yahut ağ bandının genişliğinde daralmaya yol açmaktadırlar²⁸³. Bu solucanlar kullanıcı kişilerin etkileri bulunmadan kendiliğinden çalışabilmekte ve aynı kendisine benzer kopyalarını üretebilmektedir. Böylelikle veri iletim ağında bağlantıya sahip olan öteki sistemlere kopyalanabilmektedirler²⁸⁴. Solucanların bu şekilde ulaşmış oldukları sistemlerin güvenlik duvarlarının bulunması halinde daha önceden hafızasında yer alan şifrelerin yahut verilerin kullanılmasıyla veyahut ağdaki genel olarak kullanılmakta olan şifreleri deneyip duvarı aşmaya çalışmaktadırlar. Genel olarak iyi kurulmamış duvar aşmakta ve bilişim sistemine girdiklerinde fail eylemlerini gerçekleştirmeye başlamaktadır²⁸⁵. Ağlarda kilitlenmeye yol açarak kullanıcıların sanal evrenlerde gezinirken uzun müddet beklemelerine neden olmaktadır²⁸⁶. Bu solucanlar çoğalırken elektronik posta yolunu tercih etmektedirler. Bunların kullanmış oldukları elektronik posta başlıkları genel olarak “300\$ bonus kazandınız”, “üçüncü dünya savaşı çıktı” gibi dikkat çekici başlıklar olmaktadır²⁸⁷.

Bilişim suçları suçun tipine göre maddi değerlere saldırı, haksız kazanç gibi farklı saikler içerse de bu suçlar kişisel veriler, özel hayat, kişisel bilgiler gibi kişilik hakkı kapsamında korunan değerlere de zarar verebildiğinden bu suçların sanal

²⁸⁰ AVŞAR, Z. / ÖNGÖREN, G.: “Zakir Avşar, Gürsel Öngören, Bilişim Hukuku (İstanbul: Türkiye Bankalar Birliği Yayın no:270, 2010, s.50.

²⁸¹ ERGÜN, s.25.

²⁸² OĞUZ, s.113.

²⁸³ AVŞAR/ ÖNGÖREN, s.49.

²⁸⁴ DÜLGER, s.73; ERGÜN, s.23.

²⁸⁵ DÜLGER, s.73.

²⁸⁶ PEKER DEMİR, Esra: “İnternet Aracılığı ile Kişilik Haklarına Saldırı”, İstanbul Kültür Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Özel Hukuku Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2014, s. 81.

²⁸⁷ PEKER DEMİR, s. 81.

evrende işlenmesi durumunda kişilik hakkı kapsamında korunan değerlere karşı da işlenebilmektedir²⁸⁸.

Kişiler arası konuşmaların kayda alınması ve dinlenmesi suçunda, kişiler arası aleni olmayan konuşmaların tarafların isteği dışında ses alma cihazı ile kaydedilmesi ya da bir alet ile dinlenmesi suç oluşturur. Bu durumda korunan hukuki yarar özel hayatın gizliliğidir. Elektronik ortamlarda kişilerin konuşmalarının kayda alınması ve dinlenmesinin yanında bunların internet alt yapısı ve sosyal medyanın sağladığı imkanlarla Instagram, Facebook gibi sosyal platform mecralarında; Decentraland, Sandbox, GoArt gibi metaverse platformlarında başka şahıslara sunulması da kişilik hakkı ihlalini oluşturmaktadır. İletişimin denetlenmesi kavramı içerisine; iletişimin tespiti, kayıt altına alınması, dinlenmesi, sinyal bilgisinin değerlendirilmesi ve mobil telefonun yerinin tespit edilmesi girmektedir. İletişimin denetlenmesi delil elde edebilmek amacı ile yapılan adli dinlemelerle birlikte önleme ve istihbarat amaçlı olabilir. Bunların dışında hukuka aykırı dinlemeler ise suç kabul edilmektedir.

Sanal evrenlerde işlenmesi mümkün suçların bir tanesi de müstehcenlik suçudur. Bir kişinin rıza dışında müstehcen ürüne konu olan görüntüsünün dağıtım ve yayınlanması kişilik hakkı ihlali sayılmaktadır. Aynı şekilde müstehcen bir ürünün ısrar ile belli bir kişiye elektronik posta eki vb. şekilde iletilmesi de kişilik hakkı ihlaline neden olabilmektedir.

Bilişim yolu ile işlenen suçlardan bir diğeryse cinsel taciz suçudur. Elektronik ortamlarda bu suç yazılı, sözlü ya da görüntülü cinsel taciz şeklinde olabilmektedir. Bu suç; cep telefonlarına kısa ileti gönderilmesi, elektronik posta gönderilmesi, sohbet anında mesajlaşma anında, internet sayfa içerikleri ve tartışma forumları, sosyal medya mecraları ve metaverse platformlarında oluşabilmektedir. Ayrıca bu tarz eylemler kişilerin manevi bütünlüğünü bozması sebebiyle özel hukuk açısından kişilik hakkının ihlaline sebep olan eylemler arasında yer almaktadır²⁸⁹.

Sanal evrenlerde sanal evrenlere münhasır başkasına ait avatarın kimliğine bürünme, başkasına ait avatarın kimliğini yasadışı bir biçimde ele geçirme, sahte avatar oluşturma gibi araçlarla kişilik hakkının ihlal edilmesi riski mevcuttur. Avatarın kimliğinin ihlalinin yanında avatarın tanımlı olduğu metaverse platformunun yazılımı

²⁸⁸ KAYA, s. 139.

²⁸⁹ KAYA, s.149-156.

ile bağlantılı VR/AR gözlük, akıllı lens, akıllı kıyafetler gibi ekipmanların erişiminin yetkisiz ve yasaya aykırı şekilde ele geçirilmesi fiilleri kişilik hakkı ihlalinin yanında dokunma hissini veren kıyafete darbenin şiddetinin artırılarak iletilmesi, AR kontakt lenslere kişinin gerçek görüşünü etkisizleştirecek görüntü aktarımı gibi fiiller ile kişiye maddi ve manevi zararlar verme riski de bulunmaktadır.

E. Sanal Evrenlerde Kişisel Veri İhlalleri

Kişisel veri, genel itibariyle sahibinden izin alınmaksızın ve bilgisi bulunmaksızın başkalarının erişilemeyecek, kullanılamayacak ve çoğaltılamayacak ve diğer biçimlerde işlenemeyecek niteliğe sahip ve belli yahut belirlenebilir niteliği bulunan kişiler hakkındaki tüm bilgileri ifade etmek için kullanılmaktadır²⁹⁰. Kişilerin ad, soyad, yaş, cinsiyet, din, elektronik posta gibi bilgileri bu kavramın içine girmektedir²⁹¹. Kişisel verilerin korunması hakkıyla kişilerin verilerinin sınırsız olarak toplanma, kullanılma, işlenme, devredilme tehlikesine karşın kişilerin korunması ve verilerinin üzerinde belirleme hakkının bulunduğu ifade edilmektedir²⁹².

Kişisel verilerin Anayasa'nın özel hayatla ilgili düzenlemeleri arasında bulunması nedeniyle, kişilik değerleri olan özel hayat kavramının içerisinde bulunduğu ifade edilmektedir. Özel hayatın korunması, kişilerin kişiliğinin oluşturulması ve kişiliğinin zayıflamasına neden olacak faktörler karşısında onun korunmasını temin etme amacı bulunmaktadır²⁹³.

Özel hayat, kişilerin başka kimselerle hangi zamanda ve hangi konumda iletişime geçecekleri ile neye ilişkin ve hangi oranlarda bilgiler sağlayacağını ve bilgiyi karşıya sağlayacağını²⁹⁴ belirlenmesi noktasında kişiye imkan tanımaktadır.

²⁹⁰ KÜZECİ, Elif. “Kişisel Verilerin Korunması”, Ankara 2010, s. 9; ŞİMŞEK, Oğuz. “Anayasa Hukukunda Kişisel Verilerin Korunması” İstanbul, 2008, s. 120.

²⁹¹ Yargıtay. 12. C.D. 07.02.2017T. 2013/9666E. 2014/3760K. sayılı kararında özetle “Yargıtay’a göre kişisel veri kavramı “kişiler tarafından, yetkisi bulunmayan üçüncü şahısların bilgisine sunulmayan, istenildiğinde öteki kimselere açıklanarak fakat sınırlı bir çevreyle paylaşılan nüfusunda bulunan bilgilerin, adli sicil kaydı, yerleşim yeri, eğitim durumu, mesleği, banka hesap bilgileri, telefon numarası, elektronik posta adresi, kan grubu, medeni hali, parmak izi, DNA’sı, saç, tükürük, tırnak gibi biyolojik örnekleri, cinsel ve ahlaki eğilimi, sağlık bilgileri, etnik kökeni, siyasi, felsefi ve dini görüşü, sendikal bağlantıları gibi kişinin kimliğini belirleyen veya belirlenebilir kılan, kişiyi toplumda yer alan diğer bireylerden ayıran ve onun niteliklerin ortaya koymaya elverişli, gerçek kişiye ait her türlü bilgi” şeklinde tanımlanmıştır, www.lexpara.com, Erişim Zamanı, 24.03.2022.

²⁹² ŞİMŞEK, s. 112.

²⁹³ YÜKSEL, Saadet. “Özel Yaşamın Bir Parçası Olarak Telekomünikasyon Yoluyla Yapılan İletişimin Gizliliğine Önleyici Denetimle Müdahale”, İstanbul 2012, s. 15.

²⁹⁴ Yüksel, s. 16.

Bize göre de kişisel verilerin farklı bir temel hak ve kişilik değeri şeklinde kabulü gerekmektedir²⁹⁵. Ancak, Anayasa’da özel hayat içerisinde bulunması nedeniyle bu veriler, özel hayat kavramının içerisinde kabul edilerek özel hayatın gizliliği ve bağımsızlığı boyutundan daha çok hakimiyet boyutuna dayanak yapılmasında fayda bulunmaktadır. Kişilerin resmi, sesi, adı ve benzeri kişilik hakkı değerlerinin, kişileri birbirlerinden ayrılmasında kullanıldığından kişisel veri niteliğine sahiptirler. Bunun yanı sıra kişinin elektronik posta adresi, telefonla yapılan görüşmeleri, haberleşmesine ilişkin trafik bilgileri kişilerin haberleşme özgürlüğü ve gizliliği kapsamında değerlendirilmektedir. Kişilerin din, mezhep, aidiyet ve benzeri değerleri özel hayatın gizliliği nedeniyle korunmaktadır. Bunlar aynı zamanda kişisel veri niteliğindedir. Yargıtay kişilerin fotoğrafı, adresi, sağlık bilgileri ile ilgili kişisel verilerinin ihlaline ilişkin ihtilaflarda, kişilerin kişisel verilerinin gizliliğinin ihlalini özel hayata saldırı şeklinde nitelemiştir²⁹⁶.

Üç boyutlu sanal ortamların da yaygınlaşmasıyla internet üzerinde kişisel verileri koruma adına yaşanan sorunlar tartışılmaya başlamıştır²⁹⁷. İnternet üzerinden gerçekleştirilen kişilik hakkı ihlalleri bakımından en yaygını şahsi verilere ilişkin olarak görülmektedir²⁹⁸.

Metaverse’te gerçek dünyanın girdisi olan gerçek dünyadan yakalanarak sanal evrende görüntülenen veri ile sanal dünyanın çıktısı olan avatarlar, dijital nesneler, metaverse’te verilen hizmetler olmak üzere iki ana veri vardır²⁹⁹. Kullanıcılara üç boyutlu bir dijital yaşam alanı sağlayan metaverse kişinin ismi, resmi, telefon numarası, iletişim bilgileri, irtibatlı olduğu kişiler, haberleşme trafik bilgileri, alışkanlıkları gibi birçok kişisel veriyi barındırmaktadır. Bu bilgilerin (verilerin) özellikle üç boyutlu sanal ortamın da hayatımıza girmesiyle değişik biçimlerde elde edilebilmesi günümüzde oldukça mümkün hale gelmiştir³⁰⁰. Metaverse’te halihazırda kullanılan VR gözlüklerin yanında artırılmış gerçeklik tabanlı kontakt lensler, ısı ve dokunma hissiyatını veren kıyafetler, eldivenler gibi giyilebilir teknolojiler hızla

²⁹⁵ KAYA, Afra Ece. 2017 “Kişilik Hakkı Olarak Kişisel Veriler ve Yeni Kişisel Verilerin Korunması Kanunu” Terazi Hukuk Dergisi, 12(125), ss. 67-80, s. 16.

²⁹⁶ KAYA, Kişisel Veri, s. 17.

²⁹⁷ BAŞALP, Nilgün. “*Kişisel Verilerin Korunması ve İnternet*”, Derleyen: Yeşim M. Atamer. İnternet ve Hukuk. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2004., s.5.

²⁹⁸ SIRABAŞI, s.193.

²⁹⁹ WANG Yuntao at all, s. 5.

³⁰⁰ SIRABAŞI, s.195.

gelişmektedir. Giyilebilir teknolojiler aracılığı ile daha önce bilgi teknolojileri ile toplanamayan, metaverse’te toplanması mümkün olan göz hareketleri, yüz mimikleri ve sağlık teknolojileri dışında toplanmayan vücut ısısı, kalp atışları, nabız verileri gibi veriler toplanabilmektedir. Tüm bu kişisel verilerin kullanılarak yapılan veri ihlal uygulamalarından birisi gelişmiş teknolojilerin kullanılmasıyla kişinin yüzünün ve mimiklerinin kullanılarak gerçeğe aykırı fotoğraf yahut videolar hazırlanmasına yarayan, Deepfake uygulamasıdır³⁰¹. Deepfake ile bir kimsenin yapmamış yahut söylememiş bulunduğu şeyler, o kimsenin bunları gerçekleştirmiş gibi gösterilebilir kılınmaktadır. Bu teknolojinin gelişmesi ile sahte videoların ve içeriklerin oluşturulabilmesi olasılığı önemli ölçüde artmıştır³⁰². Bu içeriklerle Deepfake uygulamaları kişisel verilerin korunması hakkını ihlal etmektedir³⁰³.

İçinde yaşadığımız dönemde gelişmiş ülkeler nezdinde, tanımlanabilir kişilerle alakalı bilgileri toplama, depolama, kullanma ve ifşalarını yaparak kişilerin gizli alanlarının değerlerini korumayı amaçlayan kişilerin verilerinin korunmasına yönelik ele alınan düzenlemelerle bu sorunun çözümü amaçlanmıştır³⁰⁴. Verilerin korunması bakımından bir ilk özelliğine sahip bulunan “*Avrupa Birliği Verilerin Korunması Hakkındaki Direktif*³⁰⁵” (direktif) çıkarılmıştır. Direktifin 2. maddesinde kişilere ait veriler “*belirli yahut belirlenebilir gerçek kişilerin tüm bilgileri*” olarak belirtilmektedir. Kişisel veri “*bir gerçek kişinin belirli veya belirlenebilir olması, şifre numarasına göre ya da psişik, psikolojik, fiziksel, ekonomik, kültürel veya sosyal benliği ifade eden bir veya birden fazla unsura, aidiyeti aracılığıyla doğrudan veya dolaylı olarak teşhis edilebilmesi*” şeklinde ifade edilmiştir. Madde kapsamında öngörülen unsurlar dikkate alındığında kişilerin verileri, belirli kişiye ilişkin bütün bilgiler olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunun yanı sıra kişiler hakkında önemli

³⁰¹ BERK, Mustafa Evren. ‘Dijital Çağın Yen Tehlikesi ‘Deepfake’, Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi, 16(28), 2020, s. 1511.

³⁰² BABAYİĞİT, Beşir. “Deepfake’in Ceza Hukuku Bakımından Değerlendirilmesi ve De Lege Ferenda Öneriler” Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 25 (4), 2021, s. ss. 655-703, s. 656.

³⁰³ BERK, s. 1520; BABAYİĞİT, 662.

³⁰⁴ GÜR, İkbâl. “Kişisel Verilerin Korunması Hususunda AB ile ABD Arasında Çıkan Uyuşmazlıklar ve Çözüm Yolları”. Ankara: Turhan Kitabevi, 2010, s.1.

³⁰⁵ Kişisel Verilerin İşlenmesi ile İlgili Bireylerin Korunması ve Bu Tür Verilerin Serbest Dolaşımına İlişkin 95/46/AB Sayılı Direktif, 20.02.1995 yılında AB Konseyince kabul edilmiştir.

olmayan verilerin ve yayımları yapılmış verilerin de bu kapsamda değerlendirilebileceğini söylemek mümkündür³⁰⁶.

Belli yahut kimlikleri belirlenebilecek olan kimselerin tüm bilgileri şeklinde ifade edilen kişilere ait bilgiler, bunları ele geçiren kimseleri madden ve manen önemli konuma getirmektedir. Elde edilen tüm şahsi verilerin, hukuk çerçevesinde yahut onu ihlal eder derecede kullanılması yoluyla şahsi bilgilerden fayda edinilebileceği kadar, bunların paylaşılmasının istenilmediği başka kimselere açıklanma riskleri de bunları elde bulunduranlara manevi güç kazandırmaktadır³⁰⁷.

Günümüzün teknolojisinde yer alan çoğu girişim sanal ortamdan hukuk çerçevesinde yahut hukuku ihlal eder şekilde kişisel veriler toplayarak bunları bir araya getirmekte ve veri bankaları teşkil etmektedir. Bununla kalmayarak bu veri bankalarından faydalanılarak maddi menfaatlara ulaşıldığı görülmektedir³⁰⁸. Ticari hedefler doğrultusunda bu veriler temelde iki biçimde edinilmektedir. Bunlardan ilkinde web sitelerinde doğrudan ve açık bir şekilde kullanıcılardan toplanmaktadır. Söz gelimi çoğu sitenin kullanılabilmesi için siteye kaydolma zorunluluğu bulunmaktadır. Bu kayıt işleminin yapıldığı esnada çoğu zaman kullanıcı adı ve elektronik posta adresi talep edilmektedir. Bunun yanı sıra bireylerin ilgili olduğu konularla alakalı form doldurması istendiğinde bunlar doldurulmaktadır. Bu bilgiler başkaca şirketlere aktarılsa dahi kendi içerisindeki diğer kuruluşlarla paylaşılabilir³⁰⁹. Verilerin elde ediliş şekillerinden bir diğeri bireylerin internette gezindikleri sırada kişisel verilerinden kimilerinin, bilgileri ve izinleri bulunmaksızın gizli bir şekilde toplanmasıdır. Bu toplama şeklinin bir tanesi verilerin IP adresleri üzerinden izlenmesi, diğeri ise çerezler konularak izlenmesidir³¹⁰. Çerezler, kullanıcılar internette gezerken sitelere ilişkin bilgiye sahip olunmasını sağlamaktadır. Ancak, bu yapılırken kişisel eğilimlerin ortaya konulması da sağlanarak kişilerin profilleri belirlenmektedir³¹¹.

³⁰⁶ ÖZDEMİR, Hayrunnisa. “Elektronik Haberleşme Alanında Kişisel Verilerin Özel Hukuk Hükümlerine Göre Korunması”. Ankara: Seçkin, 2009., s.124; BAYRAM, Mehmet Hanefi. “Avrupa Birliği ve İnternet Hukuku”. Ankara: Seçkin, 2006. s.42.

³⁰⁷ AKSOY, Hüseyin Can. “Medeni Hukuk ve Özellikle Kişilik Hakkı Yönünden Kişisel Verilerin Korunması”, Ankara: Çakmak Yayınevi, 2010, s.3.

³⁰⁸ AKSOY, s.78.

³⁰⁹ KÜZECİ, s.33.

³¹⁰ ÖZDEMİR, s. 153.

³¹¹ KÜZECİ, s.34.

Sanal evrenlerde kişiler kayıt yaparken ad, soyad, elektronik posta, resim gibi birçok veriyi kayıt esnasında verirken diğer yandan avatarının içerideki iş ve işlemlerini de platformu kullandığı süre içerisinde paylaşmaktadır.

AİHM, kişisel verilerin korunması ile irtibatlı başvurulara yönelik içtihatlarında, bu şahsi nitelikli bilgilerin kişilerin özel hayat alanında bulunduğunu belirtmektedir. Mahkeme, kişilerin verilerinin kamu görevlilerince toplanma, saklanma ve açıklanması hakkındaki sorunlarını AİHS.' in 8. maddesinin³¹² içerisinde değerlendirmektedir³¹³. Avrupa Mahkemesi, bu alana yönelik kendisine gelen başvurulara baktığında ilk olarak gerçekleştirilen işlem yahut alınan tedbirin AİHS m. 8 kapsamında güvenceye bağlanan özel hayat hakkının çerçevesinde bir müdahale içerip içermediğinin üzerinde durmaktadır. Ortada bir müdahale bulunduğu kanaatine vardığında bunun ulusal yasalarla uygunluğuna dair incelemede bulunmaktadır. Fakat müdahalenin ulusal yasalarla uygunluğu yetersiz görüldüğünde ulusal yasaların AİHS ve 108 nolu sözleşme³¹⁴ kapsamında uygunluğunu incelemektedir³¹⁵.

Herkesin temel hakları ve özgürlüklerine ilişkin olarak kişisel verilerini devletin korumasını isteme hakkının bulunduğu günümüz demokratik devletlerinde kabul edilmektedir. Ülkemizde 2010 yılı içerisinde Anayasa m. 20'ye ilave edilen düzenlemeyle kişisel verilerin kişilik hakkının bir parçası olduğu belirtilmektedir. Aynı şekilde kişiler TMK.'nın 24 ve 25. maddelerindeki düzenlemelere dayalı olarak korumadan yararlanma talebinde bulunulabilecektir. Diğer taraftan TBK. m. 58. kapsamında kişilik hakkının ihlali dolayısıyla tazminat yaptırımı öngörülmektedir. Kişisel verinin kullanımına ilişkin hukuku ihlal eden bir durumun ortaya çıkması halinde bu düzenlemelere dayanarak başvuru yapılabilir. Bunların yanı sıra TCK. m. 135 ve devamındaki maddeler uyarınca kişisel verileri hukuka aykırı kaydetme, ele geçirme ve bunların yok edilmemesi eylemlerinin suça sebebiyet vereceği

³¹² Sözleşmenin 8/1. fıkrasında “Herkes özel yaşamına, aile yaşamına, konutuna ve haberleşmesine saygı gösterilmesini isteme hakkına sahiptir” denilmektedir.

³¹³ ATAŞ, Songül. “Avrupa Konseyinin Kişisel Veriler Açısından Sağladığı Temel Düşünceler” TBB Dergisi 1978, s.103.

³¹⁴ AB Konseyince hazırlanıp 1981 yılında imzalanması için devletlerin önüne sunulan sözleşme, 1985 yılında yürürlüğe girmiştir. Bu sözleşme 27 maddeden oluşmakta, sözleşmenin amacı “Sözleşmeye taraf her ülkede, uyruğu ve ikametgahı ne olursa olsun her gerçek kişinin temel hak ve özgürlüklerini ve özellikle kendisiyle ilgili kişisel verilerin otomatik işleme tabi tutulması karşısında özel hayata saygı hakkını güvence altına almak” olarak belirlenmiştir. Sözleşme ülkemizde 17.03.2016 tarihinde R.G. ile yayınlanarak bağlayıcılık kazandırılmıştır. Ayrıca bkz. KAYA, M.B. “Kişisel Verilerin Korunmasında Yeni Paradigma: Hesap Verebilirlik İlkesi”. İstanbul Hukuk Mecmuası 78, 2021, s. 1859-1897.

³¹⁵ ATAŞ, s.103.

belirtilmektedir. Ayrıca, 5271 Ceza Muhakemesi Kanunu³¹⁶ (CMK.) kapsamında kişisel verilere ilişkin olarak çeşitli düzenlemelere gidilmiştir.

F. Kişilik Hakkı İhlallerinde Hukuka Uygunluk Sebepleri

Kişilik hakkının saldırıya uğraması halinde bunun belli durumlarda hukuka uygun kabul edildiğinden söz edilebilecektir. Bunlardan ilki zarara uğrayanın rızasının varlığıdır. Kişilik hakkına karşı gerçekleştirilen saldırıya verilen izin verilmesi durumunda saldırının hukuka aykırılığının bulunmayacağı söylenebilir³¹⁷. Verilen rızai bildirimin ahlak çerçevesinde bulunması, açıkça beyan edilmesi ve rıza açıklamasında bulunan kişinin hali ve hareketlerinden bu iradesinin sonuçlarının açık bir şekilde anlaşılabilmesi gerekmektedir. Bunun yanı sıra rıza gösterenin ayırt etme gücünün bulunması gerekmektedir. Rızanın varlığı halinde hukuka aykırılığın kalkmasından dolayı zararın tazmin edilmesine gerek bulunmayacaktır³¹⁸.

Bir diğer hukuka uygunluk nedeni daha üst nitelikte bulunan özel yarardır. Bu yarar TBK.’nın 63/2. maddesine göre bahse konu olabilecektir³¹⁹. Bu tür bir özel hak mevcutsa kişilik hakkının tecavüze uğraması halinde dahi ve bu durumda mağdur rıza göstermese de eylemin hukuka uygunluğundan bahsedilebilecektir³²⁰. Sözgelimi rıza açıklaması yapamayacak halde bulunan bir hasta, yasal temsilciye de sahip değilse, doktorun hasta için acil tıbbi müdahalelerde bulunabilmesi mümkün olacaktır³²¹. Zira bu durumda artık hukuka aykırı bir saldırıda bahsedilemeyecektir. Bu durum TBK.’nın vekaletsiz iş görmeye ilişkin düzenlemelerle ilgilidir³²². Öte taraftan üstün nitelikteki özel hakkın mevcudiyetinin gerek zarara uğrayan bakımından ve gerek zararı veren açısından da yorumlanması gerekmektedir³²³.

Başka bir hukuka uygunluk nedeni kamusal yararın bulunmasıdır. Buna göre genel sağlığa yararlı mecburi bazı müdahaleler, olağanüstü durumlardaki kimi

³¹⁶ 17/12/2004 tarih. ve 25673 sayılı R.G. ile yayınlanmıştır.

³¹⁷ DURAL, M., “*Türk Medeni Hukukunda Gerçek Kişiler*”, İstanbul: Filiz Kitabevi, 1995, s. 147; AYAN/AYAN, s. 118-120.

³¹⁸ AKİPEK/AKINTÜRK/ATEŞ KAHRAMAN, s. 401; OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY ÖZDEMİR, s. 192.

³¹⁹ TBK madde 63 için bkz. <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6098.pdf> (E.T. 03.05.2019)

³²⁰ TURAN BAŞARA, G. “Kişiliğin İhlalinden Kaynaklanan Maddi ve Manevi Tazminat ile Haksız Kazancın İadesi”, Ankara: Turhan Kitabevi, 2018, s. 73-76.

³²¹ DURAL/ÖĞÜZ, s. 150; GÖKCAN, H.T., “*Haksız Fiil Sorumluluğu ve Tazminat Hukuku*”, Ankara 2016, Seçkin Yayınevi, s. 44.

³²² AYAN/AYAN, s. 122-123.

³²³ ÖZTAN, Şahsın Hukuku, s.149; OĞUZMAN/ SELİÇİ/OKTAY ÖZDEMİR, s.196-197.

zorunluluk teşkil eden uygulamalar konusunda bu durum geçerlidir³²⁴. Söz gelimi bireylerin aşılınması, karantinaya alınması, sokağa çıkmalarının yasaklanması ve benzeri yükümlülükler kişilik hakkına saldırı teşkil etmeyebilecektir. Basın kuruluşlarının haberleri sunma, eleştirme, kamuoyuna bazı bilgilerin denetimini sağlayacak şekilde sunması kamusal niteliktedir. Bu haberlerin yahut yayım içeriklerinin kamu adına faydasını bulunup gerçekleri yansıtmaması durumunda ortada bir kişilik hakkına saldırı dahi olsa fiilin hukuka aykırılığında bahsedilemeyecektir. Basının zarara uğrayan kimselere karşı bir sorumluluğu bulunmayacaktır³²⁵.

Hukuka uygunluk nedenlerinden bir diğeri kamu hukuku nedeniyle mevcut olan bir yetkiyi kullanmaktır. Yasalara göre kamu görevlilerince kullanılan kamu adına kullanılan yetkilerin sonucunda zarar bulursa da haksız fiil yönünden hukuken bir sorumluluk olmayacaktır. Söz gelimi polisin mahkeme hükmünü yerine getirmek için bir kimseyi tutuklamasının sonucunda kişinin özgürlüğü kısıtlansa dahi bu fiili nedeniyle polisin hukuka aykırı davrandığından bahsedilemeyecektir³²⁶.

Meşru müdafaa da hukuka uygunluk nedenlerindendir. Bir davranışın sonucunda muhatabın zarara uğratılması söz konusu olsa dahi meşru müdafaa varsa hukuka aykırılığın kalkacağından söz edilebilecektir. Kendinin yahut başka bir kimsenin canına, ırzına yahut malına yönelen saldırıların uzaklaştırılabilmesi için bu haksızlığı ve saldırıyı önleyebilmek adına savunmada bulunulduğunda meşru müdafaadan bahsedilebilecektir. TBK.'nın 64/1. fıkrasında meşru müdafaa halinde kişinin, zarara uğrayan kimseye yahut mala vermiş olduğu zararlar nedeniyle sorumluluğunun bulunmayacağı belirtilmektedir³²⁷.

Zorunluluk hali de hukuka uygunluk nedenlerindendir. TBK.'nın 64/2. fıkrasına göre bir kimsenin kendisinin yahut başka bir kimsenin açıkça ve yakında zuhur edecek zarar tehlikesi bakımından savunulması halinde savunmada bulunan kişinin sorumluluğu hakim tarafından hakkaniyete göre değerlendirilecektir. TMK.'nın 753. maddesine göre bir kimsenin kendine yahut başkasına yönelik tehdit

³²⁴ DURAL, s. 149; AYAN/AYAN, s. 120-122.

³²⁵ KAYIHAN, Ş./ ÜNLÜTEPE, M., “*Medeni Hukuk Bilgisi*”, Ankara, 2016, Seçkin Yayınevi, s.217; YÜZER, D., “*1982 Anayasasında Basın Özgürlüğü Karşısında Kişilik Hakkı ve Korunması*”, Yetkin Yayınevi, Ankara 2013, s. 228-229.

³²⁶ KAYIHAN/ÜNLÜTEPE, s. 229; DURAL, s. 149; TURAN BAŞARA, s. 80.

³²⁷ KAYAR, İ., “6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu’ na Göre: Borçlar Hukuku: Genel Hükümler: Özel Borç İlişkileri”, Güncellenmiş 10. Baskı, Ankara 2015, Seçkin Yayınevi, s. 111.

oluşturan ve mevcut bulunan tehlikenin bertaraf edilmesi tek çare olması durumu mevcut bulunmalıdır. Dolayısıyla zorunluluk halinde zarar bulursa dahi hukuka aykırı bir fiilden söz edilemeyecektir³²⁸.

Kişilik hakkı ihlaline ilişkin bir diğer hukuka uygunluk nedeni hakkını kendi gücüyle korumaktadır. Hukuk düzeninde kişilerin, kendi haklarını kendilerinin alması yasaktır. Ancak bu kuralın kimi istisnaları bulunmaktadır. TBK.'nın 64/3. fıkrasında buna ilişkin koşullara yer verilmiştir. Buna göre failin bir hakkının mevcut bulunması, hakka kavuşabilmesi için kamu gücünün yetişmesine ve müdahalede bulunmasına olanak bulunmaması, failin güç kullanmadığı durumda bu hakkını daha sonrasında elde etmesine imkân bulunmaması yahut bu imkanın oldukça zor hale gelmesi, failin kullandığı kuvvetini yalnızca hakkını korumak amaçlı olarak sınırlandırması gerekmektedir. Dolayısıyla bu durumda bir kişinin kendisinin hakkını koruması halinde sırf bu nedenle sorumluluğuna gidilemeyecektir³²⁹. Hakkın korunması halinde kişilik hakkına saldırılan kimse bakımından zarar doğmayacağı gibi kuvvet kullanarak hakkını koruyanın da hukuksal olarak sorumluluğu bulunmayacaktır³³⁰.

Sanal evrenlerin yapısı, özellikleri, ihtiyaç ve çözümlerinin fiziksel evrenlerden farklı olduğunu, teknolojinin gelişimine bağlı olarak da bu çözümlerin de değişebileceğini belirtmekle beraber halihazırda yürürlükteki hukuka uygunluk nedenlerinin sanal evren işleticisi ve sanal evren kullanıcıları ile sanal evren kullanıcısı olmayan üçüncü kişiler bakımından incelemek gerekmektedir. Buna göre kullanıcının platforma kayıt olurken onay vererek tüm koşulları kabul etmiş sayıldığı genel olarak platformun kullanım şartlarının kabulü, kullanım koşullarının değiştirilmesi, sorumluluk kapsamı, kripto varlıkların kullanımı, ödeme koşulları, güvenlik, web 3.0 sağlayıcı platformdaki riskler, mülkiyet hakları, tazminat, fesih ve askıya alma, telif hakkı ihlal prosedürü, uyuşmazlıkların çözümü gibi unsurları içeren sanal evren kullanımı hizmet sözleşmelerinde kişinin sanal evrende işletenin sorumluluğunda bulunan alanlarda kişilik hakları bakımından işleticiye rıza verdiği kabul edilebilir³³¹.

³²⁸ KAYAR, s. 112

³²⁹ ÖZÜĞÜR, A. İ., “Türk Medeni Kanunu’nun Değişen Yeni Düzenlemeleri İle: Açıklamalı İçtihatlı: Kişi Hukuku- Velayet- Vesayet- Soybağı- Evlat Edinme Hukuku- Diğer Eşin Rıza ve Onamına Bağlı İşlemler”, Ankara 2016, Seçkin Yayıncılık, s. 152.

³³⁰ KILIÇOĞLU, A., “Medeni Hukuk: Temel Kavramlar: Başlangıç Hükümleri, Kişiler Hukuku”, Ankara 2016, Turhan Kitapevi, s. 366-368.

³³¹ Bkz. Bölüm IV.C.a.

Sanal evren kullanıcıları ve sanal evren kullanıcısı olmayan üçüncü kişiler bakımından ise söz gelimi sanal evrende sergilenen, yayınlanan kendisine ait isim, resim, tasarım gibi içeriklere izin vermesi ile hukuka uygunluk nedenlerinden rızanın varlığından söz edilebilir.

Sanal evrende verilen zararın sonuçları sanal evrende ortaya çıkabileceği gibi fiziksel evrende de ortaya çıkabilir. Fiziksel evrende meydana gelme ihtimali olan zarar gerçek kişiye dokunduğu için gerçek kişinin bu zarardan korunması daha üstün nitelikli bir özel yarar olarak kabul edilebilir. Bu noktada gerçek kişiyi bu zarardan korumak için yapılan müdahalenin karşı tarafta bir zarara sebep olması halinde daha üst nitelikte bulunan özel yarar yada kamu yararı nedeniyle hukuka uygunluk sebebinin varlığından söz edilebilecektir. Söz gelimi AR lens, ısıyı hisseden eldiven, darbeyi hissettiren kıfayet gibi giyilebilir teknolojiler aracılığı ile sanal evrene bağlanan gerçek kişiye bu cihazlar aracılığı ile ısıнын, darbenin, ışığın gerçek kişiye zarar verecek şekilde iletilmesi tehlikesi karşısında sanal evren işleten, kullanıcılar ya sanal evren kullanıcı olmayan üçüncü kişiler tarafından bu zararı bertaraf etmek için kişinin donanımına yada yazılımına müdahale edilmek suretiyle oluşan zararda hukuka uygunluk sebebinin bulunduğundan söz edilebilecektir.

Kanunun verdiği yetki kullanılarak sanal evrende bir kişiye ait alandaki içeriği yerel yasalar gereğince o ülkedeki mevzuata uygun olmadığı gerekçesi ile erişime kapatmak ile kişinin uğraması muhtemel zararda kamu hukuku nedeniyle mevcut olan bir yetkiyi kullanmak gerekçesi ile hukuka uygunluk sebebinin varlığından söz edilebilecektir. Kişinin kendisinin yada başka bir kişinin sanal evrende bulunan dijital varlıklarına, sahibi olduğu içeriklere, avatarına bir yetkisiz erişim girişimi, siber saldırı gibi atakları uzaklaştırılabilmesi için bu saldırıyı önleyebilmek adına savunmada bulunulduğundan hukuka uygunluk nedenlerinden meşru müdafaadan bahsedilebilecektir. Sanal evrenlerde terör içerikleri, çocuk haklarını ihlal eden görüntülerin yayınlanması, yasadışı bahis, kumar içerikleri gibi bulunan ülkenin yerel yasalarına aykırı bir biçimde bir içeriğin bir başkasına ait alanda yayınlanmaya çalışılması, o kişinin zarara uğrama tehlikesi karşısında kolluk gücünün yardımının zamanında sağlanamaması riski mevcutsa zorunluluk hali ve hakkını kendi gücüyle korumak olarak ifade edilen hukuka uygunluk nedenlerinden bahsedilebilecektir.

V. Sanal Evrenlerde Kişilik Hakkı İhlalinde Sorumluluk

A. Genel

Kişilik hakkını korumakla kişilerin toplumda sahip oldukları saygınlıklarının korunması amaçlanmaktadır. Kişilik haklarına hukuka aykırılık teşkil edecek ölçüde saldırıda bulunulması durumunda kişinin saldırı gerçekleştiren kimselere yönelik hukuki koruma yollarına başvurabileceği kabul edilmektedir.

Sanal evrenlerde kişilik hakkı ihlallerinin, fiillerin internet kullanılarak çoklu kullanıcı erişiminin olduğu alanlarda gerçekleşiyor olması ve üç boyutlu bir deneyimin yaşanıyor olması dolayısıyla kendisine mahsus birtakım yönleri bulunmaktadır. İlk olarak aykırılığın ortaya çıktığı yerin belli bir coğrafyayla sınırlanmadığı görülmektedir³³². İnternete dünyanın her yerinden internet erişimi bulunan cihazlardan ulaşılarak çeşitli ihlallerin gerçekleştirilebilmesi mümkün olmaktadır. Böylelikle de ihlali yapılan yerin saptanmasında güçlükler yaşanabilmektedir. Saldırının etkisi ve verdiği zarar sanal evrenlerin sunduğu gerçeğe yakın deneyim ile daha yıkıcı ve sarsıcı bir etki yaratabilmektedir. Diğer yandan kişilik hakkını ihlal eden fiili gerçekleştirenin kimliğinin belirlenmesinde web 3'ün dağıtık yapısı ve eylemin ülkeler arası gerçekleşmiş olması nedeniyle zorluklar ortaya çıkabilmektedir.

Kişilik hakkı ihlallerinde genel hükümlerin bu ihlallerin hangi vasıta ile gerçekleştiğine bakılmaksızın tatbik edilebilmesine olanak bulunmaktadır³³³. Bu doğrultuda internet yoluyla kişilik haklarına aykırılık teşkil eden hareketleri gerçekleştiren kişiye karşı aşağıdaki hukuksal taleplere başvurulabilecektir. TMK m. 25 uyarınca kişilik hakkı ihlallerinde başvurulabilmesi mümkün olan davaların üç başlık altında “koruyucu davaları”, “tazminat davaları” ve “vekaletsiz iş görme davası” incelenmesi mümkündür³³⁴. Bunların arasında;

³³² ÖZEL, s. 159.

³³³ Yargıtay. 4. H.D. T08.12.2001, E2001/753 ve K2001/1157 sayılı kararında özetle “basın yoluyla kişilik haklarının saldırıya uğramasından doğan manevi tazminat ve haberin internetteki yayınının da durdurulması istemine ilişkindir. Yargıtay kararında internetteki yayınlarla ilgili yasal bir düzenleme bulunmadığını internetteki yayının durdurulması kararının infaz edilebilme olgusunun tartışmalı olduğu gerekçesiyle internetteki yayının durdurulmasına karar veren ilk derece mahkemesi kararını bozmuştur. Bu karar doktrinde isabetli bulunmamıştır. Yargıtay’ın şu anki içtihatları başka yöndedir” şeklinde karar vermiştir. Ayrıca bkz. DOĞAN, Murat. İnternette Şahsiyet Haklarının İhlali ve Korunması, Bilgi Toplumunda Hukuk, Prof. Dr. Ünal Tekinalp’ e Armağan, C.2, İstanbul 2003, s. 8; DOĞAN, Murat. İnternetteki Yayınla Kişilik Hakkının İhlaline Karşı Durdurma Davası, AÜEHFD, 2003, C.7, S.1-2, s. 387; SIRABAŞI, s. 208.

³³⁴ Bkz. Bölüm VI. A.

- “Saldırı tehlikesinin önlenmesi”.
- “Halihazırda devam eden saldırının sonlandırılması”.
- “Saldırı sona erse dahi etkilerinin sürmesi nedeniyle saldırının hukuksuzluğunun tespiti”.
- “Saldırıya yol açan yayımın düzeltilmesi yahut kararın üçüncü kişilere bildirilmesi yahut yayımlanması”.
- “Maddi ve manevi tazminat taleplerinde bulunulabilmesi”.
- Hukuku ihlal eden saldırı nedeniyle edinilen kazançların vekaletsiz iş görme hükümleri uyarınca geri verilmesinin istenilmesi”.

bulunmaktadır³³⁵.

5187 sayılı “Basın Kanunu³³⁶”ndaki hükümlerin internet yayınlarına tatbik edilip edilmeyeceği hususunda öğretilerde tartışmalar bulunmaktadır³³⁷.

B. Kişilik Haklarına Saldırı Nedeniyle Ortaya Çıkan Sorumluluk

Sorumluluğun sözcük anlamı uyulmasında zorunluluk bulunan bir kuralı ihlal eden davranış nedeniyle hesap verme, kurallara aykırılık nedeniyle sorumlu tutulma olarak belirtilebilir³³⁸. Hukuksal sorumluluk, kişilerin öteki bir kimsenin zararının tazminiyle yükümlülüğünün bulunmasıdır³³⁹. Bu durumda sorumluluğun borcun yaptırımı olduğundan söz edilir. Hukuksal sorumluluk halinde edimini ifa etmeyen borçlunun malvarlığından borcuna karşılık gelen kısmından devletin kamu gücüyle tasfiye yapılarak alacaklı tatmin edilmektedir³⁴⁰.

TMK. m. 5 uyarınca TMK.’nın ve TBK.’nın genel düzenlemelerinin uygun oldukları oranda özel hukuktaki bütün münasebetlere tatbik edilebilmesi mümkündür. Sanal evrenlerde kişilik hakları da genel olarak haksız fiil sorumluluğunu gerektirmektedir. TMK.’ da kişilik haklarına ilişkin hukuksal durumlar kimi yönlerden

³³⁵ TÜMERDEM, Murat. “İnternette Kişilik Hakkı İhlâlinde Kaynaklanan Manevi Tazminat”, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk (Medeni Hukuk, Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2013, s. 92.

³³⁶ 26/6/2004 tarih. ve 25504 sayılı R.G. ile yayınlanmıştır.

³³⁷ İLKİZ Fikret, 3984 Sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Yasa Tasarısı ve Basın Yasası Değişiklikleri ile İnternet Yayıncılığı Düzenlemesinin Yaratacağı Sorunlar, <http://www.internetvehukuk.org/rythm04.asp>, Erişim Zamanı, 01.02.2022; SINAR, Hasan: İnternet ve Ceza Hukuku, İstanbul 2001, s. 138.

³³⁸ YILMAZ, Ejder. “Hukuk Sözlüğü”, B.7, Ankara 2002, 1109

³³⁹ TİFTİK, Mustafa. “Akit Dışı Sorumlulukta Maddi Tazminatın Kapsamı”, Ankara 1994, s.33.

³⁴⁰ EREN, Fikret. “Borçlar Hukuku Genel Hükümler”, B.11, Ankara 2009, s.78.

ele alınmış ve öteki yönleri bakımından TBK.' ya yollamada bulunulmuştur. Bu hallerde TBK.'da yer alan bir kuralın TMK. kapsamındaki ilişkilere doğrudan tatbik edilmesi mümkün olacaktır. Buna göre kişilik hakkı ihlalleri haksız fiilin özel bir görünümüdür³⁴¹.

C. İnternet Servis Sağlayıcıların Sorumluluğu

a. Genel

İnternet servis sağlayıcıların sorumluluğuna ilişkin genel düzenlemeler 5651 sayılı kanunla düzenlenmektedir. Kanunda içerik sağlayıcı, yer sağlayıcı, erişim sağlayıcı ve toplu kullanım sağlayıcıların sorumlulukları ve yükümlülükleri ele alınmıştır. Bunun yanı sıra internetin vasıta kılınarak gerçekleştirilen belli suçlar ile içerik, yer ve erişim sağlayıcıları üzerinden mücadele konusundaki esaslar ve usullere yer verilmiştir. Ayrıca, konuya ilişkin olarak 5651 sayılı yasaya bağlı bir yönetmeliğin de çıkarılmasıyla İSS'lerin yükümlülükleri ve sorumluluklarına yönelik genel itibariyle iki düzenleme bulunmaktadır³⁴².

İSS'ler internette gezinmeyi arzu eden kişilerle internetin arasında köprü vazifesi göre kuruluşlar olarak belirtilebilir. İnternet bağlantısı gerçekleştirmek için bütün donanımları bulunan internet kullanıcısı, İSS olmaksızın internet ağında gezinemeyecektir³⁴³. Bu durum tüm kullanıcılar için işleyen bir kuraldır. İSS'ler veri hatlarını kullanarak kullanıcılar ile yapmış oldukları akitlerle erişim hizmetinde bulunmaktadırlar. İSS'ler yalnızca data hakkını kiralayarak internete erişimi sağlamakla kalmamaktadırlar. Bunun yanı sıra web sayfasını içeriğinin hazırlanmasından, yayınlanabilmesi için depolanmasına kadar çeşitli hizmetleri sağlamaktadır³⁴⁴. Bunun yanı sıra İSS'lerin ön belleğe alınması, sunucunun kiralanması, elektronik posta, alan adının temin edilmesi ve web sayfalarının hazırlanması ve benzeri ilave hizmetleri de bulunabilmektedir³⁴⁵. Fakat bu hizmetlerin

³⁴¹ EDİS, Seyfullah. “Özel Hukukun Bütünlüğü Üstüne”, AÜHFD, y.1975, C.32, S.1-4, s.168-169.

³⁴² PEKER DEMİR, s. 128.

³⁴³ YILDIZ, Sevil. “Suçta Araç Olarak İnternetin Teknik ve Hukuki Yönden İncelenmesi”, www.sosyalbil.selcuk.edu.tr/sos_mak/makaleler/Sevil%20YILDIZ,%20SEVİL.pdf, s.614, Erişim Zamanı, 26.03.2022.

³⁴⁴ DEMİR, Önder. “İnternet Servis Sağlayıcısının Hukuki Sorumluluğu”, Uluslararası İnternet Hukuku Sempozyumu, İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Yayını, 2002, s.474.

³⁴⁵ SOYSAL, Tamer. “İnternet Servis Sağlayıcılarının Hukuki Sorumlulukları,” TBB Dergisi 2005, s.309.

sunulmasında bir zorunlulukları bulunmamaktadır. Zira ülkemizde İSS'lerin yalnızca servis sağlama ve buna ilişkin faaliyetleri söz konusu olmaktadır.

Servis sağlayıcıların içerik, yer sağlayıcı yahut erişim sağlayıcısı olup olmadığının ifa etmiş olduğu hizmetler bakımından belirlenebilmesi mümkündür. İfa edilen hizmetin hangi kategoride bulunduğu belirlenmesi hukuksal sorumluluğu da belirleyecektir. Çünkü İSS'lerin işlevinin, içerik ile servis sağlayıcısının münasebeti, içerik kontrolleri ve gerekli hallerde bunların kaldırılmasının yahut erişiminin engellenmesinin gerekli olduğu durumlarda değişebilmesi mümkündür. Diğer bir deyişle sorumluluk hukukunda kendisinin yahut başkasının içeriğinden dolayı sorumluluğa değinilmemiş olursa dahi sorumluluğun ortaya çıkmasına neden olan davranışla başkalarının hukuku ihlal eden davranışları nedeniyle ortaya çıkan sorumluluğun birbirlerinden ayrılması gerekmektedir³⁴⁶.

İSS'ler sadece aboneler için internet bağlantısının kurulmasına ilişkin hizmetlere sahipse diğer bir deyişle servis sağlamanın ötesinde erişimi sağlamıyor yahut yer sağlayıcı olarak görevi yoksa kendisine sorumluluğun yüklenebilmesine olanak bulunmayacaktır³⁴⁷. Zira İSS'lere tüm durumlarda hukuku ihlal ettikleri gerekçesiyle öncelikle sorumluluklarının bulunduğu ileri sürülürse bunların internet erişimi hizmetlerinde bulunmalarının önüne geçilebilecektir³⁴⁸.

b. Erişim Sağlayıcıların Sorumluluğu

5651 sayılı yasanın 2/e. bendine göre erişim sağlayıcıları “*kullanıcılarının internet ortamına erişimini mümkün kılan tüm gerçek yahut tüzel kişilere*” denilmektedir. Madde 6’da ise erişim sağlayıcılarının yükümlülüklerine yer verilmiştir. Erişim sağlayıcısı tarafından kullanıcılarından birisinin yayınlamış bulunduğu hukuku ihlal eden içerik nedeniyle bilgilendirilmesi durumunda ve engelleyebilmesi mümkün olduğu oranda erişimi engellemelidir. Ayrıca, hizmetleri konusunda bilgilerin altı ay ile iki yıl arasında saklanması, bunların doğruluk, bütünlük ve gizliliklerinin sağlanması yükümlülükleri bulunmaktadır. Şayet faaliyetinin sonlanması kararı alınmışsa üç ay öncesinde durumla ilgili kurum, içerik sağlayıcıları ile müşterilerinin bilgilendirilmesi gerekmekte, trafik bilgilerine ilişkin kayıtların da

³⁴⁶ BOZBEL, Savaş. “*Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku*”. İstanbul: XII Levha, 2012, s.484.

³⁴⁷ OĞUZ, s.198.

³⁴⁸ SOYSAL, s.310.

kuruma teslimini gerçekleştirmeleri gerekmektedir. Aksi durumda haklarında para cezası uygulanması gündeme gelebilecektir. Kanunun 6/2. fıkrası kapsamında kendi aracılığı ile erişilmekte bulunan bilgilerin hukuka uygun olup olmadıklarının denetlenmesi biçiminde genel bir yükümlülük getirilmemiştir. Bu neden erişim sağlayıcılarının esas itibariyle teknik anlamda bir yükümlülüğe sahip bulunduklarını söylemek mümkündür³⁴⁹.

c. Yer Sağlayıcının Sorumluluğu

5651 sayılı Kanun'un 2/m. bendinde yer sağlayıcının tanımına yer verilmiştir. Buna göre yer sağlayıcıları, içerik ve hizmetleri barındıran sistemler sunan yahut işletici olan faaliyette bulunan gerçek yahut tüzel kişilere denilmektedir. Kanunun 5. maddesinde bunlara ilişkin yükümlülükler yer verilmiş ve erişim sağlayıcıları bakımından olduğu gibi yer sağlayıcılarının da kullanıcılar tarafından gerçekleştirilen hukuku ihlal eden faaliyetlerinin takibi bahse konu olmayacak ve genel bir gözetleme yükümlüğünün bulunduğu kabul edilecektir. Hukuku ihlal eden içerik hakkında yalnızca bilgilendirilmesi durumunda ve teknik olarak olanakları mevcutsa hukuku ihlal eden içeriklerin yayından kaldırması gerekmektedir.

d. İçerik Sağlayıcının Sorumluluğu

5651 sayılı Kanunun 2/f bendi uyarınca içerik sağlayıcıları internet vasıtasıyla kullanıcılara sağlanan bilgileri yahut verilerin üretim, değiştirme ve sağlama görevi gören gerçek yahut tüzel kişilerdir. Bunlara ilişkin sorumlulukları Kanunun 4. maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre internette içerikleri sağlayanlar kullanıma sunmuş oldukları tüm içerikler nedeniyle sorumludurlar. Ancak bağlantıyı sağlamış bulunduğu başkalarına ait içeriklerden dolayı sorumlulukları bulunmamaktadır. Öte taraftan, sunuş biçimi, bağlantıyı sağlamış bulunduğu içeriği benimsemiş olduğu ve kullanıcıların bahse konu içeriğe ulaşmalarını sağladığının açık bir şekilde anlaşılması durumunda genel hükümler uyarınca sorumluluklarına gidilebilecektir.

İçerik sağlayıcıları diğer adıyla web sitelerinin sorumluları hak ihlalleri nedeniyle genel hükümler uyarınca sorumluluk altında bulunmaktadırlar. Başkalarının web sayfa içeriğini kendisinde barındıran ve internette erişime sunan İSS.'ler kişilik hakkı ihlale uğradığından haberleri bulunuyorsa ve bunun engellenmesi yönünde

³⁴⁹ İZMİRLİ, s.212.

teknik olanakları da mevcutsa gerekeni yapmalıdırlar. Aksi durumda içerik sağlayıcısıyla beraber ve genel hükümler uyarınca müteselsil sorumlulukları bulunacaktır³⁵⁰. Dolayısıyla kasten yahut ihmalle kusurlarının bulunduğu bahsedilebilecekse içerik sağlayıcısıyla İSS.'nin kişilik hakkı ihlalini gerçekleştiren kimselere yönelik haksız fiil nedeniyle müteselsil sorumluluklarının bulunduğu bahsedilebilecektir³⁵¹.

Yasa yapıcı İSS.'lerin sorumluluğuna bazı koşullarda ve sınırlı olarak gidilebileceğini belirlemiştir. Erişim ve yer sağlayıcısının sorumluluğunun genel itibarıyla aynı esaslar uyarınca bulunduğu söylenebilmektedir. Erişim sağlayıcısının verilerin içeriğine dokunmaksızın verilerin kullanıcılardan internete taşınmasına yönelik vasıta görevi bulunduğu sorumlulukları da hafif kılınmıştır³⁵².

Sanal evrenlerde içerik sağlayıcıları sanal evren içeriklerinin oluşması konusunda katkısı bulunan kullanıcı yahut tüzel kişiler olmaktadır. Sonuç olarak, bunların kişilik hakkı ihlaline neden olan her türlü içerikten dolayı sorumlulukları kanunla düzenlenmiştir.

e. İnternet Servis Sağlayıcıların Fikri Mülkiyet Hakları Kapsamında Sorumluluğu

Oldukça hızlı değişikliklerin ve gelişimin olduğu teknoloji çağında fikri mülkiyet hakları da alanını genişletmiştir. Bilişim teknolojileri alanında yaşanan gelişimler özleri aynı olan ancak bazı farklılıkları bulunan yeni fikri mülkiyet hakkı ihlallerine kapı aralamıştır³⁵³. İnternet vasıtasıyla eserleri yayımlama, basıma hazırlama ve çoğaltma olanakları kolay bir şekilde sağlanabildiğinden bu eserlere sahip olanların haklarının da sanal ortamlarda korunmasında zorunluluk bulunmaktadır³⁵⁴.

Hukukumuzda sanal evreni kullanan kişilerin erişimlerine sunulan fikri mülkiyet haklarının ihlallerini teşkil eden bilgilerin yahut fikir ürünlerinin sanal evrene aktarma işini yapan içerik sağlayıcıların tüm ihlaller nedeniyle FSEK. ve genel hükümler uyarınca sorumluluklarına gidilebilecektir. Başkalarınca hazırlanan ve fikri

³⁵⁰ OĞUZ, s.198.

³⁵¹ OĞUZ, s.197.

³⁵² KAYA, İnternete Erişimin Engellenmesi, s.132.

³⁵³ İZMİRLİ, s.40.

³⁵⁴ SOYSAL, s.331.

mülkiyet hakkının ihlali niteliğine sahip bilgilerin ve fikir ürünlerinin kendilerinin sunucularında hazır eden ve böylelikle sanal evrende erişilebilecek şekilde bulunduran sağlayıcının eserin sahibinin hakkının ihlalinden haberinin bulunması gerekmektedir. Ayrıca da ihlalin engellenebilmesi bakımından yeterli donanımı bulunuyorsa içerik sağlayıcısıyla beraber müteselsil sorumluluğuna gidilebilecektir. Şayet, yalnızca internet erişimine olanak sağlanan İSS. olması halinde, kendine hiçbir kusur yüklenemeyeceğinden fikri mülkiyet ihlalleri konusunda sorumluluklarına gidilemeyecektir³⁵⁵.

f. Toplu Kullanım Sağlayıcıların Sorumluluğu

5651 sayılı Kanunun 2/i bendinde kişilerin belirli yerlerde ve sürelerde internet ortamını kullanmayı sağlayanlar toplum kullanım sağlayıcıları olarak adlandırılmaktadırlar. Bunların sorumlulukları madde. 7’de düzenlenmiştir. Bunların ticaret amacıyla davranıp davranmamaları bakımından farklı sorumlulukları bulunmaktadır. Bireylere ücret karşılığında olarak internete erişimlerine olanak sağlayan, bunun ücretlendirilmesi konusunda saati yahut dakikayı esas alan işletmelere internet kafe denilmektedir³⁵⁶. Bu kafeler ticaret amaçlı olarak toplum kullanım hizmeti vermektedirler³⁵⁷. Bu kullanım sağlayıcılarının faaliyetlerine başlayabilmeleri bakımından ilgili makamlardan izne ihtiyaçları bulunmaktadır.

Ticaret amacıyla gerçekleştirilsin ya da gerçekleştirilmesin bütün toplu kullanım sağlayıcıları esas itibariyle suça konu içeriklerin erişimine engel olan tedbirleri almaları gerekmektedir. Bu tür işletmeler bakımından alınması gerekli önleyici tedbirler internette suçla mücadelede önem arz etmektedir³⁵⁸. Bu sağlayıcılar 2007 tarihli “İnternet Toplu Kullanım Sağlayıcıları Hakkında Yönetmelik” te yer alan m. 4’de belirtildiği şekilde önleyici tedbirlere ek olarak “iç IP dağıtım loglarını” elektronik ortamda kendilerinin sistemleri dahilinde kayıt altına almaları gereklidir. Yönetmelik’te yer alan 5. maddede ticaret amaçlı olarak toplu kullanımı sağlayanlara yönelik başka yükümlülüklerin de düzenlendiği görülmektedir. Yönetmeliğin 9. maddesinde işletmede uyulmasında zorunluluk bulunan kurallara yer verilmektedir.

³⁵⁵ OĞUZ, s.201.

³⁵⁶ OĞUZ, s.208.

³⁵⁷ KAYA, Mehmet Bedii, “Teknik ve Hukuki Boyutlarıyla İnternete Erişimin Engellenmesi” İstanbul: XII Levha, 2010, s.134.

³⁵⁸ KAYA, Teknik ve Hukuki Boyutlarıyla, s.134.

g. Erişim Sağlayıcıları Birliği

5651 sayılı Kanunun 6/A. maddesinde Erişim Sağlayıcıları Birliği'nden bahsedilmektedir. Maddenin ilk fıkrasında 8. maddenin kapsamının dışında yer alan erişim engellenmesine ilişkin kararların uygulanmalarını temin amacıyla bu birliğin kurulduğundan bahsedilmektedir. Kanuna göre bu birlik özel hukuk tüzel kişiliğine sahiptir. Yargıtay bir kararında³⁵⁹ 5651 sayılı kanuna göre hakimliğin vermiş olduğu kararın Erişim Sağlayıcıları Birliği'ne gönderilerek derhal yerine getirilmesinin istenmesiyle kararın uygulanmasının sağlanacağından bahsetmiştir.

D. Aracıların Sorumluluğu

a. Sanal Evreni İşletenin Sorumluluğu

Sanal evreni işletenler yer sağlayıcı olarak görev yapmaktadırlar. Zira 5651 sayılı Kanun'un 2/m. bendinde yer verilen tanıma göre yer sağlayıcıları, içerik ve hizmetleri barındıran sistemler sunan yahut işletici olan faaliyette bulunan gerçek yahut tüzel kişilere denilmektedir. Kanunun 5. maddesine göre kullanıcılar tarafından gerçekleştirilen hukuku ihlal eden faaliyetlerinin takibi bahse konu olmayacak ve genel bir gözetleme yükümlüğünün bulunduğu kabul edilecektir. Hukuku ihlal eden içerik hakkında yalnızca bilgilendirilmesi durumunda ve teknik olarak olanakları mevcutsa hukuku ihlal eden içeriklerin sanal evrenden kaldırması gerekmektedir.

b. Arama Motorunun Sorumluluğu

Arama motorları, kullanıcıların aramış oldukları bilgileri içerisinde bulunduran web sayfalarını liste halinde sunan, kullanıcıların erişimine sunan web tabanlı yazılımlar olarak adlandırılabilir³⁶⁰. Dolayısıyla internette yer alan bağlantılar arasında gezinerek içerikleri bulmak için kullanımda bulunan sistemlerdir. Bu motorların internet sayfalarında barındırdığı, yayınladığı yahut bağlantıyı sağladıkları linkler vasıtasıyla hukuku ihlal eden içerik, haber, reklam, ticari ve kişisel veriler yahut üçüncü şahışların hukuku ihlal eden fiil ve işlemleriyle alakalı hukuksal sorumlulukları konusunda düzenlemeye gidilmemiştir. Dolayısıyla bu motorların sorumlulukları belirlenirken, ilk olarak 5651 sayılı Kanunda belirtilen içerik, yer yahut erişim sağlayıcılarının hangisi olduğuna bakılması gerekmektedir. Bunlar

³⁵⁹ Yargıtay. 19. CD. E2016/15510, K2017/5325 sayılı, T05.06.2017 kararı, www.lexpara.com, Erişim Zamanı, 24.03.2022.

³⁶⁰ KAYA, Elektronik Ortam, s.281

kullanıcıların internet ortamı erişimine kavuşmalarında hiçbir role sahip olmamakta, buna ilişkin teknik donanımları yahut sistemleri de bulunmadığından ve yalnızca listeleme yapmaları nedeniyle içerik ve erişim sağlayıcı değildirler³⁶¹. Buna karşın, kendilerinin sayfalarında doğrudan ulaştırmış bulundukları hukuku ihlal eden sanal evrende bulunan içerikler, bilgiler, reklamlar yahut haberler nedeniyle içerik sağlayıcıları olarak kabullerine olanak bulunmaktadır. Ayrıca, üçüncü kişilerin hukuku ihlal eden içerikleri nedeniyle adwords-karşılaştırmalı reklamlar nedeniyle de yer sağlayıcısı olduklarının kabulü mümkündür. Bunların yanı sıra sanal ortamlarda oldukça yoğun olarak bulunan internet sayfalarının taranıp, kolay bir şekilde sunan ve bilgilere süratli şekilde ulaşılabilir kılan motorlardan, ulaşmış bulundukları sayfaların hepsinin içeriğinin denetlenmesi ve kontrolünü sağlamasına gerek fiili olarak gerekse de hukuksal olarak imkan bulunmamaktadır³⁶².

c. Alan Adı Tahsis Kuruluşunun Sorumluluğu

İnternet ortamında yer alan tüm sayfalar alan adlarıyla bağlantılı olarak yayımlanmaktadır. Alan adının alımı ve dağıtımı konusunda 5651 sayılı kanun ve yönetmeliklerde açıkça bir düzenlemeye yer verilmemiştir. Bunun yanı sıra alan adı tahsis kuruluşlarının sorumluluğunun da bir yer sağlayıcı faaliyeti gibi sorumlu olması gerektiği ifade edilebilir. Yukarıda da ifade edildiği üzere 5651 sayılı yasanın 9/4. fıkrasında yargı mercii tarafından verilen erişimin engellenmesi kararlarıyla zorunlu kalınmadıkça yayımın tümüne ilişkin engelleme yapılmaması gerekmektedir. Buna göre alan adı sunucularında ilgili alan adına erişimin kapatılarak ihlal ortadan kaldırılabilecekse yayımın tümünün engellenmesine gerek kalmayacaktır. Bu durumda alan adı sağlayıcıları da kullanıcılar tarafından gerçekleştirilen hukukun ihlal edildiği konusunda bilgilendirilmeleri durumunda ve teknik olarak olanakları mevcutsa hukuku ihlal eden alan adına erişimi kapatmalıdırlar³⁶³.

E. Sözleşmesel Sorumluluk

Sanal evrenlerdeki sözleşmesel sorumluluk, sanal evren platformları içerisinde tarafların birbirine karşı olan sorumluluğu ve konusu sanal evrenlerin yazılım, üretimi,

³⁶¹ KAYA, Elektronik Ortam, s.282.

³⁶² KAYA, Elektronik Ortam, s.283

³⁶³ KILINÇ, Doğan. “5651 Sayılı İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi Ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun’un 9/A Maddesi Çerçevesinde Özel Hayatın Korunması” Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi C. XX, Y. 2016, Sa. 2, s. 599.

içeriği veya bizatihi sanal evrenin kendisi olan sözleşmelerdeki sorumluluk olarak iki ayrı kapsamda incelenebilir.

Konusu genel anlamda sanal evrenler olan sözleşmeler bağlamında; sanal evrenlerdeki içerikler, oyun içi unsurlar gibi dijital varlıklar, hukukun çizmiş olduğu sınırlarda ve nitelikleriyle bağdaştığı nispette, kanunda yer alsın ya da almasın her türlü sözleşmenin konusuna girmektedir. Zira, bu varlıkların konusu olduğu sözleşmeler açısından da sözleşme özgürlüğü ilkesi geçerlidir. Sanal evren platformları kendilerine mahsus niteliklerinden dolayı bir taşınır ya da fikri mülkiyet konusunu teşkil eden bir hakla bütünleşerek bir cisimde somut hale gelmektedirler³⁶⁴. Bu dijital varlıklar TBK’ da düzenlenen satış ve bağışlama vb. mülkiyet devrine yönelik amaçlarla ya da kira ve finansal kiralama vb. kullanma ve yararlanma hakkı tanıyan sözleşme ya da saklama veya taşıtır rehni sözleşmelerine konu teşkil edebilmektedirler³⁶⁵. Zira, sanal evrenlerde yer alan dijital varlıklar, kanunda ele alınmayan isimsiz sözleşmeler ve unsurlarının tümüyle ya da kısmi olarak kanunla öngörülen sözleşmelerin tiplerinde yer almayan kendisine özgü sözleşmelerin konusunu teşkil edebilmektedir.³⁶⁶ Sözgelimi sanal evrende bulunan dijital bir ürünün satış, bağışlama ya da kira sözleşmesinin konusu olabileceği kadar karma ya da bileşik sözleşmenin konusu da olabilmektedir.

Ülkemizde yürürlükte bulunan hukukta, yapay zekanın, robotların, dijital ya da elektronik kimliklerin aracı kılınarak sözleşmeler yapılması, borcun yerine getirilmesi ya da bir hakkın kullanımına imkân tanıyan hukuksal bir düzenleme mevcut değildir. Bu nedenle, sanal evrende yer alan varlıkların temsilci ya da yardımcı kişi olamayacakları kabul edilmektedir³⁶⁷. Bunun yanı sıra, bahse konu varlıklar sözleşmenin konusu yapılmışsa ve konusu yapıldıkları sözleşme kapsamındaki borca aykırılık durumları, borç ilişkisinin tarafları açısından hukuksal sorumluluğa neden

³⁶⁴ SEROZAN, Rona, Teferruat Niteliğindeki Eşyanın Hukuki Rejimi, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, Yıl 1975, Cilt 41, Sayı 1- 2, s. 235 – 253, s. 237; OĞUZMAN, M. Kemal/SELİÇİ, Özer/OKTAY ÖZDEMİR, Saibe; Eşya Hukuku, 22. Baskı, Filiz Kitapevi, İstanbul 2020, s. 327.

³⁶⁵ ZEVLİLİLER, Aydın/HAVUTÇU, Ayşe, Zevkliler Borçlar Hukuku, Özel Borç İlişkileri, 9. Baskı, Ankara 2007, s. 45; REİSOĞLU, Seza; Finansal Kiralama Sözleşmeleri ve Uygulama Sorunları, Bankacılar Dergisi, S. 48, Mart 2004, s. 48.

³⁶⁶ Zevkliler/Havutçu, s. 36.

³⁶⁷ AKKURT, Sinan Sami, Yapay Zekânın Otonom Davranışlarından Kaynaklanan Hukukî Sorumluluk, Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi, Yıl 7, S.13, Haziran 2019, s. 48.

olmaktadır³⁶⁸. Bu kapsamda, konusunu işbu dijital varlıkların teşkil ettiği sözleşmeler açısından, borç hiç yahut gereği gibi yerine getirilmediğinden veya ayıplı yerine getirildiğinde TBK’ da borcun ifa edilmemesi hakkındaki genel düzenlemeler ya da o sözleşme bakımından öngörülen özel düzenlemelere gidilecektir³⁶⁹.

TBK’ nın 299 ve devamındaki düzenlemelerinde ele alınan kira sözleşmesi de taşınır ya da taşınmaz vasfındaki her çeşit eşyayı konu alabilmektedir³⁷⁰. Düzenlemede kira konusu hakkında bir kısıtlamaya değinilmemesi nedeniyle, zaman geçtikçe toplumsal yaşamın gerektirdiği ihtiyaçlar ve gelişime paralel olarak meydana gelebilecek maddi olsun olmasın her şeyin kiralanması bakımından olanaklıdır. Sanal evrenlerdeki dijital içerikler, sanal konser etkinlik alanları, avatarların envanterinde bulunan eşyalar vd dijital varlıkların kira sözleşmesinin konusu olabilmesi de mümkün olmaktadır. TBK’ da kiralanana nedeniyle söz konusu sorumluluklar hakkında özel düzenlemeler bulunmaktadır. Söz gelimi TBK’ nın 304 ve 305. maddelerinde kiraya verenlerin kiralananda bulunan ayıplar nedeniyle sorumlu olacağı, TBK’ ın 309 ve devamındaki düzenlemelerde üçüncü kişi tarafından öne sürülen haklardan dolayı sorumluluk hükümlerine yer verilmiştir³⁷¹. Sözü edilen düzenlemeler nitelikleriyle bağdaştığı nispette kira sözleşmesinin konusunu teşkil eden sanal evrende yer alan dijital varlıklar hakkında da tatbik edilebilecektir.

Sanal evrenlerdeki dijital varlıkları konu edinen sözleşmeler açısından, borcun hiç yahut gereği gibi yerine getirilmemesi yahut ayıplı olarak ifası hallerinde, TBK’ nın borcun yerine getirilmemesine yönelik genel düzenlemeleri yahut o sözleşme açısından öngörülen özel hükümler uyarınca sorumluluğun tespiti yapılacaktır³⁷².

³⁶⁸ Öğretide, yapay zekâya dayalı teknolojiler ile robotik sistemlerin, AB’de sözleşmesel sorumlulukla alakalı temel düzenleme niteliğine haiz “*Avrupa Sözleşme Hukuku İlkeleri*” kapsamında sözleşmenin konusu edilebileceği belirtilmektedir. Buna göre yasal bir düzenlemeye gereksinim olmadığı vurgulanmaktadır. ERSOY, Çağlar, Robotlar, Yapay Zekâ ve Hukuk, 3. Baskı, İstanbul, Nisan 2018, s. 75.

³⁶⁹ NOMER, Haluk N., Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 17. Bası, Beta Yayıncılık, İstanbul 2020, s. 359.

³⁷⁰ EREN, Fikret, Borçlar Hukuku Özel Hükümler, Yetkin Yayınları, 6. Baskı Ankara 2018, s. 311; Erzurumluoğlu, s. 94.

³⁷¹ KOÇ, Nevzat; 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanununda Kira Sözleşmesine İlişkin Olarak Yapılan Yeni Düzenlemelerin Genel Değerlendirmesi, İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi (1), 2014, s. 12.

³⁷² Bursa BAM 7. HD. K2019/516 ve 15.05.2019 tarihli kararında balayı geçirmek için paket turu sözleşmesi yapan iki kişinin vize sorunundan dolayı tatillerini iyi geçirememelerinin, balayı günlerinin yaşamları süresince kendilerini etkileyecek ve özel bir dönemleri olmasından olayı manevi tazminata hükmedilmesinin gerektiğini belirtmiştir. www.lexpara.com.tr, Erişim Zamanı, 10.07.2023.

Diğer taraftan son yıllarda teknolojide yaşanan son gelişmeler ile dijital varlıklar sözleşmenin konusuna giren öteki şeylerle kıyaslandığında farklı özellikler barındırmaktadır. Buna göre, örneğin sözleşmenin konusunu teşkil eden ve kendine mahsus niteliklere sahip yapay zekalı dijital varlıkların ortaya çıkardığı zararlar sözleşmenin ihlaline yönelik genel düzenlemelerle tazmin edilmekte yetersiz görülmektedir³⁷³. Dolayısıyla sözleşmeye konu olan sanal evrendeki dijital varlıkların içermiş olduğu farklı algoritma ve kompleks yazılımlarla devamlı güncellenebilmesinden dolayı meydana gelen hukuksal sorumluluğun, TBK’ daki ayıptan dolayı yahut kötü ifadan dolayı sorumluluğa yönelik ele alınan düzenlemelerle tespiti zor görünmektedir. İfanın ayıplı olması durumunda, mal tesliminde ayıp içermeyen, daha sonra bir ayıp da ortaya çıkmadığı hallerde dijital varlıklarda sebebi tespit edilemeyen uygunsuzluklar görülebilmektedir. Böyle bir durumda, dijital varlıklarda muhtemel ayıptan dolayı üründe meydana gelecek zararların, gerek mevzuat gerekse teknolojik olarak halen tartışılmakta olan sanal evrenlerin kendisine mahsus bir sigorta çeşidiyle teminat altına alınabilmesi mümkün olabilecektir. Halihazırda ise meydana gelen ayıplar 7223 sayılı Kanun³⁷⁴ kapsamında değerlendirilecektir.

Sanal evrenlerde tarafların birbirine karşı olan sorumlulukları çerçevesinde sözleşmesel sorumluluğu incelemek gerekirse; sanal evrenlerde yapılan işlemler, işlemin taraflarına ve uygulama alanlarına göre sanal evren işleticisi ile son kullanıcı arası işlemler (business to consumer, B2C), sanal evren işleticisi ile özel içerik alanı sahibi arası işlemler (business to business, B2B), özel içerik alanı sahibi ile son kullanıcı arasındaki işlemler (consumer to consumer, C2C) olarak değerlendirilebilmesi mümkündür. Buna göre;

Yargıtay. H.G.K. E2011/606 K2011/717 ve 30.11.2011 tarihli kararına konu olay şu şekilde gerçekleşmiştir. Davacılar davalının şirketine ait düğün salonunu kiralamıştır. Sözleşme kapsamında, yalnızca salon kiralayan firmanın anlaştığı öteki davalı firmaca fotoğrafların ve videoların çekimlerinin yapılacağı konusunda bir anlaşma yapılmıştır. Ancak düğün videolarının hatalı çekilmesinden dolayı videoların teslimi gerçekleşmemiştir. Bundan dolayı davacılar, tazminat isteminde bulunmuştur. Yüksek Mahkeme de bu merasimin insanın hayatında özel bir ödeniminin bulunduğunu, yenilenmesi olanaklı bulunmaya anılar ihtiva ettiğini, kayıtların teslim edilmeyerek davacılar nezdinde manevi zarar oluşturduğunu ve davacılara tazminat verilmesi gerektiğini belirtmiştir. Bkz. lexpara.com.tr, Çevrimiçi Erişim Zamanı, 10.07.2023.

³⁷³ ZEYTİN, Zafer/GENÇAY, Eray, Hukuk ve Yapay Zekâ: E-Kişi, Mali Sorumluluk ve Bir Hukuk Uygulaması, TAÜHFD/ZtdR- 2019/1, s. 39 – 70, s. 50- 51.

³⁷⁴ “Ürün Güvenliği Ve Teknik Düzenlemeler Kanunu” 12.03.2020 T. ve 31066 S. R.G. ile yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

- Sanal evren işleticisinin sözleşmesel sorumluluğu,
 - o Son kullanıcıya³⁷⁵ karşı (B2C),
 - o Özel içerik alanı³⁷⁶ sahibi kullanıcıya³⁷⁷ karşı (B2B),
- Özel içerik alanı sahibi olan kullanıcının son kullanıcıya karşı sözleşmesel sorumluluğu (C2C) olarak incelenebilmesi mümkündür.

Sanal evren işleten ile son kullanıcı arasında kullanıcının platforma kayıt olurken onay vererek tüm koşulları kabul etmiş sayıldığı platformun kullanım şartları, sorumluluk kapsamı, ödeme koşulları, güvenlik, mülkiyet hakları, tazminat, fesih ve askıya alma, telif hakkı ihlal prosedürü, uyuşmazlıkların çözümü, gizlilik ve veri kullanım kuralları gibi unsurları içeren sanal evren kullanımı hizmet sözleşmesi bulunmaktadır³⁷⁸. Bu noktada sanal evren platformu içerisinde kullanıcının avatarının hacklenmesi, kripto varlıklarının çalınması, isim, resim, ses gibi verilerinin izinsiz başkası tarafından kullanılması, kişisel verilerinin kullanılarak avatar oluşturulması vd hak ihlallerinde doğrudan ihlal iddiasını platformun iç bildirim proseslerine bağlı olarak platforma bildirip ihlal prosedürlerinin uygulanmasını talep edilebilmesi mümkündür. Bunun yanında ihlal iddiası ile haksız fiil failine karşı haksız fiil sorumluluğu ile sanal evren işleticisine karşı platformun veri koruma, gizlilik, güvenlik, kimlik doğrulama koşullarını sağlama yükümlülüğüne dayanılarak sözleşmesel sorumluluğu kapsamında dava yoluna gidilebilmesi mümkündür.

Sanal evrenlerin içerisinde doğrudan sanal evren tarafından tasarlanan ve son kullanıcıya sunulan alanların yanında kişiye özel tasarlanan, girişlerinin özel izin ve prosedürlere tabi olduğu, eğitim, oyun, konser, kongre gibi farklılaştırılmış içeriklerin sunulduğu, NFT olarak ilgili platformun pazar yerinde kripto varlıklar ile satılan ve son kullanıcıya deneyim yaşayabileceği üç boyutlu ürün ve hizmetlerin o alanın sahibi tarafından sunulduğu alanlar bulunmaktadır. Sanal evren işleticisi tarafından bu alanlar içerik üreticilerine açılırken alan içerisindeki platformun sunduğu hizmetin kapsamı, tasarım ve içeriğin sorumluluğu, sunulan ürün ve hizmetlerin kapsamı, bu

³⁷⁵ Son kullanıcı: Nihai tüketici olarak sanal evren platformuna avatar oluşturmak sureti ile kayıt yapan ve içerikleri deneyimlen kullanıcı.

³⁷⁶ Özel içerik alanı: Sanal evren platformu içerisinde NFT olarak satılan, tasarlanan, girişleri özel kurallara tabi olan kişiye özel alan.

³⁷⁷ Özel içerik alanı sahibi kullanıcı: Sanal evren içerisinde bulunan alanları NFT olarak ilgili sanal evren platformundan kripto varlıkları ile satın alan, kendine özel alan tasarlayan ve içerisinde son kullanıcının tüketeceği üç boyutlu ürün ve hizmetleri bulundurun kullanıcı.

³⁷⁸ Bkz. Bölüm IV.C.

alanlarda son kullanıcıların yada üçüncü kişilerin yaşayabileceği zararlardan doğacak sorumluluk, gizlilik ve veri kullanım kuralları, güvenlik, mülkiyet hakları, tazminat, fesih ve askıya alma, telif hakkı ihlal prosedürü, uyuşmazlıkların çözümü, gibi unsurları içeren düzenlendiği sözleşmeler yapılmaktadır. Özel içerik alanlarında özel içerik alanı sahibinin yaşayacağı hak ihlallerinde ihlal iddiasını doğrudan platformun iç bildirim proseslerine bağlı olarak platforma bildirip ihlal prosedürlerinin uygulanmasını talep edebilmesi mümkündür. Bunun yanında ihlal iddiası ile haksız fiil failine karşı haksız fiil sorumluluğu ile sanal evren işleticisine karşı platformun veri koruma, gizlilik, güvenlik, kimlik doğrulama koşullarını sağlama yükümlülüğüne dayanılarak sözleşmesel sorumluluğu kapsamında dava yoluna gidilebilmesi mümkündür.

Özel içerik alanlarında son kullanıcı açısından biri platforma kayıt olurken onaylayarak kabul ettiği sanal evren kullanımı hizmet sözleşmesi, diğeri ise özel içerik alanlarındaki üç boyutlu ürün ve hizmetleri deneyimleyebilmek için bu alanlara giriş yapabilmesinin ön şartı olarak onaylayarak kabul ettiği tarafları içerik sahibi ile son kullanıcı olan hizmet sözleşmesi olmak üzere iki ayrı sözleşme bulunmaktadır. Son kullanıcının bu özel alanlarda gerçekleşen hak ihlali iddiası ile doğrudan ihlal iddiasını platformun iç bildirim proseslerine bağlı olarak platforma bildirip ihlal prosedürlerinin uygulanmasını talep edebilmesi mümkündür. Bunun yanında ihlal iddiası ile haksız fiil failine karşı haksız fiil sorumluluğu ile iddiaya konu olayın kapsamı ve sözleşmelerin kapsamına göre sanal evren işleten ile özel içerik alanı sahibinin sözleşmesel sorumluluğu kapsamında dava yoluna gidilebilmesi mümkündür.

F. Haksız Fiil Sorumluluğu

Haksız fiil teşkil eden bir eylem hukuka aykırı bir fiildir. Dolayısıyla bu tür fiiller hukuk düzeninde uygun görülmeyen³⁷⁹, hukukun düzenince onaylanmayan fiiller olarak kabul edilmektedirler³⁸⁰. TBK.'nın ilk kısmında haksız muameleler nedenle ortaya çıkan borçlardan bahsedilmektedir. Öğretide bu tür borçlarla haksız eylem nedeniyle doğan borç ilişkilerinin anlaşılmasının gerekliliği üzerinde

³⁷⁹ KARAHASAN, Mustafa Reşit. “Sorumluluk Hukuku – Kusura Dayanan Sözleşme Dışı Sorumluluk – Kusura Dayanmayan Sözleşme Dışı Sorumluluk”, B.6, İstanbul 2003, s. 100.

³⁸⁰ KILIÇOĞLU, Ahmet, M.: “Haksız Fiillerden Sorumlulukta Ceza Hukuku ile Medeni Hukuk İlişkisi”, AÜHFD, y.1973, C.29, S.3-4, s.185.

durulmaktadır³⁸¹. Haksız fiiller genel olarak geniş anlamda haksız fiiller ve dar anlamda haksız fiiller olmak üzere iki grup halinde ele alınmaktadır. Geniş anlamıyla haksız fiiller sözleşmenin ihlaline neden olan davranışlardan doğmaktadır. Buna göre tarafların aralarında akdedilen bir sözleşme nedeniyle borca aykırılık teşkil eden davranışların haksız fiil niteliği bulunmaktadır. Bu bağlamda, sözleşmeyi ihlal eden taraf, öteki tarafa vermiş olduğu zararları tazminle mükellef olacaktır³⁸².

Tarafların aralarında daha evvelden hukuksal bir münasebet bulunmaksızın, yasanın bireylere yüklemiş bulunduğu görevlerin ihlal edilmesi durumunda da dar anlamıyla haksız bir fiilden söz edilebilecektir³⁸³. Haksız eylem nedeniyle sorumluluğun gerekli olduğu tüm olaylarda ortak nokta, toplumda hayat sürmenin temeli bulunan davranış normlarına aykırı davranılmasıdır³⁸⁴. Buna göre kişiler, başka kimselerin haklarının korunması, onların haklarının çiğnenmemesi yükümlülüklerine sahiptir. Bu yükümlülükler ihlal edildiğinde dar anlamda haksız fiil sorumluluğu doğacaktır. Genel itibarıyla haksız fiillerden söz edildiğinde dar anlamda bulunan haksız fiil teşkil eden eylemler anlaşılmaktadır.

TBK. m. 49. hükmünde kusurlu ve hukuka aykırı bir biçimde haksız olarak başka kimseleri zarara uğratanın bunu tazminle yükümlülüğünün bulunduğu belirtilmektedir. Tazmin sonucunun ortaya çıkabilmesi haksız fiile ilişkin koşulların bulunmasına bağlıdır. Haksız fiile yol açan eylemin yapılış biçimleri teknolojinin ilerlemesi ile değişmiş olsa da haksız fiil koşullarının değerlendirilmesi aynı

³⁸¹ KARAHASAN, s.100.

³⁸² SANLI, Kerem Cem. “Haksız Fiil Hukukun Ekonomik Analizi – Hukuk ve Ekonomi Öğretisi”, İstanbul 2007, s. 94.

³⁸³ REİSOĞLU, Safa. “*Borçlar Hukuku Genel Hükümler*”, B.19, İstanbul 2006, s.139.

³⁸⁴ KANETİ, Selim. “*Haksız Fiilde Hukuka Aykırılık Unsuru*”, İstanbul 2007, S. 2.

minvaldedir³⁸⁵. Buna göre ortada hukuka aykırı bir eylem bulunmalı, zarara³⁸⁶ yol açılmış olmalı, kusur ve illiyet bağının bulunması gerekmektedir³⁸⁷.

Haksız fiili teşkil eden eylemin ve etkisinin fiziksel evrende meydana geldiği durumların yanında teknolojik imkanların gelişmesi ile eylemin fiziksel evrende etkisinin sanal evrende; hem eylemin hem etkisinin sanal evrende olduğu haksız fiil teşkil eden eylemler söz konusu olmaktadır. Sanal evrenlerde haksız fiil görünümlerine örnek olarak bir sanal evren platformunda kadın bir kullanıcı, avatarının başka avatarların tacizine uğradığını ve hem psikolojik hem de fizyolojik olarak fiziksel hayattaki saldırıya verdiği tepkiyi verdiğini ifade etmiştir³⁸⁸. Sanal evrenlerin bileşenleri arasında olan kripto para alım satım borsalarına ve NFT pazar yerlerine karşı yapılan kimlik avı saldırıları³⁸⁹, bilgisayar korsanlarının hackleme atakları³⁹⁰ ile birçok kullanıcı ciddi zararlara uğramıştır. Bu noktada sanal evren işleten ile kullanıcı arasında sözleşmesel bir ilişki bulunduğundan kullanıcı ile sanal evren

³⁸⁵ Yargıtay. 4. H.D. T06.03.2019, E2016/16612 ve K2019/1233 sayılı kararında "... Davacının facebook sayfasına sinkaflı sözler içeren mesajlar gönderildiği, suça konu mesajların gönderildiği bilgisayarların IP numaralarının davalılara ait olduğu, davacının e-posta ve facebook adreslerine mail ve mesaj atıldığı saatlerde, mailin ve mesajın bırakıldığı mail adresine davalıların internete çıkış yaptıkları IP adresi üzerinden bağlantı yapıldığı anlaşıldığından, dava konusu mesajların gönderilmesinden hat sahibi davalılar sorumludur. Bu nedenle; gönderilen mesajlar bir bütün olarak değerlendirildiğinde, her iki davalının da yazılan mesajlardan sorumlu olduğu kabul edilmeli ve uygun bir miktar manevi tazminata hükmedilmelidir." İfadelerine yer verilmiştir. www.sinerjimevzuat.com.tr, Erişim Zamanı, 15.07.2023.

³⁸⁶ Yargıtay. 4. H.D. T04.02.2020, E2019/1464 ve K2020/359 sayılı kararında "...Davacının, davalı tarafından resmî nikâh yapma vaadi ile kandırıldığı ve bunun etkisi altında, fiziksel ve ruhsal olarak zarara uğratıldığı, bundan elem ve üzüntü duyduğunun kabul edilmesi ve davacının hukuka aykırı olan eylemden dolayı bozulan manevi dengesinin eski hâline dönüşmesi, duygusal olarak tatmin edilmesi, zarar verenin de bir daha böyle bir eylemde bulunmaktan alıkonulması amacıyla uygun bir manevi tazminata hükmedilmesi gerekir..." ifadelerine yer verilmiştir. www.lexpara.com.tr, Erişim Zamanı, 10.07.2023.

³⁸⁷ PEKER DEMİR, s. 91. Ayrıca Yargıtay H.G.K.'nın T13.06.2019, E2017/11-124 ve K2019/657 sayılı kararında özetle "...Uygun illiyet bağı, olayların olağan akışına ve hayat tecrübesine göre sebebin, meydana gelen sonucu yaratmaya elverişli olmasıdır. Uygun illiyet bağı, sorumluluğu, zarar veren bakımından öngörülebilir risklerle sınırlamaktadır. Başka deyişle, hayatın olağan akışı ve hayat tecrübesi bakımından öngörülemez zararlar uygun illiyet bağı kapsamında sorumluluğu doğurmaz. ...İlliyet bağı; mücbir sebep, zarar görenin kendi kusuru veya üçüncü kişinin kusuru nedeniyle kesilebilir. BK ... kapsamında sorumluluğun doğabilmesi için illiyet bağının kesilmemiş olması gerekir. Doktrindeki kabul edilen görüşe göre illiyet bağının kesilmesi olasılığı dar yorumlanmalıdır. Her üç neden açısından da illiyet bağının kesildiği iddiası, sorumlu kişiler tarafından açıkça ispatlanmadıkça kabul edilmemelidir. Bu bakımdan sorumluluktan kurtulmak oldukça zorlaştırılmıştır" şeklinde bir hüküm kurmuştur. www.lexpara.com.tr, Erişim Zamanı, 10.07.2023.

³⁸⁸ <https://www.independent.co.uk/news/uk/home-news/metaverse-gang-rape-virtual-world-b2005959.html>, Erişim Zamanı, 15.07.2023.

³⁸⁹ <https://threatpost.com/nft-investors-lose-1-7m-in-opensea-phishing-attack/178558/>, Erişim Zamanı, 15.07.2023.

³⁹⁰ <https://www.cnbc.com/2023/02/04/crypto-investors-lost-nearly-4-billion-dollars-to-hackers-in-2022.html>, Erişim Zamanı, 15.07.2023.

işleten arasındaki haksız fiil sorumluluğu geniş anlamda olurken, kullanıcıların birbirlerine karşı haksız fiil sorumluluğu dar anlamıyla değerlendirilebilmektedir.

Sanal evrenlerde sanal evren işleticisi tarafından üretilen alanlarda³⁹¹ kişilik hakkı ihlal edilen son kullanıcının bu iddiasını haksız fiil failine karşı; özel içerik alanlarında kişilik hakkı ihlal edilen özel içerik alan sahibinin kişilik hakkı ihlal iddiasını haksız fiil failine karşı; yine özel içerik alanlarında kişilik hakkı ihlal edilen son kullanıcının bu iddiasını haksız fiil failine karşı haksız fiil sorumluluğu çerçevesinde dava yoluna gidebilmesi mümkündür. Her durumda kişilik hakkı ihlal edilen kişinin ihlal iddiasını doğrudan platformun iç bildirim proseslerine bağlı olarak platforma bildirip ihlal prosedürlerinin uygulanmasını talep edebilmesi mümkündür.

Sanal evrenlerdeki dijital varlıklardan kaynaklı mal varlığı yahut kişilere yönelik zararların tazmini hakkında hukuk sistemimizde farklı sorumluluk sebeplerinden söz edilebilir. Buna göre, koşulları gerçekleşen farklı sorumluluk nedenlerinden yarışan taleplerin bulunması nedeniyle zarara uğrayan TBK' nın 60. maddesine göre sorumluluk nedenleri arasından istediğine dayanabilmektedir³⁹². Diğer taraftan, öteki sorumluluk nedenleri, zarara uğrayan açısından genel haksız fiil düzenlemelerine nispeten daha elverişli düzenlemelere sahip bulunduğundan genel haksız fiile ilişkin düzenlemelerin tatbikine kısıtlı olarak imkân bulunmaktadır. Aynı borç kaynağında farklı sorumluluk nedenlerinin bahse konu olması halinde, özel – genel düzenleme değerlendirmesine girilerek olaya ilişkin TBK' nın 49/1. fıkrasına göre genel haksız fiile ilişkin düzenlemelere başvurulup başvurulamayacağı tespit edilecektir³⁹³. Diğer bir deyişle özel hüküm genel hükmü bertaraf ettiğinde, hukuka aykırı davranışın neticesi meydana gelen zararların tazmin isteminin, 6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun³⁹⁴ (TKHK), ürün sorumluluğu, borca

³⁹¹ Sanal evren işleticisi tarafından üretilen alan: Sanal evren işleticisi tarafından platformun altyapısı kullanarak, tüm tasarım ve içeriğin işletici tarafından oluşturulduğu ve platforma kayıt olmanın yanından özel bir giriş hakkı elde etmesine gerek kalmaksızın üç boyutlu ürün ve hizmetlerin deneyimlenebildiği alan.

³⁹² OĞUZMAN M. Kemal/ÖZ M. Turgut, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, B.5, İstanbul 2006, C. 1, s. 434; TEKİNAY, S. Sulhi/ AKMAN, Sermet/ BURCUOĞLU, Haluk/ ALTOP, Atilla, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 7. Baskı, İstanbul, Filiz Kitabevi, 1993, s. 981.

³⁹³ ÇAĞA, Tahir, Özel Hüküm Genel Hüküm Daima Bertaraf Eder mi? Türkiye Barolar Birliği Dergisi, 1991/3, s. 366- 375, s. 373.

³⁹⁴ 28/11/2013 T. ve 28835 S. R.G. ile yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

aykırılık yahut kusursuz sorumluluğa ilişkin düzenlemelere dayandırılmadığında genel haksız fiile ilişkin hükümler tatbik edilecektir.

G. Sanal Evrenlerde Sorumluluk

İnternet sitelerinin hayatımıza girmesiyle başlayan ve hızla gelişen web 1.0, web 2.0, web 3.0 olarak ilerleyen internet çağında yazılım ve donanım altyapısının gelişmesi ve dönüşmesi ile hukuki altyapıda da yeni nesil ihtiyaçlar doğmuştur. Bu çerçevede kişiliğin tanımında gerçek kişi ve tüzel kişi tanımının yanında dijital kişi kavramı karşımıza çıkmaktadır. Dijital kişinin sınırları ve çerçevesi ile dijital sorumluluk ile fiziksel sorumluluğun kesişim alanının belirlenmesi gerekmektedir.

Metaverse'ün fiziksel evrenin paralelinde bir sanal evrenin bulunduğu birinci aşamasında fiziksel sorumluluk ile dijital sorumluluğun sınırları bellidir. Metaverse'ün ikinci aşamasında fiziksel evren ile sanal evrenin kesişimine bağlı olarak fiziksel sorumluluk ile dijital sorumluluk kesişimi başlamaktadır. Fiziksel ve dijital sorumluluğun sınırları metaverse'te gerçeküstücülüğün başladığı sanal evrenlerin farazi sınırlarının fiziksel evrenlerin sınırlarını aştığı bir diğer deyişle metaverse'ün olgunlaştığı üçüncü aşamada çok daha önemli hale gelecektir. Zira metaverse'ün ikinci aşamasından itibaren avatarların kişiselleştirilmesi, hareket kabiliyeti, diğer avatarlarla etkileşim kurma özellikleri, fiziksel evren ile sanal evren arasındaki akışkan geçişkenlik ile çift yönlü olarak sanal kurgularda yapılan sanal iş ve işlemler ile gerçek fayda ve zararlar ortaya çıkmış olacaktır. Bu durum da fijital sorumluluk kavramını karşımıza çıkacaktır.

Fijital kavramı dijital ve fiziksel olarak ayrı iki dünyanın bağlantısı olarak tanımlanmaktadır³⁹⁵. Metaverse'te sanal olarak yapılan bir eylem ile sanal evrende bir hak ihlalinin meydana gelmesi, fiziksel evrende bir hak ihlalinin meydana gelmesi ve hem sanal evrende hem fiziksel evrende hak ihlali meydana gelmesi mümkündür. Her durumda da fiziksel evrende hukuk düzenimizde düzenlemeler bulunmaktadır³⁹⁶. Fakat bu düzenlemeler avatarın arkasındaki gerçek kişinin tespiti ve gerçek kişinin sorumluluğu çerçevesindedir. Metaverse'ün ilk aşamasında ve kısmen ikinci aşamasında avatarın arkasındaki gerçek kişinin tespiti yeterli olabilecek iken;

³⁹⁵ MORAVČÍKOVA Dominika and KLİESTÍKOVA Jana: "Brand Building with Using Phygital Marketing Communication". Journal of Economics, Business and Management. 2017, s. 149.

³⁹⁶ Bkz. Bölüm VI.

gerçeküstücülüğün başladığı, sanal evrenlerin sınırlarının fiziksel evrenleri aştığı ikinci aşamanın sonunda ve üçüncü aşamada bu sorumluluk çerçevesi yetersiz kalacaktır. Zira avatarların metaverse'teki seviyesi, yetenekleri, yapay zeka ve makine öğrenmesi ile olgunlaşan hareket kabiliyetleri, devredilebilir olması, metaverse'ler arası geçişin başlaması, kripto varlıkların finansal ekosistemdeki yerinin artarak devam etmesi gibi metaverse'e özel hak sahiplikleri nedeni ile sadece avatarın arkasındaki gerçek kişiyi sorumlu tutmak, sanal evrenlerde bir sorumluluk çerçevesi çizmemiş olmak kişilerin dijital evrenler aracılığı ile hak ihlaline maruz kalmasına yol açabilecektir. Metaverse'ün farklı bileşenlerin³⁹⁷ bir araya gelmesi ile dağıtık blokzincir ağının, metaverse içeriklerinin, giyilebilir teknoloji cihazlarının donanım üretiminin, giyilebilir teknoloji cihazlarının yazılım üretiminin, hakkı ihlal edilen kullanıcının, hak ihlali yapan kullanıcının, ihlalin yaşandığı içerik sahibinin, tümünü kapsayan metaverse platformlarının farklı ülkelerde, farklı regülasyonlara tabi olmasının karşısında dijital sorumluluğun sınırlarının belirlenebilmesi için uluslararası metaverse regülasyonlarına, uluslararası anlaşmalar ve bunların çerçevesinde oluşturulan asgari koşulları sağlayan metaverse platformları arası ortak düzenlemelere ihtiyaç duyulmaktadır.

Gerçeküstücülüğün başladığı, sanal evrenlerin kapsamının fiziksel evrenlerin sınırlarını aştığı, dijital yada elektronik kişilerin kendi yaşam döngülerini sürdürüp, kendi kararlarını alıp gerçek kişiden bağımsız olarak eyleme geçebildiği aşamada sanal evrenlerde avatarlar bir eylem ile gerçek bir kişiye fiziksel ya da sanal evrende zarar verebilir, başka bir avatara sanal evrende zarar verebilir, hem gerçek kişiye fiziksel ya da sanal evrende hem de başka bir avatara sanal evrende zarar verebilir. Zararın, hakkın, ihlalin ve sorumluluğun sanal evrenlerde dijital veya elektronik kişi kavramına paralel olarak halen gelişmekte olduğunu, bunun hukuki ve felsefi sonuçlarının devam eden tartışmalara konu olduğunu, teknoloji ilerledikçe ve sanal ortamlar kullanıcıların dijital etkileşimlerini dönüştürerek şekillendirmeye devam ettikçe, dijital kişilerin tanımı ve anlayışının gelişmeye devam edeceğini ifade ederek uygulanabilmesi için çeşitli özel düzenlemeler yapılmalıdır. Metaverse'ler arası geçişlerin şartları, kripto varlıkların kullanım şartlarının da yer alması gereken bu düzenlemeler kapsamında avatarların her metaverse'te uyması gereken kuralların, bir metaverse'teki hak

³⁹⁷ Bkz. Tablo 1.

ihlalinin avatarlar diğer metaverse'lere geçtiğinde de gerçek kişiden bağımsız olarak avatar ile oluşan dijital kimliğin sahibi olduğu kripto varlıklardan tazmin edilmek sureti ile maddi yaptırımlar, metaverse ihlalin boyutu ve ağırlığına göre platformlara belirli süreler giriş yapamama, etkileşim kurma, işlem yapma, hareket et kazan, oyna kazan, eğlen kazan gibi ekonomiye dayalı aktivitelere katılamama, ihlallerin tekrarı halinde dijital kişi sorumluluğu çerçevesinde avatarın tüm metaverse platformlarından tamamen yasaklanmasına kadar tüm metaverse'lerde geçerli olan kuralların tanımlanması gerekmektedir.

Dijital yada elektronik kişi³⁹⁸ çerçevesinde fiziksel sorumluluk, dijital sorumluluk ve fijital sorumluluğun kapsamı ve sınırları belirlenirken aşağıdaki ilkeler çerçevesinde hareket edilmelidir;

- Sanal evrenlerde avatarlar, gerçek bir kişiye zarar vermeyecek şekilde kurgulanmalı.
- Etkisi fiziksel dünyada gerçek bir kişi tarafından hissedilen bir zarar olmadığı durumda anonimlik perdesi korunarak dijital yada elektronik kişi çerçevesinde sorumluluk belirlenmeli.
- Dijital yada elektronik kişilerin metaverse'te dijital yeteneklerini aktif olarak kullanabilmesi için bahse konu yeteneğin ölçüsünde belirlenecek tutarlarda asgari sorumluluk sigortası bedeli kripto varlık olarak bloke edilmeli.
- Metaverse'ün kullanıcıları olan ve metaverse'ün üçüncü aşamasında dijital yerliler olarak ifade edilecek olan topluluklar kuralların belirlenme sürecine dahil edilmeli.
- Teknoloji üreticileri sınırsız bir sorumlulukla karşı karşıya bırakılmamalı.

Bu ilkeler çerçevesinde oluşturulacak kurallar ile web 3.0 teknolojilerinden insanlığın maksimum düzeyde faydalanması, zarar ve risklerinden de minimum düzeyde etkisi sağlanabilecektir.

³⁹⁸ Bkz. Bölüm IV. B.

VI. Sanal Evrenlerde Kişilik Hak İhlallerinde Hukuksal Korunma Yolları

A. Özel Hukuk Hükümlerine Göre Korunma Yolları

a. Genel

Kişilik hakkının hukuk düzeninde korunması konusunda çeşitli düzenlemeler bulunmaktadır. TMK.'nın 25. maddesi uyarınca kişilik hakkı ihlalleri dolayısıyla başvurulabilecek davaları üç başlık altında inceleyebilmek mümkündür. Bunlar “koruyucu davaları”, “tazminat davaları” ve “vekaletsiz iş görme davası” biçiminde başlıklara ayrılabilir. Bunların yanı sıra kişilik hakkı ihlalleri dolayısıyla sebepsiz zenginleşme davasına da başvurulabileceği belirtilmektedir³⁹⁹. Öğretideki kimi yazarlara göre TMK. m. 25 kapsamında belirtilen davalar sayılanlarla sınırlı değildir. Bunların örnekleme olarak belirtilmiş olup “*maddi tazminat ve vekaletsiz iş görme*” davalarının sayılması nedeniyle “*sebepsiz zenginleşme*” davasının açılmasının gerekli olmayacağı savunulmaktadır⁴⁰⁰.

Kişilerin mesleki ve iktisadi haklarını içerisinde bulunan fikri haklarına karşı ihlaller nedeniyle TMK.' da belirtilen davaların açılabilmesi mümkün olduğu kadar FSEK. kapsamındaki çeşitli davaların⁴⁰¹ açılabilmesine de olanak bulunmaktadır. TMK.'nın 25. maddesinde kişilik hakkı ihlalleri dolayısıyla başvurulabilecek davalara yer verilmiştir. Bu davalar ayrıca tazmin niteliği bulunmayan hukuk davaları şeklinde de adlandırılmaktadır⁴⁰². TMK.'nın 25/3. maddesinde kişilik hakkı ihlali dolayısıyla ortaya çıkan zararlar bakımından açılacak tazminat davaları öngörülmüştür.

b. Koruyucu Davalar

Koruyucu davaların amacı kişilik hakkı ihlalleri nedeniyle saldırının önlenmesi, devam eden saldırının sonlandırılması yahut etkisinin kırılmasıdır. Bu davalar TMK. m. 25/1. fıkrasında düzenlenmiştir. Bunlar kişilik hakkı ihlaline yol açan saldırının bulunması koşuluyla açılabilen davalar⁴⁰³. Bunun yanı sıra bu

³⁹⁹ AYAN/AYAN, s.83; OĞUZ, s.146.

⁴⁰⁰ Dural/ Ögüz, s.152.

⁴⁰¹ Bu kapsamda “Kanunda öngörülen bu davalar açılacağı gibi, FSEK’te belirtilen eser sahibinin tespit i davası (madde 15/2), tecavüzün ref’ i (kaldırılması) davası (madde 66-68), tecavüzün men’i davası (madde 69), tecavüzün tespiti davası ile maddi ve manevi tazminat davalarını” saymak mümkündür. Ayrıca bkz. İZMİRLİ, Lale Ayhan. Avrupa Birliği ve Türk Hukuklarına Göre İnternet Ortamında Fikri Mülkiyet Haklarının İhlali ve Korunması. Ankara: Seçkin, 2012. s. 216.

⁴⁰² BULUT, Harun. “Kişilik Hakları ve Kişilik Haklarına Saldırıdan Kaynaklanan Hukuk Davaları”. İstanbul: Beta, 2006, s.177; OĞUZ, s.146.

⁴⁰³ HELVACI, s.152.

davaların açılması mağdurun maddi yahut manevi zarara uğramış olmasına bağlı olmadığı kadar failin kusurunun bulunması koşuluna da bağlı olmamaktadır⁴⁰⁴. Dolayısıyla, koruyucu davaları açabilmek için ortada “kusur” ve “zarar” koşullarının bulunması zorunlu tutulmamıştır.

TMK.’nın 24. maddesi kişiliğe karşı tüm saldırıların korunması karşısında tatbik edilebilecek genel bir düzenleme mahiyetine sahiptir. Bu sebeple düzenleme, kişilik hakkına saldırılarda temel alınan bir normdur. Bu madde öğretideki genel tabiriyle kişiliği korumada hakimin “açık bono” sahibi bulunduğu bir düzenleme niteliği arz etmektedir⁴⁰⁵.

Kişilik hakkı ihlaline neden olan saldırı hukuka aykırılık teşkil etmelidir. TMK.’nın 24/2. fıkrasında kişilik hakkının ihlali karşısından daha üst niteliği bulunan olgulara yer vermiştir. Bunlar arasında “ilgili tarafından verilen rıza”, “özel yahut kamu yararı” veya “kanunen verilen yetkiyi kullanma” nedenleri sayılmıştır. Bunlar haricinde sebebine bakılmaksızın kişilik hakkı ihlaline neden olan saldırının hukuka aykırılığı söz konusu olacaktır. Sanal evrenlerde kişilik hakkına yapılan saldırılar, yukarıda sayılan daha üst mahiyet arz eden olguların haricinde kalması durumunda hukuka aykırılık teşkil edebilecektir.

i. Saldırının Tehlikesine Karşı Önleme Davası

Saldırı tehlikesine karşı önleme davası kişilik hakkı ihlali dolayısıyla TMK. 25’ de açılabilen öngörülen davalardandır. Kişilik hakkını ihlalin daha vücut bulmadığı ancak önemli bir ihlal tehlikesi arz eden durumlarda açılabilir. Dolayısıyla davayla amaçlanan, kişilik hakkına yönelik ihlalin daha başlamamış olduğu anda ve tehlike altında bulunduğu sırada engellenmesidir⁴⁰⁶. Söz gelimi sanal evrenlerde kanunun hilafına olarak dizi yahut bir müziğin paylaşımını yapan bir içerik bulunabilir. Bu ortamda belli kişilerin müzik ürünlerinin yahut dizi filmlerinin yakın bir zamanda paylaşımda bulunulacağına ilişkin duyuru yapılabilir. Eserlere sahip

⁴⁰⁴ HELVACI, s.152.

⁴⁰⁵ KILIÇOĞLU, s.76.

⁴⁰⁶ DURAL/ÖGÜZ, s.153.

kişilerin bu duyurular karşısında, saldırı tehlikesi bulunması nedeniyle bunun önlenmesine dair talepte bulunabilmesine olanak bulunmaktadır⁴⁰⁷.

Önleme davasına başvurulabilmesi bakımından kişilik hakkı ihlaline neden olan bir saldırının ortaya çıkacağı ön kabulü her zaman yetmeyebilir⁴⁰⁸. Bu davanın açılabilmesi kişilik hakkı ihlali teşkil eden saldırının önemli ve yakın bir tehlike arz etmesine bağlı kılınmıştır⁴⁰⁹. Bunun yanı sıra bahse konu davada ihlal tehlikesinin yeni olmasına yahut eskisinin tekrarlanması tehlikesinin bulunmasına bakılmamaktadır. Dolayısıyla yakın gelecekte bir ihlal tehlikesinin varlığı ve bunun önemli olduğu konusunda kanıtların bulunması yeterlidir⁴¹⁰.

İhlal tehlikesinin var olduğu müddet zarfında bu dava açılabilir. Tehlikenin sona ermesi yahut gerçekleşmiş olması durumunda bu davayı açmakta hukuksal bir fayda bulunmayacaktır⁴¹¹. Davanın görüldüğü sırada ihlalin gerçekleşmesi yahut kararın verildiği sırada tehdidin sonlanması halinde davanın konusuz kalacağı kabul edilecektir. Böylece mahkemece davanın esası hakkında karar verilmesine yer olmadığı konusunda bir hükme varılacaktır. Öte yandan önemli ve yakın bir kişilik hakkı ihlali tehlikesinin bulunduğu konusundaki ispat davacı tarafından yapılmalıdır. Fakat yapısından dolayı, önemli bir ihlal tehlikesinin varlığının kanıtlanabilmesinde güçlükler bulunacağından bu hususta önemli bir karine bulunması yeterli görülecektir⁴¹². Söz gelimi sanal evrende herhangi bir müzik albümü bulunmayan bir kişinin müzik eserlerinin paylaşılacağı konusunda bir duyuruya ilişkin bu dava açılmayacaktır. Zira önleme davasının açılabilmesi yakın bir tehlike bulunmasına bağlıdır. Benzer olarak daha projesi tamamlanmamış bir dizi filminin sanal evrende gösterileceği konusunda bu davanın açılabilmesi olanaklı olmayacaktır. Diğer bir deyişle bu paylaşım yakın bir kişilik hakkı tehlikesi arz etmeyecektir⁴¹³.

Dava sonucunda hükmedilen karar geleceği etkilemektedir. Bu hükümle,

⁴⁰⁷ ATAAY, Aytekin. “Şahıslar -Hakiki Şahıslar”. İstanbul: Fakülteler Matbaası, 1978.s.152; ZEVKLİLER, Zevkliler, Aydın. Kişiler Hukuku Gerçek Kişiler. Ankara: Olgaç Matbaa, 1981, s.352; İMRE, s.425.

⁴⁰⁸ AKİPEK/ AKINTÜRK/ ATEŞ KARAMAN, s.397.

⁴⁰⁹ OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY ÖZDEMİR, s.162; HELVACI, s.153; DURAL/ÖĞÜZ, s.153.

⁴¹⁰ OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY ÖZDEMİR, s.162.

⁴¹¹ HELVACI, s.153.

⁴¹² HELVACI, s.153.

⁴¹³ OĞUZ, s.150.

gerçekleşeceği oldukça muhtemel ve önemli olan hukuku ihlal eder nitelikteki fiillerin ve hareketlerin önlenmesini sağlamaktadır⁴¹⁴.

Önleme davalarına ilişkin olarak bir zamanaşımı yahut hak düşürücü süre öngörülmemiştir. Bu dava ihlal tehdidinin devamı süresince yahut ihlalin yenilenme tehdidinin sürmesi boyunca açılabilir⁴¹⁵. Diğer taraftan bu dava eda davası niteliğindedir. Bu davalarda davacının, davalıdan bir işin yapılması, bir şeyin verilmesi yahut bir şeyin yapılmamasını istemesi söz konusudur. Dolayısıyla davalı tarafından, kişilik hakkı ihlaline neden olabilecek niteliği bulunan davranışların yapılmamasına hükmedilmesi istemiyle açılan bu dava eda davası niteliğine haizdir⁴¹⁶.

ii. Saldırının Sonlandırılması/ Durdurma Davası

Saldırının durdurulması davası kişilik hakkı ihlali teşkil eden ve hâlihazırda süren bir ihlalin durdurulması, tekrarlanmaması ve ihlalle alakalı sonuçların ağırlaşmasını önlemek amacı ile açılmaktadır⁴¹⁷. Davanın konusunu, kişilik hakkının ihlaline neden olan ve halen devam ettirilen ihlalin durdurulmasına ve yenilenmesine mani olunması teşkil etmektedir⁴¹⁸. Dolayısıyla ihlalin başlaması kaydıyla devam ettiği sürece bu davanın açılabilmesi mümkün olmaktadır. Diğer bir deyişle, ortada kişilik hakkını ihlal eden bir saldırının olması ve bunun davanın açılmış olduğu zaman da sürmesi gerekmektedir. Saldırı gerçekleşmiş ancak sonlanmışsa bundan böyle davanın açılmasına olanak bulunmamaktadır⁴¹⁹. Bunun yanı sıra saldırının devamı süresince zamanaşımına uğramayacağını söylemek de mümkündür⁴²⁰.

Sanal evrende kişilik hakkının ihlal edildiği zaman durdurma davasının açılabilmesi sürmekte olan ihlalin bulunmasına bağlıdır. Söz gelimi sanal evrende kişiye ilişkin olarak hakaret içeren bir görüntünün yayımlanması halinde, görüntünün sanal evrende bulunduğu ve sanal evren kullanıcıları tarafından bu ortama erişebildiği sürece saldırının sürdüğü kabul edilmelidir. Öte taraftan, ihlalin devamı süresince bir zararın ortaya çıkması halinde bu zarar giderimde bulunulmalıdır⁴²¹. Fakat sanal

⁴¹⁴ AKİPEK/ AKINTÜRK/ ATEŞ KARAMAN, s.398.

⁴¹⁵ DOĞAN, s.410.

⁴¹⁶ DOĞAN, s.383.

⁴¹⁷ YÜZER, s.157.

⁴¹⁸ AKİPEK/ AKINTÜRK/ ATEŞ KARAMAN, s.395.

⁴¹⁹ AKİPEK/ AKINTÜRK/ ATEŞ KARAMAN, s.396.

⁴²⁰ DURAL/ÖĞÜZ, s.152.

⁴²¹ PEKER DEMİR, s. 111.

evrende gerçekleştirilen eşzamanlı sohbet sırasında bir kimsenin hakarete uğraması durumunda kişilik hakkının ihlalinin sonlanması davaya konu edilemeyecektir. Zira hakaret içerikli görüntüler, bu ortamda kesinti olana kadar hakareti gerçekleştiren ve kendisine hakarete bulunulan kişinin internet erişimine açık cihazında gözükecektir. Ortamda kesinti yaşanmasının ardından ise sohbetin cihazın ekranlarından silindiği görülecektir⁴²². Buna göre durdurma davasını açabilmek için gereken ihlalin devamı koşulu örnek verilen bu somut olay bakımından geçerliliği bulunmayacaktır. Dolayısıyla bu durumda durdurma davasının açılabilmesine olanak da bulunmayacaktır.

Durdurma davası, kişilik hakkı ihlal edilen kimse tarafından açılabilir. Ancak, bir davranışın birden çok kimsenin kişilik hakkını ihlal etmesi halinde hakkı ihlal edilenlerin her birisi ötekilerle birlikte hareket etmeksizin bu davayı açabilecektir. Davanın sonunda saldırının durdurulması halinde bu sonuçtan öteki mağdurların fiili olarak yararlanmaları mümkündür. Ancak mağdurların birisinin açmış olduğu davayı kaybetmesinden dolayı ötekilerin dava hakları etkilenmemektedir. Şayet ihlali gerçekleştirenin birden çok olması durumunda saldırının sonlandırılması davasının bunlardan birine, bir kısmına yahut her birine birlikte açılabilmesi olanaklıdır⁴²³. Söz gelimi sanal evrende yapılmakta olan bir konserde içeride bulunan herkesin hakarete uğraması halinde birden çok kişinin kişilik hakkı ihlal edilmiş olacaktır.

Davanın sonucunda varılacak hüküm, halen süren saldırının sonlandırılmasına, yeniden bu şekilde bir ihlalde bulunulmamasına yönelik olmaktadır⁴²⁴. Dava görülürken ihlalin sonlanması durumunda, koşulların kararın verildiği anda bulunması arandığından mahkemece, saldırının önlenmesi davasında olduğu şekilde, esasa ilişkin karar verilmesine yer olmadığına ilişkin hüküm kurulmalıdır⁴²⁵.

iii. Hukuka Aykırılığın Tespiti Davası

Hukuka aykırılığın tespiti davası, genel niteliği bulunan tespit davasının kişilik hakkının ihlaline yönelik koruma bakımından hususi olarak düzenlenen biçimi olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu dava sonlanmış bir ihlalin etkisi sürmesi durumunda

⁴²² OĞUZ, s.154.

⁴²³ OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY ÖZDEMİR, s.161.

⁴²⁴ AKİPEK/ AKINTÜRK/ ATEŞ KARAMAN, s.397.

⁴²⁵ HELVACI, s.154.

açılabilir⁴²⁶. Saldırının hukuksuzluğunun tespiti davasının, hâlihazırda süren davranış yahut fiilin kişilik hakkını ihlal ettiğinin mahkemece tespitine yönelik bir dava olduğunu söylemek mümkündür⁴²⁷.

TMK. m. 25 uyarınca davacı sonlanmış olsa dahi etkide bulunmayı sürdüren bir saldırının hukuksuzluğunun belirlenmesini isteyebilecektir. Buna göre tespit davasının açılmasıyla amaçlanan, bir kimsenin kişilik hakkının ihlaliyle ortaya çıkan ve etkilerini sürdüren davranışın yahut fiilin hukuksuz olduğunun mahkemece saptanmasının sağlanmasıdır. Bu davada güdülen amaç yalnızca bu olmaktadır⁴²⁸. Diğer bir deyişle bahse konu dava, ihlalin hukuksuzluğa neden olan neticelerini yalnız başına gidermeye yetmemektedir. Bilhassa ihlalin sanal evren araçları vasıtasıyla gerçekleştirildiğinde saldırı herkesçe bilinir duruma gelecektir. Mahkemenin kararının yalnızca taraflarca bilineceğinden kişilik hakkı ihlalleri toplumda yaşanan diğer bireylerce öğrenilemeyecektir.

Diğer taraftan öteki koruyucu davalar bakımından da benzer durumun bahse konu olduğu söylenebilir. Diğer bir deyişle kararın toplum tarafından öğrenilebilir kılınması gerekmektedir⁴²⁹. TMK.'nın 25/2. fıkrasında mahkemece verilen hükmün⁴³⁰ toplumda yaşayan bireylerin yahut ilgili kimselerce öğrenilmesinin temini bakımından bir düzenlemeye yer verilmiştir⁴³¹. Düzenlemede davacının koruyucu davaların yanı sıra düzeltme yahut kararın üçüncü kişilere bildirilmesine veyahut yayınlanmasına dair istemde bulunabileceği belirtilmektedir.

c. Cevap ve Düzeltme Hakkı

Cevap ve düzeltme hakkı dayanağını Anayasanın 32. maddesinden almaktadır. Buna göre bireylerin haysiyet yahut şereflerine dokunulduğu yahut kendileri hakkında gerçekte bağdaşmayan yayınların yapıldığı durumlarda bu hak tanınmaktadır. Cevap ve düzeltme hakkında iki unsur bulunmaktadır. Bu kapsamda ortada gerçeğe aykırı olan ve bireyin şeref ve haysiyet hakkına müdahale teşkil eden bir yayın olması gerekmektedir. Böylelikle bu tür yayınlarla kamuoyunun önünde aşıldığını ve

⁴²⁶ DURAL/ÖĞÜZ, s.154; OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY ÖZDEMİR, s.163.

⁴²⁷ AKİPEK/ AKINTÜRK/ ATEŞ KARAMAN, s.398.

⁴²⁸ AKİPEK/ AKINTÜRK/ ATEŞ KARAMAN, s.398.

⁴²⁹ DURALÖĞÜZ, s.155.

⁴³⁰ AKİPEK/ AKINTÜRK/ ATEŞ KARAMAN, s.400

⁴³¹ DURAL/ÖĞÜZ, s.155.

kendisine ilişkin doğru olmayan kanaatlerin oluşmasına neden olduğunu belirten kişilere savunma hakkı mahiyetinde bir hak sağlanmaktadır⁴³².

İnternet ortamının yaygınlaşmadığı yahut yaygınlıkla kullanımda bulunmadığı önceki zamanlarda cevap ve düzeltme hakkına çeşitli kanunlarla yer verilmişti. Bunlar arasında Anayasa, “*Basın Kanunu*”, “*Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanun*” bulunmaktaydı. Daha sonraları ise internetin yaygınlaşmasıyla birlikte internette kişilik hakkı ihlalleri de artmaya başlamıştır. Dolayısıyla ortaya çıkan artışlardan dolayı 5651 sayılı yasa ile bu yasanın uygulanmasına ilişkin esasları belirten yönetmelik çıkarılmıştır. Yönetmeliğin 13. ve 14. maddelerinde koruma ve idari tedbirler çerçevesinde erişimin engellenmesine ilişkin mekanizmalara yer verilmiştir.

d. Tazminat Davaları

Sanal evrende kişilik haklarına yönelen saldırıların sonucunda zarara uğrayan kimseler, uğramış oldukları zararlarının türü bakımından maddi yahut manevi tazmini yoluna gidebilmektedir. Yalnızca maddi zararların giderimine ilişkin davalara “*maddi tazminat*”; yalnızca manevi zararların giderimine ilişkin konulardaki davalara “*manevi tazminat*” davası denilmektedir⁴³³. Tazminat davasının konusuna sona ermiş bir saldırı nedeniyle ortaya çıkan zararlar girmektedir. Diğer bir deyişle bu davayla saldırının sonuçlarının yok edilmesi, düzeltilmesi ve onarılması amaçlanmaktadır⁴³⁴. Bu davalar hukuksal dayanaklarını TMK. m. 25/3. fıkradan almaktadır. Düzenlemeyle kişilik hakkı ihlallerinin neticesinde uğranılan maddi zararlarla manevi olarak duyulan üzüntü ve elemnin giderilmesi bakımından kişilerin belirli düzeyde tatminleri ve tesellileri amacıyla davaların açılabilmesi olanağı tanınmıştır⁴³⁵.

Tazminat davalarına ilişkin olarak üç müşterek özellik bulunmaktadır. Bunlardan ilki, tüm tazminat davaları bakımından ihlalin sonlanmış olmasına gerek bulunmaktadır. Daha gerçekleşmeyen yahut sürmekte bulunan ihlalden dolayı tazminat davasını açılmasına olanak bulunmamaktadır⁴³⁶. Bu noktada belirtilmesi

⁴³² REİSOĞLU, Safa. “*Basın Özgürlüğü ve Kişilik Haklarının Korunması*”, Prof. Dr. Turgut Akıntürk’e Armağan, İstanbul 2007, s. 317

⁴³³ AYAN/AYAN, s.76.

⁴³⁴ HELVACI, s.157.

⁴³⁵ AKİPEK/ AKINTÜRK/ ATEŞ KARAMAN, s.404.

⁴³⁶ HELVACI, s.157.

gerekli husus, saldırının devamı sırasında bir zararın ortaya çıkması halinde tazminat davasının açılabilmesinin mümkün olmasıdır⁴³⁷. Tazminat davasının özelliklerinden bir diğeri bu davalarla ihlalin düzeltilmesi amaçlanmaz, bilakis ihlalin mağdur üzerinde bıraktığı sonuçlarının düzeltilmesi amaçlanmaktadır⁴³⁸. Bu davaların son özelliği ise, davaların sonucunda, davalarını bir edim ifasında bulunmak sorumluluğunun doğması, yani çoğu kez belirli bir paranın ödenmesi borcunun altına girmesidir⁴³⁹.

i. Maddi Tazminat Davasına İlişkin Hususlar

Maddi tazminat talebinde bulunulabilmesi bakımından ihlali gerçekleştirenin kusurunun bulunması ve eyleminden dolayı zarara sebebiyet vermiş olması gereklidir. Fakat sanal evrende kişilik hakkı ihlalleri kimi zaman kusursuz sorumluluğu ortaya çıkaran bir durum nedeniyle de oluşabilmektedir. Bu hallerde kusur koşulunun bulunmasına gerek yoktur⁴⁴⁰. Söz gelimi sanal evrende bulunan içeriklerden birinde içerikte görevli bir kişinin avatarı aracılığı ile bir başkasının kişilik hakkına saldırıda bulunmuşsa ve bu nedenle zarara neden olmuşsa bahse konu durum gerçekleşmektedir. Burada özel ya da tüzel kişi olarak ihlalinin meydana geldiği içerik sahibinin kusursuz sorumluluğuna gidilip gidilemeyeceğinin incelenmesi gerekmektedir. Şayet bu kişinin, adam çalıştıran kimsenin sorumluluğunun bulunduğu ifade edilebilirse ihlal nedeniyle kusurunun bulunmadığı söylenebilse de kişilik hakkı ihlal edilen kimsenin maddi zararlarını tazmin etmekle yükümlüdür⁴⁴¹.

Davacı tarafından maddi tazminat davasının açılabilmesi için bazı koşulların bulunması gereklidir. İlk olarak davacının şahsi değerlerinin birisine hukuksuz bir saldırı gerçekleştirilmiş olması gerekecektir. Bunun yanı sıra ihlalde bulunan kimsenin kusurunun bulunması yahut kusursuz sorumluluk⁴⁴² durumlarından birisinin bulunması aranmaktadır⁴⁴³. Bu davayı açabilmek için belirtilen iki koşul haricinde ortaya bir zarar çıkarılmış olması ve ihlalle zararın aralarında nedensellik bağlantısının

⁴³⁷ OĞUZ, s.164.

⁴³⁸ HELVACI, s.157.

⁴³⁹ HELVACI, s.157.

⁴⁴⁰ DURAL/ÖĞÜZ, s.157; OĞUZ, s.165.

⁴⁴¹ OĞUZ, s.165.

⁴⁴² DURAL/ÖĞÜZ, s.157; HELVACI, s.157; OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY ÖZDEMİR, s.166.

⁴⁴³ HELVACI, s.157.

kurulabilmesi gerekmektedir⁴⁴⁴. Maddi tazminata ilişkin istem TMK. m. 25 ve TBK.'nın 49 ve devamındaki düzenlemeleriyle beraber değerlendirilerek sonuca bağlanmalıdır⁴⁴⁵.

Hukukumuzda tazminatın zenginleşmeye neden olacak ölçüde kullanılamayacağından tazmin tutarının gerçekte oluşan zarardan fazla olması beklenmeyecektir. Ancak, tazminatın zararla aynı olabileceği kadar bu miktardan az da olabilmesi mümkün olmaktadır⁴⁴⁶. Zararı hesaplama bakımından kimi zaman tekniğe dayalı bilgi sahibi kişilere başvurulabilecektir. Söz gelimi, ağ virüsleriyle kişinin sanal evrendeki veri tabanlarının saldırıda bulunulması durumunda sistemde yol açılan zararlar bilirkişi tarafından hesaplatılabilecektir. Dolayısıyla zarar ekonomik boyutundan dolayı mahkemece hesaplanamayacak ancak bilirkişiye başvurularak zararın saptanması mümkün olabilecektir⁴⁴⁷.

ii. Manevi Tazminat Davasına İlişkin Hususlar

Manevi tazmin talebinde bulunabilecekler kişilik hakkı ihlale uğrayan kimseler olup ihlal nedeniyle ortaya çıkan manevi zararların tazmini için bu davayı açabilmektedir. Diğer bir deyişle bu dava, kişilik hakkı ihlale uğrayanlar bu nedenle duymuş olduğu ıstırap ve elemin tatminine ilişkin giderim amacıyla açılmaktadır⁴⁴⁸. Kişilik hakkı ihlal edilen kişiler ihlalden dolayı önemli derece üzüntüye yahut utanca sahip olabilmektedir⁴⁴⁹. Söz gelimi herkes tarafından duyulması istenmeyen bir videonun sanal evrende paylaşılması durumunda kişinin özel hayat alanına müdahale söz konusu olmaktadır. Zira sanal evrende bu video yüzbinlere yahut milyonlara eşzamanlı olarak ulaşabilecektir. Bu nedenle kişilik hakkı ihlal edilen kimse ruhi çöküntüye uğrayacak, depresyona girecek yahut yaşamını sürdürme noktasında sorunlar yaşayabilecektir.

Manevi tazminat talebinde bulunulabilmesi bazı koşulların bulunmasına bağlı kılınmıştır. Öncelikle kişilik hakkı ihlalinin mevcut olması gerekmektedir. Bu ihlalin

⁴⁴⁴ HELVACI, s.158; AKİPEK/ AKINTÜRK/ ATEŞ KARAMAN, s.407.

⁴⁴⁵ BULUT, s.180.

⁴⁴⁶ Yargıtay. 4. H.D, T15.09.1983, 6358 7408 sayılı kararı, www.lexpara.com, Erişim Zamanı, 01.02.2022; BULUT, s.182.

⁴⁴⁷ OĞUZ, s.166.

⁴⁴⁸ DURAL/ÖĞÜZ, s.158.

⁴⁴⁹ AKİPEK/ AKINTÜRK/ ATEŞ KARAMAN, s.407.

sonucunda manevi olarak bir zarar ortaya çıkmış olmalıdır⁴⁵⁰. Bahse konu zararın genel itibariyle kişilik hakkı ihlalinde bulunan kişinin kusurunun sonucunda⁴⁵¹ yahut kusursuz sorumluluğu durumlarından birisinin bulunması⁴⁵² sonucunda gerçekleşmesi gereklidir⁴⁵³.

Kişilik hakkı ihlal edilen kimse uğramış olduğu zararı belirli bir para ödemesinin yapılmasını isteyerek manevi tazmin yoluna başvurabilmektedir. Ancak paranın her zaman manevi tüm zararı gidermesi biçiminde sonuç doğurması beklenmeyecektir. Çünkü manevi zararlar her zaman parayla ölçülemeyebilir. Diğer taraftan, uğranılmış bulunan manevi zararları kısmi olarak giderme, manevi dengeye yeniden kavuşma ve bir tür teselliye neden olma açısından paranın bir rolü olabilecektir⁴⁵⁴. Paranın dışında mahkemece saldırının kınanması yahut kararın yayımlanması konusunda bir hüküm de kurulabilecektir. Zira TBK m. 58/2. hükmünde paranın haricinde bir giderimin de manevi tazminat olarak belirlenebilmesi mümkün kılınmaktadır.

iii. Vekâletsiz İş Görme Davası

TMK. m. 25/3. fıkrası uyarınca kişilik hakkı ihlale uğrayan tarafından, bu ihlalden dolayı edinilen kazançların vekâletsiz iş görmeye ilişkin düzenlemeler uyarınca iadesi konusunda talepte bulunulabilecektir. Düzenlemeye göre durumun ve koşulların elverişli olması kaydıyla, kişinin yukarıda belirtilen tazminat davalarının haricinde, vekâletsiz iş görme davasını açabileceği de kabul edilmektedir⁴⁵⁵. Burada önemli görülen husus mağdurun elde etmeyi arz etmediği yahut edinmeyeceği kazançlar olmaktadır. Zira vekâletsiz iş görme uyarınca açılan davayı maddi tazminat davasından ayıran ölçüt bu olmaktadır. Mağdur tarafından elde edilmek istenen yahut elde edilebilecek kazançlar, ihlalin sonucunda elde edilmişse bu durum mağdurun yoksun kalacağı kazancı olacaktır. Bu, mağdur bakımından bir zarar sonucunu doğuracağından zararı tazmin maddi tazminatla olabilecektir. Diğer taraftan, mağdur tarafından elde edilmek istenmeyen yahut elde edilemeyen kazançları, failin kişilik

⁴⁵⁰ HELVACI, s.159.

⁴⁵¹ OĞUZMAN/SELİÇİ/ OKTAY ÖZDEMİR, s.167.

⁴⁵² HELVACI, s.159; DURAL/ÖĞÜZ, s.159; OĞUZMAN/SELİÇİ/ OKTAY ÖZDEMİR, s.171.

⁴⁵³ HELVACI, s.159.

⁴⁵⁴ AYDOS, Oğuz Sadık. “Basın Yolu İle Kişilik Hakları İhlallerinde Manevi Tazminat”, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.16, 2012, S.2, s.21

⁴⁵⁵ AKİPEK/ AKINTÜRK/ ATEŞ KARAMAN, s.412.

hakkını ihlal sonucunda elde etmesi halinde, bu kazançların söz konusu bir zarardan bahsedilememesi nedeniyle TBK. m. 530. hükmüne göre talep edilmesi gerekecektir⁴⁵⁶. Söz gelimi bir müzisyenin yayımlanmasını istemediği müzik eserini başka kişinin çalarak sanal evrende yayımlaması ve bu yayımın sonucunda bu müzik eserinin bir dizi filmi sırasında kullanılması neticesinde, müzisyen tarafından o kimseye yönelik FSEK. uyarınca tazminat hükümlerine başvurulabileceği gibi⁴⁵⁷ vekâletsiz iş görmeye ilişkin düzenlemelere de gidilebilecektir⁴⁵⁸. Aynı şekilde bir sanatçının NFT koleksiyonunun kişinin izni ve onayı dışında bir başkası tarafından pazar yerinde satışa sunulmasında da vekaletsiz iş görme hükümlerine gidilebilecektir⁴⁵⁹.

e. 5651 Sayılı Kanun Hükümlerine Göre Korunma

5651 sayılı yasanın çıkarılmasına kadar internet ortamlarında gerçekleştirilen yayımlar nedeniyle kişilik hakkı ihlali ortaya çıktığında mağduriyetler diğer kanunlara kıyasla çözülmeye çalışılmıştır⁴⁶⁰. Ancak, bu konuya ilişkin olarak açık bir yasal düzenleme bulunmadığından çoğu talep mahkemeler tarafından reddolunmuştur⁴⁶¹. Daha sonra 2007 yılında 5651 sayılı yasa yürürlüğe girmiştir. Kanunda 2014 yılında internetin kullanılmasıyla suça konu eylemlere ilişkin nasıl hareket edileceğine dair değişikliğe gidilmiştir. TCK.' ya referansla 7 katalog suçtan bahsedilmektedir⁴⁶². Buna göre internette yer alan verilere ilişkin bir soruşturmanın bulunması durumunda hakimın kararıyla, kovuşturma safhasında mahkemece, gecikmesi halinde sakıncanın bulunacağı durumlarda savcının kararıyla erişimin engellenmesine⁴⁶³ karar verilebilecektir⁴⁶⁴.

⁴⁵⁶ DURAL/ÖĞÜZ, s.156.

⁴⁵⁷ Bkz. Yargıtay. 10. H.D. T16.06.2014, E2014/1704, K2014/11507 sayılı kararı, www.sinerjimevzuat.com.tr, Erişim Zamanı, 30.08.2023.

⁴⁵⁸ Bkz. Yargıtay 11. H.D. T24.06.2019, E2018/3278, K2019/4763 sayılı kararı, www.sinerjimevzuat.com.tr, Erişim Zamanı, 30.08.2023.

⁴⁵⁹ Bkz. Yargıtay 11. H.D. T24.06.2019, E2018/3278, K2019/4763 sayılı kararı, www.sinerjimevzuat.com.tr, Erişim Zamanı, 30.08.2023.

⁴⁶⁰ ÖZEL, Cevat. “Kitle İletişim Araçları ve Kişilik Haklarının Korunması”, İstanbul 2003, s. 91.

⁴⁶¹ ÖZEL, s. 91.

⁴⁶² Bu suçlar TCK.'daki “intihara yönlendirme, çocukların cinsel istismarı, uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanılmasını kolaylaştırma, sağlık için tehlikeli madde temini, müstehcenlik, fuhuş, kumar oynanması için yer ve imkân sağlama” suçları, 25/7/1951 tarih ve 5816 sayılı Atatürk Aleyhine İşlenen Suçlar Hakkında Kanun ve spor müsabakaları ile ilişkili olarak sabit ihtimalli veya müşterek bahis” suçlarıdır. AVCI, A. “Türkiye’de İnternet ve İfade Özgürlüğü”, İstanbul 2013, Legal Yayıncılık, s. 313.

⁴⁶³ KAYA, İnternete Erişimin Engellenmesi, s. 21-38.

⁴⁶⁴ AVCI, s. 313.

5651 sayılı kanunun 9. maddesine göre sanal evrende kişilik hakkı ihlaline uğradığını belirten kişi içerik sağlayıcısı, ulaşamadığı durumlarda yer sağlayıcına başvurularak içeriği yayımdan kaldırmalarını isteyebilecektir. Buna uyar-çıkart yöntemi denilmektedir⁴⁶⁵.

Kişilik hakkı ihlalinin açıkça anlaşılabilirdiği durumlarda internet süjesine gidilmeksizin, Sulh Ceza Mahkemesi'nden içeriğe erişimin engellenmesine ilişkin taleple gidilebilecektir. Hakimin kararını yirmi dört saat içerisinde vermesi gerekmektedir. Karara yönelik Asliye Ceza Mahkemesi'ne itirazda bulunulabilmektedir. Sulh Ceza Mahkemesi'ne doğrudan başvuru yöntemiyle TMK.'da yer alan diğerkoruma yöntemlerine nazaran daha süratli sonuca ulaşılabilir. İlk Sulh Ceza Mahkemesi'ne gidildiğinde kişilik hakkı ihlalinin açıkça anlaşılabilirmaması nedeniyle reddedilmesi halinde ihlal karşısında öteki koruma yöntemlerine başvurulabilecektir. Buna göre TMK.'nın 24 ve 25. maddelerine göre hukuki yollara başvurma ve mevcutsa yasalarda yer alan diğerdüzenlemelere başvurulabilmektedir⁴⁶⁶.

5651 sayılı yasanın 9/4. fıkrasında yargı mercii tarafından verilen erişimin engellenmesi kararlarının sınırına da değinilmiştir. Fıkra, zorunlu kalınmadıkça yayımın tümüne ilişkin engelleme yapılmaması gerektiği belirtilmektedir. Söz gelimi URL'nin kaldırılmasıyla ihlal ortadan kaldırılabilirse yayımın tümünün engellenmesine ve tekzip metninin yayımlanmasına gerek kalmayacaktır.

B. Sanal Evrenlerde Kişilik Hakkının Korunmasında Usul Kuralları

a. Davanın Tarafları

Hukuka uygun olmayan şekilde kişilik hakkına saldırılan kimse, koruyucu niteliğe haiz davayı davacı vasfıyla açabilecektir. Bunun yanı sıra bahse konu davaların açılabilmesi için davacının gerçek yahut tüzel kişi olabilmesi mümkündür. Yargıtay bir içtihadında şahsi niteliğinden dolayı gerçek kişinin kişiliğine mahsus olanların haricindeki kişilik hakkı ihlalleri nedeniyle tüzel kişiliğinden de manevi

⁴⁶⁵ ÖNOK, M.,” Kişisel Verilerin Korunması Bağlamında Unutulma Hakkı ve Türkiye Açısından Değerlendirmeler”, İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi: Uluslararası Sempozyum Kişisel Verilerin Korunması Ve Kişisel Haklar (18-21.11.2015), C. 16, S.1, Ankara: Seçkin Yayıncılık, s. 155-188, 2017, s. 181.

⁴⁶⁶ FIRAT, s.111-113

tazminata ilişkin taleplerde bulunabileceğini belirtmektedir⁴⁶⁷. Yargıtay'ın bir kararında⁴⁶⁸ *“kişisel niteliği itibarıyla gerçek kişilerin kişiliklerine özgü olanların dışında kalan kişilik haklarına saldırı halinde, tüzel kişilerin dahi manevi tazminat istemeleri mümkündür”* tüzel kişilerin de manevi tazminat talebinde bulunabileceklerini açıklamıştır. Bunun yanı sıra, kişilik hakkına saldırılan yahut saldırı tehlikesiyle karşılaşan çocuğun da TMK.'nın koruyucu davalarından faydalanabilmesine olanak bulunmaktadır⁴⁶⁹.

Kişiliğin dahilinde bulunan bazı değerler ölümün ardından da devam etmektedir. Bu nedenle ölenin yakınlarının da TMK.'da koruyucu davaları açabilmeleri mümkündür. Öte yandan ihlalin şayet mirasçılar kişilik haklarını ihlal niteliğine haizse onların da davaları açabilmesi mümkün olacaktır. Ayrıca, mirasbırakanın ölmeden önce açtığı davaların devamını sağlayabilmeleri mümkün olmaktadır⁴⁷⁰. Tazminat davasında kişilik hakkını ihlal eden ve zarar sonucunu doğuran kimse davalı sıfatını taşımaktadır. Gerçek kişiler bakımından kişi, tüzel kişilikler bakımından ise organlar tarafından kişilik hakkı ihlaline yol açılması gereklidir⁴⁷¹.

Sanal evrenlerde gerçekleştirilen kişilik hakkına saldırılarda davalı yönünden farklılıklara rastlanmaktadır. Sanal evrenlerde kişilerin avatar kullanarak evrene dahil olması ve blokzincirin merkeziyetsiz yapısı nedeniyle kişilik hakkı ihlali özelliği bulunan bir içeriği yayınlayan kimsenin kimliğinin belirlenmesinde zorluklar yaşanabilmektedir. Bu durumun bazı platformlarda kimlik doğrulama çözümleri ile aşmaya çalışıldığı görülmektedir. Bunun yanında üçüncü kişilere ait bir resmi, yazıyı yahut videoyu hukuka aykırı biçimde sanal evrende yayımlayan kimsenin saptanmış olması halinde dahi bu kimseye yönelik davaların açılmasında ortaya çıkan zorluklar, içerikleri dağıtmakla görevli internet aktörlerine yönelik de bu davaların açılabilmesini de beraberinde getirmiştir.

⁴⁶⁷ OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY ÖZDEMİR, s.157; Yargıtay. 4. H.D. T24.09.2001, K4164/18421 sayılı kararı, www.lexpara.com, Erişim Zamanı, 01.02.2022.

⁴⁶⁸ Yargıtay. 4. H.D. T24.09.2001, E2001/4164, K2001/8421 sayılı kararı, www.lexpara.com, Erişim Zamanı, 01.02.2022.

⁴⁶⁹ İMAMOĞLU, s.213; OĞUZ, s.148.

⁴⁷⁰ OĞUZMAN/ SELİÇİ/OKTAY ÖZDEMİR, s.158.

⁴⁷¹ HELVACI, s.164.

Sanal evrende yaşanan kişilik hakkı ihlallerinde hukukla bağdaşmayan içerikleri doğrudan sanal evrene içerik olarak yükleyen fail içerik sağlayıcısı olarak karşımıza çıkmaktadır. Dolayısıyla içeriği sağlayana ilave olarak erişim ve yer sağlayıcısının da dahil olduğu kimseler aleyhinde belli koşulları karşılaması durumunda bu davalar açılabilir. Bu davaların üçüncü kişiler aleyhine açılabilmesinde genel itibariyle objektif özen yükümünün ihlali söz konusu olmaktadır⁴⁷².

Yukarıdaki bilgilerden yola çıkarak içerik sağlayıcıların kişilik hakkı ihlalleri nedeniyle hukuksal olarak her durumda sorumlu olacakları ifade edilebilir. İnternet servis sağlayıcılar, kişilik haklarını ihlalle ilgili bilgi sahibi ve buna mani olabilecek olanakları sahip olduklarında içerik sağlayıcıyla birlikte müteselsil olarak sorumlu olacaklardır. Buna göre internet servis sağlayıcıları sorumlu olduklarında ortak illiyetin bahse konu olacağı söylenebilecektir⁴⁷³. Zira içerik sağlayıcının eylemi gerçekleştirdiği, internet servis sağlayıcının da internet erişimini sağladığı açıktır. Dolayısıyla burada birden fazla davalı olma durumu söz konusu olduğundan zorunlu dava arkadaşlığı gündeme gelecektir. HMK' nın 59. maddesinde maddi hukuk bakımından bir hak birden çok kişi tarafından birlikte kullanıldığında yahut birden çok kişiye yönelik birlikte öne sürüldüğü ve tamamına ilişkin olarak tek hüküm verilmesi gerekli durumlarda, mecburi dava arkadaşlığı söz konusu olacaktır. HMK' nın 60. maddesinde de zorunlu dava arkadaşlığında, birlikte dava açılacağı yahut aleyhlerinde birlikte dava açılacağı belirtilmektedir. Usuli sebeplerle birden çok kimseye yönelik dava açılması gerektiği durumlarda davalı tarafından zorunlu olarak birden çok kişi bulunacaktır. Fakat, ilgililere yönelik aynı şekilde ve tek bir kararın verilmesinde zorunluluk bulunmayan hallere, şekli zorunlu dava arkadaşlığı denilmektedir. Bu durum kanundan kaynaklanmakta ve yalnızca davalıların arasında bahse konu olmaktadır⁴⁷⁴.

⁴⁷² OĞUZ, s.149.

⁴⁷³ MEMİŞ, Tekin, Fikri Hukuk Bakımından İnternet Ortamında Müzik Sunumu, Ankara 2002, s. 152.

⁴⁷⁴ ERDÖNMEZ, Güray, "HMK. m.57/1 Hükümü Çerçevesinde İhtiyari Dava Arkadaşlığının Mümkün Olduğu Haller", Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 30, 2015, s. 695-755; KURU, Baki, Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı, Ankara, Yetkin Yayınları, 2017, s. 361.

b. Görevli Mahkeme

6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu (HMK.) m. 2 uyarınca “*dava konusunun değer ve miktarına bakılmaksızın mal varlığı haklarına ilişkin davalarla, şahıs varlığına ilişkin davalarda görevli mahkeme, aksine bir düzenleme bulunmadıkça asliye hukuk mahkemesidir.*” koruyucu davalar bakımından genel görev kuralı geçerlidir. Dolayısıyla bu davalar nedeniyle Asliye Hukuk Mahkemelerinin görevli olduğunu söylemek mümkündür. Benzer şekilde maddi, manevi tazminat talepleri ile vekaletsiz iş görme davalarının malvarlığıyla alakalı olması nedeniyle aynı mahkemede görülmesi gerekmektedir⁴⁷⁵.

c. Yetkili Mahkeme

TMK. m. 25/5. fıkrası yetki konusunda hususi bir düzenlemeye gitmektedir. Buna göre davacı kendi ikametgahının bulunduğu yerdeki mahkeme nezdinde başvuru yapabileceği gibi davalı kişinin ikametgahının bulunduğu yer mahkemesine başvuru yaparak da dava açabilmektedir⁴⁷⁶. Düzenleme genel bir kural mahiyetindedir ve 25. maddedeki bütün davalar bakımından geçerli olmaktadır⁴⁷⁷. Fakat TMK. m. 25/5. hükmündeki düzenleme kesin yetki kuralını içermediğinden davanın haksız fiilden kaynaklanması nedeniyle HMK. M. 16. hükmüne bakmak gerekecektir. Buna göre haksız fiilin işlendiği yerdeki mahkeme nezdinde de davanın açılabilmesi mümkün olacaktır. Ayrıca, Yargıtay’ın bu doğrultuda verilen kararları da bulunmaktadır⁴⁷⁸.

Sanal evrende gerçekleştirilen kişilik hakkına ilişkin ihlallerde yetkili mahkeme davacı yahut davalı kimsenin ikametgahının olduğu yerdeki mahkeme yahut HMK.’nın 16. maddesi uyarınca “*haksız fiile vücut verilen yahut zarar sonucunun ortaya çıktığı veyahut çıkma olasılığının bulunduğu yerdeki veya zarara uğrayanın ikametgâhının bulunduğu yerdeki mahkeme*” yetkili olmaktadır⁴⁷⁹. Sanal evrende kişilik hakkı ihlallerinde önemli oranda yabancılik unsurunun bulunabileceğinden 5718 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun⁴⁸⁰ m. 40.

⁴⁷⁵ TATAR, Erol. “Yasalarımızda Tekzip, Cevap ve Düzeltme Hakkı ve Uygulaması” Ankara Barosu Dergisi, 2008, s.106.

⁴⁷⁶ DURAL/ÖĞÜZ, s.163; HELVACI, s.164; AKİPEK/AKINTÜRK/ ATEŞ KARAMAN, s.417.

⁴⁷⁷ ÖĞÜZ, s.184.

⁴⁷⁸ Yargıtay. 4. H.D. T09.12.2002, 13554/13793, www.lexpara.com, Erişim Zamanı, 01.02.2022; DURAL/ÖĞÜZ, s.163; ÖĞÜZ, s.185; Yargıtay. 4. H.D. T18.03.2004 E2004/426, K2004/3411 ve YHGK. T24.02.1984, E11/772, K133 sayılı kararı, www.lexpara.com, Erişim Zamanı, 02.02.2022.

⁴⁷⁹ ÖĞÜZ, s.186.

⁴⁸⁰ 12.12.2007 tarih ve 26728 sayılı R.G. ile yayınlanmıştır.

uyarınca Türk mahkemelerinin milletlerarası yetkisini iç hukukun yer itibariyle yetki kuralları tayin edeceğinden uyuşmazlıklar konusunda buna göre çözüm yoluna gidilmesi gerekmektedir.

Sanal evrenlerin coğrafi sınırları aşması, web 3'ün merkeziyetsiz yapısı, dağıtık blokzincir ağı faktörleri nedeniyle hak ihlalinde bulunan kimsenin bulunması veya bulunabilse de ülke dışında olmasından dolayı çeşitli ihtilaflar ortaya çıkabilmektedir. Bu nedenle yetkisi bulunan mahkemenin tespiti ve tatbik edilecek hukuka ilişkin sorunlar meydana gelmektedir. Bu gibi girift uğraşların neticesinde hak ihlaline neden olan kimseye hak etmiş olduğu şekilde yaptırımlar tatbik edilememektedir⁴⁸¹.

⁴⁸¹ OĞUZ, s.58; SIRABAŞI, s.171.

SONUÇ

Bireylerin kişisel özgürlüklerini, dokunulmazlıklarını, insan onurunu koruma amacı güden kişilik hakları, demokratik toplumların vazgeçilmez bir parçası olup bu hakların korunması toplumun adil, özgür, bireyin kendi varlığını sürdürebilmesine ve kendini gerçekleştirebilmesine ve insan haklarına saygılı bir şekilde gelişmesine katkıda bulunur. Hukukun üstünlüğünün korunmasının bir parçası olan kişilik hakları toplumda bulunan tüm bireylerin aynı haklara sahip olması ve hukuk güvencesi altında korunması ile toplumsal dengenin ve hakkaniyetin de korunmasını sağlar. Hukukumuzda, Anayasal güvence altında bulunan kişilik hakları çerçevesinde kendi rızasıyla dahi hak ve borçlara sahip olma ehliyetinden vazgeçemeyen ya da özgürlüklerini hukuka ve ahlaka aykırı olarak sınırlandıramayan bireyin, rızası dışında kişilik haklarına üçüncü kişiler tarafından gerçekleştirilen saldırılara karşı birey TMK. nın genel hükümleri ve hakkın içermiş olduğu kişisel değerlere göre özel yasalarla korunmaktadır.

Kişilik haklarına karşı meydana gelen saldırıların ve ihlal görünümlerinin biçimi teknolojinin donanım ve yazılım alanında gelişmesi ile zaman içerisinde farklılaşmıştır. İnternetin hayatımıza girmesi ve gelişmesine bağlı olarak bu farklılaşma hızlanmış, internetin merkeziyetsiz hale gelmesi ile karşımıza çıkan üç boyutlu sanal evrenler ile farklı bir boyut kazanmıştır. Sanal evrenlerde karşımıza çıkan merkeziyetsiz internet ağlarında farklılaşan davranışlar kişilik hakkı ihlallerinde de yeni görünümleri, dolayısıyla yeni çözüm ihtiyaçlarını karşımıza çıkarmaktadır.

Kişilerin sanal evrenlerde istedikleri cinsiyet, ırk, renk, boy, tipte avatar oluşturabilmesi, kendi üç boyutlu alanlarını istedikleri modelde oluşturabiliyor olması, web 3.0'ın merkeziyetsiz yapısı gibi faktörler ile kişiler kendilerini fiziksel dünyadaki ortamlarından daha özgür hissedebilmektedir. Bu özgürlüğün sınırlarının kişilik hakkı bağlamında aşıldığı durumlarda kişilik hakkı ihlalleri karşımıza çıkmaktadır. Sanal evrenlerin üç boyutlu yapıları nedeni ile hak ihlalleri daha çarpıcı, daha yıkıcı olurken blokzincirin izi silinemez ve değiştirilemez yapısı ile kişileri telafisi güç zararların ortaya çıkması ve ihlalin sonuçları bakımından gerçek dünyadakinden daha kalıcı olması tehlikesi ile karşı karşıya bırakabilmektedir. Bahse konu ihlaller, geleneksel ihlal çeşitlerinin internet ortamlarına yansımaları biçiminde olabileceği gibi sanal evrenlere özgü avatarların çalınması, dijital varlıklara yönelik yazılım saldırıları, başkasının resmi kullanılarak avatar oluşturulması, giyilebilir teknolojilere siber

saldırıları ve görünümünde de olabilmektedir. Diğer yandan ihlalin tarafları açısından bakıldığında sanal evren işleticisinin sanal evren kullanıcılarına karşı kişilik hakkı ihlalleri olabildiği gibi sanal evren kullanıcılarının ve üçüncü kişilerin sanal evrenlerde yapılan faaliyetleri nedeniyle sanal evren kullanıcılarına veya sanal evrenin kullanıcısı olmayan üçüncü kişilere karşı da olabilmektedir.

Sanal evrenler adı sanal olsa da aslında somut olmayan gerçeklerden ya da gerçek olarak algılanan kavramlardan oluşmaktadır. Kurgunun sanal, faydanın ve zararın ise gerçek olduğu sanal evrenlerde yürürlükteki regülasyonlar çerçevesinde gerek kişilik hakları ihlal edilen kimse, gerekse kişilik hakkını ihlal eden kimse hukuki anlamda kişi olarak ifade edilen kimseler olmaktadır. Bundan dolayı doğal olarak sanal evrenlerde karşımıza çıkan kişilik hakkı ihlallerine de mevcut hukuki düzen içerisindeki “kişi” tanımı ve “kişilik hakkı” kavramları içerisinde çözümler geliştirilmektedir.

Sanal evrenlerin eğitimden sağlığa, bilimden sanata, politikadan e-ticarete, spordan kültüre birçok farklı alanda ve sektörde hızla yaygınlaşması ile gerçek ve tüzel kişilerin bu alanlarda kendilerini “avatar”lar aracılığı ile temsil ediyor olması kişi ve kişilik hakkı kavramlarının tanımının, kapsamının ve sınırlarının yeniden ele alınmasını gerektirmektedir. Zira insanlara ikinci bir yaşam imkanı sağlayan ve araştırmalara göre teknolojik altyapıların gelişme hızına paralel şekilde insanların yaşamlarında her geçen gün daha fazla yer alması öngörülen metaverse’te sorumluluk bağlamında web 1.0 ve web 2.0 platformlarında olduğu gibi avatarın arkasındaki gerçek kişinin ihlallerden sorumlu tutulması ve buna bağlı şekilde yalnızca fiziksel evrende yaptırım uygulanması metaverse’ün ikinci aşamasının sonlarında ve sanal evrenlerin sınırlarının fiziksel evrenlerin sınırlarını aştığı üçüncü aşamasında yeterli olmayacaktır. Bu noktada bireyin sanal evrenlerde kendilerini daha güvenli hissedebilmesi için avatarlar özelinde dijital yada elektronik kişilerin irdelenmesi gerekmektedir. Hukuk düzenimizde gerçek ve tüzel kişilerin başlangıç ve sonlanma anının tespitinde olduğu gibi dijital yada elektronik kişiliğin de sorumluluk alanının ve sınırlarının belirlenebilmesi için başlangıç ve sona erme anlarına ilişkin ilkelerin belirlenmesi gerekmektedir. Zira blokzincir tabanlı merkeziyetsiz sistemlerin ölçeklenebilir hale gelmesiyle birlikte gerçek ve tüzel kişilerin dijital temsili olarak ifade edilen avatarların dijital dolaşım, etkileşim, finansal işlemler yapma, yapay zeka ile karar alma gibi artan yetenekleri kişilik haklarının kapsamı, ihlalin çerçevesini ve

merkeziyetsiz bir altyapıda bu hakların korunması konusunu daha karmaşık hale getirecektir. Buna göre kanaatimizce dijital kişiliğin; sanal evrende bir dijital temsil olarak avatarın oluşturulması, bu avatarın blokzincirde oluşturulan kimlik numarasının platformun özelliğinde uygun olan teknolojiler ile eşleştirilmesi ve bu avatarın fiziksel ve sanal evren arasındaki kesintisiz geçişi sağlayabilecek yeterliliklere sahip olduğunun tespiti anında başladığı; bu unsurlardan herhangi birinin sonlanması ile de sona erdiğinden söz edilebilir. Dijital ya da elektronik kişinin tespitinin ardından gerçek kişi ve tüzel kişi ile dijital ya da elektronik kişinin sorumluluklarının ve bu sorumlulukların sınırlarının belirlenmesi gerekmektedir. Zira hem fiziksel evrende geleneksel yollar ve dijital platformlar aracılığı yapılan fiillerin metaverse’te yapılması hem de metaverse’e özgü fiillerin metaverse’te yapılmasıyla hak ihlalinin etkisi fiziksel evrende ve sanal evrende ortaya çıkabilir. Aynı zamanda hak ihlalinin mağduru/faili hem dijital hem de gerçek kişi olabilir. Bütün bu durumlarda failin/mağdurun, sorumluluk ve zararın tespiti için fiziksel sorumluluğun, dijital sorumluluğun ve ikisinin kesiştiği yerde başlayan fiijital sorumluluğun çerçevesinin belirlenmesi gerekmektedir. Kanaatimizce fiijital sorumluluğun sınırları da avatarların gerçek bir kişiye zarar vermeyecek şekilde kurgulandığı, etkisi fiziksel dünyada gerçek bir kişi tarafından hissedilene kadar anonimlik perdesinin korunup dijital ya da elektronik kişinin sorumlu tutulduğu ve bu sorumluluğun dijital ya da elektronik kişilerin metaverse’te dijital yeteneklerinin kullanabilmesi için asgari bir sorumluluk bedelinin kripto varlık olarak bloke edilerek güvence altına alındığı, teknoloji üreticilerinin sınırsız bir sorumluluk riski ile karşı karşıya bırakılmayarak belirlenen regülasyonların karar alma süreçlerine dijital yerliler olarak ifade edilen toplulukların dahil edildiği ilkeleri çerçevesinde tatbik edilmelidir.

Teknolojinin dinamik yapısı karşısında daha statik bir yapıda olan hukukun, kişilerin en temel hakkı olan kişilik haklarını korurken insanlığın teknolojik imkanlardan maksimum düzeyde ve güvenli bir şekilde faydalanmasını, teknoloji üreticilerinin de üretimdeki çevikliğini ve üretkenliğini aksatmayacak makul dengeyi sağlaması gerekmektedir. Dünyada günümüzde devletler tarafından askeri, politik, kültürel, etnik, ekonomik gibi çeşitli amaçlarla kurulan platformlarda bir araya gelinerek ortak mutabakat mekanizmalarının, uluslararası anlaşmaların, uluslararası regülasyonların yürürlüğe konulması gibi metaverse’te de dijital ya da elektronik kişi çerçevesinde, fiziksel, dijital ve fiijital sorumluluk hakkında devletler nezdinde

uluslararası regölasyonlara ve bu regölasyonlar kapsamında metaverse platformları arasında kullanım şartları, gizlilik ve veri şartları, güvenlik şartları konularında standardizasyon gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Akarslan, H. (2012). *Bilişim Suçları*. Ankara: Seçkin.
- Akgül, A. (2014) Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararlarında Kişisel Verilerin Korunması Hakkı”, *Terazi Hukuk Dergisi*, C.9, S.92. (AHİM)
- Akgül, A. (2016). Kişisel Verilerin Korunmasında Yeni Bir Hak: “Unutulma Hakkı” ve AB Adalet Divanı’nın “Google Kararı”. *TBB Dergisi*, S.116. (Kişisel Veriler)
- Akıntürk, Turgut/ Akipek, Jale/ Ateş Karaman, Derya (2022) *Medeni Hukuk*, İstanbul, Beta Yayıncılık.
- Akipek, J. G., Akıntürk, T., ve Karaman, D. (2021). *Türk Medeni Hukuku Başlangıç Hükmeleri/ Kişiler Hukuku* (1.Cilt). (Yeni Medeni Kanun’a Uyarlanmış). 17. Baskı. İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş.
- Akkurt, Sinan Sami, Yapay Zekânın Otonom Davranışlarından Kaynaklanan Hukukî Sorumluluk, *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi*, Yıl 7, S.13, Haziran 2019.
- Aksoy, H. C. (2010). *Medeni Hukuk Ve Özellikle Kişilik Hakkı Yönünden Kişisel Verilerin Korunması*. Ankara: Çakmak Yayınevi.
- Akünel, T. (1995). *Türk Medeni Hukukunda Tüzel Kişiler*, B. 2, İstanbul.
- Almeida, P., Santos, C., Farias, J. (2020). Artificial Intelligence Regulation: a Meta-framework For Formulation And Governance. <https://doi.org/10.24251/hicss.2020.647>, 5227-5266, Erişim Zamanı, 30.08.2023.
- Arpacı, A. (2000). *Kişiler Hukuku: Gerçek Kişiler*. 2. Bası, İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş.
- Arsan Öncü, G. (2015). *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinde Özel Yaşamın Korunması Hakkı*. İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş.
- Ataay, A. (1978). *Şahıslar Hukuku I. Yarım Giriş Hakiki Şahıslar*. İstanbul: Fakülteler Matbaası.
- Atak, S. (1978). Avrupa Konseyinin Kişisel Veriler Açısından Sağladığı Temel Düşünceler. *TBB Dergisi*.

Ateş, D. (2007). İrade Özerkliği Kapsamında MK m.23/II Hükmü ve Karar Özgürlüğü. *Ankara Barosu Dergisi*, Sayı /2, Yıl 65.

Avcı, A. (2013). *Türkiye’de İnternet ve İfade Özgürlüğü*. İstanbul: Legal Yayıncılık.

Avşar, Z. Ve Öngören, G. (2010). *Bilişim Hukuku*. İstanbul: Türkiye Bankalar Birliği Yayın no:270.

Ayan, M. ve Ayan, N. (2007). *Kişiler Hukuku*. Konya.

Aydın, S. (1998). *Radyo- Televizyon Yoluyla Kişilik Haklarının İhlali ve Hukuksal Korunma*. Ankara.

Aydos, O. S. (2012). Basın Yolu İle Kişilik Hakları İhlallerinde Manevi Tazminat. *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C.16.

Babayiğit, B. (2021). Deepfake’in Ceza Hukuku Bakımından Değerlendirilmesi ve De Lege Ferenda Öneriler. *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 25(4), 655-703.

Başalp, N. (2004). *Kişisel Verilerin Korunması ve İnternet*. (Derleyen: Yeşim M. Atamer). İnternet ve Hukuk. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Baykal, C. (2014). Eski Bir Suç, Yeni Bir Tanım; Mobbing. *Türk Kütüphaneciliği*, 28(4), 629-634.

Bayram, M. H. (2006). *Avrupa Birliği ve İnternet Hukuku*. Ankara: Seçkin.

Bell, M. W. (2008). Virtual Worlds Research: Past, Present & Future. *Journal of Virtual Worlds Research*, 1(1), 1-5. ISSN: 1941-8477.

Berk, M. E. (2020). Dijital Çağın Yen Tehlikesi ‘Deepfake. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 16(28), 1508-1523.

Bozbel, S. (2012). *Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku*. İstanbul: XII Levha.

Bozkurt Yüksel, A. E. (2016). Nesnelerin İnternetinin Hukuki Yönden İncelenmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, (17)2, 115-124.

Bulut, H. (2006). *Kişilik Hakları ve Kişilik Haklarına Saldırıdan Kaynaklanan Hukuk Davaları*. İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş.

Buterin V. (2022). Ethereum'un İnşası Hisse İspatı, (1. Baskı). İstanbul: Ether Kitap.

Çağa, Tahir, Özel Hüküm Genel Hükümü Daima Bertaraf Eder mi? Türkiye Barolar Birliği Dergisi, 1991/3, s. 366- 375.

Çiftçi, A. (1987). Kişilik Hakkının Basın Yoluyla İhlalinden Doğan Sorumluluk ve Özellikle Manevi Tazminat Davası. Yüksek Lisans Tezi. Ankara.

Çoban, M. Ve Göktaş, Y. (2013). Üç Boyutlu Sanal Dünyalarda Öğretim Materyalleri Geliştiren Tasarımcıların Karşılaştıkları Sorunlar. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9 (2).

Dalgarno, B. ve Lee, M.J. (2010). What Are The Learning Affordances Of 3-D Virtual Environments?. *British Journal of Educational Technology*, 41(1).

Deleuze, G. (2006). The Actual and the Virtual, G. Deleuze içinde, Dialogues II. (s. 149-152). Bloomsbury Publishing PLC.

Demir, Ö. (2002). *İnternet Servis Sağlayıcısının Hukuki Sorumluluğu*. Uluslararası İnternet Hukuku Sempozyumu, İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Yayını.

Demirbağ, İ. (2020). Üç boyutlu sanal dünyalar. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, 6(4), 97-112.

Dickey, M. D. (2003). Teaching in 3D: Pedagogical Affordances and Constraints of 3D Virtual Worlds for Synchronous Distance Learning. *Distance Education*, 24 (1).

Doğan, M. (2003). *İnternette Şahsiyet Haklarının İhlali ve Korunması, Bilgi Toplumunda Hukuk*. Prof. Dr. Ünal Tekinalp' e Armağan, C.2, İstanbul.

Doğan, M. (2003). İnternetteki Yayınla Kişilik Hakkının İhlaline Karşı Durdurma Davası. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*.

Durak, Y. (2014). İnternet yoluyla Kişilik Haklarına Saldırı ve Hukuki Korunma. *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C.22, S.1.

Dural, M. (1995). *Türk Medeni Hukukunda Gerçek Kişiler*. İstanbul: Filiz Kitabevi.

Dural, M. ve Öğüz, T. (2015). *Türk Özel Hukuku – Kişiler Hukuku*, C. 2, B. 16, İstanbul.

Edis, S. (1975). Özel Hukukun Bütünlüğü Üstüne. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 32, 1-4.

Erdönmez, Güray, “HMK. m.57/1 Hükmü Çerçevesinde İhtiyari Dava Arkadaşlığının Mümkün Olduğu Haller”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 30, 2015, s. 695-755.

Eren, F. (1986). Basında Hukuki Sorumluluk- Türk Basınının Sorunları Sempozyumu 26- 27 Mayıs 1986. (Basında Hukuki Sorumluluk)

Eren, F. (2009). *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*. B.11, Ankara

Eren, F. (2012). *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*. Ankara (Genel Hükümler).

EREN, Fikret, *Borçlar Hukuku Özel Hükümler*, Yetkin Yayınları, 6. Baskı Ankara 2018.

Ergün, M.V. (2004). *Murat Volkan Dülger, Bilişim Suçları*. Ankara: Seçkin.

Ersoy, Çağlar, *Robotlar, Yapay Zekâ ve Hukuk*, 3. Baskı, İstanbul, Nisan 2018.

Ersöz, B. (2020). Yeni Nesil Web Paradigması: Web 4.0. *Bilgisayar Bilimleri ve Teknolojileri Dergisi*.

Esenyel H. F. (2018). Kişilik Haklarının İhlalinde Sorumluluk ve Uygulanacak Hukuk. Doktora Tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Fetscherin, M. ve Lattemann, C. (2008). User Acceptance Of Virtual Worlds. *Journal of Electronic Commerce Research*, 9(3).

Fırat, M. S. (2015). Hukuk Devleti Açısından İnternette İnsan Hakkı ve Kişilik Haklarına Saldırı Sorunu. *Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi*, C.5, S.2.

Gezder, Ü. (2017). *İçerik Sağlayıcının ve Yer Sağlayıcının Hukuki Sorumluluğu ve Sorumluluk Muafiyeti*. İstanbul: Beta Yayınevi.

Gökcan, H. T. (2016). *Haksız Fiil Sorumluluğu ve Tazminat Hukuku*. Ankara: Seçkin Yayınevi.

Gönen, D. (2011). *Tüzel Kişilerde Kişilik Hakkı ve Korunması*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık.

Gülener, S. (2012). Dijital Hafızadan Silinmeyi İstemek: Temel Bir İnsan Hakkı Olarak Unutulma Hakkı. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 102, 224-225.

Günay, F. (2015). Fen Bilgisi Bölümü Öğretmen Adaylarının 3B Sanal Ortamlardaki Etkileşim Düzeyleri, Uzamsal Yetenekleri ve Başarıları Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Atatürk Üniversitesi, Erzurum.

Günaydın, B. (2010). *İnternet Yayıncılığı ve İfade Özgürlüğü*. Ankara: Adalet Yayınevi.

Gür, İ. (2010). *Kişisel Verilerin Korunması Hususunda AB ile ABD Arasında Çıkan Uyuşmazlıklar ve Çözüm Yolları*. Ankara: Turhan Kitabevi.

Gürkan, Ü. (1995). *Kişilik Kavramının Evrimi*, Prof. Dr. Hâlide Topçuoğlu'na Armağan, Ankara.

Güven, K. (2000). *Kişilik Hakları ve Ötenazi*, B.1, Ankara.

Hatemi, H. (1992). *Kişiler Hukuku Dersleri*. İstanbul.

Helvacı, S. (2001). *Türk İsviçre Hukuklarında Kişilik Hakkını Koruyucu Davalar: MK m.24/a fıkra I/ İMK m.28.a fıkra I*. İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş.

Helvacı, S. (2006). *Gerçek Kişiler*. İstanbul: (Gerçek)

Hew, K. F. ve Cheung, W. S. (2010). Use of Three-Dimensional (3-D) Immersive Virtual Worlds In K-12 and Higher Education Settings: A Review of The Research. *British Journal of Educational Technology*, 41(1).

Huynh-The Thien, Gadekallu Thippa Reddy, Wang Weizheng, Yenduri Gokul, Ranaweera Pasika, Pham Quoc-Viet, Costa Daniel Benevides da; Liyanaji Madhusanka. (2023). Blockchain for the metaverse: A Review, *Future Generation Computer Systems*. 143, 401–419.

İçel, K. ve Ünver, Y. (2012). *Kitle İletişim Hukuku: Basın Radyo Televizyon Sinema Video İnternet*. Yeniden İncelenmiş Dokuzuncu Bası, İstanbul: Beta Yayınları.

İlkiz F. (2022). 3984 Sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Yasa Tasarısı ve Basın Yasası Değişiklikleri ile İnternet Yayıncılığı Düzenlemesinin Yaratacağı Sorunlar. <http://www.internetvehukuk.org/rythm04.asp>, Erişim Zamanı, 01.02.2022.

İmamoğlu, S. H. (2005). Çocuğun Kişiliğinin Anaya Babaya Kaşı Korunması. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 54 (2).

İmre, Z. (1980). *Medeni Hukuka Giriş*. 3. Bası, İstanbul: Fakülteler Matbaası.

İzmirli, L. A. (2012). *Avrupa Birliği ve Türk Hukuklarına Göre İnternet Ortamında Fikri Mülkiyet Haklarının İhlali ve Korunması*. Ankara: Seçkin.

Kaneti, S. (2007). *Haksız Fiilde Hukuka Aykırılık Unsuru*. İstanbul.

Kaplan, İ. (1979). Kişilik Haklarının Kitle Haberleşme Araçları (Basın, Radyo ve Televizyon) Karşısında Korunması. *Adalet Dergisi*, 70, 1-2.

Karadeniz Çelebican, Ö. (2000). *Roma Hukuku*, B.7, Ankara.

Karahasan, M. R. (2003). *Sorumluluk Hukuku – Kusura Dayanan Sözleşme Dışı Sorumluluk – Kusura Dayanmayan Sözleşme Dışı Sorumluluk*. B.6, İstanbul.

Kaya, A. E. (2017). Kişilik Hakkı Olarak Kişisel Veriler ve Yeni Kişisel Verilerin Korunması Kanunu. *Terazi Hukuk Dergisi*, 12(125), 67-80. (Kişisel Veri)

Kaya, M. (2015). *Elektronik Ortamda (Elektronik Haberleşme -İnternet – Sosyal Medya) Kişilik Hakkının Korunması*. Ankara: Seçkin Yayınevi.

Kaya, M. (2015). Sosyal Medya ve Sosyal Medyada Üçüncü Kişilerin Kişilik Haklarının İhlali. *TBB Dergisi*, 28, 119. (Sosyal Medya)

Kaya, M. B. (2010). Teknik ve Hukuki Boyutuyla İnternete Erişimin Engellenmesi. İstanbul: On İki Levha Yayınları

Kaya, M.B. (2021). Kişisel Verilerin Korunmasında Yeni Paradigma: Hesap Verebilirlik İlkesi. *İstanbul Hukuk Mecmuası* 78, 1859-1897. (Hesap Verebilirlik İlkesi)

Kayar, İ. (2015). 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'na Göre: Borçlar Hukuku: Genel Hükümler: Özel Borç İlişkileri. Güncellenmiş 10. Baskı, Ankara: Seçkin Yayınevi.

Kayıhan, Ş. ve Ünlütepe, M. (2016). *Medeni Hukuk Bilgisi*. Ankara: Seçkin Yayınevi.

Kılıçoğlu, A. (2010). *Şeref, Haysiyet ve Özel Yaşama Basın Yoluyla Saldırılarından Hukuksal Sorumluluk*. 3. Bası, Ankara: Turhan Kitabevi.

Kılıçoğlu, A. (2016). *Medeni Hukuk: Temel Kavramlar: Başlangıç Hükümleri, Kişiler Hukuku*. Ankara: Turhan Kitabevi.

Kılıçoğlu, A. M. (1973). Haksız Fiillerden Sorumlulukta Ceza Hukuku ile Medeni Hukuk İlişkisi. *AÜHFD*, 29, 3-4.

Kılınç, D. (2016). 5651 Sayılı İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi Ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun'un 9/A Maddesi Çerçevesinde Özel Hayatın Korunması. *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, XX, Y.2.

Koç, Nevzat; 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanununda Kira Sözleşmesine İlişkin Olarak Yapılan Yeni Düzenlemelerin Genel Değerlendirmesi, *İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* (1), 2014.

Kuru, Baki, *Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı*, Ankara, Yetkin Yayınları, 2017.

Kutlu, Ö. ve Kahraman, S. (2017). Türkiye'de Kişisel Verilerin Korunması Politikasının Analizi. *Siyaset Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 5(4).

Küçük Avcı, Ş. (2018). Üç Boyutlu Sanal Ortamlar ve Artırılmış Gerçeklik Uygulamalarının Öğrenme Başarısı Üzerindeki Etkisi: Bir Meta-Analiz Çalışması. Doktora Tezi. Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.

Küzeci, E. (2010). *Kişisel Verilerin Korunması*. Ankara: Turhan Kitabevi.

Laçın, İ. (2014). Unutulma Hakkı. (Doç. Dr. Melike Batur Yamaner'in Anısına Armağan, C.1). *Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 11, S. 1.

Marija Slavkovik, Clemens Stachl, Caroline Pitman, and Jonathan Askonas. (2021). Digital Voodoo Dolls. In Proceedings of the 2021 AAAI/ACM Conference on AI, Ethics, and Society (AIES '21). Association for Computing Machinery, New York, USA, <https://doi.org/10.1145/3461702.3462626>, s. 967–977, Erişim Zamanı, 30.07.2023.

McKinsey&Company, (2022). Value creation in the metaverse The real business of the virtual World. 2022. <https://www.mckinsey.com/>, s. 5, Erişim Zamanı,13.04.2023.

Memiş, L. (2017). Akıllı Teknolojiler, Akıllı Kentler ve Belediye Örgütlenmesinde Dönüşüm. *Yasama Dergisi*, 12, 36.

Memiş, Tekin, Fikri Hukuk Bakımından İnternet Ortamında Müzik Sunumu, Ankara 2002.

Moravcikova, D. and Kliestikova, J. (2017). Brand Building with Using Phygital Marketing Communication. *Journal of Economics, Business and Management*, 5(3), 148-153.

Morgan, J. P. (2022). Opportunities in the metaverse How businesses can explore the metaverse and navigate the hype vs. reality.

Nair, G. ve Balta, E. (2017). Bilgi İletişim Teknolojileri Kullanımında Sınırları Aşan Bir Sosyal Sorun Alanı Olarak Unutulma Hakkı. *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 41, 2.

Nomer, Haluk N., Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 17. Bası, Beta Yayıncılık, İstanbul 2020.

Oğuz, H. (2010). İnternet Ortamında Kişilik Haklarının İhlali ve Korunması. Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Oğuzman M. Kemal/Öz M. Turgut, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, B.5, İstanbul 2006, C. 1.

Oğuzman, M. K. (1990). *İsviçre ve Türkiye’ de Medeni Kanun ve Borçlar Kanunu’nda Şahsiyetin Hukuka Aykırı Tecavüzlere Karşı Korunması ve Özellikle Manevi Tazminat Davası Bakımından Yapılan Değişiklikler. Prof. Dr. Haluk Tandoğan’ın Hatırasına Armağan*, Ankara.

Oğuzman, M. K. ve Barlas, N. (2016). *Medeni Hukuk: Giriş, Kaynaklar, Temel Kavramlar*, 22. Bası, İstanbul: Vedat Kitapçılık Basım Yayım Dağıtım.

Oğuzman, M. K., Seliçi, Ö., ve Oktay Özdemir, S. (2016). *Kişiler Hukuku*. 16. Bası, İstanbul: Filiz Kitabevi.

Oğuzman, M. Kemal/Seliçi, Özer/Oktay Özdemir, Saibe; Eşya Hukuku, 22. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul 2020.

Oğuzman, Mustafa Kemal/ Seliçi, Özer/ Oktay Özdemir, Saibe, *Kişiler Hukuku*, İstanbul, Filiz Kitabevi, 2022, s.179-181.

Önok, M. (2017). *Kişisel Verilerin Korunması Bağlamında Unutulma Hakkı ve Türkiye Açısından Değerlendirmeler. İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi: Uluslararası Sempozyum Kişisel Verilerin Korunması ve Kişisel Haklar (18-21.11.2015)*, C. 16, S.1, Ankara: Seçkin Yayıncılık, s. 155-188.

Özdemir, H. (2009). *Elektronik Haberleşme Alanında Kişisel Verilerin Özel Hukuk Hükümlerine Göre Korunması*. Ankara: Seçkin.

Özdilek, A. O. (2002). *İnternet ve Hukuk*. İstanbul: Papatya Yayıncılık.

Özek Çetin: (1999). “Basın Özgürlüğünden Bilgilenme Hakkına”, İstanbul.

Özel, C. (2003). *Kitle İletişim Araçları ve Kişilik Haklarının Korunması*. İstanbul.

Özel, S. (2004). *Uluslararası Alanda Medya ve İnternette Kişilik Hakkının Korunması*. Ankara.

Özkul F. (2022). Kripto Varlıklar Muhasebesi Blokzincir Teknolojisi İle Muhasebe Dünyasında Paradigma Değişimine Doğru (1. Baskı). Hümanist Kitap Yayıncılık.

Özsunay, E. (1979). *Gerçek Kişilerin Hukuki Durumu*. 4. Bası, İstanbul: Fakülteler Matbaası.

Özsunay, Ergun, (1986), *Medeni Hukuka Giriş*, İstanbul, Güryay Matbaacılık.

Öztan, B. (1997). *Şahsın Hukuku: Hakiki Şahıslar*. 7. Bası, Ankara: Turhan Kitabevi. (Şahsın Hukuku)

Öztan, B. (2008). *Medeni Hukukun Temel Kavramları*. B. 27, Ankara. (Temel Kavramlar).

Öztan, Bilge/ Gürpınar, Damla (2022) *Medeni Hukukun Temel Kavramları*, Ankara, Yetkin Yayınları.

Özuğur, A. İ. (2016). *Türk Medeni Kanunu'nun Değişen Yeni Düzenlemeleri İle: Açıklamalı İçtihatlı: Kişi Hukuku- Velayet- Vesayet- Soybağı- Evlat Edinme Hukuku- Diğer Eşin Rıza ve Onamına Bağlı İşlemler*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Peker Demir, Esra: (2014). “İnternet Aracılığı ile Kişilik Haklarına Saldırı”, İstanbul Kültür Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Özel Hukuku Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi.

Rausch, A.: (2004). “Magic & Memories: The Complete History Of Dungeons And Dragons, <http://pc.gamespy.com/articles/538/538262p1.html>, Erişim Zamanı, 11.01.2022.

Reisoğlu, İ. (2014). 3B Sanal Öğrenme Ortamlarında Öğretimsel, Sosyal ve Bilişsel Buradalık. Doktora Tezi. Atatürk Üniversitesi, Erzurum.

Reisoğlu, S. (2006). *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*. B.19, İstanbul.

Reisoğlu, S. (2007). *Basın Özgürlüğü ve Kişilik Haklarının Korunması*. Prof. Dr. Turgut Akıntürk'e Armağan, İstanbul .

Reisoğlu, Seza; Finansal Kiralama Sözleşmeleri ve Uygulama Sorunları, Bankacılar Dergisi, S. 48, Mart 2004.

Sanlı, K. C. (2007) *Haksız Fiil Hukukun Ekonomik Analizi – Hukuk ve Ekonomi Öğretisi*. İstanbul.

Schroeder, R. (1996). *Possible Worlds: The Social Dynamic Of Virtual Reality Technologies*. Boulder: Westview Press.

Schroeder, R. (2008). Defining Virtual Worlds and Virtual Environments. Journal of Virtual Worlds Research, Sayı 1. <https://journals.tdl.org/jvwr/article/view/294>, Erişim Zamanı, 11.01.2022.

Serdar, İ. (1999). *Radyo ve Televizyon Yoluyla Kişilik Hakkının İhlali ve Kişiliğin Korunması*. Ankara.

Serozan, R. (1978). *Kişilik Hakkının Korunmasıyla İlgili Bazı Düşünceler*, İÜ Mukayeseli Hukuk Araştırmaları Dergisi, 14. Sayıdan Ayrı Bası, İstanbul: Sulhi Garan Matbaası.

Serozan, R. (2006). *Kişiyeye Sıkı Biçimde Bağlı Manevi Hakların Mirasçılığa Geçebilirliği*. Prof. Dr. Özer Seliçi'ye Armağan, Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Serozan, Rona (1977) “Kişilik Hakkının Korunmasıyla İlgili Bazı Düşünceler”, İstanbul Üniversitesi Mukayeseli Hukuk Araştırmaları Dergisi, C.11, S.14.

Serozan, Rona, Teferruat Niteliğindeki Eşyanın Hukuki Rejimi, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, Yıl 1975, Cilt 41, Sayı 1- 2, s. 235 – 253.

Sınar, H. (2001). *İnternet ve Ceza Hukuku*, İstanbul.

Sırabaşı, V. (2007). *İnternet ve Radyo – Televizyon Aracılığıyla Kişilik Haklarına Tecavüz (İnternet Hukuku)*. B.2, Ankara.

SİEBERT, W. (1969). *Şahsiyet Hakları ile ilgili Meseleler*. Çev.: Bilge Öztan, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.XXVI, Sayı 1-2.

Simonius, A. (1955). *Şahsiyet Hakları*, Çev.: Fikret Arık, *Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, C.10, S.1, Ankara.

Soysal, T. (2005). *İnternet Servis Sağlayıcılarının Hukuki Sorumlulukları*. *TBB Dergisi*.

Söyler, Y. (2014). *Kamu Hukuku Açısından Devletin İnterneti Düzenleme Yetkisi*. Ankara: Savaş Yayınları.

Sözüer, E. (2017). *Unutulma Hakkı: İnsan Hakları Perspektifinden Bir İnceleme*. 1. Baskı, İstanbul: On İki Levha Yayınları.

Şen, E. (1996). *Devlet ve Kitle İletişim Araçları Karşısında Özel Hayatın Gizliliği ve Korunması*. İstanbul. (Kitle İletişim)

Şen, E. (1996). *Özel Hayatın Gizliliği ve Korunması*. İstanbul. (Gizlilik)

Şerefoğlu Henkoğlu, H. (2022). *Unutulma Hakkı: Dijitalleşme Sürecinde Bilgiye Erişim Özgürlüğünü Tehdit Eder mi? Bilgi Sistemleri ve Bilişim Yönetimi:*

Beklentiler ve Yeni Yaklaşımlar". https://www.researchgate.net/profile/Halise_Serefoglu/publication/323558045_Unutulma_Hakki_Dijitallesme_Surecinde_Bilgiye_Erisim_Ozgurlugunu_Tehdit_Eder_mi/links/5a9d713e0f7e9be37969dac7/Unutulma-Hakki-Dijitallesme-Suerecinde-Bilgiye-Erisim-Oezguerlueguene-TehditEder-mi.pdf, Erişim Zamanı, 11.01.2022.

Şimşek, O. (2008). *Anayasa Hukukunda Kişisel Verilerin Korunması*. İstanbul.

Tandoğan, H. (1963). Şahsiyetin Akit Dışı İhlallere Karşı Korunmasının İşleyiş Tarzı ve Basın Yoluyla Olan İhlallere Karşı Korunması. (1963- 1964 Öğretim Yılı Açılış Dersi), *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 20, 1-4.

Taşkın A. (1991-1992). Tüzel Kişilerde Kişilik Haklarının Korunması. *AÜHFD*.

Tatar, E (2008). Yasalarımızda Tekzip, Cevap ve Düzeltme Hakkı ve Uygulaması. *Ankara Barosu Dergisi*.

Tekinay, S. Sulhi/ Akman, Sermet/ Burcuoğlu, Haluk/ Altop, Atilla, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 7. Baskı, İstanbul, Filiz Kitabevi, 1993.

Tiftik, M. (1994). *Akit Dışı Sorumlulukta Maddi Tazminatın Kapsamı*. Ankara.

Tokel, S. ve Cevizci, E. (2014). Three-Dimensional Virtual Worlds: Research Trends and Future Directions. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*.

Turan Başara, G. (2018). *Kişiliğin İhlalinden Kaynaklanan Maddi ve Manevi Tazminat ile Haksız Kazancın İadesi*. Ankara: Turhan Kitabevi.

Tüfek, Ö. F. (2007). *Basın Yoluyla Kişilik Haklarının İhlâli ve Bu İhlallere Karşı Özel Hukuk, Ceza Hukuku ve İ.H.A.S. Koruması*, B. 2, Ankara.

Tümerdem, M. (2013). İnternette Kişilik Hakkı İhlâlinden Kaynaklanan Manevi Tazminat. Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Uzeltürk, S. (2004). *1982 Anayasası ve İnsan hakları Avrupa Sözleşmesine Göre Özel Hayatın Gizliliği Hakkı*. İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş.

Velidedeoğlu, H. V. (1960). *Türk Medeni Hukuku: Şahsın Hukuku*. Cilt I, Cüz 2, 6. Bası. İstanbul: Nurgök Matbaası.

Wang Y, Su Z , Zhang N , Xing R, Liu D, Luan T, H., Shen X. (2022). A Survey on Metaverse: Fundamentals, Security, and Privacy. *Computer Science. Cryptography and Security*.

Yavuz, C. (2016). *İnternetteki Arama Sonuçlarından Kişisel Verilerin Kaldırılması: Unutulma Hakkı*. Ankara: Seçkin Yayınevi.

Yavuz, Cevdet, Borçlar Hukuku Dersleri (Özel Hükümler), 13.Baskı, Beta Yayınları, İstanbul 2014.

Yıldırım, S. (2012). Sanal Dünya ve Web Temelli Öğrenme Ortamlarının Öğrencilerin Akademik Başarıları, Motivasyonları ve Sosyal Bulunuşlukları Açısından Karşılaştırılması. Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Yıldız, S. (2022). Suçta Araç Olarak İnternetin Teknik ve Hukuki Yönden İncelenmesi. www.sosyalbil.selcuk.edu.tr/sos_mak/makaleler/Sevil%20YILDIZ,%20SEVİL.pdf, Erişim Zamanı, 26.03.2022

Yılmaz, E. (2002). *Hukuk Sözlüğü*. B.7, Ankara

Yılmaz, Süleyman/ Yıldırım, Abdülkerim, (2022) Medeni Hukuk I, Ankara, Seçkin Yayıncılık.

Yüksel, S. (2012). *Özel Yaşamın Bir Parçası Olarak Telekomünikasyon Yoluyla Yapılan İletişimin Gizliliğine Önleyici Denetimle Müdahale*. İstanbul.

Yüzer, D. (2013). *1982 Anayasasında Basın Özgürlüğü Karşısında Kişilik Hakkı ve Korunması*. Ankara: Yetkin Yayınevi.

Zevkliler, A. (1981). *Kişiler Hukuku Gerçek Kişiler*. Ankara: Olgaç Matbaa.

Zevkliler, A., Acabey, M. B. ve Gökyayla, M. E. (2000). *Zevkliler Medeni Hukuk*. B. 6, Ankara.

Zevkliler, Aydın/Havutçu, Ayşe, Zevkliler (2007) Borçlar Hukuku, Özel Borç İlişkileri, 9. Baskı, Ankara.

Zeytin, Zafer/Gençay, Eray, Hukuk ve Yapay Zekâ: E-Kişi, Mali Sorumluluk ve Bir Hukuk Uygulaması, TAÜHFD/ZtdR- 2019/1, s. 39 – 70.